

Društvo za raziskovanje jam Ljubljana

2021

GLAS PODZEMJA

1 9 1 0
DRUŠTVO ZA
RAZISKOVANJE
JAM LJUBLJANA

GLAS PODZEMLJA, 2021

Glasilo Društva za raziskovanje jam Ljubljana

Naslov izdajatelja: Luize Pesjakove 11, 1000 Ljubljana

E-pošta: info@dzrjl.si

Internetna stran: www.dzrjl.si

Spletna izdaja: <https://www.dzrjl.si/publikacije/glas-podzemlja/>

KAZALO

- UVOD**
1 Uvodnik
Špela Borko
- 2 Predsedniške novičke**
Matic Di Batista
- ZGODOVINA**
3 Kako se je kalilo prijateljstvo s Tomažem Planino (1934–2015)
Jurij Kunaver
- 8 Fotogalerija: Tomažu v spomin**
Jurij Kunaver in ostali člani
- 14 Kanin 1975**
Daniel Rojšek in Primož Klemen
- RAZISKAVE**
18 Veterani na članskem vrhu v letu 2020
Metod Di Batista in Marjan Juvan
- 21 Raziskovanje jam v Suhi Krajini**
Taras Večerlin
- 22 Mladinska sekcija in Rašica**
Matevž Marinko
- 24 Poročilo iz Petnjaka 2020**
Matevž Hreščak
- 25 Trije (speleo)kobariški štruklji**
Rok Greccs
- 25 Trojček jam v severnem delu Osrednjeslovenske regije**
Jure Bevc
- 27 Sistem Renejevo brezno-P4**
Špela Borko
- 30 LJ-29**
Peter Mašič
- 32 Planina Poljana v letu 2020**
Matic Di Batista
- 35 Prašni dol**
Jure Bevc
- 37 Zbrega**
Jure Bevc
- 38 Znanstvena čajanka v slovenskih jamah**
Ester Premate
- SREDICA**
41 Globine gora
Špela Borko in ostali člani
- TABORI**
51 Prvomajski (ne)tabor
Špela Borko
- 52 Poletni Kaninski tabor**
Člani, uredila Jure Bevc in Špela Borko
- 57 Namesto Črne gore Bridger-Teton, Wyoming**
Katarina Kosič Ficco
- KOMENTARJI K DELOVANJU DRUŠTVA**
62 Nagrada Viljema Puticka za leto 2019
Teo Delić
- 63 Konasnica – 10 let po odkritju notranjih delov jame in 10 let obiskov jame**
Primož Presetnik
- 64 Letos smo čistili vodnjak**
Matija Perne
- 66 Kazalniki uspeha društva do konca leta 2019, dejavnosti komisije za kataster jam DZRJL med 2010 in 2019 ter novo registrirane jame v letu 2019**
Primož Presetnik
- 70 Predavanja in drugi izobraževalni dogodki v letih od 2018 do 2020**
Uroš Kunaver
- 74 DZRJL na Festivalu LUPA**
Ester Premate
- 74 Ferajin v oblakih**
Matic Di Batista
- 76 Aktivnosti na področju zakonodaje in javnega interesa**
David Škufca
- IZOBRAŽEVANJE**
77 Nekaj primerov napak pri merjenju s TopoDroidom
Jure Bevc
- 78 Risanje jam z Inkscapom**
Jure Bevc
- 81 Vrtalke, polnilec in baterije**
Alojzij Blatnik
- RAZVEDRILO**
84 O jamah v pesmih
Maja Zagmajster
- 85 Moja najljubša konzerva**
Matic Di Batista
- 86 Kadetnica ali zakaj je dobro spremljati vremensko napoved**
Franc Marušič - Lanko
- 88 Silvestrska »nesreča« ali kako sva se mladince srečala z JRS in policijo**
Matevž Marinko

GLAS PODZEMLJA, 2021

Urednica: Špela Borko

Uredniški odbor: Jure Bevc, Špela Borko, Uroš Kunaver, Behare Rexhepi, Nataša Sivec

E-pošta uredniškega odbora:
gp.urednistvo@gmail.com

Avtorji besedil: Jure Bevc, Alojzij Blatnik, Špela Borko, Teo Delić, Matic Di Batista, Metod Di Batista, Rok Greccs, Matevž Hreščak, Marjan Juvan, Primož Klemen, Katarina Kosič Ficco, Jurij Kunaver, Uroš Kunaver, Matevž Marinko, Franc Marušič, Peter Mašič, Matija Perne, Ester Premate, Primož Presetnik, Daniel Rojšek, David Škufca, Taras Večerlin, Maja Zagmajster

Avtorji fotografij, risb in načrtov: Jure Bevc, Alojzij Blatnik, Špela Borko, Anton Brancelj, Teo Delić, Matic Di Batista, Mike Ficco, Jaka Flis, Riko Greccs, Matevž Hreščak, Jaka Jakofčič, Primož Jakopin, Marjan Juvan, Janez Kanoni, Darja Kolar, Domagoj Korais, Katarina Kosič Ficco, Igor Košir, Primož Krivic, Jurij Kunaver, Uroš Kunaver, Peter Mašič, Franc Marušič, Cyril Mayaud, Janez Modrijan, Matija Perne, Nika Pišek Szillich, Ester Premate, Primož Presetnik, Marjan Richter, Primož Rupnik, David Škufca, Marko Vogrič, Joc Žibret.

Lektura: Jure Bevc, Špela Borko, Nataša Sivec

Računalniška obdelava fotografij in naslovnice:
Uroš Kunaver

Oblikovanje in prelom: Špela Borko

Fotografija na naslovnici: Tihožitje na Planini Poljana. Foto: Matic Di Batista

Tisk: Trajanus d.o.o.
Naklada: 160 izvodov

Ljubljana, marec 2021
ISSN 1581-8942 (tiskana izdaja)
ISSN 2536-4308 (spletna izdaja)

Špela Borko

UVODNIK

Petek. Pisalno mizo prekrivajo strani osnutka znanstvenega članka, ki se mešajo s preizkusi različnih postavitev Glasu podzemlja. Ročno preštevilčenje približno 70 virov (pa taka znanost) za zajtrk in postavljanje podnapisov k jamskim načrtom za malico. Polčas razprave o evoluciji podzemnih postranic – kaj če samo še Primoževe tabele uredim? Vmes zazvoni telefon: »Ej Špeli kaj bosta počela za vikend, a sta za akcijo?« Yes! Že od prejšnje sobote sanjam novi poljanski sistem. 107 % prepričana sem, da bomo jutri našli izvor prepaha. O njem boste sicer brali prihodnje leto, en sistem na GePe je pač dovolj in letos je na vrsti Prvi sistem Poljane. Pred dnevi so mi zunanji opazovalci pomagali do spoznanja, da moja težava ni kronično pomanjkanje časa, temveč odvisnost od novih projektov. Iskreno si želim, da vam bo ta, ki ga držite v rokah, všeč.

Letošnja številka mi je še prav posebej pri srcu. Če sem lani konec januarja obupovala v pomanjkanju prispevkov, ste me letos zasovali z njimi še pred rokom za oddajo. Še bolj me je navdušil nabor vsebin in avtorjev. Najmlajši pisec prispevka o raziskovanju nove jame je star rosnih 11 let. Najstarejši jih šteje 87. Včasih pomislim, da so slednjemu v rojstni list vpisali napačen datum, takšno iskričnost in radost do življenja izžareva.

Mladinska sekcija me najverjetneje na zalogo podkupa: poslali so kar tri članke, vključno s prispevkom o jami leta, LJ-29. Člani(ce), ki kljub tisočim kilometrom med njimi in Luize Pesjakove 11 še vedno čutijo pripadnost ferajnu. Živa in dejavna kraška sekcija. Veterani, ki kljub virusnemu pogromu nad njihovo generacijo »ne jebejo žive sile« in kažejo mladim, kaj pomeni jamarska vztrajnost. Birokrati, papirni molji, čistilci vodnjakov in objemalci dreves, ki s skupnimi močmi skrbijo za boljšo prihodnost domovine in društva. Ta levi Blatnik, ki potrpežljivo menja vse uničene dele elektronike – tokrat nam je pripravil zabaven in poučen prispevek o tem, kar bi morali vsi uporabniki vrtalk vedeti, pa največkrat ne. Pesniško navdahnjen Primorec, ki je že skoraj odkril recept za piten šnopp. Bubamara, na katere zborovski koncert morate nujno kdaj zaiti, ne bo vam žal. Speleobiološka zalega – po novem kar pet sodelavcev, ki smo terenili po Kaniinu. Polprecednik, ki je v letu 2020 nad vse resno vzel vlogo koordinatorja raziskav in delilca znanja. Eden in edini precednik, ki skrbi, da se prav vsak med nami dobro počuti v tej organizirani anarhiji, zraven pa vztrajno vrti kolo izvendruštvene diplomacije. Ni kaj, vrhunsko branje vas čaka.

Sredico tokrat zapolnjuje malce drugač- na vsebina. 110. rojstni dan smo proslavili z razstavo Globine gora. Namen je bil, da bi si jo Člani lahko ogledali na praznovanju rojstnega dne. Ker sta nam Mars v močerilu in Luna v drobnovratniku pokvarila načrte, vam podarjamo set posterjev, s katerimi boste lahko okrasili *kujavne* širom Slovenije.

Tihožitje na naslovnici pa je posvečeno osrednjemu območju recentnih raziskav, Poljani. Naj se tu zahvalim Agrarni skupnosti Savica in vsem Bohinjcem za pomoč in informacije o novih jamah.

Glasiło povzema navdihujoče delovanje društva v letu, ki bi ga morali po navodilih preživeti sede na kavču, čakajoč konec. Ponosna sem, da smo našli pot, da na zgleden način ohranjamo in razširjamo dejavnosti društva.

Dobrodošli v Glasu podzemlja 2021. |

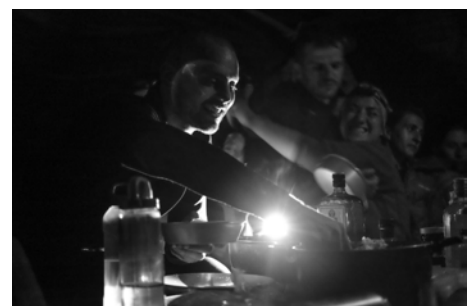
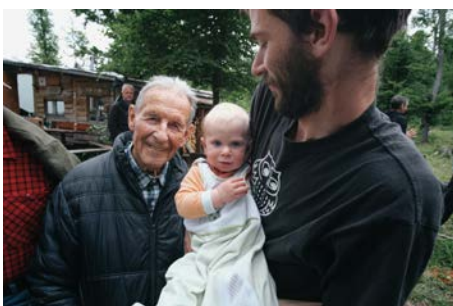

Foto: Jaka Flis

Matic Di Batista

PRESEDNIŠKE NOVIČKE

Leto 2020 se je začelo uspešno – zaključili smo ekspedicijo na Kaninu, ki je s svojimi odkritji že zanimala ideje za prihodnje raziskave. Kar je sledilo po prvih dveh mesecih, je verjetno vzbudilo dvome o življenju v letu 2020 nasploh, kaj šele o jamarskih raziskavah, taborih in vsem, kar nas vleče pod zemljo. Plani so bili veliki. V tem letu smo namreč praznovali tudi 110-letnico društva. Na srečo je iznajdljivost članic in članov velika. Tako nam je uspelo plane prilagoditi ter popestriti mučne mesece pred poletjem. Potem je sledil time-out. Rojstni dan smo proslavili najprej z razstavo na MOP-u, kasneje pa še na veteranski. Ne znam se odločiti ali je vzdušju na veteranski

botrovala želja po ponovnem druženju ali kaj drugega, vsekakor je bilo zelo Člansko in cel dogodek lahko označimo za enega najboljših do sedaj. Kulinarični presežki (torta, domače ferajnovsko pivo, vino ter druge dobrote kolektiva ferajnovskih žena) so naredili odlično podlago za super kronološko predstavitev dosežkov zadnjih 110 let, da o tekmovanju na BajsiTlačnici 2.0 sploh ne izgubljam besed. Člani ste zares presegli vsa pričakovanja. Lepo je bilo.

Time-out se je nadaljeval vse do jeseni. Tako smo uspeli izvesti raziskave na svojih vrtičkih, organizirale so se eno- in tudi večdnevne akcije vse od matičnega krasa, kjer se ekipa krepi iz leta v leto, pa do visokogorskega. Nov presežek se je zgodil na začetku avgusta. Letošnji poletni tabor na Kaninu je trajal kar 17 dni. Članice in člani so že pred začetkom rednega tabora postavili standarde. Uspešni so bili tako v naših najglobljih jamah kot tudi na terenu. Na redni del tabora smo ostali prišli podžgani z zgodbami z gore, ki so govorile o novi perspektivni jami, ki se nahaja prav ob taboru. Do konca tabora so se zgodbe potrdile za več kot resnične. Vse to je botrovalo veselemu zaključku, spet enemu boljših, na zadnji večer in dan zatem ob Soči.

Poletje se je počasi prevesilo v jesen, akcije so se nadaljevale. Organizirali smo čistilno akcijo (tokrat kar v vodnjaku), izobraževanje in pridno nadaljevali z raziskavami na vrtičkih. Potem so se razmere spet zaostrele. Članstvo je bilo primorano zamenjati ferajnovske prostore za digitalne sestankovalnice, kjer smo poročali o raziskavah v svojih regijah, kasneje v občinah. A to ni ubilo članskega duha. Vsak četrtek je na mailing listo priletelo sporočilo s povezavo do sestan-

ka, ki nikoli ni sameval. Poročila so včasih celo pridobila na kvaliteti, saj smo si lahko ogledali sveže slike, ki so popestrile zgodbe s terena.

Na medmrežje so se prestavile tudi druge dejavnosti. Z rednimi predavanji smo nadaljevali in prejeli zelo dober odziv tudi izven društva. Moram priznati, da sem bil presenečen nad izvedbo ter vsebinami, ki smo jih pretočili v medmrežje, saj so se tako organizatorji kot predavatelji izjemno hitro prilagodili in osvojili nove tehnologije in načine ter sproducirali izjemne predstavitve.

Leto je poleg težav z novim virusom in s tem povezanih sprememb v načinu življenja prineslo tudi druge nevšečnosti, ki se tako ali drugače tičejo društva ter narave, ki jo želimo ohranjati takšno, kot je, tudi za prihodnje generacije. Aktivno smo sodelovali pri opozarjanju na nepravilnosti, ki so jih nekateri poskusili izvesti pod senco situacije. Veliko delo je bilo opravljenega in čeprav je morda na koncu zmagala volja kapitala, imamo lahko čisto vest, da smo se potrudili in opozorili na napake, za katere bomo v prihodnosti plačali veliko ceno.

Če na koncu povzamem, je bilo leto 2020 zelo čudno leto. Predvsem zato, ker smo ves čas plavali med stanjem, ko je vse normalno, ter stanjem, ki je daleč od tega. Vseeno pa smo zelo dobro krmarili ter poskrbeli, da je članski duh ostal in se pri marsikomu morda še okrepil. Društvo in društveni duh je lahko v trenutkih, ki jih je bilo v lanskem letu polno, bilka, ki se je marsikdo oprime, da mu pomaga skozi čas, ko vse izgleda črno. Lahko pomaga, da spregledamo, da nas na koncu rova čaka luč, prehod na površje, kjer je pivo vedno boljše, hrana okusnejša, zgodbe in sreča pa postanejo slajše šele, ko jih delimo. |

Precednik ma vas rad. Foto: Jure Bevc

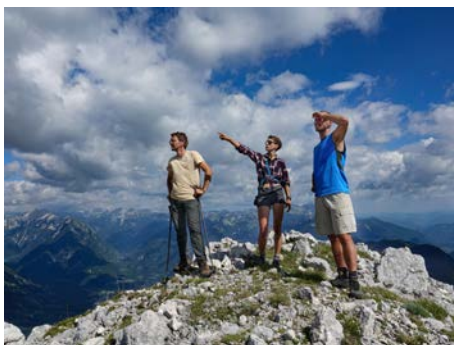

Foto: Jaka Flis in Cyril Mayaud

Dr. Jurij Kunaver

— KAKO SE JE KALILO PRIJATELJSTVO S TOMAŽEM PLANINO (1934–2015) —

Uvod

Od prezgodnje smrti Tomaža Planine, doma smo mu rekli kar Tumažek, je minilo že pet let. Starejši člani v društvu, njegovi najtesnejši prijatelji, smo ob tem ugotovili, da je končno čas za bolj poglobljeno pisanje o enem najbolj priljubljenih pa tudi zaslužnih članov našega društva in tudi slovenskega jamarstva.

Tomaž je izjemno veliko pomenil ne samo svojim sovrstnikom ampak tudi nekoliko mlajši generaciji »špičakov«. Njegovi nekdanji ljubljenci so nedavno napisali: *Tomaž je bil oporna točka za našo generacijo, ko je po l. 1965 organizacija starega društva slabela. Bil je dovolj mlad, da nam je bil še blizu po načinu razmišljanja, in tudi njemu je bila blizu naša lastnost »organizirana anarhija«. Bili smo mladi! Kot fotograf in uveljavljen jamar je imel stike z vsem jamarškim življenjem v Sloveniji. Njegove slike na razstavah pa tudi na pričetku delovanja barvne televizije v Sloveniji so bile pomembne za krepitev zanimanja za jame na splošno. Neprecenljive so njegove zasluge za ponovne obiske tedaj »velikih jam«, kot so bili Jazben, Žankana, Gotovž ... Ne pozabimo na njegovo dolgoletno delo na področju testiranja in skrbi za jamarško tehniko: obraba, korozija, kvaliteta spojev, nosilnost ... Tudi v kasnejših letih je bil član z veliko začetnico, in to v vseh pogledih.* (Janez Modričan, november 2020).

Marjan Juvan: *Tomaž je bil tisti prvi, ki je znal in uspel povezati star »znanstveni, akademski« način raziskovanja krasa z mladimi entuziasti, ki so se v jamarijo podajali bolj, ali pa zgolj, zaradi športa in rekreacije. Tukaj jaz vidim njegov največji doprinos in premik v jamariji – ne samo v JKLM ampak tudi pri drugih klubih in sekcijah po Sloveniji, ki so nas posnemali in se primerjali z nami. Danes bi temu rekli win-win situacija.*

Andrej Puc o Tomažu: *Okrog Tomaža se je kar drenjalo prijateljev, in to ne samo iz jamarških krogov. Najbrž zato, ker je bil Tomaž predvsem Človek z veliko začetnico: duhovit, pošten, dobrosrčen in*

vedno s polno mero zdrave pameti. Nam mlajšim jamarjem je bil izvrsten mentor in velik prijatelj obenem. S šegavim, včasih tudi kvantaškim humorjem nas je usmerjal v pravo smer. Poleg jamske tehnike in fotografiranja je vsaj meni veliko pomenilo to, da nas je tudi nevsiljivo naučil timskega dela. To mi je kasneje v profesionalnem življenju še kako koristilo.

Metod Di Batista pa je Tomaža pred časom takole opisal: *Tomaž je velik del svojega pestrega življenja posvetil kraškimi jamam in tako postal legenda slovenskih jamarjev. Vzgojil je številne generacije ljubljanskih jamarjev. Kot neformalni mentor je na eni strani skrbel za izobraževanje na področju varnosti in tehnike raziskovanja jam ter spoznavanje slovenskega krasa, na drugi strani pa s svojim humorim in včasih že kar obešenjaškim značajem krepil družabno življenje v ljubljanskem društvu. Ukvarjal se je tudi s strokovnimi področji na področju raziskovanja jam, kot so sistematične meritve temperatur dihalnikov na Lanskem vrhu in v Mrzli jami Vranje jame, jamska fotografija, preizkušanje jamarške opreme, izdelovanje jamarške opreme (npr. lestvice), bil je eden prvih,*

ki je začel uvajati vrhno tehniko in izdeloval je terminske plane za velike akcije (Žankana jama). V času velikih uspehov ljubljanskega društva koncem 60. let je bil vodja, organizator in pobudnik največjih raziskovalnih akcij (Jazben, Žankana, Gotovž itd.). Bil je eden od raziskovalcev in poznejših skrbnikov Križne jame. Bil je velik poznavalec in ljubitelj Velebita, kamor se je stalno vračal in s seboj pripeljal svoje jamarške prijatelje in jih spoznaval z lepotami in divjino tega področja. Na njegovem domu so bili člani vedno dobrodošli ob individualnih in tudi širših srečanjih. Imel je izredno sistematično urejeno zbirko svojih jamskih in drugih diapozitivov. Kronološka poročila z datumi in udeleženci ter številne topografske karte so bili njegova stalnica. Praktično do konca svojega pestrega življenja se je zanimal za delovanje društva. Nedolgo nazaj, ko je že zelo težko hodil, je prišel na vrtalno akcijo iskanja Lippertove jame. Ne nazadnje se je nekaj dni pred svojo smrtjo še vedno zanimal, kaj delajo jamarji na Pokljuki, ko sem ga obiskal v Laškem.

Pisec teh vrstic sem se odločil za sestavek, ki naj ima močno osebno noto. Ne more pa biti nadomestilo za Tomaževo

Tomaž in pisec na Pasji ravani, 10. februar 1953. Foto: Jurij Kunaver

celostno podobo. Pobljže sva se spoznala na ekskurziji Prirodoslovnega krožka Klasične gimnazije, ki jo omenjam pozneje. Od takrat dalje je sledilo vse tesnejše sodelovanje, ki je doseglo vrhunec leta 1953, ne toliko pri raziskovanju jam, temveč v udeležbi na kar treh daljših izletih. Tudi v naslednjih nekaj letih sva se veliko družila, zlasti na Malih podih, dokler ni prišel čas zaključka študija in vojske, ko se je marsikaj spremenilo. V tem sestavku se omejujem predvsem na prva leta najinega skupnega jamarstva. Mimogrede omenjam tudi nekatere kasnejše izkušnje, ko sva s Tomažem pogosto zagovarjala ista stališča. Zapisniki društva pričajo, da sva bila oba – kot prva povojna – najmlajša društvena odbornika zelo kritična do ravnanja in odločanja starejših društvenih odbornikov do Dušana Novaka. Dušana so spomladi 1954, po dveh letih sporov, izključili iz društva, kar je odmevalo še dolgo.

Tudi na nekem preteklem društvenem občnem zboru sva v en glas svarila, da je za izstop iz Jamarske zveze Slovenije še prezgodaj. Bila sva preglasovana, a se je pozneje izkazalo, da je bila ta odločitev za prihodnji razvoj društva v resnici koristna. V nadaljevanju sem uporabil nekatere podatke iz Tomaževih dnevnikov o dogodkih, ki sva jim bila priča oba. Tudi o najinih odnosih, ki so doživljali vzpone in padce, saj sva si zlasti v prvih letih precejkrat skočila v lase.

Vse življenje sva se spominjala najinega enotedenskega potovanja po Notranjski (22. do 28. september 1953) s ciljem povzpeti se na Snežnik. V nekaj dneh hoje po lškem vintgarju, po Blokah in Loški dolini, na Snežnik in nazadnje na zgornjo Pivko do Postojne sva se skregala trikrat ali štirikrat. Tomaž piše v svojem dnevniku na koncu poti, da so njega zanimale podrobnosti, mene pa bolj splošne stvari. Priznal je, da se ne drži prvotno sprejetega načrta, mene pa je označil za velikega formalista. Bil sem proti dodatnemu trošenju časa za stranpoti, ki si jih je privoščil Tomaž. Natančno je beležil, kolikokrat sva se skregala in kaj je sledilo potem. V dnevniku je napisal: *Žalostno, ker sva žejna in mutasta. Edinstvena družba! Ko razmišljam o tem sedaj, imam pred očmi dva mlada, nevzgojena in nestrpna kozlička, ki hočeta vsak po svoje.*

To potovanje je bilo nekoliko podobno poznejšim trekingom, ozadje pa podzavestno hrepenenje po zahtevnejših od-

pravah. Za naju je bil to prvi večdnevni izlet v neznano, povezan z velikanskimi nahrbtniki in obveznim večernim trkanjem na gostoljubna kmečka vrata. Danes si je težko predstavljati, da te samotna kmetija zvečer kot nenapovedanega gosta gostoljubno sprejme pod streho, ti ponudi žlizo, da z vsemi člani naenkrat ješ iz ene sklede, in te povrhu še prenoči.

V takratno eksotiko spada tudi nenavadna izkušnja, saj sva na območju Snežnika zvečer padla v oboroženo zasedo, tik pred prihodom v gozdarski center na Mašunu. Z vrha Snežnika sva odšla nekoliko prepozno in trda tema naju je našla na cesti proti Mašunu. Bližala sva se mu šele nekje okoli pol osme zvečer. V snežniških gozdovih sem prvič v svojem življenju doživel in začutil obsežnost snežniške pokrajine. Hoja po snežniških stezah, zlasti po cestah, je trajala mnogo dlje, kot sem bil navajen do takrat. Ko se je mimo nepričakovano pripeljal motorist s sopotnikom, sva ga hotela ustaviti in vprašati, koliko je še do Mašuna. Ni se hotel ustaviti. Nato sva korakala po cesti še kakšne četr ali pol ure in tik pred naseljem padla v lovsko zasedo. Po glasnih vzklikih »stoj, stoj, stoj, roke v vis« in pred naperjenimi puškami, z baterijsko osvetljenima obrazoma, sva morala dvigniti roke, se pustiti pregledati in vprašali so naju, kam greva. Mislili so, da sva politična begunca, namenjena čez mejo. Tudi lovci so bili takrat dolžni ustaviti vsakega sumljivega človeka ali pa o tem obvestiti oblasti. Močno so naju prestrašili, a najino pojasnjevanje je udeležence dogodka hitro pomirilo. Zdelo se mi je, da jih je bilo pozneje kar malo sram, ker so naredili takšen hrup. Nadaljevanje je bilo bolj prijazno, ker sva dobila večerjo in prenočišče.

Tomaževi prijatelji

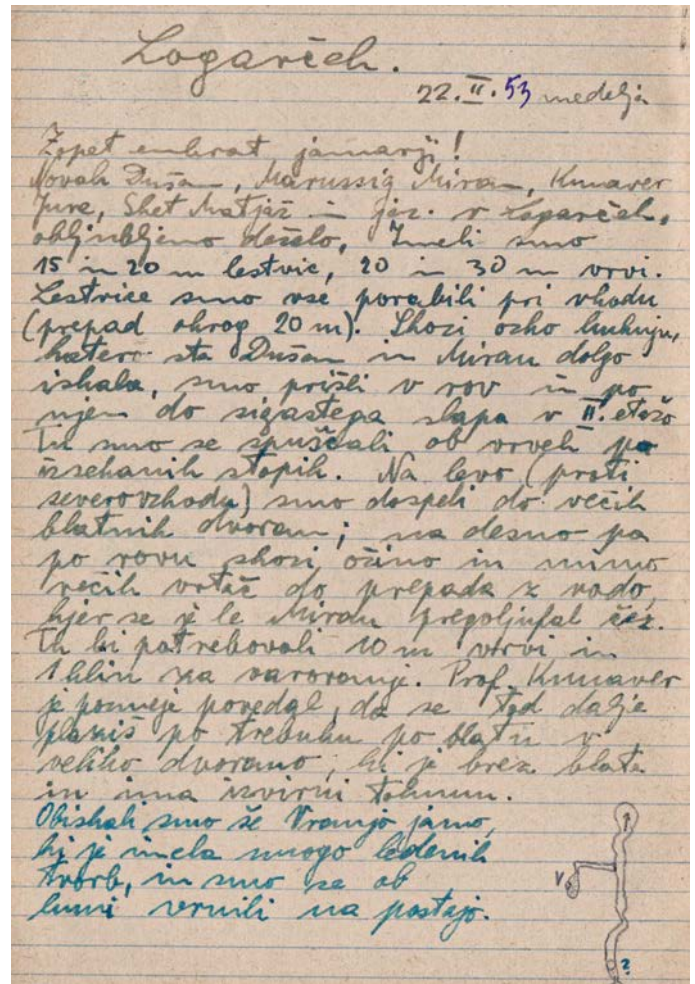
Ena od Tomaževih značilnosti je bilo hitro navezovanje najrazličnejših prijateljev. Že zgodaj piše o posameznikih, s katerimi je večkrat hodil v naravo oziroma na izlete in potovanja. Ni mu bilo težko navezovati stikov, ker je bil vedrega, zabavnega in odprtega značaja. Vse življenje si je znal vzeti čas za razvedrilo, najbrž tudi takrat, ko bi ga sicer lahko potrebovala družina. Kaj več o tem je težko soditi, ker je s svojo družino sicer preživel veliko časa in se ji najbrž dovolj posvečal. To sodim po lastnih izkušnjah, ne vem pa vsega. Pisec teh vrstic si razkošja rednih tedenskih izletov, pa tudi mnogih daljših, večdnevni potovanj, dolgo ni mogel privoščiti. Morda sem

nehote, najbrž podzavestno, Tomažu njegovo svobodo nekoliko zavidal, ker so bile moje družinske in poklicne dolžnosti precej drugačne. Za uspešno univerzitetno kariero si moral čim več objavljati, za kar so bili žrtvovani mnogi vikendi in dopustniški dnevi. Veliko je bilo tudi prostovoljnega angažiranja pri strokovnih društvih.

Tomaž je najbrž imel določene »težave« s svojimi prijatelji, tudi z menoj. Morda tudi prijatelji z njim, kaj vem. V njegovem življenju smo se kot prijatelji zvrstili mnogi. Bila so obdobja večjega, tesnejšega, bolj pristnega, iskrenega prijateljstva in obdobja, ko ni bilo tako. Ko smo imeli majhne otroke, se je bilo prijetno družiti v Banjolah. Pozneje se je odločil za dopustovanje na Komatih in nas pustil v Banjolah same. Sprva smo tudi veliko potovali skupaj, po Jugoslaviji in celo do Nizozemske. Včasih z dvema avtomobiloma, včasih samo z našim. Tomaž je prijatelje lahko dobesedno izbiral. Tiste, ki smo mu bili najbližji, je včasih potreboval, drugič ne. Potreboval je zlasti stalno družbo za njegove preštevilne izlete in pohode. Našel si je več prijateljev, med njimi tudi našega člana Antona Kranjca - Požigalnika. Najprej je dolgo hodil na izlete z enimi, nato z drugimi. V tistem času smo se razmeroma malo družili. V nekem obdobju se je skoraj »preselil« na Velebit. Kadar ga ni bilo doma, je bil samodejen odgovor, da je »najbrž na Velebitu«. Njegova nagnjenost do Velebita ima ozadje v zelo zgodnjem seznanjanju s tem botanično tako zanimivim območjem, saj je Južni Velebit prvič obiskal že v času študija, leta 1955, nato še dvakrat zapovrstjo.

Moje glavno spoznanje po mnogih letih je bilo: Tomaž je moj najstarejši in najboljši prijatelj, jaz pa sem najboljši Tomažev prijatelj, a na desetem mestu! Značilna je bila še ena Tomaževa »iskrena prijateljska« lastnost. Kadar nas je bilo v jamarski družbi več, približno enako starih, se je razvila glasna, razigrana debata o tem in onem, tudi o spotikljivih temah. Takrat si je rad marsikoga šaljivo privoščil, tudi mene. Na tem mestu morda nekoliko kritično pišem o Tomaževih osebnih lastnostih, a dobronamerno. Kajti njegovih dobrih lastnosti in privlačnosti je bilo toliko, da smo se večina Tomaža vztrajno držali. Skoraj ni posnetka, ki ne bi dokazoval njegovega veselega, celo prešernega razpoloženja, ki je bilo dobesedno nalezljivo.

Izhajal je iz družine Franceta Planine,

Levo: Tomaž in pisec na vrhu Snežnika, 26. september 1953. Foto: Jurij Kunaver. Desno: Stran iz dnevnika Tomaža Planine.

srednješolskega profesorja in ravnatelja Prirodoslovnega muzeja, znanega in zaslužnega slovenskega geografa, avtorja številnih geografskih del, po rodu iz Škofje Loke. Tudi njegova mama je bila od tam. Prof. Planina je bil tudi biolog. Osebo sem ga dobro poznal in še v visoki starosti mi je v kamero pripovedoval o svojem zanimivem življenju, zlasti o njegovem pedagoškem delu, ki ga je sprva moral opravljati na Hrvaškem v Liki. Prijateljeval je tudi z mojim očetom. Spada med tiste zaslužne Škofjeločane, ki so dobili doprni kip v Aleji zaslužnih. Da je naravoslovje zanimalo tudi Tomaža in da je bil geografsko dobro podkovan, je zasluga njegovega očeta. Tomaž je zelo dobro obvladal orientacijo in kartografijo oziroma uporabo zemljevidov. Imel je tudi roko za risanje, njegove skice so bile jasne in uporabne. Če smo se odpravljali na kakšno orientacijsko zahtevnejšo pot, je vedno pripravil kopije poenostavljenih, ročno narisanih kart za vsakogar. To je veljalo zlasti za planince, če jih je peljal kam v balkanske gore ali v Alpe. V takšnih in podobnih stvareh je bil Tomaž res temeljit.

Spomnim se nekih priprav, ko sva se obe družini odpravljali v Grčijo. Bilo je na

počitnicah v Banjolah leta 1974, tik pred odhodom na potovanje. Tomaž nam je pripravil popoln pregled grške mitologije in nam o tem predaval v prijetni senci. Druga tema Tomaževe počitniške šole je bila sredozemska vegetacija. Še bolj zanimivo od grških bogov! Hodili smo od grma do grma, od rastline do rastline. Med drugim nam je pokazal tudi živo bogomoljko. Takrat, v sedemdesetih letih, banjolski kamp Indie še ni bil popolnoma očiščen mediteranskega rastja. To je bila skoraj popolna oblika učenja v naravi, s to napako, da je nismo mogli ponoviti. Še nečesa se dobro spominjam iz tistih časov, čeprav ni v neposredni zvezi s to temo. To še ni bil čas obilja na področju trgovske ponudbe. V neki stari puljski ulici blizu obale smo odkrili majhno trgovnico z živili, v njej pa do takrat meni neznano odlično italijansko gorgonzolo in velike, slastne olive. Kombinacije obeh skupaj z belim kruhom in kajpada istrsko malvazijo še dolgo nismo pozabili. Podobno kot Istarske supe pri Treh feralih v Pomerju. Kje so tisti časi!

Tomaževi dnevniki

Tomaž je bil zelo urejen človek, v tem smislu, da je imel svoj arhiv, svojo opremo in zapiske z izletov izjemno urejene.

V svoji hiši ob gorenjski železnici, ki se je stresla vsakokrat, kadar je mimo vozil vlak, je imel delovno sobo v kleti. Imenoval jo je seksuarij. V njej je bil vedno red. Če je prišel z ekskurzije, tudi jamarške, s čiščenjem opreme ni nikoli čakal. To smo obiskovalci redno videvali in tudi občudovali. Nasprotno pa mu ni bilo mar, kaj drugi menijo o njegovi Škodi Fabia, ki je imela nad zadnjo polico razpeto vrstico in na njej obešene včasih tudi ne najbolj čiste nogavice. V tem avtu je Tomaž tudi velikokrat prespal.

S posredovanjem hčerke Polonice Planina, tudi članice našega društva, sem prišel do štirih njegovih dnevnikov, od l. 1948 do 1967. To so dnevniki izletov in Tomaževega jamarstva ter raziskovanja, ne pa drugih dogodkov. V njih piše, da je bilo leto 1950 prvo, ko se je Tomaž vključil v jamarško društvo in bil od skupno dvajset izletov sedemkrat tudi v jamah. Njegov prvi jamarški podvig ima datum 5. marec 1950, ko je v družbi Dušana Novaka, Marjana Richterja, Jožeta Jelenca in Janeza Šublja šel na Vrhtrabno in na Kal, kjer so obiskali jamo Koprivnico. Hoteli so še v Veliko Vratnico, a namesto nje so obiskali Malo Vratnico. Nato se je udeležil tridnevnega

izleta Prirodoslovnega društva pod vodstvom prof. Pavla Kunaverja v Škocjanske jame, v Postojnsko jamo in v Rakov Škocjan. Na tej ekskurziji smo bili takrat večinoma tisti, ki smo se že, in tisti, ki so se pozneje včlanili v Društvo za raziskovanje jam, sedanje DZRJL.

Tomaževo prvo samostojno raziskovanje je bilo 20. maja 1950 na Kranceljnu nad Škofjo Loko, kjer je z Janezom Sršenom obiskal Gipsovo jamo in Brezno (katero od tamkajšnjih brezen, ni jasno, o. p.), kar je zabeležil v dnevniku tudi s skico.

Od 17. do 23. junija istega leta je z Jelencem in Majerjem taboril v Rakovi dolini (Škocjanu), kjer so raziskovali glavni vodni rov v Tkalca jami. Omenja deset konzerv golaža in pet kilogramov sira ter enako marmelade kot glavno hrano.

Poleti se je potikal po Julijcih, jeseni pa spet v jamah. Oktobra 1950 je bil dvakrat v Marijinem breznu, nato pa še v Rakovem Škocjanu, kjer ga je dvakrat, 22. 10. in 5. 11., zanimal izvorni del. Dva dni, 29. in 30. 11., se je s prijateljem potikal po kočevskih jamah in si je najprej ob Rinži ogledoval požiralnike, nato pa sta na pobočjih Mestnega vrha pretaknila neko 16-metrsko brezno, kjer je naletel na dva drobovratnika. Naslednji dan sta se povzpela na Livoldski vrh in na Fridrihštajn ter obiskala Ledeno jamo pri Jelenovem studencu in Eleonorino jamo. V svoj dnevnik je na koncu napisal, da je to leto postal jamar in je bil v jamah 19 dni.

Kot že omenjeno, se je kmalu po novem letu 1951 udeležil izleta Prirodoslovnega krožka Klasične gimnazije pod vodstvom mojega očeta Pavla Kunaverja v Vranjo jamo, Malograjsko (Planinsko) jamo in Postojnsko jamo. Takrat sva bila zraven tudi jaz in Mišo (prof. dr. Jože Štirn, biolog, oceanograf, dobitnik nagrade NIB za življenjsko delo). Omenja 1.100 korakov do Vranje jame, kar je bil kanon mojega očeta za iskanje Vranje jame. V njej nismo prišli daleč zaradi visoke vode, smo pa nato po napol poplavljenem Planinskem polju hodili do Laz in naprej do Planinske jame. Tudi tam je bila visoka voda. Tomaž piše, kako smo on, Mišo in moja malenkost zunaj stikali naokoli in naleteli na nek star italijanski mejni kamen in ga s težavo prevrnili. Prepričan sem, da je temu dejanju posredno botrovala pripoved mojega očeta, ki je o nekdanji nepravilni predvojni (rapalski) meji med Jugoslavijo in Italijo na vhodu v Planinsko jamo govoril prav vsaki skupini, ki jo je vodil. Tudi s tem nas je mladino vzgajal v domoljubnem duhu in opozarjal na ozemeljske apetite sosedov. To pišem z gotovostjo, saj sem ga na istem mestu slišal isto govoriti večkrat. Od tam smo mi trije peš odšli v Postojno, ostali pod vodstvom očeta pa so se peljali s kamionom. Da, s kamionom, ker so bili avtobusi takrat še redkost. Tomaž je v svojem dnevniku na zaključku napisal: *Ta ekskurzija me je seznanila z mnogimi prirodnimi krasotami!*

Ni minilo dolgo, ko smo se isti prijatelji,

skupaj z Janezom in Cirilom Gantarjem ter Jelencem Jožetom, znašli na štiridnevnem raziskovanju jam za Ljubljanskim vrhom (21. do 25. 1. 1951). Tomažu moram biti hvaležen za te zapise, saj jih sam nisem delal. Omenja tudi Petra Habiča - Habulo, našega člana (pokojni dr. Peter Habič, geograf, priznan raziskovalec krasa, upravnik Inštituta za raziskovanje krasa v Postojni), ki je bil na Vrhniki doma in smo v tistih letih veliko hodili k njemu. Tudi on spada v »kvoto« Pavla Kunaverja, saj je hodil na Klasično gimnazijo. Zakaj raziskovati jame ravno za Ljubljanskim vrhom? V društvenih zapisnikih iz tistega časa jasno piše, da so nam t. i. »mladim jamarjem« to območje enostavno dodelili starejši člani v društvu, ki so se tiste čase do nas obnašali zelo pokroviteljsko. Starejši nam niso dovolili, še manj pa vzpodbujali, hoje v zahtevnejše jame ali v bolj perspektivna območja. Površje tik nad izviri Ljubljanice je za naivneže kot nalašč za iskanje zvez z izviri Ljubljanice. A to je bil račun brez krčmarja, ker brezna z vhodi nekaj sto metrov višje ne morejo biti apriori povezana s sistemom vodoravnih izvirnih jam Ljubljanice. Vrhnika je bila za tiste čase logistično zelo blizu in prikladna za nas Ljubljančane. Takrat je še vozil vlak. Do neke majhne gozdarske kočice smo si dali opremo in hrano pripeljati z vozom. Toda vreme je bilo prav takrat nemogoče, pogosto je deževalo ali snežilo in kar naprej smo bili zato mokri do kože. Raziskovalni izkupiček je bil nadvse skromen.

Tomaž omenja še eno ekskurzijo, to pot v okviru Prirodoslovnega krožka na 7. gimnaziji, ki jo je spet vodil prof. Kunaver. Te se zaradi bolezni nisem udeležil.

V nadaljevanju Tomaž opisuje izlete v Rakov Škocjan, v Divaško jamo, v jamo Velika Pasica na Gornjem Igu in spet za en dan na Ljubljanski vrh (22. 4. 1951). Popoldne smo se sestali Tomaž, Vanč Mayer in Sket na eni strani, ki so bili namenjeni na peti vlak s postaje Verd, in midva s Habičem, ki sva prišla z vlakom šele popoldne. Spustili smo se v osem metrov globoko brezno Jelenske jame pri Verdu. Tomaž piše, da smo se »vrnili vsi zaspani in scuzani ob 11. uri v Ljubljano«.

Ljubljanski vrh nam ni dal miru. Med prvomajskimi prazniki smo bili tam gori že tretjič (28. 4. do 2. 5. 1951). Tomaž, Štirn, Sket, nekoliko pozneje še jaz in Drejc Ravnikar. Še najbolj obetavno je bilo iskanje jam med Lenarškim gričem in Lenarščico. Še leta 1954 Tomaž beleži dva obiska Raskovca. Najbolj mi je

Tomaž v družbi prijateljev na Velebitu (v sredini Janez Ilersič, desno Andrej Baraga). Foto: Jurij Kunaver

ostalo v spominu, kako sva s Tomažem ob neki priložnosti v meglenem vremenu tavalala po gozdni cesti in se po kakšni uri nevedoč ponovno znašla na izhodišni točki (14. 3. 1954).

Skupaj s Tomažem in Borisom Sketom smo v istem poletju (13. 7. do 4. 8. 1951) šli v Idrijo za opazovalce na kraških izviri Podroteje in Divjega jezera pri Idriji. Potekala je velika akcija barvanja kraških voda na Postojnskem, ko je bilo treba vsakih šest ur vzeti vzorec vode in z optično napravo preveriti, ali je morda obarvana z uraninom. Iz stanovanja nekje v Idriji smo hodili ponoči in podnevi na izvir Podroteje in Divjega jezera po vzorce vode. Ponoči je bila hoja po idrijskem akvaduktu kar skrivnostna, a karbidka je dobro osvetljevala pot in okolico. Spomnim se, da v nočnem času nikoli nismo nikogar srečali. Zdelo se nam je, da opravljamo pomembno nalogo. Plačevali so nam po 100,00 din na dan s plačanim stanovanjem in hrano.

Od 11. do 15. septembra 1951 sem bil udeleženec tričlanske odprave na čelu s Tomažem in Vanetom Mayerjem v Rakov Škocjan. Prenosišče smo si naredili v nekem spodmolu blizu Velikega naravnega mosta. Spoznavali smo širšo okolico vse do Cerknškega jezera in stikali tudi po težje dostopnih jamah Rakovega Škocjana. V Zatučni smo poskušali prodirati proti sifonu z improviziranim čolnom. Tomaž je tisto jesen obiskal še Zadnji kraj, pa spet Karlovico in Rakov Škocjan, pa spet Cerknško jezero.

Leto 1952 je bilo po jamarski plati, sodeč po Tomaževem dnevniku, skrajno sušno. Drugačno je bilo nadaljevanje naslednjega leta. Na dveh bolj izletniško-pohodniških

akcijah sva se s Tomažem spet našla skupaj. Udeleženci, poleg naju še Mišo Štirn, Janez Gantar, Boris Sket in Duško Fatur, smo imeli občutek, da počnemo nekaj za tiste čase neobičajnega, pionirskega. Za dva dni (18. do 19. 1. 1953) smo se s smučmi odpravili na pohod okoli Cerknškega jezera, in to od Dolejnega jezera na Otok, mimo izvirov Obrha na Gorenje jezero in mimo Gorčice do Lipsenja. Tam smo v mrzlih prostorih gostilne prespali na klopih in na tleh. Naslednji dan smo obiskali Križno jamo, nato nas je čakal še vzpon na Slivnico in odhod domov. Občutki so bili izjemni, ko smo malo peš, malo pa na smučeh premagovali razdalje in uživali v zimski naravi. Smuk s Slivnice navzdol do Cerknice je bil sam višek tega dvodnevnega potepanja.

Nedolgo za tem (8. do 10. 2. 1953) sva se s Tomažem še enkrat podala na daljši pohod. Startala sva pri Habiču na Vrhniki, od tam pa prvi dan po Podlipski dolini dosegla Smrečje in prespala na kmetiji Smrekar. Po obisku Sv. treh kraljev sva se naslednji dan usmerila proti Pasji ravni. Pri nekem studenčku sva se ustavila in si kuhala čaj. Mimo so v presledkih peš prihajali domačini, ne da bi naju sploh opazili, čeprav sva bila od poti oddaljena le kakšnih osem metrov. Tudi to pot sva se zvečer ustavila pri kmetu Omejcu, najvišjemu na Pasji ravni. Menda naju sprva niso bili ravno veseli, a so se pozneje »odtajali«, kot piše Tomaž. Z njimi sva večerjala, a tudi molila rožni venec! Na poti domov naslednje jutro sva obiskala še Črni vrh, nato vrh Tošca, od tam na Sv. Katarino in čez Toško čelo do Mišota Štirna v Dravljah.

Za mene so to bili nepozabni izleti s

Tomažem, na katerih smo se učili samostojnosti, premagovanja težav, skromnosti, stikov z domačini in še marsičesa. Tega, da je že takrat obstajala solidna oprema za prenočevanje v naravi ali v mrzlih prostorih, še nismo vedeli, še manj pa je bilo možnosti za njihovo nabavo. Domači so mi takrat posodili neko prastaro predvojno obrabljeno puhasto spalno vrečo, ki mi je pomagala preživeti ledeno mrzle noči. To so bile dragocene izkušnje za poznejše, bolj zahtevne projekte.

Tomažev jamarstvo med 1950 in 1965

Tomaž je tik pred svojo smrtjo oddal v objavo štiri sestavke o treh raziskovanjih jam na Malih podih pod Skuto v Kamniško-Savinjskih Alpah. Objavljeni so bili šele leta 2020 v Naših jamah. V dnevnikih pa piše o šestih odpravah, treh l. 1953, po eni pa v letih 1954, 1955 in 1956. Na Malih podih, kjer sem bil vsaj trikrat, smo se že počutili kot odrasli jamarji, odvisni le sami od sebe. Prevevalo nas je tovarstvo, ki nam ga je s kitaro v večernih urah lepšal še Boris Sket. Mali podi so pomenili naše raziskovalno uveljavljanje in osvobajanje izpod nadzora starejših. Meni osebno so te izkušnje zelo koristile pri poznejšem poglobljenem raziskovanju našega visokogorskega krasa.

Iz Tomaževih dnevnikov se zrcali naše skupno odraščanje in jamarsko napredovanje. Tomaž je bil v prvih vrstah tega. Še več, celo močno je odstopal, kar je razvidno iz statistične analize njegovih jamskih obiskov. V razpoložljivih štirih dnevnikih (od 1948 do sredine 1965, zapiski se nenadoma končajo 19. 6. 1965?) sem našel bogato gradivo za ta

Levo: Večno prijateljstvo. Čičarija. Desno: Na obisku v poletnem taboru DZRJL pod Malim Babanskim skednjem leta 2005. Od leve proti desni: Jurij Kunaver, Tomaž Planina in Anton Kranjc - Požigalnik. Foto: Jurij Kunaver

Bivak na Malih podih pod Skuto, Jurij Kunaver stoji in Jože Štirn sedi (1954). Fotograf neznan

namen. Izbral sem nekaj jam, ki jih je Tomaž najpogosteje obiskoval, in ugotovil naslednje. Leta 1954 so se prvič pojavili obiski Križne in Vranje jame. V Križni jami je bil od l. 1954 dalje najmanj enkrat letno, v treh letih tudi po trikrat. Skupno sem naštel 23 obiskov. Vzrok je bil društvena skrb in zanimanje za to jamo, fotografiranje, raziskovanja ter različna merjenja. Vranjo jamo, skupaj s Skedne-no jamo in območjem Pod stenami, je obiskal največkrat, skupaj 53-krat. Zakaj?

Ker je tam meril zračne temperature, meril upadanje svetlobe v Vranji jami v zvezi z rastlinstvom in v isti jami opazoval pojavljanje zimskega ledu. Logarček je prvič obiskal l. 1953, a pogosteje od l. 1956 dalje. Skupno število obiskov je 17, kar povezujem z društvenim zanimanjem zanj in s študijo Ivana Gamsa. Območje za Ljubljanskim vrhom in okoli Raskovca je od l. 1951 obiskal šestkrat. Nato sledi visokogorski kras, ki sem ga v zvezi z Malimi podi delno že omenil. Pomembna je bila tudi Tomaževa sedemkratna udeležba v odpravah v Triglavsko brezno.

Leta 1957 je bil šestnajstkrat v jamah, v naslednjih letih pa še večkrat. Trikrat je sodeloval pri odpravah v Brezno pri Medvedovi konti, na kaninskih odpravah pa je bil dvakrat. Vse zgornje kar kliče k nekemu komentarju, saj je moral Tomaž v teh letih in brezštevlnih jamskih obiskih zbrati veliko količino podatkov, ki nikakor ne morejo biti brez vrednosti. Že samo njegovo opazovanje vsakoletnega pojava zimskega ledu v Vranji jami, ki ga je dandanes vse manj in manj, je pomembno v zvezi s pojavom globalnega segrevanja. Piscu ni znano, da bi bili Tomaževi klimatski podatki kje objavljeni. Vprašamo se tudi lahko, ali je Tomažev doprinos k poznavanju zgoraj omenjenih jam dovolj znan in priznan.

Zaključek

Leta 1958 se je končalo prvo obdobje mojega druženja s Tomažem Planino. Oba sva zaključila študij, jaz pa sem odšel na služenje vojaškega roka. Skupnih doživetij, ki so naju povezala, nikoli nisva pozabila. Jaz morda še bolj kot

Tomaž, ki so se mu ponujala nova in nova prijateljstva. Mladostno zблиžanje s Tomažem je bilo nekako pričakovano. Oba sva se udeleževala istih znamenitih izletov Prirodoslovnega društva in Prirodoslovnega krožka Klasične gimnazije pod vodstvom mojega očeta, ki so odločilno botrovali pomladitvi Društva za raziskovanje jam Ljubljana. Pomembno je tudi bilo dobro znanstvo med obema očetoma. Tudi stanovali smo nekaj časa blizu eden drugemu. Jaz v Klasični gimnaziji v Vegovi ulici, Tomaž v bližnjih t. i. Dukičevih blokkih. Spominjam se, da so Tomažu doma kupili moped, za tiste čase pravo deveto čudo, ki sva ga skupaj preskušala med bloki. Oba sva se tudi v društvu precej uveljavljala in skoraj v istem času postala predstavnika mladih jamarjev v društvenem odboru. V društvu sva zastopala če ne identična pa vsaj podobna stališča, ne samo v zgodnjem obdobju, ampak tudi pozneje. Družila sva se praktično vse življenje.

Literatura in viri

Kunaver, J., Sekne, E., 2015. Tomaž Panina (1934–2014). Planinski vestnik, feb. 2015, letn. 115, št. 2, str. 66.

Planina, T., Osebni dnevnik, 1. 23. 6. 1948 do 27. 12. 1953. 2. 10. 2. 1954 do 18. 11. 1956, 3. 13. 1. 1957 do 23. 12. 1962, 4. 6. 1. 1963 do 19. 6. 1965. Rokopis.

Planina, T., 2020. Visokogorski kras. Naše jame, 48/2020. Str. 112–116.

Planina, T., 2020. Mali podi pod Skuto, 11.–19. 8. 1953. Naše jame, 48/2020. Str. 117–118.

Planina, T., 2020. Mali podi pod Skuto, 20.–27. 8. 1954. Naše jame, 48/2020. Str. 119–121.

Planina, T., 2020. Mali podi pod Skuto, 8.–16. 8. 1956. Naše jame, 48/2020. Str. 122–123.

Dr. Jurij Kunaver

FOTOGALERIJA: TOMAŽU V SPOMIN

Uredništvu Glasu podzemlja se zahvaljujem za objavo izbora posnetkov iz jamskega življenja Tomaža Planine, kar je menda prvi primer fotogalerije v naši reviji. Šestnajst posnetkov je iz različnih obdobjev Tomaževega življenja. Prispevali so jih Marjan Juvan, Janez Modrijan in Mare Vogrič, za kar jim gre topli zahvala, ter pisec teh vrstic. Posnetki lepo pokrivajo obdobje celih šestdeset let, od takrat, ko smo se še vozili z vlakom med

Ljubljano in Lazami pri Logatcu, do zadnjega obdobja intenzivnega iskanja Lipertove jame. Na posnetkih je viden tudi razvoj jamske opreme in tehnike. Tomaž je bil vedno med najbolje opremljenimi člani. V Triglavskem breznu je že uporabljal čelado, čeprav je bila ta še vojaška, trofejna. Nanjo si je namestil rezervno baterijsko svetilko. Zelo zanimiv je pred kratkim najden zgodovinski posnetek zgodnjega uvajanja vrvne tehnike

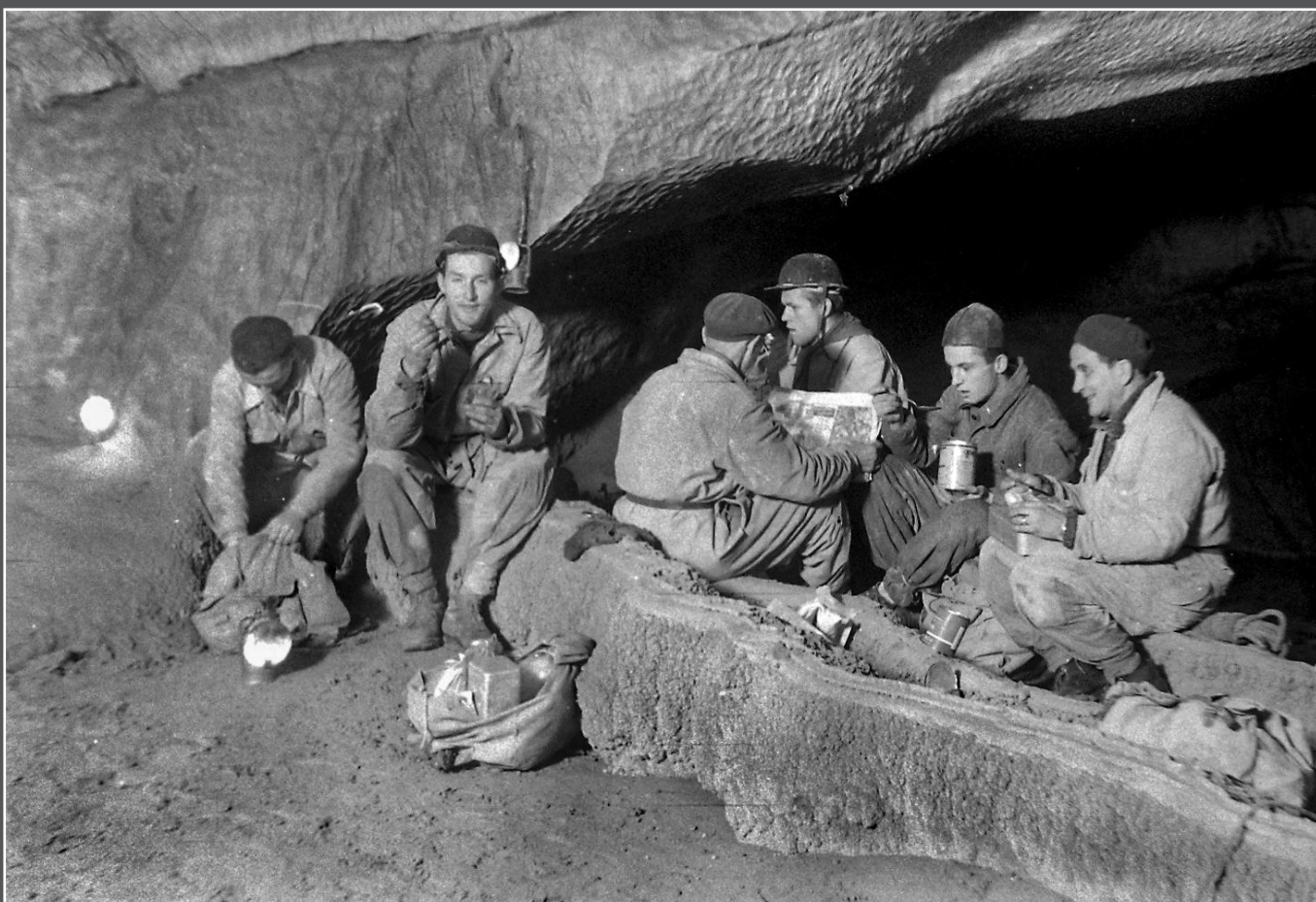
z mladim Urošem na vrvi pred Vranjo jamo iz leta 1983. Našel se je tudi točen datum nastanka. Sledijo tri fotografije z Velebita, kamor smo Tomažu t. i. Velebitaši sledili v letih med 2004 in 2014. To so bili nepozabni izleti s sistematičnim spoznavanjem Severnega, Srednjega in zlasti Južnega Velebita. Časovno sledijo dokumentarni posnetki s proslavljanja stoletnice društva in petdesetletnice preboja v Najdeni jami.

Jamarji med vožnjo na vlaku, leta 1963. Od leve proti desni: Metod Di Batista, Miran Marussig, Anton Kranjc - Požigalnik, Tomaž Planina, Milan Orožen in Živo Bobič, v desnem kotu pa se skriva Weber - Veverca.
Foto: Arhiv Antona Kranjca

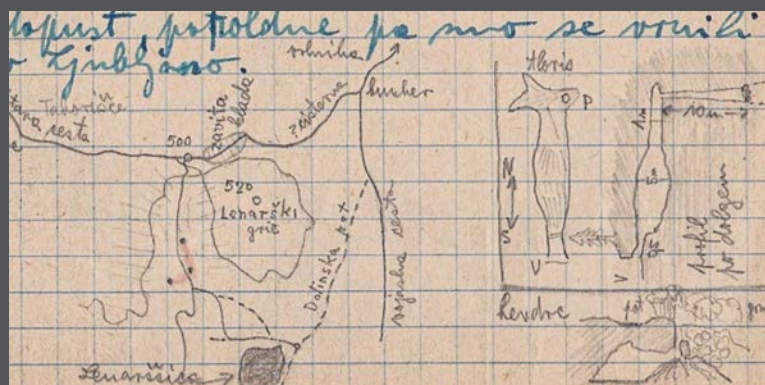
Tomaž v bivaku na Malih podih pod Skuto okrog leta 1956.
Foto: Arhiv Tomaža Planine

Fotografska odprava v Križno jamo sredi 50-ih. Od leve proti desni: Marjan Richter, Jurij Kunaver, Egon Pretner (kaže hrbet), France Velkoverh, Tomaž Planina in Franci Bar. Foto: Marjan Richter

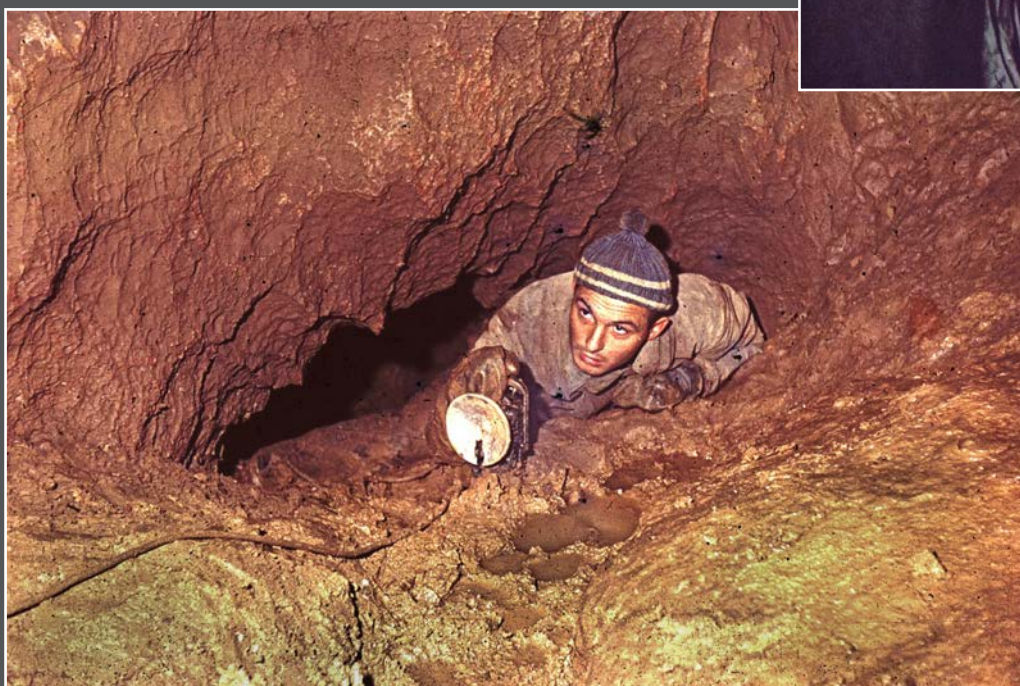
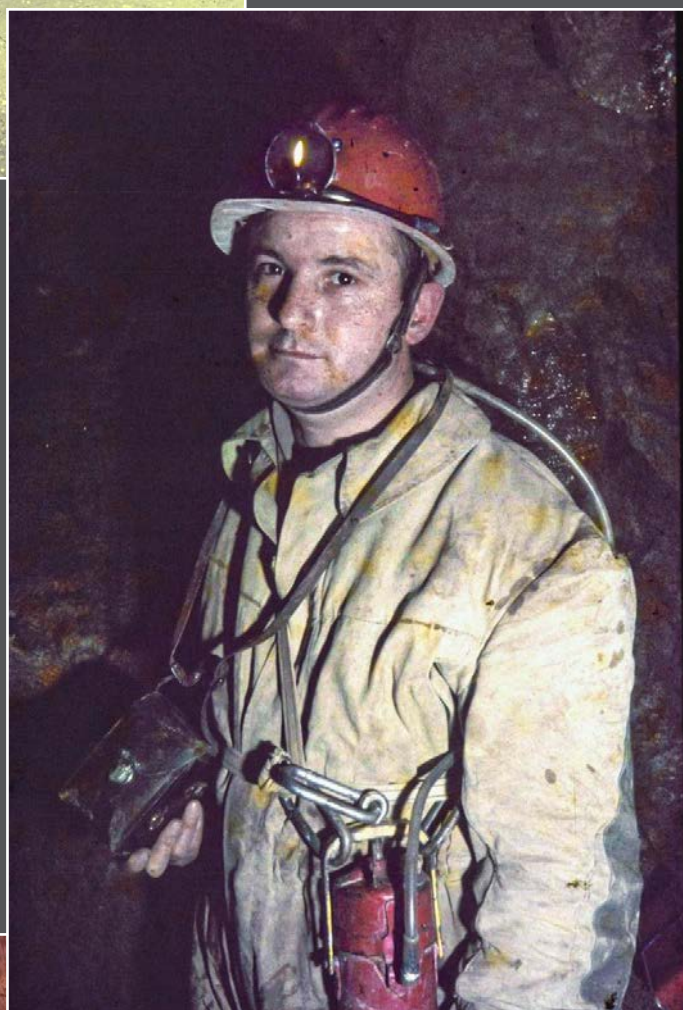

Triglavsko brezno 23. oktobra 1961. Foto: Arhiv Tomaža Planine

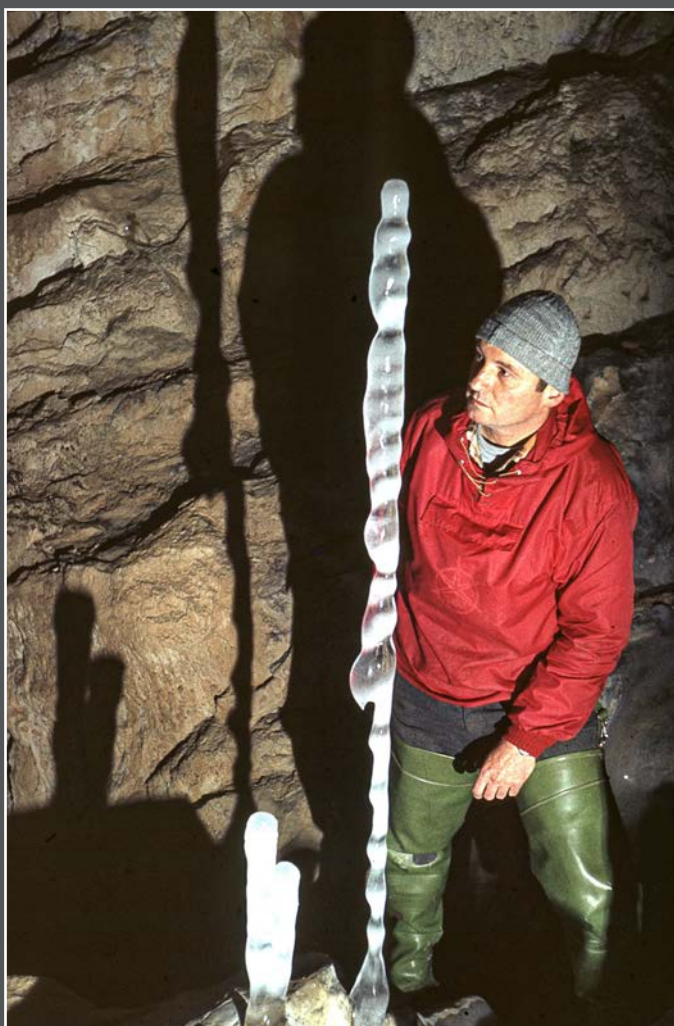
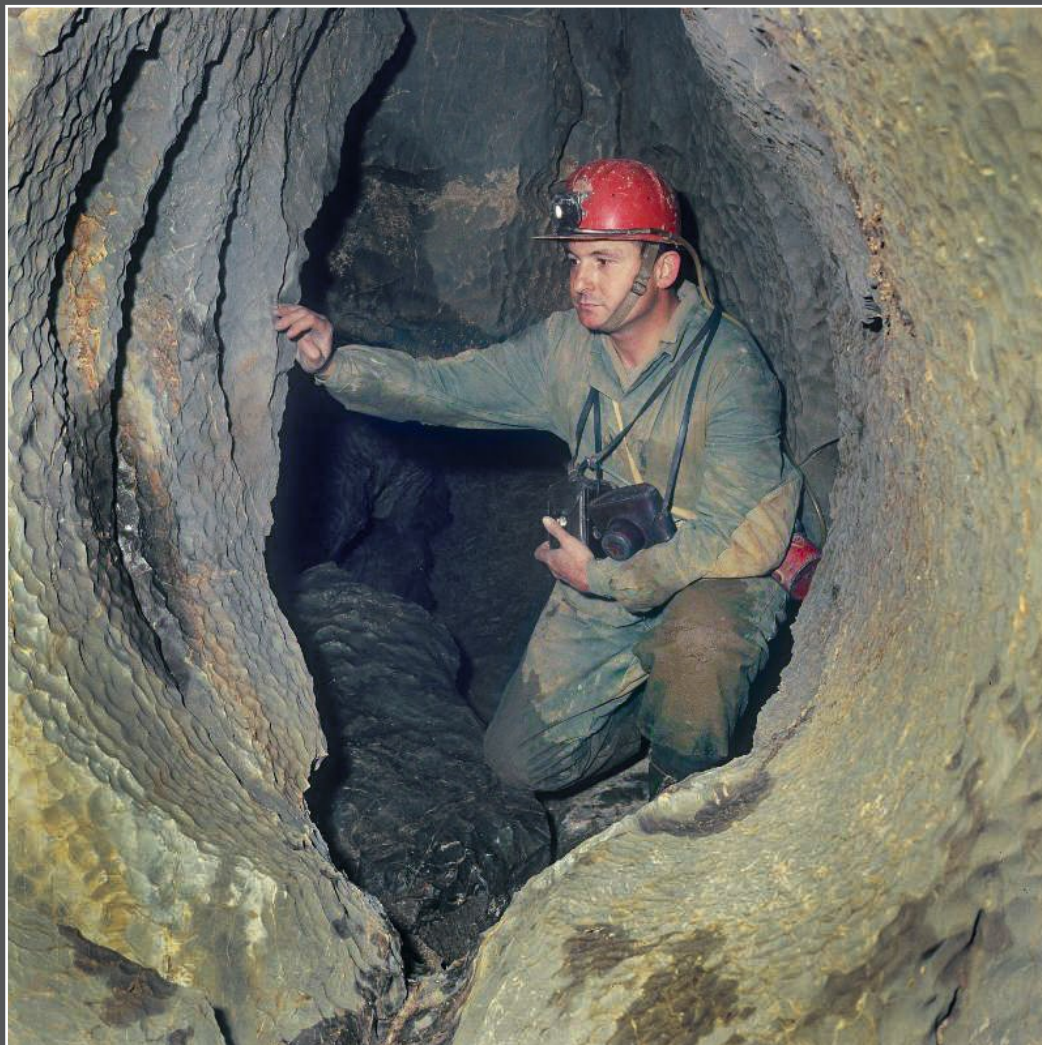
Skica iz Tomaževega dnevnika (maj 1951).

Desno: V Logarčku 24. januarja 1971. Tomaž je bil znan po tem, da je bil vedno dobro opremljen (npr. karbidka na gurtni) za premagovanje jamskih izzivov. Foto: Arhiv Tomaža Planine

Rov F v Mačkoviči 5. novembra 1961. Foto: Arhiv Tomaža Planine

Pri Kitlovih breznih v Križni jami 30. decembra 1974. Foto: Primož Krivic

Vranja jama 31. januarja 1981. Foto: Arhiv Tomaža Planine

Vaja v vrvi tehniki pred Vranjo jamo 5. marca 1983. Od leve proti desni Aleš Kunaver, Tomaž Planina in Uroš Kunaver. Foto: Jurij Kunaver

Tomaž v Kugini kući na Šatorini na Srednjem Velebitu junija 2009. Foto: Marko Vogrič

Zavrata, Veliko Rujno na Srednjem Velebitu junija 2006. Od leve proti desni: Anton Praprotnik - Toto, Janez Ileršič - Ije, Andrej Baraga, Metod Di Batista, Alenka Terlep, Marjan Juvan - Manč, Marko Vogrič.
Foto: Marjan Juvan

Andrej Baraga in Tomaž Planina v mesečini na Zavratih na Srednjem Velebitu junija 2006. Foto: Marjan Juvan

Tomaž na Speleoprstavi pri Štjaku. Foto: Janez Modrijan

Ob okrogli obletnici Najdene jame v Najlepši hiši v Lazah 9. marca 2013. Od leve proti desni: Alenka Terlep, Matjaž Pogačnik - Pigi, Robert Paič, Doroteja Verša Paič, Vesna Rudolf in Tomaž Planina. Foto: Janez Modrijan

Tomaž Planina in Grega Pintar pri vrtanju poskusne vrtine na Lanskem vrhu z namenom iskanja Lipertove jame 22. septembra 2014. Foto: Janez Modrijan

Marko Vogrič in Tomaž Planina na proslavi 100-letnice društva na Ljubljanskem gradu 6. aprila 2010. Foto: Marko Vogrič

Daniel Rojšek in Primož Klemen

KANIN 1975

UVODNA POJASNILA

Med dokončno selitvijo iz Nove Gorice v Šmartno sem ob koncu leta 2020 našel zapiske s Kanina iz leta 1975. Po posvetu s Špelo sem se odločil za objavo. Govoril sem s Primožem, ki se je z odločitvijo načelno strinjal in jo potrdil, ko je prebral pretipkano gradivo.

Takrat so bili drugi časi, minilo je že dobrih 45 let, zato se mi zdijo potrebna naslednja pojasnila.

Zakaj smo Jureta klicali Yuvi in Mareta Mindbender, se je izgubilo v pozabi. Jože je bil tedaj študent geografije in je Juretu pomagal pri raziskovalnem delu na Kaninu. Kasneje se je pridružil koprskim jamarjem. Žal je že pokojni. Tinopener smo ga klicali, ker je znal v nasprotju z nami odpreti pločevinke vseh vrst.

Z Jožetom sva S-32 poimenovala Brezno tankih sten zaradi tanke stene med končnim breznom in dvoranico na dnu brezna ter skladbe Marka Breclja z naslovom *Stonesi spoznajo moje stare starše*. Zatlčil sem se v cev tankih sten in poizkušal brez uspeha priti skozi. Preklinjal sem ožino, Jože pa je začel peti »stene so tanke in služba ob šestih, dragi sosed pomirite se ...«. Jože mi je povedal, da je Marko to skladbo napisal med veseljačenji do jutranjih ur. Sosed (sitnoba) se je enkrat pritožil, da tanke stene hrupa ne omilijo, on ne more spati in začne delati ob šesti uri zjutraj. V stanovanju na drugi strani so živeli starši in Jože. Njega hrup ni motil, veselici se je celo pridružil, če staršev ni bilo doma.

Tretji ali četrti dan smo se naveličali »čurk«, pa je eden »modro« predlagal, da bi jih kar z vrha raziskali. Malo bi se spustili v brezno, si ga ogledali in zunaj (seveda na soncu) narisali načrt in brezno opisali. Povedal sem, da je treba na dno in si dobro ogledati, kje bi se brezno lahko nadaljevalo, če ne bi bilo takoj za vogalom naslednje.

Pomislil sem tudi, kaj bi storili, če bi našli eno od današnjih »tisočmetrc«. Kako globoko bi prodrli s tisto opremo in malo članicami ter člani. Takrat je bil Kanin od središča Slovenije silno daleč. Avtobus je vozil najmanj štiri ure, največ pa pol ali celo uro dlje. Vmes je namreč voznik

počival. Najbližji železniški postaji sta bili na Jesenicah oziroma na Mostu na Soči. Z vlakom, našim glavnim prevoznim sredstvom, takrat nismo mogli pod Kanin.

Marsičesa se dobro spomnim, veliko pa je utonilo v pozabi. Jerneja se sploh ne morem spomniti.

Udeleženci: Anton Brancelj - Tone, Jernej Hočevar - Jackson v različnih izpeljankah, Jaka Jakofčič, Marko Jurečič - Mare, Primož Klemen, vodja Daniel Rojšek - Danč oz. Srajne in Alenka Terlep - Lenča.

Sodelovala sta: Jurij Kunaver - Jure oz. Yuvi in Jože Žumer - Tinopener.

POROČILO

Raziskovalna akcija Kanin 1975 je trajala od ponedeljka, 18., do torika, 26. avgusta 1975. Raziskovali smo na območjih G, S in F. Na območju G smo raziskali trinajst brezen in obiskali ledeno jamo G-2, na območju S deset brezen, na območju F pa dve brezni. Skupno 25 jam in brezen. Brezna G-9, S-32 ter F-58 se nadaljujejo. V S-32 bi bilo potrebno bivakirati, brezno F-58 pa premalo izkušena ekipa ni bila kos. Majhno število raziskanih jam in brezen lahko pripišemo premajhni izkušenosti jamarke in jamarjev (novinka in štirje novinci) ter slabemu vremenu. Dež in megla sta zelo ovirala raziskovanje. K uspehu tabora sta pripomogla Alpski turistični center Bovec in Soško gozdno gospodarstvo. Za izkazano pomoč smo se jima lepo zahvalili.

Opomba: Brezno tankih sten oziroma S-32 je globoko in dolgo le 22 m. Ne vem, zakaj sem napisal, da bi bilo treba v njem bivakirati. Vsekakor bi bilo vredno pozimi ob debeli snežni odeji pogledati, ali vhod diha. V eKatastru so o njem osnovni in dopolnilni zapisnik ter načrt. Sklepam, da od takrat v brezno in ob njem ni bilo nikogar, čeprav sva z Jožetom čutila prepih. In to tudi piše v zapisniku. Vhod leži zelo blizu D postaje žičnice in se človek ne bi dosti zamudil z ogledom.

Prvi dan, 18. avgust

Odhod iz Ljubljane ob 6:30, prihod v Bovec ob 11. uri. Uro kasneje so nas s

kombijem ATC Bovec pripeljali na višino 1200 metrov, od koder so nam s tovorno žičnico pripeljali opremo do postaje C. Močan dež je preprečil vzpon v brunarico Režjanko na Malem Skednju 2110 metrov visoko.

Opomba: Brunarico so postavili gozdarji in v njej bivali med gradnjo kaninske žičnice do leta 1974. Režjanka so jo poimenovali žičničarji, ker gleda proti Režiji. Okoli leta 2010 se je zaradi trhlega lesa sesedla in ni več uporabna. Ostanke kazijo gorsko okolje.

Poti nismo poznali, dva sta našla buldožersko pot in se po njej v uri povzpela na C postajo žičnice. Preostali smo se razdelili v skupini, trije so odšli po eni stezi, dva po drugi. Obe stezi sta se kmalu izgubili, mi pa tudi. S Primožem sva se držala žičnice in po dobrih dveh urah tik pred hudim nalivom prispela pod streho. Preostali trije niso in niso prišli. Začelo nas je skrbeti zanje, lilo je kot iz škafe in se precej ohladilo. Končno smo jih zagledali, premočene do kože in polne smole. Zašli so namreč v rušje. To jih je osmolilo in zelo upočasnilo.

Opomba: Besedilo iz »kronike« v nadaljevanju se z zgornjim odstavkom ne ujema. Bilo nas je sedem, ne šest, kot piše v kroniki. Dobro se spomnim naliva in skrbi za preostalo trojico.

Drugi dan, 19. avgust

Tovorna žičnica od postaje C do D ni obratovala, zato smo vso opremo prenesli sami. Iz kočice so odnesli plinsko jeklenko, Mare je zato odšel v dolino po novo. Kupil je tudi svežo hrano. Proti večeru sta se nam pridružila Jure in Jože.

Tretji dan, 20. avgust

Razdelili smo se v raziskovalne skupine. Jaka in Jernej sta odšla na S območje, kjer sta raziskala S-24, S-25, S-26 in S-27. Drugo skupino smo sestavljali Primož, Tone in jaz. Obiskali smo ledeno jamo G-2, našli smo 14 novih brezen in dve raziskali – G-9 in G-10. Lenča zaradi slabega počutja ni šla v jame. Mare se je vrnil in prinesel plinsko jeklenko ter vse, kar sodi zraven.

Četrti dan, 21. avgust

Prva skupina (Mare, Lenča in Jernej) je

odšla na območje S, kjer je raziskala dve brezni, S-28 in S-29. Druga skupina (Primož, Tone in jaz) je raziskala osem brezen: G-11, G-12, G-13, G-14, G-15, G-16, G-17 in G-18. V G-9 smo napredovali pet metrov, ustavila nas je ožina. Jaka je odšel domov.

Peti dan, 22. avgust

Prva skupina (Lenča, Jernej in jaz) je odšla na območje S in raziskala S-30 in S-31. Druga skupina (Primož in Tone) sta raziskala F-58 in našla F-59.

Šesti dan, 23. avgust

Prva skupina (Lenča in Mare) zaradi goste megle ni odšla raziskovat, druga skupina (Primož, Tone in jaz) smo raziskali F-56 in F-57. Mare je odšel domov, Jernej pa zaradi slabega počutja ostal v koči.

Sedmi dan, 24. avgust

Ves dan je deževalo. Lenča in Jernej sta raziskala S-33 in S-34, druga skupina (Primož, Tone in jaz) pa F-59. Proti večeru sva se Jože in Danč spustila na dno Brezna tankih sten oziroma S-32.

Osmi dan, 25. avgust

Tone in jaz sva odšla na območje G in določila lege brezen G-19, G-20 in G-21. Prej to zaradi megle ni bilo mogoče. Lenča, Jernej in Primož so zaradi slabega počutja ostali v koči.

Deveti dan, 26. avgust

Povratak domov.

Primož Klemen: KRONIKA KANIN 75

18. VIII. '75

Ob šesti uri zjutraj smo se polni pričakovanja zbrali na običajnem mestu na ljubljanski železniški postaji pod uro. Po manjših zapletih z rezervacijami in iskanjem pravega avtobusa smo se odpeljali proti Bovcu. Prve zanimivejše poglede smo doživeli ob vožnji čez Vršič. Po dolgotrajni vožnji smo prispeli v Bovec. Tu se je kompletni (popolni) zasedbi (Mare Jurečič, Jaka, Srajne, Brancelj, Geferson, Lenča in jaz) prikazal prvič Yuvi. No, pomagal nam je, da smo se znašli, uredil prevoz do postaje B žičnice in pomiril nemirne duhove. Od B postaje žičnice do postaje C smo prvi štirje odposlanci v Kaninsko pogorje potrebovali tri ure, čeprav sta ostala dva člana uspela priti v eni uri, seveda zato, ker sta izbrala precej primernejšo pot. Nagajalo nam je tudi vreme, zato smo prespali v delavski baraki (na podstrešju) na C postaji žičnice, kjer smo preživeli prijeten večer ob taroku in domačem tropinovcu.

Hrana

- 2 x 20 dkg gorčice,
- 0,5 kg paradižnikove mezge,
- 20 zavojev prepečenca,
- 4 kg zdroba za polento,
- 3 družinski zavoji pire krompirja,
- 10 pločevink rib,
- 10 kg krompirja,
- 20 pločevink gavrilovičevega doručka,
- 3 kg paštete v pločevinki,
- 10 kock za juho,
- 5 pločevink hašeja,
- 1 kg medu,
- 5 kosov margarine,
- 1,5 kg polžkov in 1 kg špagetov,
- 1 kg mortadele,
- 6 škatel sira Zdenka,
- 5 kg svežega mesa za golaž,
- 3,5 kg čebule,
- 2 kg hrušk,
- 2 kg paprike,
- 0,5 kg česna,
- 2 kg pomaranč,
- 1 kg limon,
- 13 kg kruha,
- 2 kg paradižnika,
- 1 kg moke,
- 5 škatel instant polente,
- 2 kg banan,
- 1 liter olja,
- 1 liter kisa,
- marmelada in
- napolitanke.

19. VIII. '75

Navsezgodaj zjutraj smo bili očarani nad lepim razgledom, še bolj pa nad prijetnim soncem. Dobro voljo so nam precej zbili delavci, ki so nam zaupali prijetno vest, da tovarna žičnica ne bo obratovala, torej bomo vso opremo (svojo in skupno) tovorili na hrbtih, nekateri bolj, drugi manj. No, v skupinah smo se odpravili premagovati približno 400 metrov višinske razlike po precej težavni poti do našega cilja (brunarica na Malem Skednju, 2110 metrov). Tu smo se kar hitro razkomodili, vendar so se nekateri člani (trikrat Brancelj, dvakrat Srajne) odpravili nazaj na C postajo po ostalo opremo. Medtem se nam je drugič prikazal naš pokrovitelj Yuvi, tokrat s svojim Tinopenjem (Jože). Yuvi se je okrepčal s parimi požirki ruma in z motnimi očmi priznal, da ni švoh. Ker smo ugotovili, da v našem brlogu ni najosnovnejših pripomočkov za ogrevanje hrane, smo Mindbenderja poslali v Bovec po plinsko

Seznam opreme

- 8 x 10 m lestvic,
- vrvi (3 x 30 m, 1 x 20 m, 1 x 40 m, 3 x 50 m, skupaj 300 m),
- jeklenice za pritrdjevanje lestvic (2 x 3 m, 1 x 2,5 m, 1 x 2,3 m in 1 x 5,9 m),
- 17 klinov,
- 3 kladiva,
- 5 plezalnih in 2 prižemi za na pas,
- 2 škripčka,
- 5 vrvnih zavor,
- ročaj za zabijanje svedrovcev, ključ in 4 svedrovci,
- 2 plezalna sedeža oz. pasova,
- 2 vponki,
- 2 metra,
- 2 kompassa,
- 1 višinomer,
- 3 lonci,
- 1 zajemalka,
- posoda za vodo 10 litrov,
- 4 škatle karbida,
- 1 prva pomoč,
- 2 škatli barve in
- 3 čopiči.

Drugo

- 1 liter bencina,
- 5 škatel paste za čevlje,
- 2 navadna in 3 elastični povoji.

Opomba: Z rdečo barvo smo na vhodih napisali ime brezna in skazili gorsko okolje. Na srečo je čas odstranil naše »oslovske dlake«.

bombo in razne druge prehrabene artikole (kanta za vodo, lonec). Medtem smo preostali člani postavili ognjišče in si skuhalo kosilo. No, v tem času smo našega Dexona zmotili pri veliki potrebi in ga mimogrede še fotografirali. Zvečer smo se razdelili v skupine (delovne) in dežurstva in sladko zaspali.

20. VIII. '75

Zjutraj sta dežurna pripravila zajtrk, potem pa smo se polni elana odpravili na delo. Prva skupina (Jaka, Jaxon) se je odpravila na raziskovanje na področje S, kjer sta med drugimi jamami odkrila tudi 100 metrov globoko jamo, obdana z ledom. S tem podvigom sta se neznanško ponašala. Naša gospodinja Lenča je ostala v koči, jo pospravila, in s pomočjo Mareta, ki se je medtem vrnil iz Bovca, skuhalo. Pričevalci so poročali, da se je okoli poldneva iz kočje zaslišal ženski glas: »Ne dam, ne dam!« No, v notranjo-

sti je bil tudi Mare, tako da smo si te klice po svoje razlagali. Šele zvečer nam je Lenča zaupala, da ni hotela dati ... vode v golaž. Tretja naša skupina (Srajne, Brancelj in jaz) je raziskovala področje G, kjer smo odkrili 16 jam in dve raziskali. Medtem smo se tudi okrepčali in po gosposko opravili veliko potrebo. Med potjo je Srajne izvedel atraktiven padec po snežišču v družbi svojega karrimorja. Yuvi in Jože sta z dvema kasetama filma v kameri poizkušala posneti igrani film (Yuvi snemalec, Jože statist). S tem sta motila mimoidoče. Po mojem mnenju sta potem obredla polovico Kaninskega pogorja. Zvečer smo si ob dobrem golažu izmenjevali doživljaje, potem pa smo ob prijetnem kramljanju napisali dnevnike, zapisnike in narisali načrte jam.

21. VIII. '75

Po običajnih jutranjih opravilih sta se obe skupini z manjšo zakasnitvijo odpravili na raziskovanje. Prva skupina se je odpravila na področje S in odkrila dve srednje veliki jami. Lenča je eno sama našla in jo raziskala. Lenča in Mare se zopet nista najbolje razumela, predvsem zaradi meglenelega vremena. Jackson pa se je mimogrede ukvarjal tudi s svojimi biolo-

škimi raziskovanji. Druga skupina je nadaljevala delo na G področju, in to precej uspešno, saj smo raziskali osem jam in v G-9 prebili prehod v zadnji, najgloblji rov. Vse jame so bile okrog 20–25 metrov, vreme megleno. Zvečer nas je presenetil obisk dveh celjskih alpinistov, ki sta prišla iz Bovca in sta prespala v naši koči. Naslednjega dne pa sta namenjena na Kanin. Preostali del večera smo preživeli ob risanju načrtov, pisanju poročil in prijetnem kramljanju.

22. VIII. '75

Vstali smo nenavadno zgodaj (ob šestih). Prva skupina je preživela dan v koči, saj je bilo vreme zelo megleno. Druga skupina pa je šla pod kočo Petra Skalarja na nadmorsko višino 1550 metrov, kamor nas je Yuvi peljal mimogrede, ko je šel v dolino, in nam tudi pokazal par jam, od katerih smo raziskali dve. Ena od teh je zelo zanimiva, a zelo težavna. Zelo zanimiva je bila tudi pot nazaj, saj smo morali premagati 550 metrov višinske razlike in preganjal nas je dež, tako da smo razdaljo premagali v rekordnem času. Večer smo preživeli ob debatiranju o študiju (predvsem o geografiji).

P. S. V koči so se medtem dogajale čudne stvari. Člani I. skupine so igrali tarok in nato »frcali« vžigalično škatlico za obleko. Pri tem opravilu se je posebno izkazal Mare, saj je »obral« Jacka za vso obleko. Le-ta je nato brez obleke skakal po koči v prisotnosti Lenče, ki se je pri tem prijetno počutila.

23. VIII. '75

Zjutraj je Mare odšel domov, zato smo bili prisiljeni zamenjati skupine, tako da so bili v prvi skupini Jackson, Lenča in Srajne, v drugi skupini pa sva bila z Branceljnom. Prva skupina je odšla na raziskovanje na področje S, kjer se je posebno odrezal Jackson. V meandru je v led kopal stopnice, videl je brezna, kjer jih ni, postavljaj največje močice (postavil dvajset kamenčkov v 15 cm visoko piramido), brezna označeval na poseben način, vetrovko pribil s klinom na steno. Najbolj trpeča stvar pa je Jozelnova karbidka, ki jo trenutno poseduje Jackson. Z Branceljnom pa sva v Gozdecu raziskala dve jami. Pri eni zaradi pomanjkanja opreme nisva prišla do dna, kar pa sva si zadala za nalogo za naslednji dan. Zvečer je Srajne prikazoval tehniko žimarjenja, za katero smo bili kar dovtetni. Pred večerjo smo Jacksona poslali po pivo v deset minut oddaljeno postajo žičnice. Vrnil se je čez eno uro, zaradi njegove pretirano počasne hoje. Preostali del večera smo se nacejali s pivom in igrali tarok.

24. VIII. '75

Zjutraj je s precej močnimi kletvicami prebudil tabor Yuvi, naš duhovni vodja, ki nas je tudi oskrbel za naslednja dva dneva. Po zajtrku sva z Branceljnom odšla v Gozdec, kjer sva ostala pri 55 metrov globine, zaradi pomanjkanja opreme in poguma. Zaradi hudega dežja in vetra sva bila zvečer precej utrujena, še posebej zato, ker sva s seboj prinesla kompletno opremo. Prva skupina je zaradi slabega vremena nekoliko lenarila in praskala okoli koče. Zabava se je začela, ko sva z Branceljnom prišla z raziskovanja in se vsa prezebla napila ruma in ostale člane pripravila do smeha, čeprav je Brancelj kmalu obupal in si pomagal v vodoravni položaj. No, pomembna zadeva je, da je proti večeru Srajne spravljal Jozeta v jamo, kjer sta ugotovila, da so stene tanke, služba ob šestih, ljubi sosed, pomirite se ... Preostali del večera so člani preživeli brez druge skupine, zato se nedelja tu konča.

Jaka Jakofčič v F-57, eno leto pozneje (1976). Foto: Anton Brancelj

25. VIII. '75

Zjutraj sem ugotovil, da sem bolan, ostali člani pa, da imajo vso obleko mokro. Vsi skupaj smo zbrali dva kompleta opreme, tako da sta Brancelj in Danč odšla na G področje po izgubljene lestvice in raziskat brezno, medtem ko smo ostali doma pospravljali, kuhali, tarokirali in spali. Po kosilu sem si omissil posebno vrsto jezusk iz stiropora. Popoldne smo vsi preždeli v koči ob prijetnih pogovorih, ker je bilo vreme neznosno. Pihal je veter, padal dež in živosrebrni stolpec se je spustil na dve stopinji Celzija. Zvečer smo se začeli pripravljati na odhod (v D postaji žičnice se ni dalo izvedeti, če bo naslednjega dne obratovala tovarna žičnica), tako da je veliko breme tovorjenja opreme čez noč ostalo nad nami.

Opomba D. R.: Na jezuske sem skoraj pozabil. Natikačem smo tako rekli v sedemdesetih letih. Po tem te besede nisem slišal.

26. VIII. '75

Med zajtrkom nam je Danč sporočil veselo novico, da bodo naš tovor spravili s Kanina s pomočjo tovarne žičnice. Naložili smo si nahrbtnike na rame in jih odnesli do žičnice, kjer smo se znebili tovora, nakar smo odpekotali v dolino. Od končne postaje tovarne žičnice do Bovca smo kompletno opremo znosili na plečih. V Bovcu smo, tik pred odhodom avtobusa, podtaknili plinsko bombo v recepcijo hotela Alp. Ko smo spravili naš tovor v avtobus, smo odbrzeli v Ljubljano, kjer smo spravili kramo v taxi in jo odpeljali v prostore jamarskega kluba, sami pa smo odpekotali proti domu.

DODATEK K POROČILU**Stroški**

Očitno nam je stroške pokrilo društvo, kajti pripravili smo natančen obračun in priložili vse račune. Vse skupaj je stalo 158.235 dinarjev. Na spletu so objavljeni tečaji dinarja: <http://www.kunalipa.com/katalog/tečaj/yu-dinar-1966-1991.php> Ameriški dolar je bil takrat uradno vreden 18,00, nemška marka pa 6,95 dinarjev. Koliko bi bilo to sedaj vredno, bi bilo izredno težko izračunati. Mislim, da nima smisla.

Zaključek

Raziskali smo razmeroma malo brezen in dve jami, veliko pa se naučili. Bili smo rosno mladi in si nabirali osnovne izkuš-

nje dela in življenja v skupini. To je bilo največ vredno. Pri S-19 smo si vhod le od zunaj ogledali, kar je bilo dovolj za ugotovitev, da gre za pravo brezno, med odkopavanjem vhoda leta 2015. Zame je bilo to prvo srečanje s Kaninom in sem ga ohranil v res lepem spominu.

Največjo možnost napredovanja v globino vidim v S-19 (je sicer iz leta 1974) in S-32 – Brezno tankih sten. Kako je v G-9 in F-58, pa se ne spomnim.

Žal so žičničarji Kanin med Škripi in Prevalo močno razdejali. Razstrelili so lašte in z njimi zasuli vhode v brezna, kar se jim maščuje z grezi. Ti požirajo stotine in stotine kubičnih metrov skal in grušča. Vzdrževalci preperine za zasipanje nimajo kje vzeti.

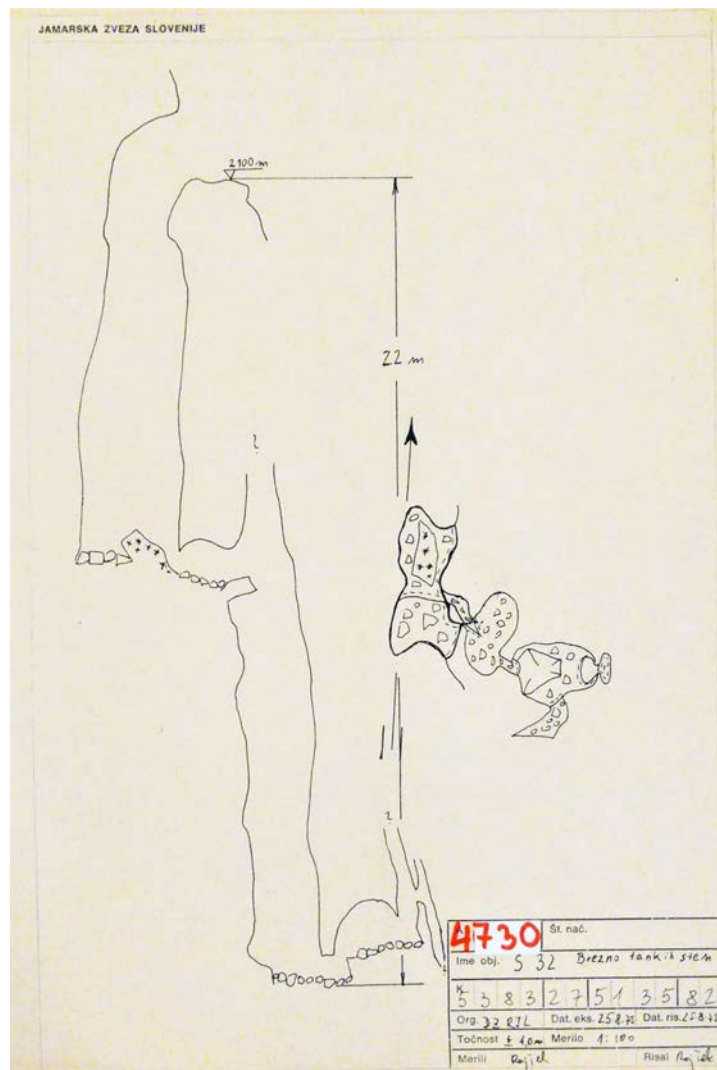
Leta se bolj ali manj uspešno trudim, da bi odstranili vse ostanke žičnice iz leta 1975 in okolje spodobno uredili. Med zadnjo prenovo žičnice leta 2015 so okoli C postaje odpeljali v dolino veliko odpad-

kov in odprli vhod v brezno S-19. Upam, da nam bo uspelo pospraviti vse stare grehe med gradnjo nove kaninske žičnice, ki jo načrtujejo v bližnji prihodnosti. Pogovarjali smo se tudi o odstranitvi odpadkov (več desetih kubičnih metrov ostankov pločevink, smučarskih čevljev ...) iz udornice Hude jame. Zadnja leta je zapadlo toliko snega, da se do jeseni ni stopil in razkril odpadkov, zato jih ni bilo mogoče dvigniti iz udornice in odpeljati v dolino.

Vesel sem, da je v sedemdesetih letih naše skromno nadaljevanje jamarskih raziskav, ki so jih naši predhodniki začeli precej prej, obrodilo sadove, ki so danes pomembni v svetovnem merilu.

Zahvala

Katji Kogej se zahvaljujem za pretipkanje zapiskov po mojem nareku. Uspela je tudi prebrati tiste besede Primožvega in mojega rokopisa, ki jih sam nisem mogel. |

Ena izmed jam, raziskanih na taboru: Brezno tankih sten ali S-32.
Avtor: Daniel Rojšek. Meril Daniel Rojšek. 1975

Metod Di Batista in Marjan Juvan

VETERANI NA ČLANSKEM VRHU V LETU 2020

Uvod

V čudnem letu 2020 smo veterani, že peto leto zapored, aktivno delovali na Lanskem vrhu.

Ko sem začel delati analizo, sem imel občutek, da smo to leto izgubili in da skoraj nismo bili nič na naši ljubi lokaciji. Ko pa sem naredil analizo, sem ugotovil, da kljub nemogočim razmeram in številnim omejitvam le nismo bili tako slabi.

Rezultat je naslednji: vse skupaj je bilo 22 delovnih akcij (polovico manj kot v letu 2019):

- 3 + 1 (ena je bila na isti dan kot Radošča) akcije v Mardi,
- 5 akcij v Radoščo 1,
- 6 akcij v Radoščo-2 in
- 8 akcij na površju (delo v članski vasi, terenske raziskave, pripravljanje drv in razna praznovanja).

Seveda je bila tudi tradicionalna veteranska akcija, koncem maja.

V jamah je delovalo od dva do pet članov. Na površju pa so bili še dva do trije

člani vlečne ekipe, ki so potegnili vedra izkopanega materiala iz jame. Vseh sodelujočih pa je bilo na akciji do osem članov.

Zanimiv pa je spisek vseh 25 udeležencev, ki so v okviru veteranskega društva obiskali člansko vas: Andrej B., Anton (Ižanc), France, Danč, Ejč, Grega, Fofr, Ičo, Ile, Jerko, Jure K., Jure T., Klok, Lenča, Manč, Mare, Marina, Marjan, Matej, Metod, Modrc, Polona, Rok, Tačka in Žan. V ta spisek niso vključeni vsi udeleženci veteranske.

Motor dogajanj na članskem vrhu pa je bil, kot vedno, naš župan članske vasi – Žan. Tudi v mrazu je poskrbel, da smo že dopoldan prišli v toplo zavetišče, da ne govorim o vseh ostalih aktivnostih, ki so nam omogočale prijetno in udobno bivanje v vseh vremenskih pogojih. Dostikrat je bil tudi sam in postoril nujna vzdrževalna ter ostala dela na zavetišču. Opremo, ki je bila včasih zelo umazana, je vedno očistil za naslednjo akcijo in jo servisiral.

Kot v letu 2019 je bila tudi lani zelo pomembna zunanja ekipa, ki je z vsem možnim udobjem vedno servisirala delo v jami. Zunanje aktivnosti so zajemale: dežurstvo na telefonu, intervencije ob morebitnih težavah z opremo v jami, dostavo materialov v jamo (podporni les), urejanje zavetišča, brušenje nožev, vzdrževanje roštilja, kurjenje zavetišča pozimi, sekanje drv itd.

Na akcijah se je praviloma zbralo pet do deset veteranov in ostalih članov. Protokol je bil vedno enak:

- vabilo po mailu, nekaj dni pred akcijo
- jutranja kava in zbor v Najlepši hiši oz. Pipa baru
- zajtrk, malica in razkuževanje grla v zavetišču
- dostava opreme do jame
- delo v jami
- pospravljanje opreme iz jame
- krepka malica ali kosilo v članski vasi ob obveznem pivu
- analiza dneva ob kavi v Najlepši hiši oz. Pipa baru
- še isti dan ali naslednji priprava poročila, ki je posredovano po mailu in je

Levo: Radošča-2, Prve lopate – 2. 9. 2020. Foto: Janez Kanoni. Desno: Radošča-2, Tudi take smo vlekli ven – 9. 9. 2020. Foto: Janez Modrijan

bilo tudi na listi DZRJL

Imeli smo več finančnih »nabirk« za stroške našega delovanja, kot so: oprema, material za v jamo ter vzdrževalna dela v članski vasi.

V nesrečnem letu 2020 sta se zgodila dva prelomna dogodka: v času epidemije se je dokončno zaprla Najlepša hiša in s tem naša obredna kava na začetku in koncu vsake akcije in odprli smo novo delovišče – Radošca-2.

Namesto v Najlepši hiši se sedaj dobivamo v Pipa baru, kjer imajo tudi dobro kavo in prijazne kelnarce.

Pomembne novosti so tudi v članski vasi. Zamenjana je strešna kritina (bolj trajnostna) in prenovljena notranjost, ki jo je Žan samostojno uredil koncem leta.

V posebno veselje nam je bila tudi make-ta članske vasi, ki jo je naredil Laverdist. Veterani smo delovali tudi v delu Društva. Poleg udeležb na občnem zboru smo se vključili tudi v video konferenco Društva. V okviru predavanja dr. Jurija Kunaverja o Kaninu smo predstavili naši akciji v Primoževu brezno v 60. letih.

Glede na vse obupne okoliščine lahko ugotovimo, da smo veterani kolikor toliko uspešno nadaljevali tradicijo na Lanskem vrhu. Putik nam sicer še ni naklonil odločilnega preboja v podzemlje Lanskega vrha, kar pa nas ne moti preveč!

Mardi

V dihalniku, ki ga je Mare odkril v letu 2018, smo nadaljevali delo.

Mare je pozimi sistematično meril temperaturo in prepah na začetku jame. Ugotovil je stalen prepah in temperaturo okoli 9° C. Zato smo na štirih akcijah iskali prepah in nadaljevanje na dnu. S kopanjem smo našli kar nekaj povezav znanih delov jame. Izrazitega nadaljevanja pa zaenkrat ne. Jama je v spodnjem delu tudi zelo blatna. Blato je nekaj posebnega, ker ga je zelo težko odstraniti z obleke in opreme. Žan ni bil vesel!

Radošca

Kot sem že omenil, smo na področju udornice Radošce odprli novo delovišče. Na osnovi meritev smo ugotovili, da je podor v rovu v Radošci pod navpično steno udornice. Razlika od površja do znanega rova je nekaj metrov. Zato smo sklenili, da se bomo zadeve lotili bolj »strokovno« in poskušali od zgoraj najti

Tudi barva strehe bo trajnostna in sonaravna – 21. 10. 2020. Foto: Igor Košir

prehod podora. Ne nazadnje bi bilo to tudi zanimivo, saj bi verjetno nek podor prvič zagrabili iz dveh strani – iz jame in s površja. Novemu delovišču smo dali delovno ime Radošca-2.

Pred začetkom del v Radošci-2 smo imeli pet akcij v Radošci 1. Kopali smo na področju stika rova s podorom. Ideja je bila, da smo morda ob kopanju nadaljevanja zasuli morebitno nadaljevanje v območju podora. Po petih akcijah smo ugotovili, da ideja ni bila prava! Tudi zaradi pat položaja v Radošci 1 smo se odločili za nov pristop in začeli kopati s površja podora v Radošco-2.

Začeli smo 2. 9. 2020. V šestih zaporednih akcijah smo zelo lepo napredovali med navpično steno udornice in podorom. Ker je vertikalni jašek s treh strani v podornem materialu, smo ga sproti opirali z lesenimi oporami. Prišli smo že okoli štiri metre globoko.

Na začetku ni bilo nobenega prepaha ali dihalnika. Bolj kot smo kopali, bolj so se odpirale špranje, skozi katere se je zanimal prepah in razmeroma visoka temperatura zraka devet in več stopinj. Nad vhodom v delovišče smo naredili tudi platno streho in uredili lažji dostop v udornico.

Predvsem na začetku je bilo zelo zanimivo. Delo na površju je omogočilo opazovanje dela številnim iz notranje in zunanje ekipe. Seveda pri tem niso izostali bolj ali manj koristni nasveti in komentarji, v stilu »kibicov«. Zelo intenzivno delo so prekinili ostri omejitveni ukrepi v državi.

Zaključek

Kot je bilo že uvodoma ugotovljeno, veterani na Lanskem vrhu tudi v nesreč-

nem letu 2020 nismo mirovali. Nov za-gon nam je dala sprememba strategije v Radošci. Ta je omogočila, vsaj na začetku, zelo udobno delo in idealno delovišče. Pri tem je bilo vedno tudi zelo zabavno, saj sta bili združeni obe ekipi – zunanja in notranja!

Tudi članska vas je bila vzorno vzdrževana in obnavljana. Vrednost tega naše-ga pribežališča se je pokazala ob tradicionalni veteranski. Ob zanimivem tekmo-vanju premagovanja ožine je bilo zelo zabavno in prijetno druženje vseh generacij – od dojenčkov do 80-letnikov!

Želene-ga preboja v Uničino podzemlje še ni bilo. Včasih smo ugotavljali, da je morda to kar prav in da Putik že ve!

Ekipa je več ali manj stalna. Zelo pa bi bili veseli, če bi se nam pridružil še kakšen mlajši veteran!

In še Mančev dodatek:

Zakaj Radošca-2?

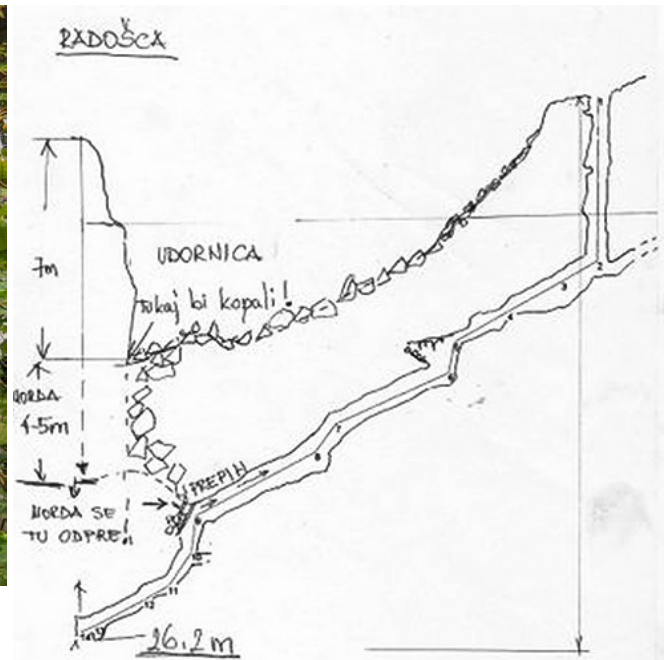
Če bi med člani veterani na članskem vrhu za leto 2020 iskali najpogostejšo besedno zvezo, bi to bilo zagotovo vprašanje: »A je kej perspektivno?«

Že kar iz petnih žil smo vlekli odgovore vsakokrat, ko smo prišli s kopaške akcije v Radošci 1. Najpogosteje smo v odgovor bluzili o nekakšnih prepahih ali drugačnih materialih v podoru, čeprav mogoče to sploh ni bilo res, samo da smo zadostili radovednosti zunanje ekipe. Po drugem piru pa smo tako ali tako tudi sami verjeli tem »dejstvom«. Človek mora vendar verjeti v to, kar počne, kajne? Sicer mu zmanjka motivacije.

Ob nastajanju novega projekta Radošca-2 (pisano z vezajem, saj upamo na povezavo z že odkopanimi deli Ra-

Zgoraj: Zamenjava strešne kritine – 1. 10. 2020. Foto: Janez Modrijan.
Desno: Žanova skica profila v Radošci.

došče 1 in naprej), se mi je nehote utnila asociacija na tisto o Mohamedu in gori. Če se jama noče odpreti jamariju, jo mora jamar odpreti sam!

In tako se je začelo. Najprej smo preverjali vsaj deset starih meritev udornice ob Radošci 1, risali tlorise in prečne prereze in tako prišli do zaključka, da imamo prave številke samo mi. Vsi drugi so falili za več metrov, stopinj in naklonov. Bomo videli! Po Žanovem načrtu smo določili točko, narisali križ na steno in začeli kopati v stilu »Koplji pod brezo«. V našem primeru sta bila to robida in srobot. Sedaj nam je že skoraj jasno, da smo kar dve leti živeli v zmoti in kopali jamo sredi jame. Tudi tuneli se ne kopljejo od sredine navzven, ampak od zunaj not! To bi nam sicer strokovnjak za »visokotiražne« nizke gradnje lahko zaupal že kdaj prej. Olajševalna okoliščina zanj je samo ta, da je v tej zmoti aktivno sodeloval tudi sam. Sedaj bo vse drugače. Če

se slučajno zgodi, da nas tistih nekaj Metodovih metrov – resnici na ljubo se mi zdi, da bodo hudičevo dolgi ali globoki – ne bo pripeljalo vsaj do Radošce 1 ali pa kar do Unice, bomo pa imeli novo jamo!

In tako imamo motivacijo za nadaljnjih 100 akcij. Nepopoljšljivi optimisti sicer trdijo, da je samo vprašanje metrov, kdaj bomo prišli do konca podora in Unice, jaz pa mislim, da je to bolj vprašanje časa. Čas je kljub vsemu bolj raztegljiv kot pa meter.

Sploh pa imamo v rezervi še eno jamo – Mardi – ki zagotovo še ni rekla zadnje besede. Verjetno bo zadnjo besedo o njej povedal Žan, ko se bo dokončno uprl vsakokratnemu čiščenju blatne opreme. Kakorkoli že, na članskem vrhu se imamo fajn in tudi optimizma ne manjka. Idej je vedno več in vedno bolj neuresničljive so. Pa kljub vsemu smo, kot je napisal Metod, na novo in trajnostno

pokrili našo »varno hišo« člansko vas. Žan je uredil interier, kot da bi že imeli kup ponudb za prodajo. Vendar pa nam jo je, za nadaljevanje projekta Radošce-2, zagodla pandemija. Že tako ali tako nas leta vedno bolj razdeljujejo v dva pola – v premične in nepremične veterane! Sedaj pa je še drugi val korone prekinil kontinuiteto pri tako lepo zastavljenem projektu Radošca-2.

Vseh nas je malo strah, saj smo vendar najbolj rizična starostna skupina in za sedaj raje sedimo doma in nabiramo moči za pokoronski čas, ko bo na Lanskem vrhu spet šlo zares. Trenutno pa kljub rekreativnim aktivnostim v občini in/ali regiji pretvarjamo mišični tonus v kožne gube, se debelimo kot pujski in prepričujemo sami sebe, da je to samo začasno.

Člansko!
Metod, Manč in ostali veterani |

Na 110! Foto: Jaka Flis

Taras Večerin

RAZISKOVANJE JAM V SUHI KRAJINI

Ime mi je Taras in star sem 11 let.

Nisem še čisto pravi jamar, ampak bom kmalu. V jamah sem že bil. Z jamarsko šolo sem šel v Mačkovico, Vranjo jamo, Tri kralje in Najdeno jamo.

Sicer pa z očetom (Fosilc) iščeva jame v Suhi Krajini, predvsem v naši dolini (Ratje). Iščeva na star način: v gozd in pretakniti vsak kamen. Iščeva tudi male jame (luknjice) in preizkuša globino s kamnom, opazujeva, če je prepih, svetiva z lučjo ...

Doslej sva našla šest še neregistriranih jam. Povečini so to majhne jame, pre-majhne za kataster, ena pa gre. To sva poimenovala Zvončica, to pa zato, ker sem jo našel spomladi 2020 v času prve korone. V naši dolini ni zvončkov, ravno pri vhodu pa so bili, zato ime. Z očetom imava dogovor, kdor najde jamo, gre prvi noter in raziskuje. Oče še ni šel prvi v jamo.

Zvončica ima vhodno brezno globoko tri metre. Jama se razdeli na slepi levi krak

in desni krak. Ta se močno zoži, potem pa se odpre mala dvoranica (približno 10 m²). Tu se jama spet razdeli na dve brezenci (globoki tri do štiri metre). Po enem sem se spustil na dno, kjer sem opazil, da se obe brezni združita. Na stičišču sem našel luknje v tleh in vanje metal kamenje. V prvih dveh luknjah se je kamen hitro ustavil, v tretji pa je šel globoko, vendar je vhod v brezno zapirala skala.

Poleti smo imeli spet akcijo. Tokrat so z nama šli Nika, Tim in Luka. Hitro smo prišli do skale zapiralke. Z Luko sva z majzлом in macolo tolkla po skali, vendar ni šlo hitro. Po dobri uri je razbijanje prevzel Tim. Že precej zrahljano skalo je še dodatno potolkel, potem pa mu je uspelo kamen vreči v globino. Razlegel se je močan pok in vedeli smo, da je spodaj velika dvorana. HURA!

Nika se je pripravila za spust, a ni šlo. Vhod v brezno je bil preozek. Tako je padla ideja, da se spustim jaz. In sem šel. Luknja je res ozka, na sredini pa je še rogelj. Že po pol metra so mi noge

obvisele v zraku. V dvorano sem vstopil sredi stene. Spuščal sem se dolgo časa. Na tleh sem opazil, da sta od 35 metrov vrvi ostala samo dva metra. Pred mano sta bili dve večji luknji in videl sem meander v steni. Zdi se mi, da se dvorana proti dnu zožuje. Nataknil sem si pantin in se začel vzpenjati. Vrv se je zelo raztegovala. Na poti sem ves čas zelo nihal. Izstop iz dvorane ni bil enostaven, ampak tam so bili že ostali, ki so mi pomagali ven. Tu bo nujna pomoč tretjega člana.

Potem sva z Niko pripravila Disto in začela z merjenjem jame. Merila sva na poti nazaj in izmerila 14 metrov globine, brez spusta v dvorano (25 do 30 metrov), in 29 metrov poligona. Raziskovanje je trajalo okoli pet ur in akcija je bila več kot uspešna.

Zdaj je čas korone in zato je raziskovanje malo zastalo. Želim si, da bi šli v jamo čimprej in seveda našli nadaljevanje. |

Vhod v Zvončico. Foto: Joc Žibret

Fosilc in Taras. Foto: Joc Žibret

Matevž Marinko

MLADINSKA SEKCIJA IN RAŠICA

Od letošnje jamarske šole naprej imamo na našem ferajnu tudi mladinsko sekcijo. Sestavljamo jo trije mladci: Anže, Peter in jaz, ki se s kolesi preganjamo po bližnjih hribih, na katerih iščemo nove jame, vsake toliko pa razbijemo kakšno ožino v kakšni jami, v kateri naj bi pihalo. Naša delovna hitrost pri širjenju je 0,02 tretjega člana. Številka ni ravno blesteča, a za napredek imamo še ogromno časa. Seveda z ostalimi hodimo tudi v globoke jame, kjer pogosto »fašemo« težke prasice. To se ponavadi zgodi zaradi pametovanja. O tem, kdo od nas je najbolj pameten, ne bom razpredal, lahko pa povem, da ima Peter prasice rad in da je na poti iz P4 Jureta jezno vprašal: »Ja kaj bom pa js nesu!!!?« Tega nikoli nisem razumel in tudi nikoli ne bom. No, zdaj, ko smo se na hitro predstavili, pa lahko povemo še nekaj o naših lastnih raziskavah.

Največ delamo na Rašici, kjer smo veliko obiskov namenili Škajnerci 1 nad Vesco. Tam smo se prebili skozi ožino do brezenčka, globokega deset metrov. Jamo smo poglobili za 12 in podaljšali za 25 metrov. Na dnu je ožina, skozi katero piha, ampak zmanjkuje motivacije, saj je cela jama zelo ozka. Ker nismo tako vestni kot veterani, akcij ne štejemo. Bilo pa jih je kar nekaj. Ocenjujemo, da okrog petnajst.

Kopali smo tudi v Smrekarjevem studencu, kjer je preprih prihajal iz podora nad sifonom. Vhod smo našli med karanteno. Nahaja se dober meter nad izvirom in praktično cela jama je v podoru. Bilo je precej mrzlo, tako da prepriha prvič nismo zaznali. Jama je bila takrat dolga le kakih pet metrov. Med podor na koncu jame sem vrgel kamenček in padel je v vodo. Začeli smo odmikati podorno kamenje, kar je bilo na začetku precej hitro delo. Kmalu smo prišli do razpoke, polne vode, pri vrhu široke kakih 10 cm. Proti dnu se razpoka širi do dimenzij, prehodnih za potapljača, globoka pa je kaka dva metra. Edini problem je bil, da smo se znašli na vrhu te razpoke in bi jo morali še razširiti, če bi hoteli v jamo spraviti kakega potapljača. O tem med karanteno nismo razmišljali in tako smo napadli podor, ki se nad sifonom nadaljuje. Na eni izmed akcij nam je macola padla v razpoko in gospodar nam je posodil novo. SLAVA MU!!!

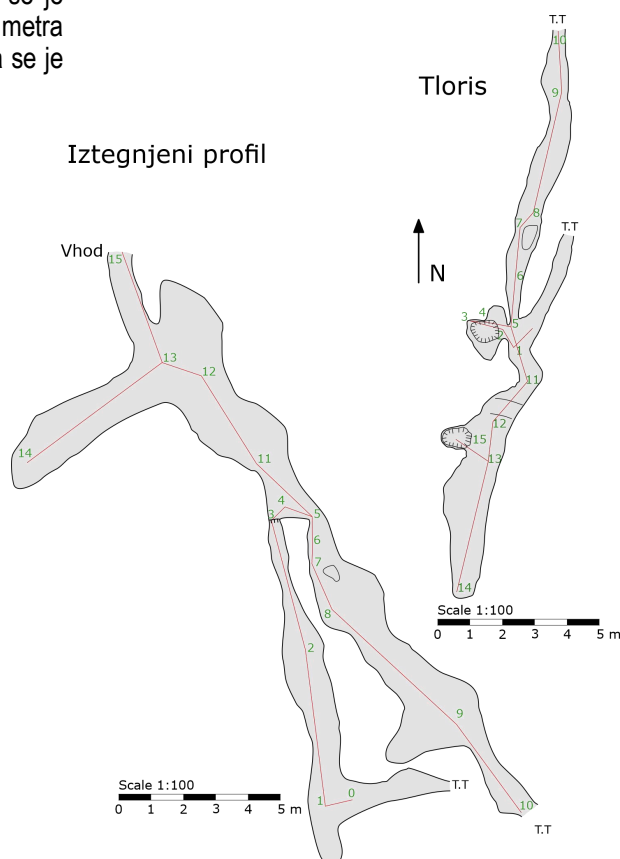
Najnovejše raziskave pa potekajo v novoodkriti Jami brez zraka, ki je bila na začetku samo luknja z majhnim preprihom. Že po nekaj odmaknjenih kamnih se je v jami odprl prostorček, za njim pa je kamen padal dalje med skale. Ocenili smo, da pada kakih 15 metrov, a se je kasneje izkazalo, da je samo dva metra in da je naprej pobočje. Vseeno pa se je

jama odprla v prostoren rov, ki je prese-netil z lepimi kapniki. Tudi dolžina 70 metrov je za Rašico kar lepa.

Do sedaj smo na Rašici našli dve novi jami in še tri druge. Ena ima zaenkrat preozek vhod (to nam je bolj izziv kot ovira), kamen pravi: »Za registrirat bo kej več pa ne,« druga pa je vodoraven deset metrov dolg skozenj z zelo ozkima vhodoma in brutalno ožino na sredini. Seveda upamo, da bomo našli še veliko novih jam, tudi kakšno, ki se nadaljuje, a moramo biti potrpežljivi. Jame ne padajo z neba. Težko jih je najti. Naš cilj je, da najdemo vse jame, ki na Rašici obstajajo. Zavedamo se, da smo še daleč od cilja, a ne mislimo obupati. To je zaenkrat vse od najmlajše generacije jamarjev, o katerih se vam verjetno sedaj zdi, da smo sami neumneži, ki se lotevamo nemogočih projektov. Na akcijah, na katerih ne najdemo nič, se to zdimo tudi sami sebi, a potem naslednjič kaj najdemo in se nam spet zdi, da ima naše raziskovanje smisel. Po zadnjem odkritju pa mislim, da je morala na precej visokem nivoju. |

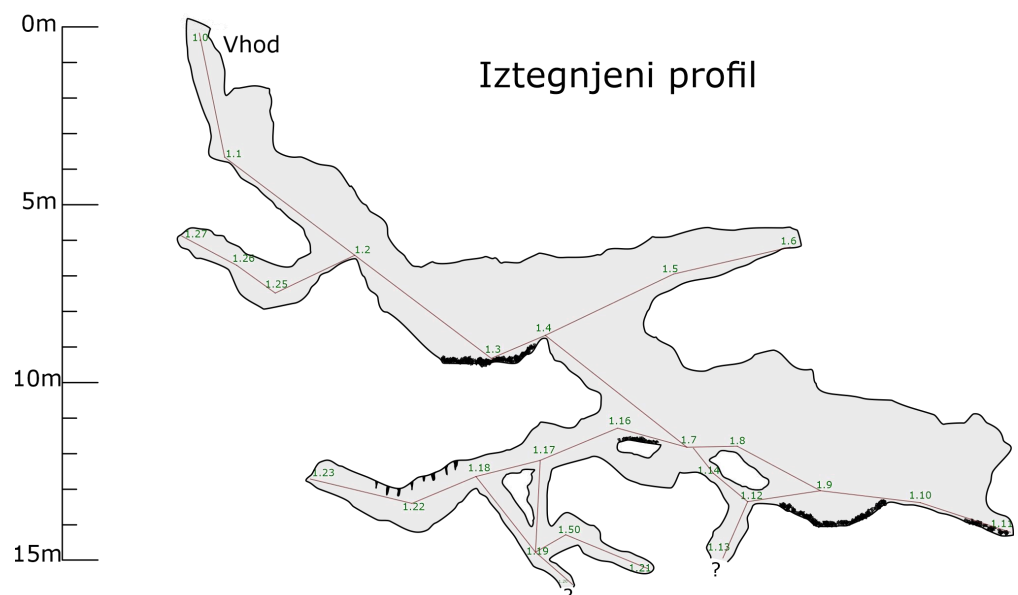
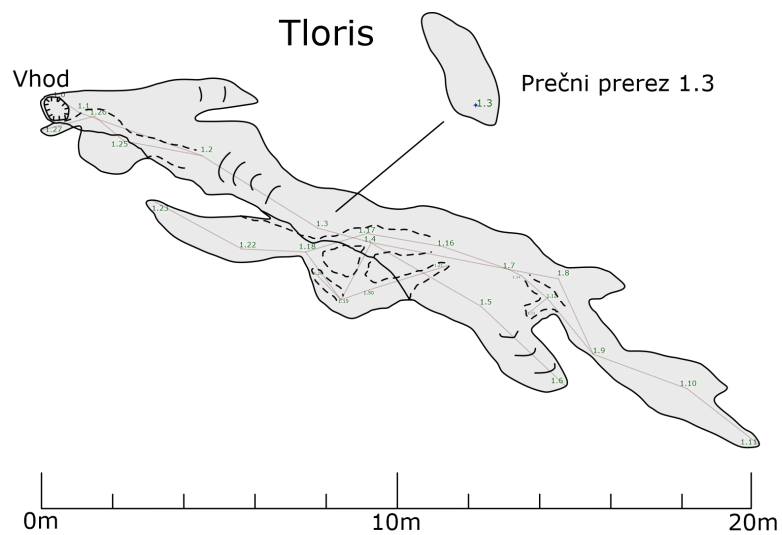
Zgoraj: Anže s predsednikom pred LJ-29. Foto: Jure Bevc. Desno: Škajnerca 1 nad Vesco. Avtor: Peter Mašič. Merili Matevž Marinko, Nika Pišek Szillich in Špela Borko. 2020

Levo: Matevž med opremljanjem. Foto: Špela Borko. Desno: Peter v LJ-29. Foto: Jure Bevc

Jama brez zraka. Avtor: Peter Mašič. Merila Matevž Marinko in Peter Mašič. 2020

Matevž Hreščak

POROČILO IZ PETNJAKA 2020

Tudi v preteklem letu smo nadaljevali s kopanjem v Petnjaku. Skupno smo tam v letu 2020 izvedli 23 akcij. Meseca maja se nam je pri kopanju pridružil Jaka Jakofčič, član JD Sežana. Od takrat dalje so akcije, če je le bilo mogoče, potekale enkrat tedensko. Običajno smo se dobili na popoldanski »after šiht« akciji. Pogostost akcij je dala tudi primerne rezultate ...

Dne 30. 7. 2020 smo se iz navpičnega kopanja prekopali do vodoravnega, sedem metrov dolgega rova, po katerem je prihajal prepil. Že na naslednji akciji smo se odločili, da bomo novoodkriti rov uporabili za deponiranje materiala, kopali pa bomo naprej v globino. Tako je bil ta že v naslednjih nekaj akcijah zapolnjen z materialom. Dne 23. 9. 2020 smo se iz ozkega delovišča v Petnjaku ponovno plazili z nasmeški na obrazih in s pozitivnimi pričakovanji, saj smo se prekopali do lepo zakapane dvoranice, ki smo jo kasneje poimenovali Galerija kapnikov. V naslednjih petih akcijah smo nadaljevali s kopanjem naprej od omenjene dvoranice, ki nam je tudi vse bolj služila kot deponija za izkopani material. Sedaj si le stežka zasluži ime dvoranica, saj izgleda

le še kot rov z obilo deponiranega materiala. Prepil še vedno prihaja iz nižjih prostorov.

Naj omenim še akcijo dne 22. 10. 2020, ko je ekipa z Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU v Petnjaku namestila anemometer – merilec hitrosti premikanja zraka – in dva merilca temperature. Po tej akciji je drugi val epidemije koronavirusa ustavil vse aktivnosti v Petnjaku. Decembra sta se Franci Gabrovšek in Cyril Mayaud vrnila po meritve in žal ugotovila, da je merilec temperature, ki je bil nameščen v vhodni dvorani, nekdo odtujil, z njim pa so izginile tudi nekatere meritve. Anemometer je zajel meritve med 22. 10. 2020 in 29. 11. 2020, žal pa se je zaradi prazne baterije ugasnil štiri dni pred obilnimi padavinami, ki bi morebiti lahko podale kakšne zanimive podatke.

Rezultati enomesečnega monitoringa so pokazali, da je smer prepilja neprestano iz jame. To zanimivost jame smo seveda, na temelju večkratnih obiskov, opazili že prej. Nekaj opaznih sprememb hitrosti vetra v jami je povezanih z zunanjim vetrom v atmosferi – močnejši kot

je zunanji veter, z manjšo hitrostjo piha v jami. Za nadaljnje ugotovitve in pojasnila le-teh bo potrebno nadaljevati z meritvami.

Poleti me je speleobiolog Andrea Colla iz Trsta opozoril, da je bil v Petnjaku leta 1981 odkrit jamski hrošč *Anophthalmus spectabilis stygius* (Drioli, 1982), endemična podvrsta, ki do sedaj še ni bila odkrita v nobeni drugi jami. Gre za šest milimetrov dolgega hrošča, na videz podobnega rumeni mravlji. Po dvajsetih letih, to je leta 2001, je bil v Kačni jami najden hrošč iste vrste, ki pa je bil opisan kot ločena podvrsta, *Anophthalmus spectabilis vrhovci* (Bognolo, 2001). Teo Delić me je podučil, da je bilo do sedaj odkritih pet različnih podvrst vrste *Anophthalmus spectabilis*, ki so vse vezane na hidrološko prispevno območje reke Reke. Andrea mi je še povedal, da je hrošča v vhodni dvorani Petnjaka v večjem številu mogoče najti predvsem v spomladanskem času, po deževnem obdobju. Andrea meni, da je to lahko posledica umika hroščev iz nižjih predelov jame, ki bi lahko bili v tem času zapolnjeni z visokimi spomladanskimi vodami. Po drugi strani pa je sedanja nadmorska višina jame še vedno krepko nad gladino podzemne vode. Glede na to, da je bila v Kačni jami odkrita ločena podvrsta, Andrea dopušča možnost, da bi se lahko nekdanja morebitna povezava med Petnjakom in Kačno jamo v preteklosti prekinila. Posledica te prekinitve pa bi bil nastanek geografsko ločenih podvrst. Poudarjam, da je vse zgoraj zapisano o hrošču iz Petnjaka le zanimiva hipoteza, trenutno brez oprijemljivih dokazov.

V letu 2020 so se akcij v Petnjaku udeležili: Grega Sarka, Tjaša Vezovnik, Jurij Andjelič – Jeti, Cyril Mayaud, Franci Gabrovšek, Matt Covington, Jaka Jakofčič (JD Sežana), Branko Pipan (JD Sežana), Albert Ličan (JD Divača), Tomi Javor, Branko Hreščak, Jatun Risba in jaz (Matevž Hreščak). |

Novoodkrita dvoranica v Petnjaku, imenovana Galerija kapnikov. Foto: Jaka Jakofčič

Rok Greccs

— TRIJE (SPELEO) KOBARIŠKI ŠTRUKLJI —

Z očetom Rikom sva šla leta 2007 na tabor DZRJL, ki je bil na planini Zaprikaj nad Drežnico v občini Kobarid. Ker takrat še nisva imela jamarskega izpita, sva šla na tabor brez kovačije. S kolegi jamarji smo se sprehodili po mulatjeri, ki se dviga zahodno od planine Zaprikaj. Po slabi uri hoje smo prišli do jame Volarnica. Jama, ki takrat še ni bila registrirana, ima velik, impozanten vhod, ki mu sledi 70-metrsko vhodno brezno. Nato smo se razkropili po okolici v upanju, da bi našli nove jame. Po nekaj minutah me je Riko poklical. Stal je pred novim breznom večjih dimenzij, na dnu katerega je bil sneg. O najdbi novega brezna sva obvestila kolege jamarje, nato sva odšla domov. Na ferajnu so nama sporočili, da so raziskali jamo, ki sva jo našla, a ni dovolj velika, da bi jo izmerili in vpisali v kataster slovenskih jam.

Ker se z zadnjo trditvijo nisem mogel sprijazniti, sva se z očetom Rikom med dopustom v Kobaridu poleti 2018 odpravila do jame, ki sva jo našla spomladi 2007. Že prvi pogled v jamo je pokazal, da ima ta zagotovo več kot deset metrov globoko vhodno brezno. Ker pa je bil zelo lep poletni dan, sva še malo pregledovala okolico. Nedaleč stran sem našel še eno novo jamo, ki je imela tri vhode. V oktobru istega leta sva izmerila obe jami. Jama s

tremi vhodi je dobila ime Gorski skedenj, predvsem zaradi velike notranje dvorane z dimenzijami 5 x 6 metrov. Jama, ki sva jo našla leta 2007, pa je dobila ime Snežka, namerila sva 46 metrov poligona. Jama ima 14-metrsko vhodno brezno.

Čez nekaj dni sva doma gledala turistični zemljevid kobariškega hribovja in kilometer severozahodno od jam, ki sva ju izmerila, sva na zemljevidu pod Krasjim vrhom videla znak za jamo, zraven pa je pisalo Snežna jama. Tudi sosed, ki je planinec, mi je dejal, da je ob poti pod Krasjim vrhom videl tablico z napisom Snežna jama. Fotografije vhoda Snežne jame pod Krasjim vrhom sem našel tudi na internetu, kjer pa ni bilo podatkov o njeni globini in dolžini. Jame pa tudi ni bilo v katastru slovenskih jam.

Poleti 2020 smo se Riko, stric Sandi in jaz odpravili pogledat in raziskat Snežno jamo pod Krasjim vrhom. Jamo smo našli na mestu, kjer je bila označena na zemljevidu. Pred nami smo zagledali udornico z dimenzijami 14 x 11 metrov. Z Rikom sva se spustila na dno udornice, kjer sva

pristala na snegu. V južni steni udornice se odpira 17-metrski poševni rov, v katerem je podor, prekrit z ledom. Globina jame je 26 metrov.

Snežna jama. Foto: Riko Greccs

Jure Bevc

— TROJČEK JAM V SEVERNEM DELU OSREDNJSLOVENSKE REGIJE —

Februarja 2020 nam je Blaž Močnik na društveni email naslov sporočil, da ve za tri jame v okolici Cerklj na Gorenjskem, ki jih na spletnem katastru ni našel. Julija, ko je minila prva faza Težav, smo se z Beki in Matevžem odločili, da zadevo raziščemo. Vzeli smo merilce in kos štrika pod roke in smo šli.

Brezno na Štorskem hribu

Prva točka leži v bližini naselja Velesovo, v gozdu. Sodeč po Osnovni Geološki karti je podlaga nekaj 100 krat nekaj 100 metrov velika zaplata apnenca, okrog pa ležijo speleološko brezvezne kamnine, kot so skrilavci in tuf. Jama je čurka v pravem pomenu besede. Sedemmetrskemu breznu sledi nekaj, čemur bi z nekoliko domišljije lahko rekli razcep.

Izmerili smo 15 metrov, na dnu pa smo našli nekaj smeti. Kot je razvidno s slike, je jamsko okolje kljub bornim dimenzijam brez dvoma prisotno.

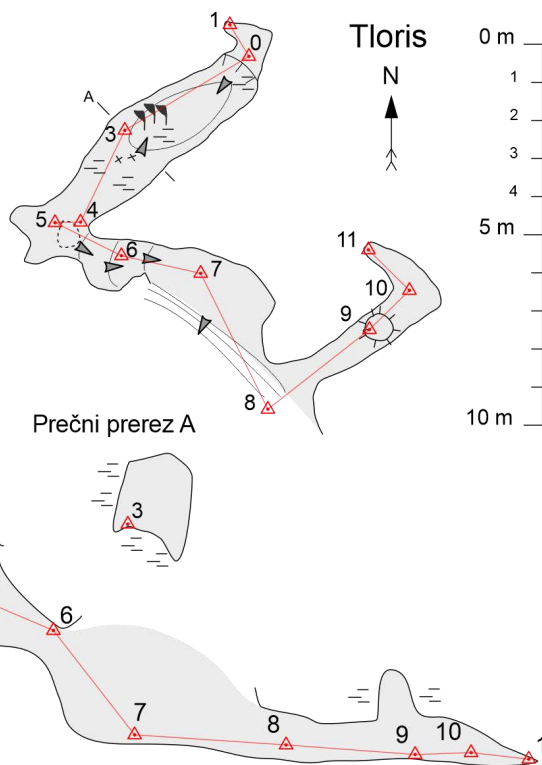
Jama na Beču

Nato smo se odpeljali do vasi Štefanja Gora, ki leži nad spodnjo postajo krvavške žičnice. Tam nas je čakala naslednja jama, izvir, iz katere naj bi bil pred leti napeljan vaški vodovod.

Vhod v jamo je zazidan z betonom, vstop pa je možen skozi dovolj majhna vrata, da je bilo potrebno sklanjanje vseh udeležencev. Po tleh teče manjša količina vode, več pa je verjetno speljana po cevi, ki smo ji lahko sledili od vhoda. Sama jama je popolnoma vodoravna, s

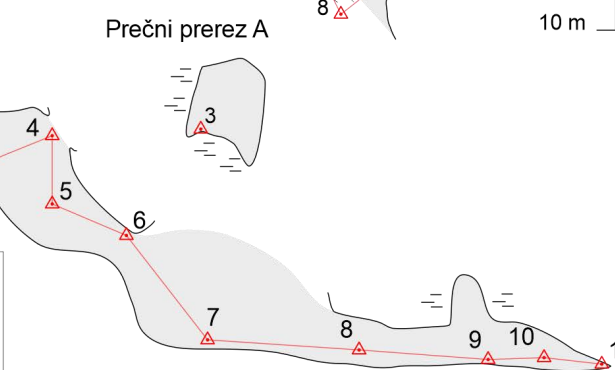
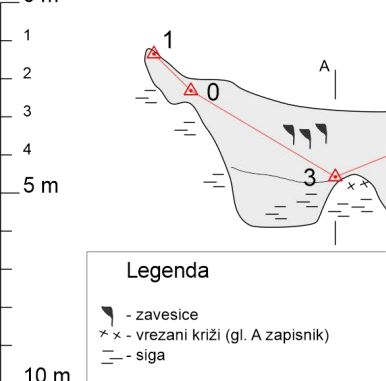
tloriso nekako v obliki križa – naravnost pridemo do zaježitve, za katero je manjše akumulacijsko jezero. Z brodarskim pristopom je najmlajši član ekipe potrdil, da se za prvim ovinkom za človeka prehodni del jame konča. Levi krak se po nekaj metrih zaključi, desni pa takoj zavije proti jezeru, od katerega je ločen z betonsko pregrado. Nasploh je v jami nadpovprečno veliko betona, ne manjka niti korito z ventilom, katerega dimenzije so takšne, da bi si v njem povprečni član lahko umil noge. Izmerili smo 27 metrov.

Kasnejše poizvedovanje (informacije je prispeval tudi prej omenjeni Blaž) ni razrešilo vprašanja, kam je speljana cev. Branje *Strategije razvoja vodovodne oskrbe v občini Cerklje na Gorenjskem*

čil, da je bilo nekaj težav z natančnostjo GPS signala. Ko sva že skoraj obupala, sem našel vhod v rov širine enega metra, ki pa se mi ni zdel kot iskana jama, ki naj bi bila tudi arheološko najdišče. Na srečo si je Matevž bolje od mene ogledal nekaj metrov oddaljen spodmol in našel skrit vhod v glavni del jame, v katero pridemo od spodaj. Po tem, ko se povzpemo nekaj metrov, pridemo v dvorano, ki ima okno z razgledom na dolino Reke, v sigasti kopi sredi dvorane pa sta vrezana dva križa. Na drugem koncu se dvorana konča v duplini, v kateri je bilo leta 2003 najdenih 43 poznoantičnih novcev, ki segajo od obdobja bizantinskega cesarja Konstantina I. Velikega (vladal 307–337) pa tja do Leona I. Tračana (457–474) in so bili zakopani po letu 457 (vir: Varstvo Spomenikov, 39–41 – poročila, str. 52–53).

Iztegnjeni profil

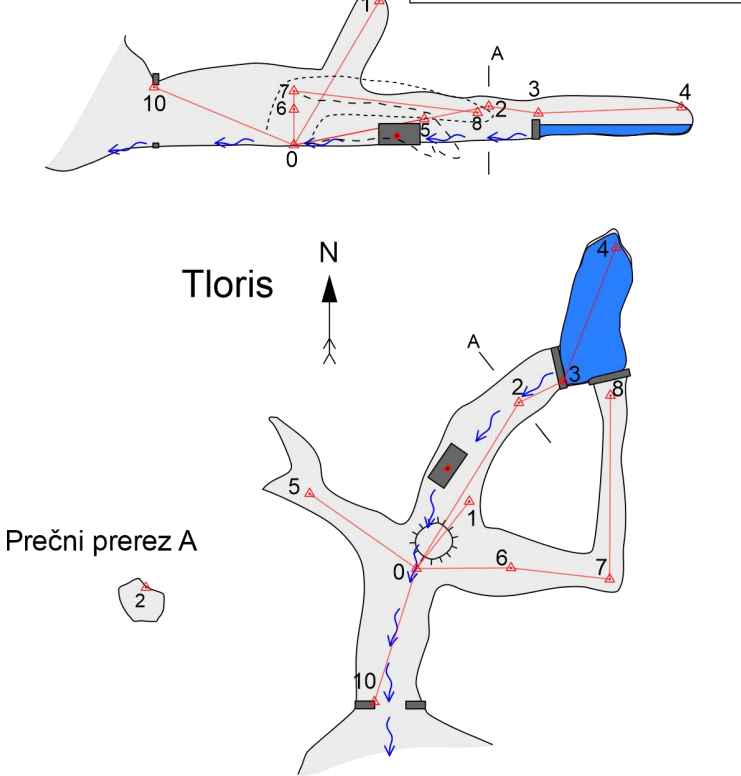
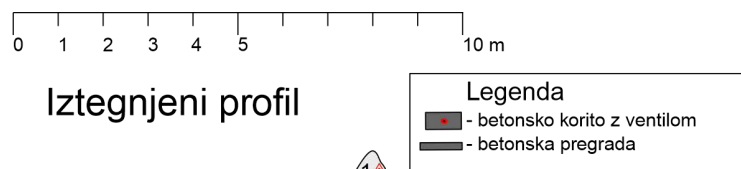
Jama pod Stiško vasjo. Avtor: Jure Bevc. Merila Matevž Marinko in Jure Bevc. 2020. Levo zgoraj: Fotografija vrezanih križev. Foto: Jure Bevc

2005–2020 je bilo sicer razburljivo, a sem iz nje lahko razbral le, da se dotično zajetje uradno že nekaj časa ne uporablja. Celu večje zajetje Davovec, ki ga je morda nadomestilo, je bilo spoznano za nezadostno, zato so leta 2019 Štefanjci dobili povsem nov vodohran. Tudi kontaktiranje lokalne vaške skupnosti ni obrodilo sadov, saj nikoli nisem dobil odgovora. Misterij cevi tako ostaja nerazrešen. Upam pa, da vode nihče ne pije, ker ni ravno najbolj bistra.

Jama pod Stiško vasjo

Zadnja točka je bila pod Stiško vasjo, nad dolino potoka Reka. Na srečo smo se do jame podali od zgoraj – vhod namreč leži na izredno strmem pobočju, po katerem sva se z Matevžem nekajkrat skoraj odkotalila. Naklon je tudi povzro-

Jama ima v Registru kulturne dediščine evidenčno številko 20856. Skupaj s stranskim rovom je dolga 19 metrov. Zanimivo je razmišljati, kaj so v težko dostopni jami pred tisočletjem in pol počeli ljudje. Morda so se pred kom skrivali, ali pa so jamo uporabljali kot svetišče. S svojim naravnim oknom je ob pravem letnem času najbrž pričarala kar dobro vzdušje.

Zgoraj: Matevž med merjenjem Brezna na Štorskem hribu. Foto: Jure Bevc. Desno: Jama na Baču. Avtor: Jure Bevc. Merila Matevž Marinko, Behare Rexhepi in Jure Bevc. 2020

Špela Borko

SISTEM RENEJEVO BREZNO-P4

V letu 2020 je bilo v naš najgloblji jamski sistem manj akcij, kot bi si želeli. Vseeno smo uspeli izpeljati tri večdnevne obiske in skoraj po planu pobrali vzorce za projekt analize biološke razgradnje v jamah po višinskem in globinskem gradientu. V nadaljevanju navajam poročila akcij, deloma že objavljena na društveni listi.

24. 1. do 26. 1. 2020, Matt Covington, Matic Di Batista, Špela Borko, zunanja ekipa Ester Premate in David Škufca: prva žetev in čolnarjenje prek jezer na dnu P4.

Prišel je čas prve žetve bioloških vzorcev po šestih kaninskih jamah. Z Ester sva se v četrtek zgodaj zjutraj mukoma odvalili do Gozdeca. Podali sva se po poletni poti za DZRJL tabor, mimo dveh jam, v katerih sva izvajali poskus. O mrazu ni bilo ne duha ne sluha. Edini del poti, ki je celo zimo v senci, je ravno čez Rambo, kjer sva za prečenje poledenelih tal obuli dereze. Nato spet sonce, vse do TL jame. Čurka, not, ven in naprej, do Paradnega griča. Snežna odeja, ki se začne na travah pod vodnim virom, preide iz nič do nekaj metrov zelo hitro. Mimo vode sva gazili po mokri žlabudri, višje pa je bil sneg pomrznjen. Čakala naju je še Jama v Paradnem griču. Začuda je bila predihana. Tu so nama zagodle karlince, ki so pojedle celoten poskus! Sonce je zahajalo, mraz je nezadržno pritiskal in hitro sva se podali proti JZS bivaku. Malce vijugavo sva se izogibali strminam Velikega dola, difuzna svetloba somraka je namreč skrila naklon tal pod nogami. Darjina jama je tudi letos odprta ...

Fantje so naju naslednje jutro ujeli med pitjem kave, le malo pred poldnevom. David in Ester sta šla pobrat vzorce v vhodne dele Renejevega brezna, ostali trije pa v P4 vzpostavili DZRJL mornarico. Po poti je Diba na veliko preopremiljal, jaz pa pobirala vzorce. Jama ima sedaj par slacklinov več, a se mi dozdeva, da jih bom raje ignorirala. V Infinitum smo prispeli dovolj zgodaj, da sem šla na sprehod in ugotovila, da je brezno do Minule ljubavi še opremljeno ter da je tam okoli kup nepregledanih lukenj v podoru. Našla sem tudi za Kanin blazno neobičajne živali, bile so že lepo spravljene v fiolo. Malce dvomim, da so se prostovoljno namočile v alkohol, zato sumim, da je prišlo do kontaminacije s strani biologov, ki ne praznijo žepov.

V soboto zjutraj smo zapeli gusarsko pesem in se podali v Kolektorček. Malce izgubljanja po podorih, malce tlačenja in že smo prispeli do razširjene ožine. David in Ester prejmeta zvezdico za vztrajnost pri delu, tako namočenega in neperspektivnega delovišča si človek pač ne želi. A takoj za ožino se jama veličastno odpre. Rov s 15 metri premera, 30 in več metrov visok, z jezerom brez dna. Diba je napadel prečko, z Mattom pa sva napihnila čoln in zaplula. Črna voda nama je dvigala kocine. Po 30 metrih sva prišla do drugega brega. Tu se naprej preliva dva do štirikrat več vode, kot je priteče v prvo jezero, zato smo začeli oprezati za potapljaško vrstico in kuskusom iz Reneja. Po 20 metrih sprehoda smo dosegli naslednje jezero. Matt je tokrat zaplul bolj previdno, saj so

pod vodno gladino migotale silhete nevarno ostrih skal. Po 25 metrih se je strop spustil do gladine, podvodni rov pa se je spuščal v neznane globine.

Polovili smo nekaj prebivalcev teh globočin, izmerili nove dele in zaključili dan. V pritočni smeri se rov nadaljuje s strmim pobočjem, ki ga velja preveriti, preden mokre dele P4 popolnoma odpišemo. Vrnili smo se do Infinituma in spakirali za Huston. Okrog 21^h smo prišli do Hustona, prespali, zaspali in se šele ob 9^h zjutraj odpravili proti površju. Zunaj nas je pričakalo 15 centimetrov svežega snega in divja dirka proti zadnji žičnici – od P4 do D postaje smo prišli v uri in 40 minutah. Ester in David sta medtem v soboto obiskala jamo Gozdec 1, v nedeljo pa Vampirjevo jamo. Ponovno smo se našli v Letnem vrtu, kjer smo zaključili akcijo.

24. 4. 2020, Teo Delić, Klemen Kramar, Špela Borko: druga žetev

Tri mesece kasneje je kaninske planjave še vedno prekrivala debela snežna odeja, dolino pa je zajela korona mrzlica. A dekompozicija se zaradi odlokov ni ustavila in prišel je čas drugega žetja. Sonce je pripekalo in na površini snega so se tvorile čudovite struge, ki so se združevale in vejile vse do dna kotanj, kjer so izjemne količine vode odtekale v globine. Do Renejevega brezna smo že dobili prve opeklina tega leta, na poti proti P4 pa smo občudovali poskočne svizce, ki so proslavljali konec zime. Vseeno smo se odločili vstopiti v jamo, z zavedanjem, da je hiter povratek na površje precej

Levo: Matt na drugem jezeru. Foto: Špela Borko. Desno: poletna plezalska ekipa. Foto: Lojze Blatnik

Levo: Pridelovanje D-vitamina pred Renejem. Foto: Teo Delić. Desno: Matic ob izstopu. Foto: Špela Borko

verjeten. In res, na globini 250 metrov je brezna že tako zalivalo, da smo zgolj pobrali vzorce in hitro odžimarili ven. Globlji vzorci pa so počakali na poletje.

26. 7. do 29. 7. 2020, Darja Kolar, Lojze Blatnik, Nika Pišek Szillich, Jure Bevc, Špela Borko: tretja žetev in plezanje Trmoglavega kamina ter Proti Velbu.

V sklopu kaninske predigre smo imeli v P4 več ciljev: izvesti tretjo žetev poskusa, pobrati sedimente, najti povezavo z Malo Boko ... Misija je delno uspela. Drugi dan odprave sta se Nika in Lojze odpravila plezat kamin smer Velb, 15 minut od bivaka Stella. Vrh 50-metrskega kamina sta prelezla antigravitacijski avtobus in načela novo plezarijo, smer karfiole, zahtevnost podoroška. Ostali pa smo šli na skrajni, skrajni, res skrajni jugovzhodni konec jame. Do tja vodi adrenalinska steza prve klase. Tlačenje v podor pod šotorom, ki ob pravem prepihu smrdi po WC-ju, kratek drnc, najbolj nagravžno blaten obvoz na svetu, zopet lahen drnc, detajl nad jezercem in M&M vrvna mojstrovina, ki bi jo lahko uporabili na izpitu za naziv Jamar++. Mršku in Maticu je čez brezno z deset metri premera uspelo (ne)napeti ohlapno (ne)prečko, ki je nekatere hrabre raziskovalce zapredla tudi za pol ure in več. Ker je praktično ni mogoče razopremiti, zdaj pač tam je. Grand finale je par odmikačev, na katerih je Darja tako grdo govorila o postavljalcu le-teh, da si nisem upala omeniti, da sva jih postavila z Maticem. Priznam, na odmikačih bomo morali še delati. Po dobrih dveh do treh urah končno pridemo do izteka, 100 metrov visokega Trmoglavega kamina, ki ga je Matic zlezal lansko zimo. Aha, še dve ožini sem pozabila, potem pa res sledi kamin.

Ko smo končno prispeli na cilj, sem v želji po čimprejšnjem razkritju predlagala, da gremo lahko kar vsi trije na pritrdišče tik pod podorom in se tam odločimo, kako naprej. Ko sta soborca spoznala, da sem ukinila malico, smo pač že viseli kot klobasice pod nadstreškom in se raje takoj lotili dela. No, Jure se je lotil dela. Postavil si je prečko, da je dosegel kot, v katerem se je prehod med skalovjem v zgornje nadstropje zdel izvedljiv. In se zarinil. Odtikala sem mu kovačijo in pajaca, nakar opazim, da se skale premikajo?! Histerija v mojem glasu ga je pregnala iz ožine, a ne za dolgo. Pazljivo sva odmetala manjše skale, nato pa je poskusil po mokrem delu prehoda. Hitro je bil na drugi strani, ponosen sporočil, da samo še damama sčisti prehod, in si en-dva-tri zasul izhod iz jame. Ni nama preostalo drugega, kot da mu podava orodje skozi špranje, se zatlačiva čim dlje stran in opazujeva, če podor nad nama kaj miga. Dva Snickersa kasneje je bil prehod relativno stabilen in ker je bil ravno v formi, se je Jure lotil še nekaj-metrške stopnje navzgor. Balvanski problem in razpoka. Za razpoko blatna kamrica z na videz slepim brezencem, nad razpoko pa prehod v dvorano. Jure in Darja sta se lotila merjenja dvorane s kaminom, meni pa blato ni dalo miru. Dol moramo, dol, ne spet v kamin! Kamenček, ki je skozi brezupno razpoko med skalovjem kar padal in padal, mi je vzbudil upanje. Dokler nisem spoznala, da stojimo na precej malem blatnem čepu nad precej velikim breznom. Šit, štiiiiik!

Darja je skočila preopremljat, da dobimo več vrvi, Jure je odkopal prehod v brezno, jaz sem pametovala. Jure je opremil brezno, Darja je prinesla štrik, jaz sem zmrzovala. Jure je vrgel kamen v novo

brezno brez dna, Darja je vrgla rokavico v novo brezno brez dna, jaz sem merila. Nikakor nismo našli načina, kako opremiti veliko brezno z malo vrvi, zato smo razglasili umik. Enkrat pozno ponoči smo se vrnili na Stello. Tudi tam je na srečo zmanjkalo vrvi, zato se nam ni bilo treba prerekati, kdo bo šel naslednji dan na jugovzhod, jama nas je namreč povozila. Zjutraj je Jure zelo grdo govoril o mladoletnikih, ki sta nas po telefonu zbudila uro in pol pred dogovorjenim časom. Vox sem mu raje vzela in med dolgovoznim poročanjem sploh nisem opazila, da je crknil. Malo smo ga trepljali in pozabili nanj, nakar čez pol ure zaslišimo Perotov poročevalski glas, ki deklamira vremensko napoved?! Bojda sta 30 minut govorila v nedelujoči vox, dokler naprava ni obupala in spet začela delovati.

Sklenili smo, da gremo naslednji dan zgodaj zjutraj ven. Lojze in Nika sta želela zaključiti plezarijo proti Velbu, zato smo šli ostali trije preopremljat in tovoriti vrvi od Infinituma do Stelle. Ko sta že po parih urah prikorakala nazaj, menda zaradi praznega akumulatorja, sem se skujala in Jureta prepričala, da greva na 107 %. Okoli 19^h sva natovorila vso plezalno kramo in se podala na delovišče. Ko sva prišla do zadnjih dveh pritrdišč, sva se malo praskala po glavi, malo ocenjevala premer in spodjednost skale, na kateri sva visela, malo opazovala podor levo in desno, nakar sva sklenila umik. Iskreno povedano, spoznala sva, zakaj Lojze in Nika nista vedela, kako nadaljevati. Še najbolj smiselno se nama je zdel spust s podora in ponovno plezanje po robu podora, po kompaktni steni, kar bi vzelo cel dan. Ali pa prepuštili plezarijo manj podorno obremenjenim članom. Ponovno sva vtaknila

nos v nižje ležeče luknje, potrdila, da se zaprejo, in sklicala kapitulacijo. Je pa res, da je belih karfiol nekje v višavah res veliko. Ko danes razmišljam, saj mogoče niti ni bilo tako slabo ...

30. 7. 2020, Peter Mašič, Matevž Marinko, Jure Bevc: do Hustona po smeti in preopremljanje.

Ekipa Smetarji so šli bolj ali manj po planih in bolj ali manj pod prisilo do Hustona. Ven so prinesli tri polne transportke smeti, kadeta pa sta dosegla globinski rekord. Akcija je bila tudi vzgojne narave – bolj ko sta bila pametna, več sta dobila za nosit.

7. 8. 2020, Nika Pišek Szillich, Tim Berginc, Luka Lajovic, Uroš Kunaver: geološki vzorci, kondicioniranje.

12. 11. do 15. 11. 2020, Matic Di Batista, Mitja Mršek, Špela Borko: četrta žetev, raziskave v Klinču (brezno pod Trmoglavim kaminom).

Četrta in poslednja žetev enoletnega poskusa. V četrtek zvečer smo se v čudoviti zvezdni noči povzpeli do zunanega bivaka. Na 1900 metrih sem že skoraj vrgla puško v koruzo, a smo se hitro prebili čez pas ledene glazure (ostanek nočnega dežja), višje pa je bila pot čista pravljičica. V petek smo se zbudili v popolno Kaninsko jutro: sonce, kristalno modro nebo in blažena umirjenost kaninske skleda, ki so jo le tu in tam prekinjali razposajeni gamsi.

Razmere so narekovale preudarno akcijo. Edini cilj v petek je bil pobrati vrečke in merilce temperature ter priti do Stelle. V soboto smo načrtovali vreči vrv v na-

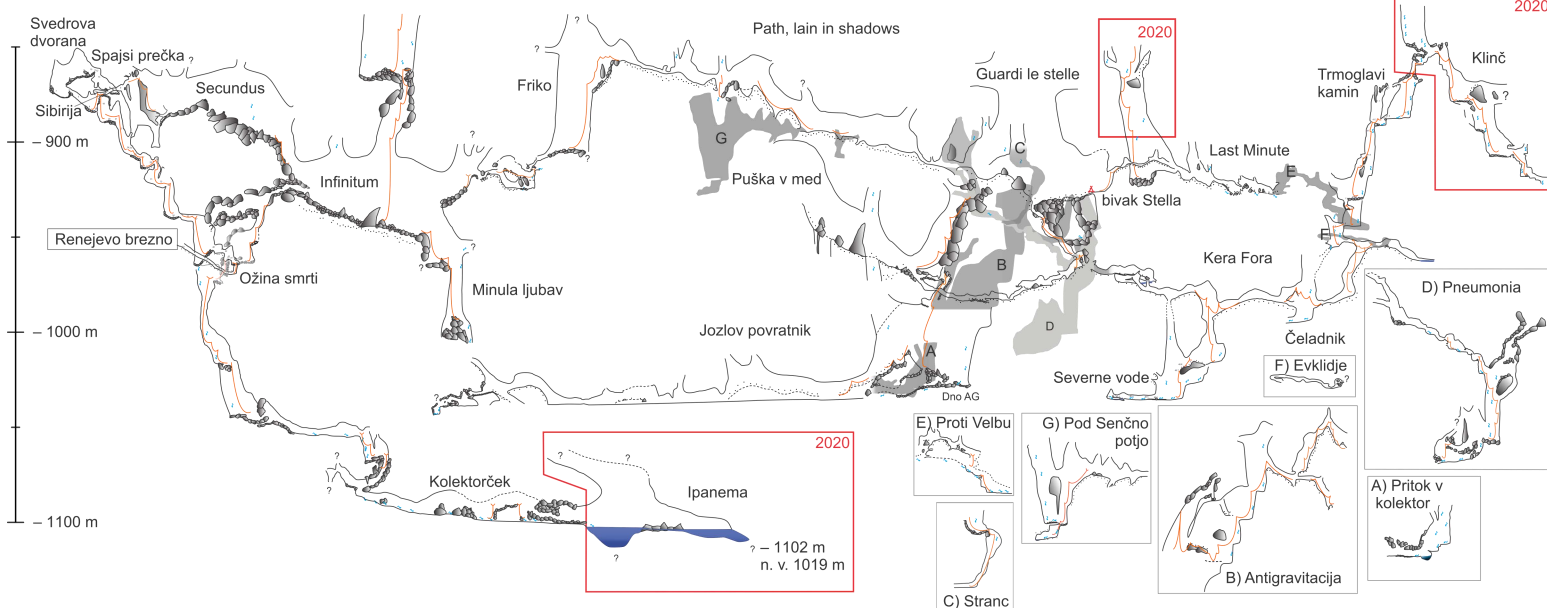
daljevanje brezna pod Trmoglavim kaminom, v nedeljo pa povratek v resničnost. V jamo smo se podali z lahкими transportkami. Po poti smo spoznali, da gremo Maticarji pač dvakrat na led – kljub vsem obljubam, kako bomo skrbeli za vox, smo ga poleti očitno le vrgli v vhodni shaft in pozabili na skrbno pospravljanje. Burne nevihte so kabel tokrat sesekljale na prafaktorje vse do Hustona na –650.

Voxa tokrat nismo rabili, zato smo ga odmislili. V zloženem tempu smo bili v dobrih štirih urah na Stelli. Imeli smo velike plane, kako bomo spakirali prasice za naslednji dan in naredili par dobrih fotografij bivaka. Brez najmanjše slabe vesti smo plane ignorirali in bili ob 21^h že zaviti v tople spalke. Zjutraj smo se podali brezno naproti, s 100 metri vrvi, vrtalko in merilci. Na poti smo zamenjali majone na odmikačih s karabini (končno!). Po slabih treh urah smo že vrgli prvo 50-ko v brezno z izjemno močnim preprihkom. Le dva metra široka in precej dolga razpoka, po kateri prši voda, se 40 metrov nižje zapre z ozkim in neprijetnim meandrom z zgolj mikrobatiisti prepriha. Za neprehodno ožino je izgledalo, da se razširi, a vseeno, to ne more biti glavna pot do doline?! Razopremili smo in vmes pregledali dve okni, dostopni s prostim plezanjem gorskih kozlov. Nižinska koza sem medtem dajala bolj kot ne neuporabne nasvete. Razopremili smo vse do začetne točke, kjer nas je spet preprihalo. Malce smo gledali slutnjo okna na drugi strani podolgovatega brezna. Do odgovora nas je ločilo par čepov fosilnega blata in šop Pulsov, ki so se žal nahajali v kombiju. Z mislijo na obljubljeno preudarnost smo

tako odvrgli štrike in pritrdišča in se podali večerji naproti. Na Stelli smo se ustavili le na kratko, pospravili, pojedli ABC juho in že smo napredovali proti Infinitumu in bivaku LP.

V nedeljo smo planirali biti pred jamo ob 13^h, saj sta dve dobri vili napovedali zunanjo pomoč. Seveda smo zaspali, prepozno vstali in se iz jame šele 8:15 podali. 60-metrski cug za zajtrk je kot kava v žilo, po pol ure je kljub praznim transportkam tekel švic iz vsake pore, Mršek pa je besno klel, da on ne misli tako divjati po jami, medtem ko je postavljaj nov rekord v izstopu iz jame brez pantina. Vmes se je pridušal, da sta ga dva maticarja dala v klinč, beseda, ki v dialektu rakovških odpadnikov opisuje dogodek, ko te eden od spredaj in drugi od zadaj. In tako je novo brezno dobilo ime. Iz jame sem, kot tista od spredaj, pogledala 13:11, v trenutku, ko sta prispeli vili David in Ester. Vili sta skuhalo župo, kofe in prinesli Kozla. Vrečke so bile požete in na varnem, akcija je bila uspešna, nebo je bilo modro in sklenili smo, da je življenje prav zares lepo.

Sistem Renejevo brezno-P4 se je na račun opisanih akcij podaljšal za 342 metrov, na 12.296 metrov. Dno P4 smo s čolnarjenjem poglobili za tri metre. Pot do skrajnega jugovzhodnega dela jame je postala precej dolga, blato dodatno pripomore k nepriljubljenosti, bonus predstavlja superprečke. Vseeno se je zgodilo to, kar smo vedeli, da se bo: Trmoglavi kamin se je prevesil proti jugu, v brezno Klinč. Preprih nam je 25 metrov nižje pobegnil v okno, do katerega bomo prečili ob prvi priložnosti za večdnevno odpravo. |

Spodnji deli P4. Avtorica: Špela Borko. V 2020 merili Nika Pišek, Lojze Blatnik, Jure Bevc, Darja Kolar, Matic Di Batista, Matt Covington, Mitja Mršek (JK Borovnica), Špela Borko. 2020

Peter Mašič

LJ-29

Na poletni tabor smo šli na Kanin in to kar za dva tedna; da nam ni bilo dolgčas, smo gor prinesli veliko štrika in Jure nam je priskrbel več kot 200 lokacij, najdenih s pomočjo orto-foto in lidar posnetkov, ter dihalnikov, ki bi lahko bili potencialne jame. Z iskanjem lokacij potencialnih jam smo začeli že drugi dan tabora, v nedeljo 26. julija, in seveda pregledali najprej tiste točke, ki so najbližje taboru. Naslednji dan smo Beki, Aja, Matevž in jaz odšli pogledati prvo točko preteklega dne, št. 316, ki se nahaja na sosednjem grebenu, pet minut stran od tabora. Vhod ni izgledal nič posebnega, majhna udornica, kjer se mogoče na dnu nadaljuje rov tam nekam zadaj. Beki je opremila kratko stopnjo, jaz pa sem šel za njo in na dnu mi je Beki pokazala ožino, v katero sem se zatlačil in vmes brcnil kamen globoko v brezno. Imeli smo jamo in že kmalu je na vhodu pisalo LJ-29.

Še isti dan popoldne smo se Beki, Matevž in jaz lotili ožine, Matevž pa je delo še dodatno otežil, ko je v ožino zagostil veliko skalo. Naslednji dan smo jo napadli Aja, Matevž in jaz. Šele dan za tem smo jo končno naredili prehodno. Željo za spopad z ožino nam je seveda dal močan prepah, ki nam je pihal v glavo. Za ožino smo namerili 43 metrov globoko brezno, na dokaj obupnem dnu pa smo za velikim balvanom našli rov, ki se prevesi v manjšo stopnjo, na dnu pa se začne najdaljši, 30 metrov dolg meander Trofix, ki se zaključuje s tremi fiksi, ki jih je opremil jamar s posledicami prejšnje noči. LJ-29 ni bila več le čurka z neprehodno ožino, temveč je postala globoka jama in dvojne poldnevne akcije z vmesnim kosilom zunaj so postale celodnevne akcije, kjer je bilo vsak dan treba prežmariti nekaj deset metrov več.

Naslednji dan so Špela, Aja, Ester in Elliot opremili dve stopnji in prišli v ogromno brezno na globini sto metrov, kjer smo še en dan kasneje Lojze, Matevž, Nika, Anže in jaz pogledali v ogromno dvorano dimenzij 30 x 20 x 30 metrov, ki je za oknom sredi brezna. Pogledali smo tudi na dno brezna, kjer se jama nadaljuje naprej v 40 metrov globoko brezno Šahtič, ki nas je popeljala do globine 150 metrov.

Naslednji dan je Matevža in mene Krajnc zjutraj napodil v jamo, kjer sva nadalje-

vala naprej od dna Šahtiča. Ker nisva imela veliko izkušenj z opremljanjem, sva oba s skupnimi močmi opremila stopnjo iz meandra tako, da sva naredila zelo nenapeto prečko in vse skupaj izgleda nekako podobno Pasti za muslimanke iz P4. Nadaljevala sva naprej in hitro porabila štrik, ko sva se ustavila sredi brezna na zelo mokri polici, kjer sva veselo metala kamne, ki so padali naprej v do zdaj najgloblje, 120 metrov globoko brezno Big šahtič. Ko sva hotela začeti z merjenjem, sta se nama pridružila Lojze in Nika s samo 60 metri štrika, s katerim nismo dosegli dna Big šahtiča in še isti dan sta na večerno akcijo šla Cyril in Bor do konca opremit brezno in seveda še naprej globlje v naslednje brezno, dokler jima ni zmanjkalo vrvi.

Naslednji dan smo Jure, Špela, Matevž in jaz odšli izmerit in opremit najprej brezno, kjer sta se prejšnji dan ustavila Bor in Cyril. Na dnu 70-metrskega brezna na globini 340 metrov smo se ustavili pred dokaj ozkim meandrom, iz katerega je zelo močno pihalo. V meander se je zbasal Jure in na koncu meandra odkril brezno, po oceni globoko 100 metrov. Slabo vreme nas ni ustavilo in že naslednji dan so se kljub močnemu dežju Lojze, Luka in Lanko šli spopast z meandrom na samem dnu jame. Na poti nazaj pa so bili kar močno zaliti zaradi nevihte in slapov v brezni in na pomoč sta jim priskočila Jure in Klemen in na koncu so vsi nekoliko premraženi prišli ven. Čez dva dni so Jure, Beki, Lojze in Cyril raziskali brezno za meandrom, na dnu brezna na globini 433 metrov jih je pričakal podor in ves prepah je žalostno izginil vanj.

Do konca tabora smo pregledovali okna v brezni in možna nadaljevanja. Najobetavnejše nadaljevanje je bilo nad Pastjo za muslimanke na globini 150 metrov, kjer je Špela našla rov z veliko karfiolicami, ki se je čez nekaj metrov prevesil v brezno, to pa se je kasneje povezalo v okno nad dnom Big šahtiča, ki so ga en dan prej po glavni poti raziskali Nika, Tjaša in Matevž H. Predzadnji dan tabora sta Špela in Jure pogledala v okno 40 metrov nad dnom sredi Big šahtiča, ta se je nadaljeval v meander in na koncu meandra smo dodali nov vprašaj pred novim breznom. Na koncu tabora je bil izkupiček raziskav 433 metrov

globine in skoraj kilometer rofov. Globine jame pa nismo raztegovali le z opremljanjem breznen in raziskovanjem, kar nekaj časa smo se spraševali, kako je lahko 60-metrsko vhodno brezno opremljeno s 60 metri štrika. Pozneje smo odkrili napako v meritvah, tako da je LJ-29 danes globoka 415 metrov. Napaka je nastala pri merjenju vizure, ki smo jo pomotoma podvojili.

5. 9. 2020 so v jami raziskovali Jure, Anže M. in Matic. Nadaljevali so od konca meandra v brezno, kjer so se ustavili na taboru, in se spustili 30 metrov globoko, na dnu pa se zoži na neprehodne dimenzije. Sredi brezna pa so našli okno, kjer gre rov naprej in kmalu pride do preozkega vhoda v naslednje brezno.

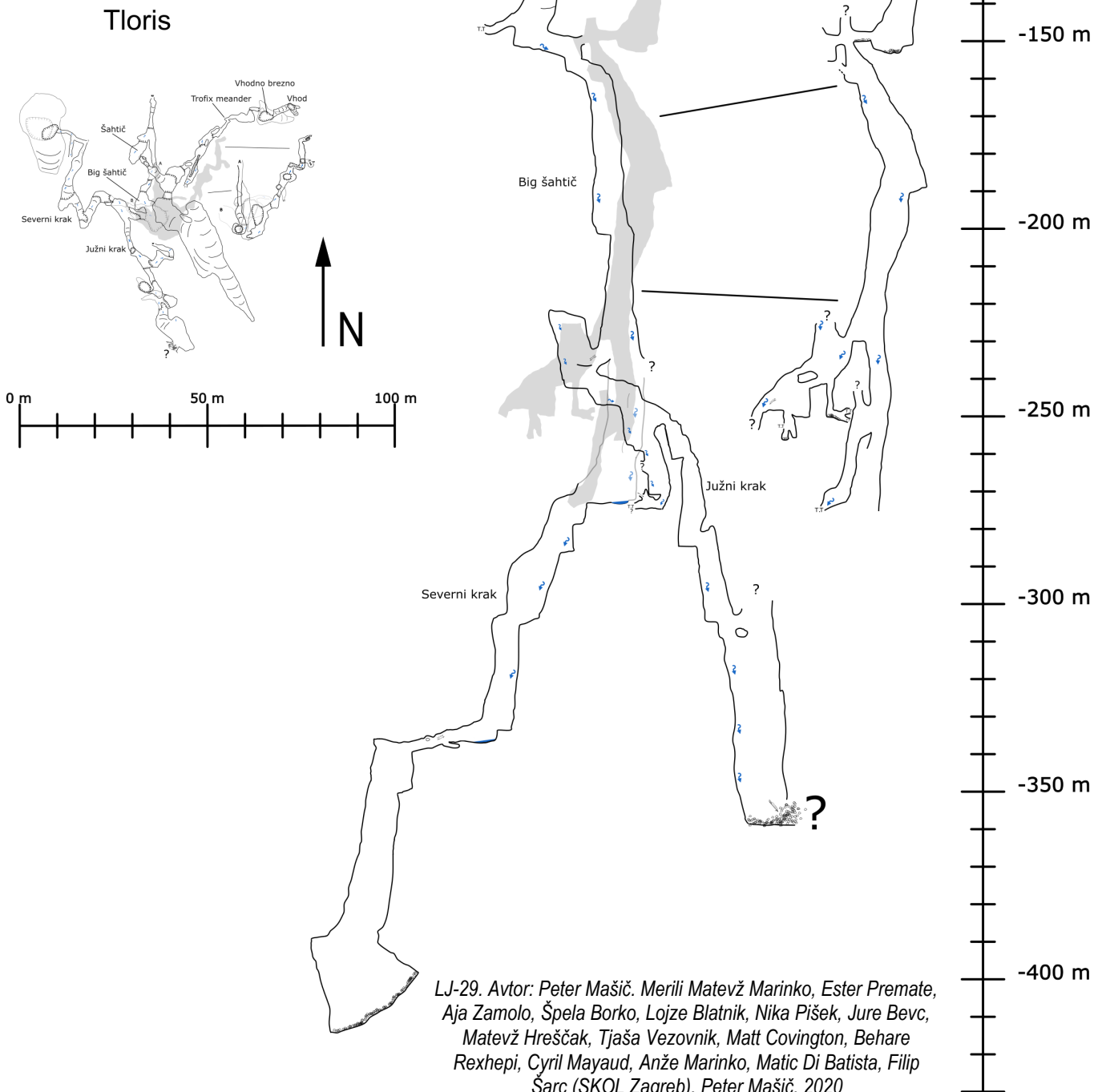
12. 9. 2020 smo raziskovali Matic, Dave, Hrvat Filip in jaz. Ponovno smo izmerili vhodne dele in razširili vstop v brezno, najdeno na prejšnji akciji, ter 30 metrov globlje prišli v ogromno 70-metrsko brezno, kjer nas je na dnu na -360 metrih presenetil podor, v katerega sicer gre naprej rov in bo v prihodnje z nekaj kopaškimi akcijami premagan. Prepah seveda je in to močan.

Jama je danes globoka 415 metrov in dolga 1.097 metrov, ima kar nekaj vprašajev in skozi celotno jamo nas spremlja močan prepah. Do sedaj je potekalo 20 akcij, od tega 18 na poletnem taboru, v jami pa je raziskovalo 25 jamarjev. Posebnost te jame je vsekakor lokacija. Pa ne le zato, ker gremo lahko od tabora do jame oblečeni v pajace – lokacija jame leži na črti, ki povezuje skrajni točki jam P4 in Male Boke.

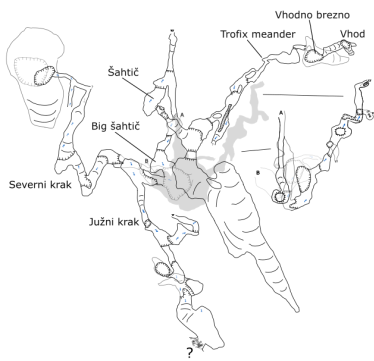
Udeleženci: Aja Zamolo, Anže Marinko, Anže Oblak (DRP Škofja Loka), Behare Rexhepi, Bor Vidic, Cyril Mayaud, David Debeljak, Elliot Guerra-Blackmer, Ester Premate, Filip Šarc (Speleološki klub Ozren Lukič, Zagreb), Jaka Flis, Jure Bevc, Klemen Kramar, Lanko Marušič, Lojze Blatnik, Luka Lajovic, Matevž Hreščak, Matevž Marinko, Matic Di Batista, Matt Covington, Nika Pišek, Peter Mašič, Špela Borko, Tjaša Vezovnik, Vid Naglič. |

n.v. 1981 m 0 m

Iztegnjeni profil

Tloris

LJ-29. Avtor: Peter Mašič. Merili Matevž Marinko, Ester Premate, Aja Zamolo, Špela Borko, Lojze Blatnik, Nika Pišek, Jure Bevc, Matevž Hreščak, Tjaša Vezovnik, Matt Covington, Behare Rexhepi, Cyril Mayaud, Anže Marinko, Matic Di Batista, Filip Šarc (SKOL Zagreb), Peter Mašič. 2020

Matic Di Batista

PLANINA POLJANA V LETU 2020

Prvi sistem Poljane

Raziskave na planini Poljana so se po kratkem »zimskem« premoru začele kmalu po novem letu. Januarja in februarja so raziskave potekale v Prašnem dolu in prinesle prvi sistem na planini Poljana! Ekipa Bevc in Krajnc je zastavila zares in v neverjetnem prepletu rovov našla prehod iz Prašnega v Mravlji dol. Na akciji, ko so jama povezali, se jima je pridružila še Nika. Velik uspeh!

Odkritja leta 2019 so napolnila članstvo s pričakovanji in že prvi mini tabor na Poljani (takoj po prvem maju) je bil zelo lepo obiskan. Članstvo se je po spomladnem zaporu v občinah masovno odpravilo na Planino. Nabiti z raziskovalno vneto smo končno dosegli območje tik pred Suho (iz smeri Poljane). Na ta teren se odpravljamo že od prve akcije, saj nam je algoritem povedal, da se tam nahaja nekaj zelo zanimivih »lidarc«, ki smo jih že preverili iz zraka in obetajo lepa brezna. Izplen je bil odličan. Poleg novih čurk so v eni od pregledanih »lidarc« ostali brez štrika. Na poti je del ekipe zavil v že znane konce in zopet smo začeli z raziskavami v Špajzi, ki je na koncu prav tako požrla ves štrik. Češnjica na vrhu pa je bil presežen prvi kilometer v Prvem sistemu Poljane.

Tudi na prihodnjih pomladanskih akcijah se je delalo več ali manj v teh istih jamah. Kompleksnost sistema se je večala z vsakim obiskom, Špajza je nabirala nove metre, ena od »lidarc« pri Suhi pa je presegla 100 metrov globine. Da o vseh novih čurkah sploh ne govorim.

Ko se je pomlad prevesila v poletje, je prišla pobuda od Mirka, da bi lahko pomagali očistiti rob planine, ki ga vztrajno prerašča nam tako neljubo ruševje. Ker imamo jamarji stare zamere s tem izgovorom za drevo, smo se z veseljem javili, da pomagamo. Pomoč se je že na prvi akciji sprevrgla v osebni obračun z zelenim parazitom gorskih travnatih površin. Motorkarska sekcija z Davidom, Andrejem in Starim na čelu je za seboj pustila opustošenje, ki je odkrilo prekrte pašne površine, in kravam so se kar sline pocedile po sveži zelenici, ki je končno spet uzrla sončno svetlobo. Tudi vsi ostali prisotni so poprijeli za delo in pomagali pri spravi.

Pri vsem skupaj je najlepše, da se na delovnih akcijah ni zanemarjalo raziskav. Ekipa so vzporedno pregledovale teren, raziskovale v znanih ter novih jamah. Ena zanimiva je bila odkrita na grebenu nad sistemom – Zbrega, ki je dosegla dolžino 180 metrov in se nadaljuje.

Morda velja omeniti tudi naše obupane poskuse navezati prijateljske stike s poletnimi prebivalkami planine – kravami. Zaenkrat še nismo uspeli potrditi, če so proti koncu poletne sezone protestno zapustile planino zaradi slabe letine gorske trave ali je bil kriv smrad z raziskovalnim znojem prepojenih podpajcev. Ko smo po eni izmed akcij Pr' Pristavc jedli pico ter pili zasluženo pivo, smo bili deležni sumljivih pogledov izza ograde onkraj ceste.

Prvi sistem Poljane je detajlno opisan v naslednjem prispevku.

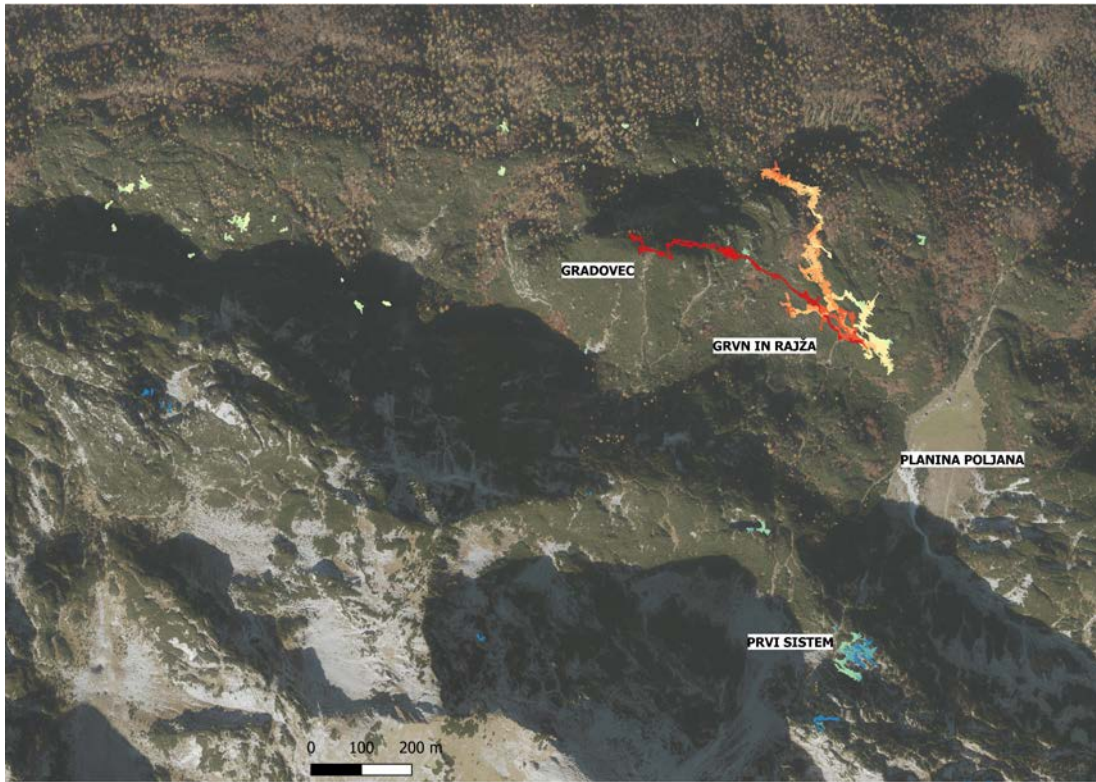
Grvn

Tudi Grvn je poleti končno spet prišel na vrsto. Večino akcij je bilo usmerjenih v dele na dnu jame (Zelje) ter v raziskave v Sirarci. Na obeh koncih se jama neverjetno cepi na vse strani v obliki prepletov freatičnih rovov. Tudi prepaha ne manjka. Grvn in Prašni dol sta bili verjetno najbolj obiskani jami v drugi polovici leta. Vmes smo sicer skočili na območje tik pod grebenom. Tam se nahaja ogromen teren, verjetno še večji kot ta, ki smo ga pregledovali do sedaj. Vse ekipe so se vračale z novimi odkritji in sigurno se bomo tja še odpravili.

Jeseni se je situacija z virusom v državi spet počasi začela zaostrovati. Posledično so bile tudi raziskave otežene. Tisti, ki smo se še prebili do Poljane, smo se osredotočili na Grvn. V spodnjih delih smo se povezali v dele, raziskane v prejšnjih mesecih. To je omogočilo hitrejši prehod do dna jame. Tam smo naleteli na rov, ki se je z ogromno količino prepaha odcepil proti severozahodu. Na več akcijah smo raziskali dovolj, da se Grvn sedaj ponaša z 4.464 metri dolžine in 453 metri globine. Na zadnjih akcijah smo večinoma sledili le najbolj očitnemu nadaljevanju – vsa brezna in odcepe smo pustili za prihodnje obiske. Imamo pa v teh delih manjšo težavo, saj so zelo blatni. Blato precej oteži povratek iz jame in zato smo se začeli ozirati v ogromne kamine/dvorane, ki presekajo nove dele. Konec leta smo pregledali teren nad končnimi deli – jugovzhodno pobočje Gradovca – in res naleteli na več močnih dihalnikov. V vseh pa bodo žal potrebna fizična dela za preboj v globine.

Modra je nova črna. Foto: Jure Bevc

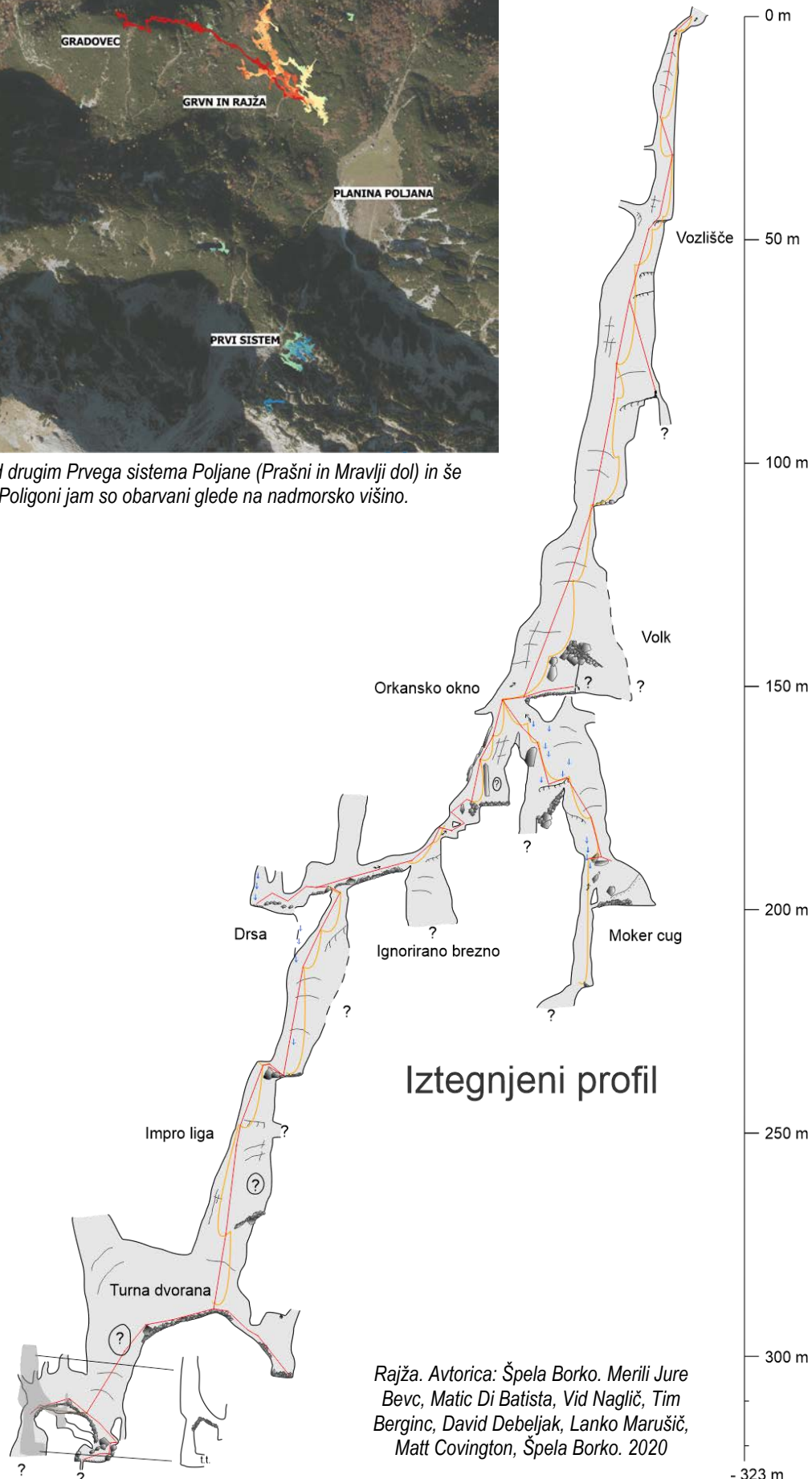

Ortofoto območja pri Poljani s tlorisi jam, med drugim Prvega sistema Poljana (Prašni in Mravlji dol) in še neimenovanega sistema Grvn-Rajža. Poligoni jam so obarvani glede na nadmorsko višino.

Rajža

Tik pred novim letom nam jo je vreme zagodlo in plani o obisku Kanina so postali še bolj nedosegljivi. Zato smo se v manjši ekipi odpravili na Poljano – tokrat iz doline, saj se je sneg začel že pri glavni cesti. Ker o bližnjicah na pobočju nismo vedeli veliko, smo sledili gazi po gozdni cesti. Gaz se je pri izhodišču za Planino Suho v naši smeri zaključila. Od tam naprej smo rinili svojo. Po več kot sedmih urah smo ob enih zjutraj le dosegli stan. Plani za obisk Grvna so bili iz minute v minuto manj verjetni. Zjutraj (ob enih popoldne) smo se le opogumili in si priznali, da je morda bolje, da tokrat le pregledamo teren. Odpravili smo se na grič zahodno nad planino. Taisti, v katerem se nahaja Grvn, le da smo tokrat pregledali sam vrh in greben. Odločitev se je izkazala za več kot odlično. Prav na vrhu nas je čakala nagrada za dolg vzpon. Našli smo vhod v Rajžo. Vhod je pravzaprav izhod (vsaj pozimi), saj iz njega buta neverjetna količina zraka. Poleg tega smo našli še veliko število drugih dihalnikov v smeri proti jugu. Naslednji dan, pred dolgim spustom v dolino, smo se počutili dovolj spočite, da smo na hitro skočili v jamo in opremili prvo brezno do skoraj 80 metrov globine. Tam smo ostali brez vrvi, pod nami pa neznano globoko brezno.

Količina snega se je v naslednjih tednih le še večala. Dostop smo sicer uspeli

Iztegnjeni profil

Rajža. Avtorica: Špela Borko. Merili Jure Bevc, Matic Di Batista, Vid Naglič, Tim Berginc, David Debeljak, Lanko Marušič, Matt Covington, Špela Borko. 2020

Levo: Pastiriška idila na Poljani. Foto: Cyril Mayaud. Zgoraj: Trio-adijo v globinah Grvna. Foto: Špela Borko

optimizirati do te mere, da je bilo mogoče priti na planino v pičlih treh urah in pol. Del ekipe je krplice zamenjal za turne smuči in s tem so postali spusti prava milina. Padla je odločitev, da bomo pozimi namenili več časa raziskavam Rajže, Grvn in ostale jame bodo pa počakale na krajši poletni dostop. Do konca letošnjega januarja smo v Rajži namerili 588 metrov dolžine in 345 metrov globine. Po prvih akcijah je kazalo, da se bomo takoj povezali v končne dele Grvna, a na zadnji akciji je del jame zavil proti severovzhodu. Jama ima podobno tendenco kot vse na tem koncu – cepi se praktično na vsakem koraku. Zaenkrat smo poleg glavne poti do najgloblje točke raziskali

še odcep, iz katerega pride večji del prepaha. Jama je zaenkrat zelo enostavna in odlična za raziskovanje. Največjo težavo trenutno predstavlja slutnja poletnega dostopa, saj se jama nahaja sredi gostega ruševja. A glede na iznajdljivost članstva ne dvomim, da bomo našli prehod, ki bo omogočal enostaven dostop tudi v poletnih mesecih. Druga »težava« pa je, da smo se opremljanja lotili s konci vrvi, dolgimi približno 30 metrov. To je privedlo do velikega števila vozlov v globokih brezni ter uporabe novih pristopov napredovanja v globino. Z Davom sva na zadnji akciji obstala na polici, brez vrvi za zadnje, 20 metrov globoko brezno. Ostanka prejšnje vrvi je bilo premalo. Dave je nato prosto splezal do mesta, kjer je bila vrv podaljšana z vozlom, jo razopremil in s tem omogočil, da sva se s to vrvo spustila do dna naslednjega brezna. Pri povratku sva oba splezala do prejšnje

vrvi in od tam odžimarila proti vходу.

Raziskave na Planini Poljana so bile več kot uspešne. Sploh za leto, kot je bilo 2020. Vse daljše jame imajo odprta nadaljevanja. Raziskave kupa novih točk pa so prinesla še kup novih nadaljevanj. Poleg tega smo načeli nove terene in potrdili slutnjo, da dela na tem območju ne bo zmanjkalo.

Še kot zanimivost: dolžina vseh raziskanih rovv na tem območju v zadnjih dveh letih znaša 8.854 metrov.

Člani, ki so sodelovali tako ali drugače na Poljani: Aja, Andrej, Anže N., Beki, Boni, Cyril, Darja, Dave, David, Domagoj, Ester, Flis, Grega S., Jure, Klemen, Krajnc, Lanko, Lojze, Luka, Maks, Marina, Matevž H., Matevž Jr., Matt, Miha D., Nataša, Nika, Pero, Stari, Špela, Teo, Tim, Tjaša T., Tjaša V., Uroš, Vid in moja malenkost. |

Nad Poljano, na vrh hriba, črna luknja sredi belega polja. Foto: Matic Di Batista

Jure Bevc

PRAŠNI DOL

Prašni dol sva našla z Garminom poleti 2019 bolj kot ne po naključju, saj sva bila oborožena s koordinatami nekaj metrov oddaljene lidarce (Mravlji dol). S tistega izleta se spomnim pobočij pod Poljanskim vrhom, ki so speleološko precej nezanimiva, ogromne udornice Cerkev nad Planino Poljana ter dveh nevšečnosti: ogromnega števila mravljišč, v katera sem stopil, in cvetočega ruševja, prek katerega se je bilo treba prebijati. Zadnji dve reči sta dali tudi imeni takrat odkritima jamama.

Vhod je za poljanske jame s preprišano perspektivo popolnoma standarden. Nekakšna vodoravna luknja, ki ji po nič do nekaj metrih meandra sledi brezno. Taki so Grvn, Rajža, Zbrega in tudi Prašni dol. Pri slednjem je meandra samo 20 centimetrov, pa še to samo po tleh, se pa lepo vidi oblika ključavnice. Nato smo že v vhodnem breznu in 20 metrov nižje prispemo do Vhodne dvorane (imena delov Prašnega dola so izrazito orientacijsko naravnana, torej dolgočasna).

Že tu lahko zaslutimo, kakšna bo jama. Poleg najbolj očitnega je iz približno okroglega prostora s premerom okrog osem metrov možnih še osem drugih odcepov – nekaj se jih takoj zapre, nekaj se jih poveže v druge dele jame, iz enega pa smo po precej lepem in (za takajšnje razmere) kompaktnem rovu v začetku 2020 prišli v sosednji Mravlji dol. Tako smo naredili Prvi sistem Poljane.

Če se usmerimo v najširši odcep, pride mo čez nekaj metrov do prostornega rova širine petih metrov, ki je za jamo zelo značilen – poteka pod naklonom med 30 in 35° v dinarski smeri, visok je nekaj metrov, po tleh pa je melišče.

Prašni dol ne bi bil Prašni dol, če ne bi takoj spet sledilo križišče. Levo navzgor nas rov po desetih metrih kobacanja pripelje do Leve dvorane, po površini največjega prostora v jami. Sredina dvorane leži 22 metrov pod vhodom in tako kot rov tudi dvorana visi. V zgornjem delu je mnogo odcepov, najdaljši pa nas po slabih 30 metrih vzpona pripelje skoraj do površja – razpoke med kamni so tam zapolnjene z zemljo, po tleh neuspešno klijejo semena rastlin, na stenah pa ne manjka polžev.

Če pa se na križišču za Vhodno dvorano usmerimo na desno, navzdol, smo prišli v Desni rov. Ta se dvakrat nekoliko zoži, nato pa pripelje do manjše dvorane, v kateri je zaenkrat še nepregledan kamin. Zatem sledi kratka stopnja navzgor in prehod v precej ožje dele, ki se lomijo iz dinarske smeri proti levi. Po nekaj tlačenja pridemo v Desnemu rovu vzporeden, a precej manjši rov, ki se navzgor kmalu zaključí. Navzdol pa smo se skozi klavno ožino preširili v nižji nivo, kjer po tleh srečamo nekakšen moker sediment. Če se stlačimo skozi še eno ožino, smo prispeli do preloma v prečno-dinarski smeri. Navzgor pridemo do zožitve, za katero so znani deli jame, navzdol pa se prostor razširi. V tej dvorani je bilo nekaj poskusov prebijanja navzdol med podrtimi skalami, ki pa niso bili uspešni.

Za ožino, kjer smo prišli v prelom, lahko dvorano namesto po dnu raziščemo po stropu – konfiguracija stene in stropa to omogoča brez večjih zapletov in brez opreme. Tako pridemo na Balkon, kjer se začne še en rov navzgor v dinarski smeri. Po 25 metrih rova pridemo do vrha Brezna, ki ga lahko prečimo, a bomo s tem prišli v znane dele. Tudi na dnu tega Brezna je že vse pregledano, a o tem več kasneje.

Zaenkrat smo torej obdelali Desni rov in Levo dvorano. A v sredi Desnega rova se odcepi še en prehod v vzporedne dele. Ožina, ki jo je bilo tudi potrebno širiti, je še zdaj precej ozka, tako da je jama vsaj malo športna, če že v njej ni na kilometre štrika.

Za ožino pokukamo v rov, tokrat kar kompakten, kjer se lahko usmerimo v levo strmo navzgor ali pa navzdol v desno. Levi deli se imenujejo Proti površju – po 40 metrih bolj ali manj razpadajočega rova s kar nekaj vzporednimi variantami, ki pa so večinoma preozke, pridemo do najvišje točke jame, ki leži štiri metre nad vhodom. Tudi tu so, tako kot v rovu iz Leve dvorane, prisotni vsi znaki bližine površja. Če se nekje na polovici rova Proti površju odcepimo ostro v desno, bomo spet prišli do vrha Brezna, tokrat z druge strani.

Če pa se za ožino usmerimo desno navzdol, nas čez par metrov spet čaka razcep. Če nadaljujemo navzdol, pride-

mo v dele, kjer spet vladajo sedimenti, prave perspektive pa zaenkrat ni bilo opaziti. Zanimivejše je, če skrenemo v levo, v slabo viden odcep pod portalom. Pridemo na dno brezna (ki ga ne gre zamenjati z Breznom nekaj metrov stran), vrh katerega smo bili, ko smo šli Proti površju, pa morda tega sploh nismo opazili. Če se na nasprotni strani dna vzpnemo nekaj metrov, bomo po kratkem prehodu prišli v dele, ki se rahlo nesrečno imenujejo Pod breznom, kljub temu, da se ne nahajajo pod breznom, pač pa pod Breznom. Skozi luknjo v steni lahko pokukamo ravno v Brezno, če se usmerimo desno navzdol pa bomo z nekaj sreče prišli v Prečni rov – ta poteka v prečno dinarski smeri, čeprav na koncu zavije proti »pravi« smeri. Na najnižji točki tega rova je še en odcep, ki vodi v večji prelom.

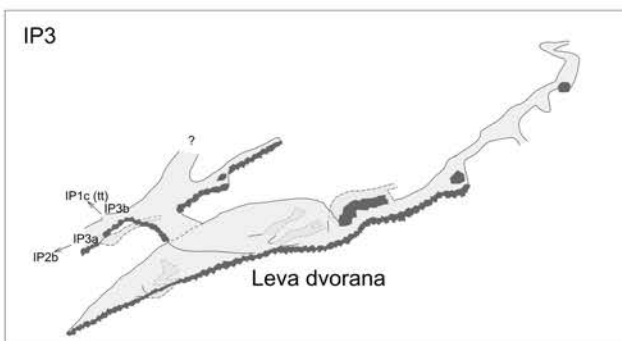
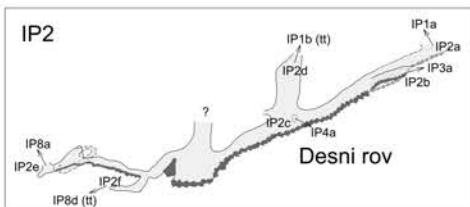
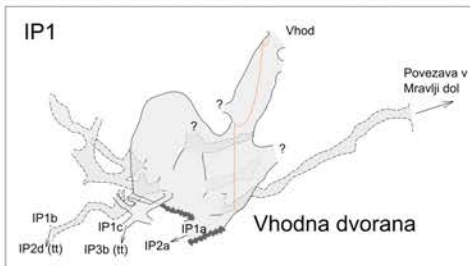
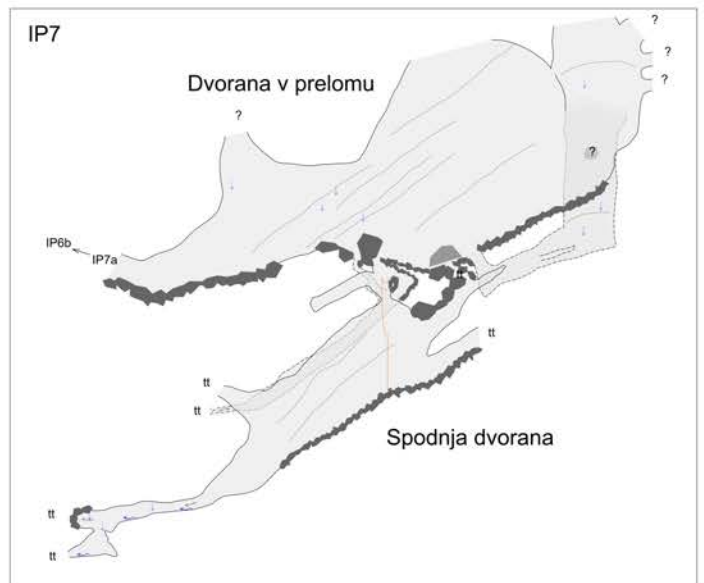
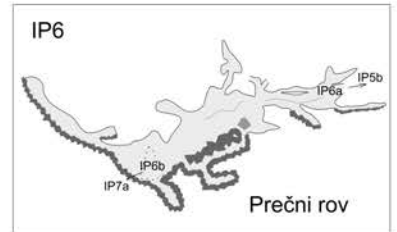
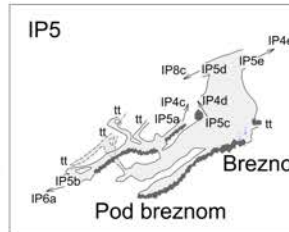
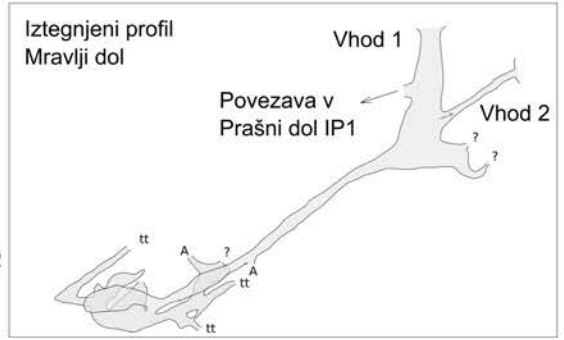
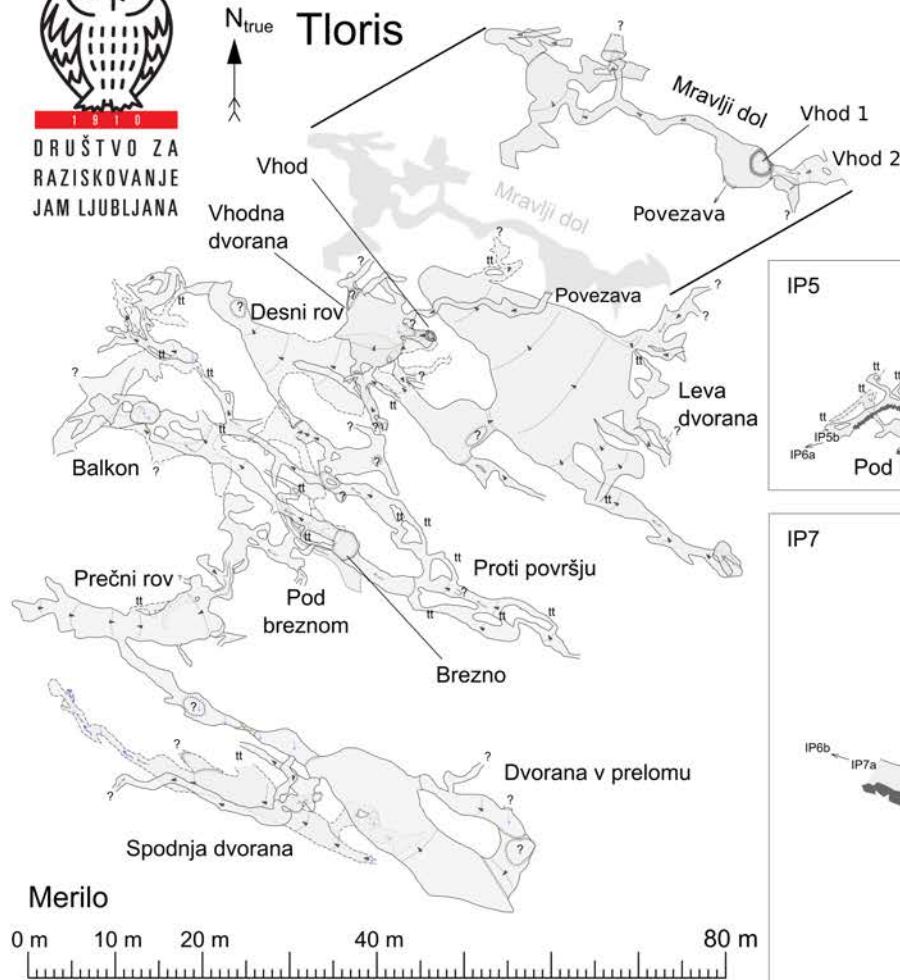
Dimenzije preloma so, glede na to, da vse skupaj leži na –40 metrih, kar impozantne. Širok je sicer zgolj dva metra, strop pa kmalu začne izginjati v višave. Tu nas čaka še ena ožina – nekaj metrov dolg, zelo ozek in visok meander, kjer ob nepravem delu leta voda teče za vrat s prevelikim pretokom, da bi bilo raziskovalcu še udobno. Za ožino pa sledi Dvorana v prelomu, daleč največji prostor v jami. Široka je do deset, dolga 25 in visoka vsaj toliko metrov, njeno dno pa je 34 metrov nižje od vhoda. Na njenem koncu lahko vidimo nekaj zanimivih kaminov, splezamo pa lahko do skritega, mokrega brezna, kjer je eno od možnih (mokrih) nadaljevanj. Ker smo v jami Prašni dol, se z dna tega brezna seveda lahko povežemo nazaj v Dvorano v prelomu.

Na desni, to je južni steni dvorane je na nekaj mestih mogoče zaiti v podor, ki sestavlja njeno dno. Eden od prehodov nas popelje do novega brezna, na dnu katerega je še en večji prostor, primerno poimenovan Spodnja dvorana – za spust bomo prvič po vhodnem breznu potrebovali vrv. Dvorana seveda spet pada v dinarski smeri in je nekoliko manjša od višje Dvorane v prelomu, prav tako kot slednja pa leži v prelomu. Na njenem spodnjem koncu je prehod v aktiven meander, kjer prvič pridemo do zaresne tekoče vode. Meander se po 15 metrih konča v podoru.

Prvi sistem Poljane

DRUŠTVO ZA
RAZISKOVANJE
JAM LJUBLJANA

Raziskovali in merili:

Prašni Dol: Tomaž Krajnc, Nika Pišek Szillich, Cyril Mayaud, Blaž Kogovšek, Uroš Kunaver, Matevž Marinko, Tjaša Trajbarič, Nataša Sivec, Aja Zamolo, Jaka Flis, Tim Berginc, Luka Lajovic, Anže Nared, Klemen Kramar, Vid Naglič, Jure Bevc

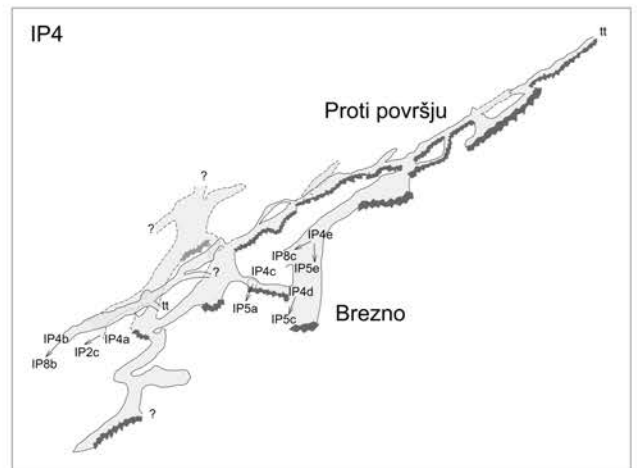
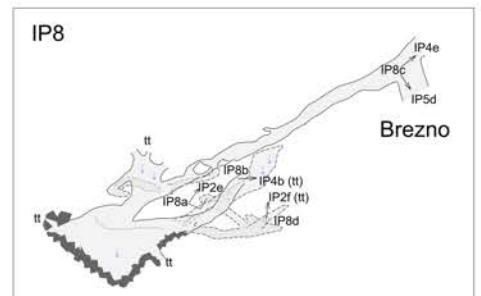
Mravlji dol: Jaka Flis, Alojzij Blatnik, Nika Pišek Szillich, Tim Berginc, Jure Bevc

24. 6. 2019 - 14. 11. 2020

Avtor načrta: Jure Bevc

Prašni dol: kat. št. 13488
Mravlji dol: kat. št. 13465

Dolžina: 1.421 m
Globina: 78 m

V enem od drugih prehodov na dnu Dvorane v prelomu je še prehod v rov, ki nekoliko nad Spodnjo dvorano pada v isti smeri, nato pa zavije v levo. Tam se močno zoži, po desetih metrih tlačenja pa pridemo do resnično preozkega prehoda, za katerim se sicer vidi nekakšno razširitev.

Prepih je po celi jami močan, a se je zaenkrat izkazalo, da ga velik delež kroži po neštetihih prehodih iz enih delov v druge. Celotna jama leži v kocki 80 x 80 x 60 metrov in se na jugovzhodnih delih vzpenja do površja, na severozahodnih pa se konča s podori pod prelomom, ki leži nekaj deset metrov severozahodno od vhoda. Če bi uspeli prebiti ta prelom, so perspektive praktično neomejene. In kjer je volja, tam je pot, zato ne zamudite naslednje izdaje Glasu podzemlja.

Prvi sistem Planine Poljane je danes dolg 1.421 metrov (od tega Prašni dol 1.284 metrov in Mravlji dol 137 metrov) in globok 78 metrov.

Vid občuduje plasti v Prašnem dolu. Foto: Jure Bevc

Na 12 akcijah v Prašni dol so sodelovali: Garmin, Nika, Cyril, Blaž, Uroš, Matevž M., Tjaša T., Nataša, Aja, Flis, Tim, Luka L., Vid, Anže N., Klemen in jaz. V Mravlji dol so bile opravljene tri akcije, v jami so bili Flis, Lojze, Nika, Tim in jaz.

Pozorni bralec bo opazil, da na teh seznamih ne najdemo niti predsedniškega para niti druge dame ferajna. Upam, da se bodo v 2021 vsi skupaj končno opogumili in obiskali najboljšo jamo južno od Poljane – Prašni dol.

Jure Bevc

ZBREGA

Vhod v Zbrego smo našli med preiskovanjem okolice Prašnega dola. Anže N. je tedaj naletel na ogromno udornico, ki se je izkazala za Cerkev na Planini Poljana, jaz sem ostal praznih rok, Klemen pa je sporočil, da je našel jamo. Skupaj smo šli do nje in se najprej načudili slavoloku, ki se pne nad vhodom. Skozenj se vidi bohinske vasi, saj leži na vrhu grebena.

V steni udornice premera pet metrov smo našli luknjo z močnim prepikom. Stopnja, ki ji sledi, smo prosto splezali, nato pa nekaj časa veselo metali kamne v naslednje brezno. Po naši oceni ga je bilo med 60 in 100 metrov! Žal nismo imeli opreme, tako da smo lahko le izmerili prosto dostopne dele in se spustili na Planino z novo jamo, ki gre.

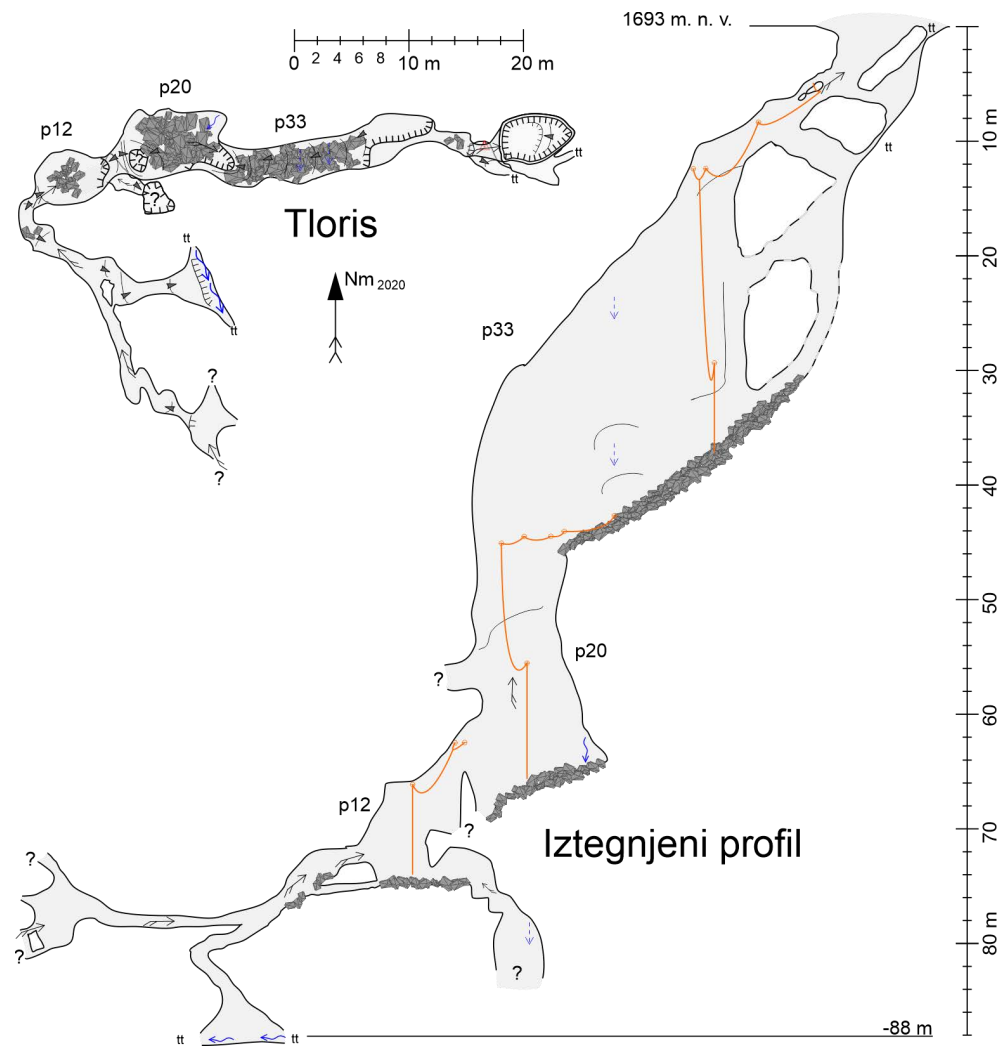
Vrnili smo se dober mesec kasneje, sredi avgusta. Beki, Matevž, Pero in jaz smo do jame znosili petkrat po slabih 30 metrov štrika in začeli z opremljanjem. Po 35 metrih prostornega brezna smo prišli do strmega melišča, ki je zahtevalo premislek glede nadaljnega spusta, saj so se vsi kamni kot po toboganu kotalili v naslednje brezno. Z nekaj domišljije smo naredili prečko okrog vogala in sledilo je še 20 metrov brezna premera malce

manj kot deset metrov. Peščena ura, ki sestavlja dno, se sipa nekam naprej, ampak sami smo se podali v okno nekoliko višje. Morda gre celo za isto zadevo. Oknu spet sledi stopnja, tokrat slabih deset metrov, nakar pridemo na

dno. Prepilh gre v zrušen rov, skozi katerega smo prišli do lečaste cevi, po kateri je treba manevrirati po vseh štirih. Prepilha je veliko, stene pa imajo tudi do centimeter debelo oblogo kalcita. Rov se kmalu rahlo vzpne in našli smo še

Klemen pri slavoloku. Zmaga! Foto: Jure Bevc

Zbrega. Avtor: Jure Bevc. Merili Klemen Kramar, Matevž Marinko, Peter Mašič, Anže Nared, Behare Rexhepi, Jure Bevc. 2020

kamro, kjer so se raziskave zaenkrat končale. Veter izgine v razpoko, ki ji manjka nekaj udarcev s težkim predmetom, da bi postala prehodna.

O tej jami se splača razmisliti še malce tako, geografsko. Leži 150 metrov jugo-jugozahodno od vhoda v Prašni dol, na pomolu, ki se vije severno od konte Matajurc proti nižjeležeči Jurjevi konti, ki na kartah ni označena. Vhod je tik nad prepadom proti Jurjevi konti in naklonu pobočja sledi tudi strop v breznih. Konta je popolnoma zasuta, moje nestrokovno opažanje je, da je ledeniškega nastanka, pod njo pa mora biti zanimivo. Do tja bo sicer potrebnega še nekaj dela, jama je namreč na koncu zavila proti jugu, torej nazaj proti Matajurcu. Glede na prepah, ki se na Poljani umešča na drugo mesto, takoj za Rajžo, se splača poizkusiti.

Zbrega je trenutno dolga 179 metrov in globoka 88 metrov.

Na dveh akcijah so jo raziskovali: Anže N., Klemen, Pero, Matevž, Beki, Jure.

Ester Premate

ZNANSTVENA ČAJANKA V SLOVENSКИH JAMAH

»Tudi letos se nam obeta veliko terenskega dela in ne dvomim, da boste kmalu spet kaj slišali ali brali o udeleževanju društvenih (speleo)biologov.« S to povedjo sem v lanskoletni številki Glasu podzemlja zaključila prispevek o bioloških potepanjih po jamah. Seveda si nisem niti predstavljala, da bodo kmalu vsi načrtovani terenski izleti na Balkan padli v vodo, terensko delo doma pa bo zelo okrnjeno. Kljub omejitvam dela in druženja smo vseeno morali izvesti še dobršen del terenskih aktivnosti, ki so bile del projekta »čajne vrečke«, kakor smo ga ljubkovalno (no, ali pa racionalno) poimenovali. Projekt sem na kratko omenila že v prejšnjem GP-ju, marsikaj pa ste redni udeleženci sestankov lahko slišali tudi iz sprotih poročil. Ne glede na to si projekt s polnim imenom Global analysis of litter decomposition dynamics

in the underground (ali v enostavnem prevodu: globalna analiza razgradnje organskih snovi v podzemlju) zaradi obsega in zahtevnosti terenskega dela nedvomno zasluži svoj prispevek, ki je pred vami.

K sodelovanju pri projektu so sodelavce iz Skupine za speleobiologijo na Biotehniški fakulteti povabili raziskovalci z Univerze v Kopenhagnu. Njihova zamisel je bila, da bi v več jamah po svetu spremljali stopnjo razgradnje organskih snovi s pomočjo relativno enostavne in enotne metode, o kateri malo več kasneje. Poskus so si sprva želeli postaviti tudi v eni izmed slovenskih jam, a je ta ideja kmalu prerasla skromen okvir. Vodje projekta so namreč poleg jam, razporejenih po svetu, vključili tudi jame, razporejene po višinskem gradientu na Tenerifih.

Ker imamo tudi pri nas primeren višinski gradient, ki ga za povrh še zelo pogosto obiskujemo, so kmalu tudi kaninske jame pristale na seznamu za čajno invazijo. Za Tenerife se bomo pa zmenili kdaj drugič ...

Dekompozicija in podzemlje

Dekompozicija oziroma razgradnja organskih snovi v enostavnejše organske ali anorganske spojine je ključen proces, ki zagotavlja kroženje energije in hranil v ekosistemih. V razgradnjo odmrle biomase je vključenih ogromno različnih organizmov, ki živijo v prsti – od nevretenčarjev, kot so na primer gliste, pršice in skakači, do mikrobov. Hitrost dekompozicije je odvisna prav od njihovih združb, pa tudi od kemijske sestave snovi za razgradnjo in različnih okoljskih pogojev: temperature, vlažnosti, pH in

Pozorno branje natančnih navodil na prvem terenskem dnevu, posvečenemu čajnim vrečkam. Fotografija je nastala tik predno smo šle babe v P4. Foto: Jaka Flis

Zimski obisk Renejevega brezna. Zame tudi spoznavanje novih metod opremljanja, ker prvega pritrdišča zaradi več metrov snega nisem dosegla. Foto: David Škufca

tako naprej. Poznavanje stopnje dekompozicije je v zadnjem času, v luči podnebni sprememb, še posebej pomembno z vidika poznavanja kroženja ogljika v ekosistemih, saj je dekompozicija eden izmed največjih naravnih virov ogljikovega dioksida.

O dekompoziciji v podzemlju je, v nasprotju s »površinskimi« ekosistemi, znana zelo malo. Biotski in abiotski dejavniki, ki vplivajo na dekompozicijo, se v jamah precej razlikujejo od tistih na površju. Ravno zato je pričakovati, da bodo vplivi posameznih dejavnikov in stopnja dekompozicije v jamah drugačni. V študijah, ki so se do sedaj ukvarjale z dekompozicijo v jamah, so raziskovalci uporabili različne pristope in metode, zato rezultati po svetu med seboj niso

dobro primerljivi. Projekt Kopenhagenske univerze je bil zasnovan tako, da z izbiro metode omogoča ravno širšo primerljivost rezultatov, poleg tega pa bo po vsej verjetnosti poglobil naše poznavanje procesov dekompozicije v podzemlju.

Indeks čajnih vrečk

Ideja uporabe čajnih vrečk za študije dekompozicije je nastala pred desetletjem in dobila ime Tea Bag Index. Raziskovalci, ki so metodo razvili, so želeli vpeljati enostaven in poceni način za pridobivanje podatkov o stopnji dekompozicije rastlinskega materiala. Njihov končni cilj je izdelava globalnega zemljevida prsti in stopnje dekompozicije, ki bi potencialno lahko izboljšal klimatske modele, ki tovrstne podatke uporabljajo.

Metoda je v principu enostavna: stehaj čajno vrečko, skoplji luknjo, zakoplji čajno vrečko, označi mesto, čez nekaj mesecev odkoplji in zopet stehaj čajno vrečko. Razlika v masi je posledica delne razgradnje rastlinskega materiala v čajni vrečki, te vrednosti pa se uporabi pri nadaljnjih izračunih stopnje dekompozicije. Seveda pri tem ne gre za katerekoli čajne vrečke. Proizvajalec in tip čaja sta natančno določena, saj edino uporaba enakih vrečk po celem svetu omogoča primerljivost rezultatov. Zakopavali smo torej vrečke zelenega in rooibos čaja proizvajalca Lipton. Projekt je zaradi svoje enostavnosti in dostopnosti zaživel praktično povsod po svetu, vanj pa se ne vključujejo le poklicni raziskovalci, temveč tudi šole in zanesenjaki v okviru skupnostne znanosti.

Površinske vrečke pred Vampirjevo jamo, ko smo jih zakopali. Po enem letu je bilo iskanje površinskih vrečk zaradi obilice novega odmrlega rastlinskega materiala nad njimi izziv. Na nekaterih mestih smo jih iskali tudi več kot pol ure. Foto: Špela Borko

Ni presenetljivo, da so se tudi raziskovalci v sklopu »našega« projekta odločili za uporabo te že preizkušene in standardizirane metode, a je bila izvedba vse prej kot enostavna. Terensko delo na Kaninu v vseh letnih časih in na globinah do 1.000 metrov lahko že samo po sebi brez težav označimo kot zahtevno, poleg tega pa smo se med delom soočili tudi s kakšno nepredvideno težavo.

Terensko delo

Projekt »čajne vrečke« smo v Sloveniji izvedli v sedmih jamah; v Planinski jami in šestih na Bovškem. Slednje so si sledile po višinskem gradientu (glede na vhod) od 600 metrov n. v. (Vampirjeva jama) do 2260 metrov n. v. (Renejevo brezno). V vsaki jami smo poskus postavili čim bližje vhodu, a vseeno toliko stran, da smo lokacijo lahko označili za pravo jamsko okolje. Poleg tega smo poskus postavili tudi na površju v neposredni bližini vhoda v jamo. V P4 smo

zadevo dodatno zakomplicirali: poskus smo namreč postavili še po globinskem gradientu jame, od vhoda pa vse do 1.000 metrov globine na približno vsakih 250 vertikalnih metrov. Izvedba poskusa je trajala celo leto. Prvič smo vrečke zakopali v začetku novembra 2019 in jih do naslednjega novembra odkopavali na vsake tri mesece. Po vrečke smo torej hodili v petih sklopih, ki so vsakič vzeli več dni terenskega dela.

Koliko vrečk smo zakopali? Nič manj kot 456! Vendar pa vrečke niso bile edina projektna aktivnost. Poleg njih smo v jamah in na površju zakopali tudi t. i. dataloggerje, ki so celo leto merili temperaturo, nabirali sedimente za analize kemijskih parametrov in mikrobnih združb ter nastavljali pasti, s katerimi smo povzorčili v jamah živeče nevretenčarje. Z izjemo živali, ki so popestrile zbirko pri nas, so vse ostale stvari že uspešno pripotovale na Dansko, kjer čakajo na svoj znanstveni prispevek. No, razen tistih nesrečnih vrečk, ki so ostale zakopane v nam neznanih koncih, in tistih, ki so jih pomalicali nam dobro znani kaninski glodalci.

Tako kot pri vsakršnem terenskem ali podobnem poskusu, kjer imamo opravka z nekontroliranimi pogoji, smo se tudi pri čajnih vrečkah vsake toliko soočili s kakšnim presenečenjem. Eno od takih je bilo na primer to, da so precejšen delež

vrečk rooibos čaja v kaninskih jamah pojedle živali. Sumimo na voluharice, sicer tudi zveste udeleženke našega poletnega tabora. Zanimivo je predvsem to, da so v Novi jami v Paradnem griču najhitreje pojedle prav vse rooibos vrečke, lotile pa so se tudi zelenega čaja in – kdo ve, kako je kofein vplival nanje – plastičnih vrečk, ki sva jih s Špelo puščali v jamah za pobiranje čajnih. To jamo, ki je hkrati najbližja našemu taboru, smo torej kmalu bili primorani odpisati. V drugih ni bilo tako hudo, se je pa povsod pojavil še en problem: delna ali popolna razgradnja vrečk, v katerih je pakiran zeleni čaj.

Filter vrečke, v katere je pakiran čaj, so pri veliko proizvajalcih oziroma pri določenih tipih čajev iz umetnih, ne- ali slabo razgradljivih materialov. Pri Liptonu so, na primer, uporabljali najlon, kasneje pa ga zamenjali s PET plastiko. Največkrat so plastične vrečke tiste, ki so piramidalne oblike, pri »navadnih«, ploščatih, pa se proizvajalci vedno pogosteje poslužujejo naravnih materialov, ki se razgradijo na kompostu. Seveda si v vsakdanjem življenju želimo čim več slednjih – v nasprotju z našim poskusom. Ploščate vrečke zelenega čaja so tako deloma razpadle že do prvega pobiranja in kmalu je bilo jasno, da jih najbrž ne bo možno vključiti v rezultate, saj je bilo nemogoče izkopati vse razsute koščke čaja. Osrednji rezultati poskusa, torej stopnja

dekompozicije v izbranih jamah, bodo zaradi prej omenjenih razlogov bolj okrnjeni, kot je bilo načrtovano. Ne glede na čajne vrečke si upam trditi, da bomo iz drugih spremljajočih aktivnosti in meritev pridobili zanimive podatke o jamah, razporejenih po višinskem (in globinskem) gradientu Kanina.

Terenski del projekta je torej zaključen: skupno je postavljanje in pobiranje čajnih vrečk terjalo najmanj 25 delovnih dni. Če prištejemo še nekaj dodatnih dni, ko smo v jamah pobirali pasti za kopenske nevretenčarje, pridemo do skoraj celega meseca dela. Brez prostovoljne pomoči članov DZRJL, ki so nas spremljali v jame, bi bila številka še višja. Tako ali drugače je bilo v projekt vključenih kar 12 ljudi. Obilico čajnih vrečk je doletela neslutena usoda – namesto vročega namakanja so doživele hladno zakopavanje – in upam, da vam bomo lahko kmalu poročali, kakšne skrivnosti jamskega okolja so nam odkrile.

Viri in dodatno branje

Keuskamp, J. A., Dingemans, B. J., Lehtinen, T., Sarneel, J. M., Hefting, M. M. 2013. Tea Bag Index: a novel approach to collect uniform decomposition data across ecosystems. *Methods in Ecology and Evolution*, 4(11), 1070–1075.

Ravn, N. R., Michelsen, A., Reboleira, A. S. P. 2020. Decomposition of organic matter in caves. *Frontiers in Ecology and Evolution*, 8, 348.

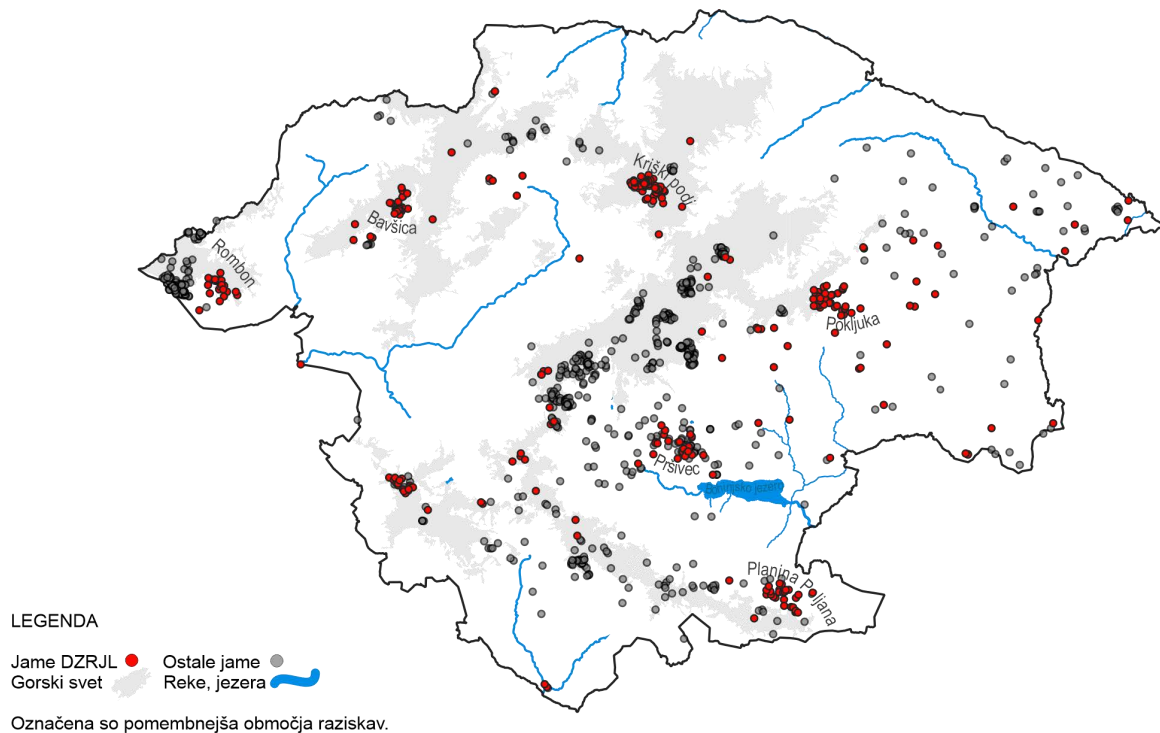
Tea Bag Index website. 2016. <http://www.teatime4science.org/>

Eden od prijetnih poletnih izletov v času projekta čajnih vrečk, ko smo po dolgem in počez prehodile kaninske pode. Foto: Ester Premate

SREDICA: GLOBINE GORA

Povzeto po fotografski razstavi ob 110-letnici Društva za raziskovanje jam Ljubljana
in 100-letnici Spomenice

Predstavljene so fotografije iz nekaterih večjih jam, ki jih je v Triglavskem narodnem parku raziskalo Društvo za raziskovanje jam Ljubljana. Razstava je bila namenjena predstavitvi jamarskega raziskovanja in širjenju zavesti o podzemnem bogastvu. V Glasu podzemlja smo se odločili, da del razstave pripeljemo na dom prav vsakega Člana – hvala vsem, ki ste skozi generacije doprinešli k množici rdečih točk na zgornjem zemljevidu.

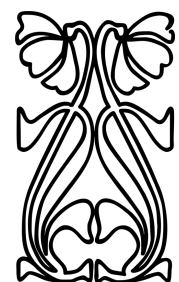
Avtorja fotografij: Uroš Kunaver, Matic Di Batista

Pomoč pri fotografiji: Aja Zamolo, Armin Krivec, Behare Rexhepi, David Škofca, Ester Premate, Janez Vengar, Jure Bevc, Lojze Blatnik, Marjan Baričič, Matej Blatnik, Mateja Centa, Matija Perne, Nika Pišek Szillich, Špela Borko, Tomaž Krajnc, Tomaž Šuštar

Razstavo v izvorni obliki so pripravili: Špela Borko, Ester Premate, Primož Presetnik, Matic Di Batista

1 9 1 0
DRUŠTVO ZA
RAZISKOVANJE
JAM LJUBLJANA

100 LET SPOMENICE

Čudo Kranjske zemlje (14363), Planina Poljana, Bohinjsko-Tolminske gore. Dolžina 68 m, globina 65 m. Jami še nismo prišli do dna. Foto: Matic Di Batista

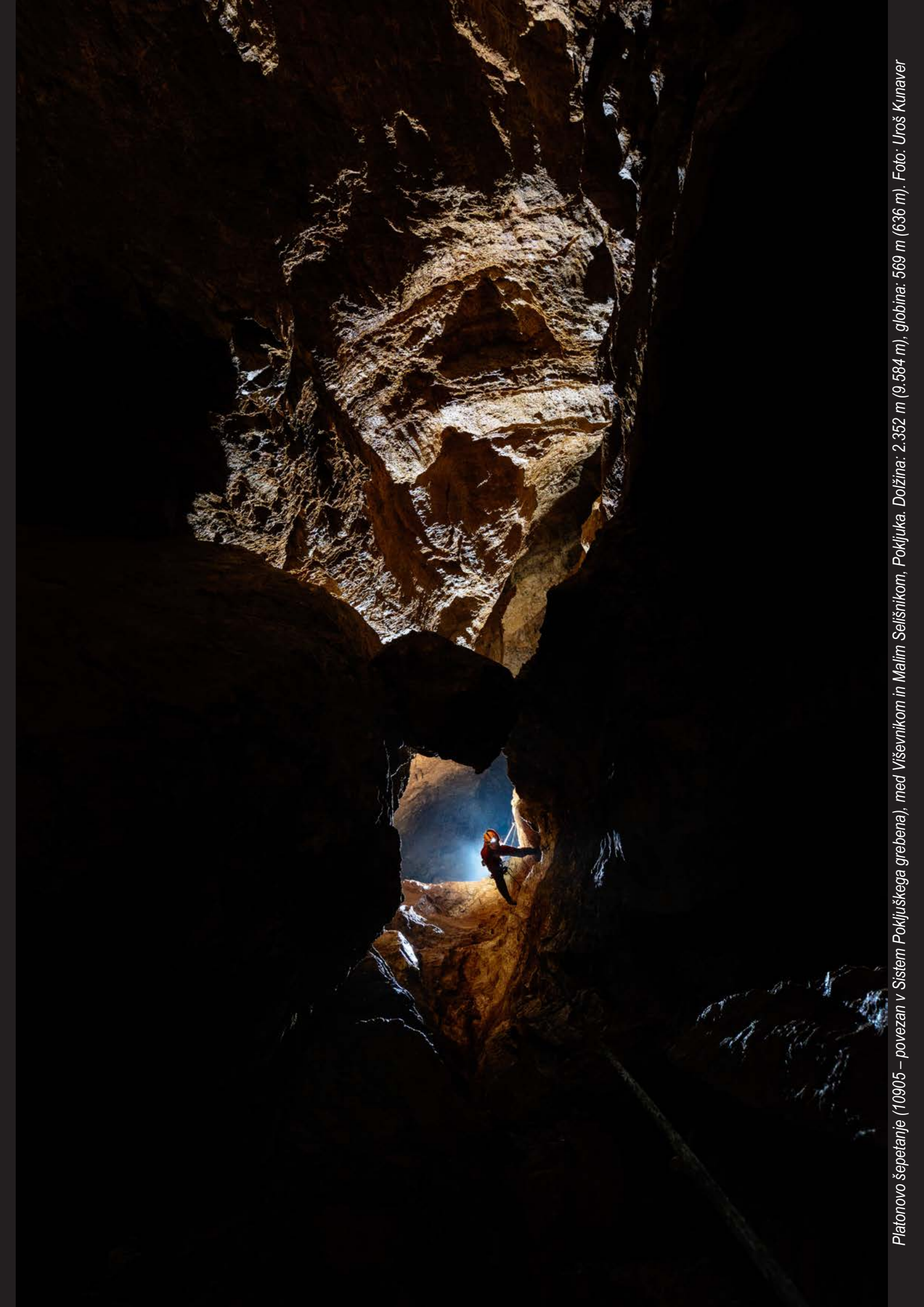

Grvn (13163), Planina Poljana, Bohinjsko-Tolminske gore. Dolžina 4.464 m, globina 453 m. Silkoviti skalni prstani v Visokem breznu na globini 140 m. Foto: Uroš Kunaver

Grvn (13163), Planina Poljana, Bohinjsko-Tolminske gore. Dolžina 4.464 m, globina 453 m. Ogromen fosilni rov Borehole na globini 330 m. Foto: Uroš Kunaver

Platonovo šepetanje (10905 – povezan v Sistem Poključskega grebena), med Viševnikom in Malim Selšnikom, Pokljuka. Dolžina: 2.352 m (9.584 m), globina: 569 m (636 m). Foto: Uroš Kunaver

Trubarjev dah (10904 – povezan v Sistem Poključskega grebena), med Viševnikom in Malim Selšnikom, Poključka. Dolžina: 6.012 m (9.584 m), globina: 614 m (636 m). Foto: Matic Di Batista

Evklidova piščal (10396), JV pobočje Malega Selišnika, Pokljuka. Dolžina: 3.009 m, globina: 431 m. Prehod na globini 400 m. V tej zahtevni jami s težavo ostanemo suhi. Foto: Matic Di Batista

Pološka jama (3000), Planina Polog, Bohinjsko-Tolminske gore. Dolžina: 10.800 m, globlina: 704 m. Ljubljanski sifon v ostrju spleta rovov Pološke jame. Foto: Uroš Kunaver

Pološka jama (3000), Planina Polog, Bohinjško-Tolminske gore. Dolžina: 10.800 m, globina: 704 m. Tektonsko zrcalo, kot ogledalo gladka prelomna ploskev. Foto: Uroš Kunaver

Pološka jama (3000), Planina Polog, Bohinjsko-Tolminske gore. Dolžina: 10.800 m, globina: 704 m. Labirint lečastih freatičnih rorov imenovan Spodnja presta. Foto: Uroš Kunaver

TABORI, ODPRAVE

Špela Borko

PRVOMAJSKI (NE)TABOR

Prvomajski tabor 2020 se je, kot verjetno veste vsi, ki ne živite ravno na dnu sifona, odvijal v senci protikoronskih ukrepov. Čeprav nekateri ukrepi niso imeli (in v času pisanja prispevka še vedno nimajo) pravega protivirusnega pomena, so vseeno bili razglašeni – skupaj s pripadajočimi kaznimi – in morali smo se jim prilagoditi. Zato smo se napotili v globine snežniških gozdov, daleč od naseljenih krajev. Nekajkrat sem se sama klatila med mogočnimi snežniškimi bukvami. Razen medvedov, lokalnih gozdarjev in vojske nisem srečala dosti živih duš. Bil je precej nenavaden čas, zato nisem našla poguma za solo akcije, sem pa vestno pobirala točke in (precej neuspešno) vzorčila izvire. S koncem aprila pa se je zgodilo nepričakovano: farji so se uprli in odprli cerkve, sledilo je histerično odpiranje države, da se politiki ne bi bilo treba ukvarjati s posvečenimi prestopniki. In smo šli. Nabralo se nas je dovolj, da smo se imeli fino. Prvo noč smo prenočili na priročni jasi blizu Jame v Suhi rebri. Ko je večer že globoko pogle-

dal v kozarec pa šok, dolge luči na neznanem vozilu! Oblečena v podobleko in visoke bosanske volnene štumfe, okrepjena s Škufčevimi zvarci v kozarčku, sem strumno zakorakala ablasti naproti. In se znašla pred puško?! Hitro sem spoznala, da lokalno ablast predstavljata dva lovca, ki sta pričakovala tujce. Ne želim se postaviti v kožo begunca, ki ga sredi noči v gozdu pričaka oboroženec. Kakorkoli, vklopila sem radio Borko in jima povedala o jamah več, kot sta želela slišati, vse dokler nam nista zaželela prav lepega večera. Svarilu pred medvedi sem odmahnila z roko, saj sem vendar v Kočevju odrasla, pa že znam z medvedi! Dogodek je spodbudil večerne debate in jutro je prišlo prehitro.

Naslednji dan smo se odpravili na lov, za jamami seveda. Zbrali smo se na Mašunu in se razdelili v mehurčke. Plan je bil, da pregledamo lidarce nekako v trikotniku Pekel–Grčovec–Mlačica. Z Ester in Ajo smo najprej zakorakale proti eni njihovih »najdenk«, ki se je izkazala za

Blatno jamo ob Zgornji Lenčajski cesti, 200 metrov stran od uradnih koordinat. V njej smo našle več osebkov precej redke postranice iz rodu *Niphargobates*, ki ga je Boris Sket opisal leta 1981, a so kasneje molekularne metode pokazale, da so te nenavadne postranice, ki po vodi hodijo pokončno, v resnici ena izmed linij znotraj rodu *Niphargus*. Danes vemo, da se ožja »žlahta« teh pokončno hodečih zverinic pojavlja v Planinski jami, na Snežniku in v Lukini jami na Hrvaškem. Najverjetneje pa še marsikje vmes, a ker so precej izbirčni glede habitata, se moramo biologi potruditi, da jih najdemo.

Sledili so kilometri in kilometri razgibanega snežniškega terena. Vlačenje po mladih smrekah, polnih skritih medvedov, kopica že registriranih jam in NIČ novih jam. Podobno izkušnjo je imela ekipa Beki, Jure in David, ki je našla veliko z listjem zasutih udornic in eno zelo zvito bukev, ki jo je Beki naknadno umorila s preveč gnojila, tako da ni nikoli postala bonsai. Bolje je šlo ekipi Nika, Matevž in Tjaša, ki so rešili ferajnovno čast in našli edino jamo tega dne, Jamo nad Kamrico (36 m dolžine, 28 m globine). Zaključimo lahko, da so lidarce na tem območju ali napaka v podatkih (»brezna« na popolnoma ravnem terenu) ali pa impozantne vrtače/udornice, ki pa jih ni moč oklicati za jame.

Aja je poskrbela za pester zaključek dneva. Cel dan je jamrala, kako še ni videla medveda v živo, in ena kosmata mrcina jo je uslišala. Zagledale smo jo 100 metrov preden smo dosegle avte, kako beži stran od drugih ekip v naš objem. Adrenalin ob prestrašeni in presenetljivo hitri rjavi gmoti je narasel do mere, da smo se v tek pognale tudi me. Srečanje je minilo brez incidenta.

Iz prvega maja 2020 smo kljub vsem težavam iztisnili en lep članski vikend in eno novo jamo. Prvomajski (ne)tabor zato lahko razglasimo za USPEH. |

Jama nad Kamrico. Foto: Matevž Hreščak

Člani, uredila Jure Bevc in Špela Borko

POLETNI KANINSKI TABOR

Kaninski tabor 2020 je trajal kar dva tedna, med 25. 7. in 9. 8. Raziskali smo jamo leta – LJ-29, celokupno izmerili približno 38 novih jam in se res, res, res dobro imeli. Najpogostejša beseda tabora je bila flodranje. Interpretacijo prepuščamo bralcem. Tudi dež nas ni ustavil, raje smo kuhinjsko tendo razširili še čez shrambo in si naredili bazen s pogledom na Jadran. Večerne radosti so se večkrat zavlekle (pre)daleč v noč. Sledi v večji meri neposredni prepis taborskega dnevnika, vključno z verjetno marsikomu nepoznanimi slengovskimi besedami. Bralec se tako z lahkoto vživi v pisca, tako v njegovo realno in mentalno starost kot v koncentracijo maliganov v krvi. Kot je razbrati, poletni tabor še vedno deluje na temeljih (ne)organizirane anarhije in iskrene ljubezni do jam, Gospodarja in zabave, ki jo bo organiziral Predsednik, če zadostimo pogoju 110 oddanih jam.

PREDTABOR

25. 7. 2020 (sobota)

Diba, Jure, Matevž + Pero, Beki, Matt so prišli prvi.

Predsednik se je znašel pred izzivom postavljanja tende. S skupnimi močmi so postavili dnevno sobo in ob koncu ugotovili, da jim je v rokah ostalo nekaj elementov, ki jim niso našli mesta. Klasičen zaplet.

Pridružili so se tudi Domagoj, Darja, Nika in Lojze in se znašli v procesu vzpostavljanja baze. Voda, gospodarstvo, nekaj za pod zob, nekaj za nad glavo.

Ko so se pridružili še Špela, Elliot in Aja, je vse štimalo. Bila je pašta, bilo je pivo.

Prazna stran za ep Matevžu in Perotu, ki sta se spustila v dolino in razbremenila Ajo, Elliota in Špelo [sledi prazna stran, ker epa ni nihče napisal].

26. 7. 2020 (nedelja = dan za nedelo)

Kot se za nedeljo spodobi, je bilo jutro dolgo in najstniki zdolgočaseni.

1. ekipa: Matevž, Matt in Pero so napadli LJ-28. Na 45 metrih globine so se srečali z naključno padajočim ledom in 30 metri šahta pod njimi in se po premisleku odločili za vrnitev na površje. Druga jama, katero so začeli opremljati, je bila

Galazki. Opremili so 90 metrov, zmanjkalo fiksov, naključno padajoči led je bil prisoten, ampak možna tudi varnejša nadaljevanja.

2. ekipa: Darja, Lojze, Nika, Špela in Jure so nedeljsko zakorakali proti P4 – natančneje proti Stelli.

3. ekipa: Elliot, Beki in Aja so se napotili prebit snežni čep v Češki jami. Ga niso. So pa po možnostih opravili čistilno akcijo preperelih tend, žic, štrikciov, starih lumpi fiksov in še česa + prinesli zelo rjasto macolo za zbijanje konzerv. Na poti nazaj je Beki arhitektka naštimala najčudovitejše možice na optimalni poti tabor – P4. Sproti so pogledali 15 točk v bližini tabora, med njimi tudi 316 in 317 (kasneje LJ-29 in LJ-30 – spremljajte zgodbo – se nadaljuje).

27. 7. 2020 (s ponedeljkom se teden začne)

1. Ne tako navsezgodaj smo Beki, Pero, Matevž in Aja preizkusili najčudovitejše možice do P4 in se ob pol desetih (dogovorjeno ob desetih) slišali po voxu z ekipo P4. Javili so, da so složno prišli na Stello in da jih čaka dolg dan – napad na Trmoglavski kamin in plezarija proti Velbu. Vreme sporočeno, zmenek za naslednji dan štima. Vox ekipa s površja se je odločila za drugi zajtrk in po njem opremila in raziskala jamo LJ-29 (ožina in zadaj globoko brezno) ter jamo LJ-30 (izmerila in razopremila = 36 metrov globine). Ker jim ožina v LJ-29 ni dala miru, so najstniki šli po pripomočke za širjenje in tako se zgodba trmaste skale začne. Beki, Matevž in Pero so zaključili dan s skalo nepremično zataknjeno v vходу v brezno. Aja je medtem šetkala po terenu za taborom.

2. Matt in Elliot sta angleško govoreča opremila Galazki do prvega podna in okna, brezna, ki šiba naprej (100 metrov štrika).

Zvečer njoki in nova dobava vode.

Nekateri so zaspali z mislimi o skali, zatakneni v šahtu.

28. 7. 2020 (popravn ponedeljka)

Matevž, Matt in Pero so šli zbuditi ekipo v P4 ob nehumani uri 9:25 (dogovorjeno 10:00). Z vmesno polurno prekinitvijo so

uspeli iz ekipe izveči vse relevantne informacije in jim poročati o stanju na površju. Trmoglavski kamin gre naprej v blatni rov in brezno, plezarija proti Velbu splezana.

Elliot in Aja sta šla iskat točke pod Velikega Babanca in ugotovila, da brez GPS memoriranja poti ne bi našla poti nazaj in tudi marsikatera točka je na marsovski površini ostala nepregledana. Lepa šetnja.

Celodnevna seansa

Celodnevna seansa biologije v jamah se je začela z mojim spustom v dolino (do vode) in povratkom v tabor zaradi pozabljene čelade. Z Ester sva se na Gozdecu dobili ob 11:15. *Beki*

Z Beki sva imeli na agendi tretjo seanso pobiranja čajnih vrečk. Najprej sva šli v jamo Gozdec 1, Beki je opremljala (in poskrbela za zvišanje nivoja železa v krvi), jaz pa konfuzno iskala preostale čajne vrečke na površju. Jamske so šle z lahkoto, površinske pa sva našli šele v drugem poskusu po povratku iz jame. Ker sem imela robo za Kanin, jamo in ostalo konkretno razsuto po celem avtu, je pakiranje ruzaka trajalo nekaj časa. Z Beki sva štartali v hrib šele okrog pol petih. Po poti sva šli še v TL jamo, spet po vrečke. In spet ista zgodba s površinskimi. Po TL jami sva šli direktno do tabora, vmes pozobali par jagod in malin in okrog desetih prišli v tabor. Ravno na večerjo! *Ester*

Popoldanska seansa

Matevž, Aja ter Elliot in jaz smo se šli spoznat s terenom proti koncu podov, kjer smo poleg zasutih škrapelj našli nekaj (ne več kot treh) jam, ki jih je vredno pogledati. Sonce je žgalo in veliko točk je bilo zasutih. Ko smo popili vso vodo, smo se vrnili v tabor, pojedli kosilo in šli na maščevanje. *Peter*

Maščevanje

Matevž, Aja in jaz smo se popoldne odpravili proti LJ-29 z namenom, da se maščujemo zatakneni trmasti skali. Elliot se je odločil, da kot opremljevalna ekipa ostane pred jamo. Skale smo se hitro znebili, a smo ugotovili, da imamo še eno za hrptom. V tretjem koraku smo skalo zmleli v prafaktorje ter jo zbrisali z obličja zemlje. Ker nam je zmanjkalo baterije,

Levo: vesela mladinka po prvi izkušnji Kanina. Zgoraj: nadzor evaluiranja perspektivnosti zimskih dihalnikov na trasi P4-MB. Foto: Matic Di Batista

smo se odločili, da jutri opremimo šaht, in potem smo se vrnili v tabor. Ko sta se taboru pridružili Beki in Ester, smo za večernim omizjem ugotovili, da smo tabor prevzeli še-ne-tridesetletnice in ne-tridesetletniki. Povprečna starost je bila 23 let. *Peter*

29. 7. 2020

Ekipa P4 (Darja, Lojze, Nika, Špela, Jure) smo prilezli iz jame okrog dveh. Na poti smo srečali Beki in Ester, ki sta šli do Reneja po vrečke. Mimogrede smo šli še pogledat vhod v LJ-29. P4 gre naprej!

Po nareku Anžeta (zvečer po ... njo-kih)

Ob 15:30 štartal z A postaje, iz Kaninskih legend. Ob 16:30 razočaran na D postaji, ker je lokal zaprt. Ob 18:00 prišel dehidriran na tabor. Uspeh!

Napovedi za LJ-29

Matevž: 350 Pero: 450 Jure: 3000

Elliot, Pero, Matevž in Aja smo šli na dokosilno akcijo v LJ-29. Po 10-metrski stopnji smo našli noro lep meander, ki se navzdol začne odpirati. Zmanjkalo je štrika. Piči naprej. Jama izmerjena. Sklep: po kosilu naprej.

Po kosilu napovedanega dežja ni bilo od nikoder in nisem imela šanse (Aja), da se izognem popoldanski. Zmanjkalo štrika, jama šiba, o njej se bo še govorilo, kajti gre za prvo točko (ortofoto) pogledano na taboru, in prvo jamo, v katero smo se spustili.

30. 7. 2020

Ekipa Smetarji (Pero, Matevž, Jure) smo šli bolj ali manj po planih in bolj ali manj pod prisilo (Špela objavila na listi vnaprej) v P4 do Houstona po smeti. Ven smo prinesli tri polne prasice ostankov pujskov, ki so raziskovali jamo zadnjih n let. Pa še preopremili smo vhodni šaht in pustili pod Malo Jebo 60 metrov za dodatne menjave. Ni pa notri pritrdišč. Ven smo hodili približno tako hitro kot babica s korono. 6,5 h. Bo naslednjič boljše!

LJ-29 (še vedno nismo poenoteni glede imena, v igri so: Predigra, Popoldanska, Prva, Prva prva, Prva kadetska) šiba dalje. Elliot in Ester sta prva napadla jamo – kot se spodobi popoldan – Špela in Aja sva jima sledili, da bova merili. Na poti do jame sva drugič srečali Anžeta in Darjo (Anžeta že drugič), ker sta tokrat (za razliko od prvič, ko sta pozabila akumulator) pozabila sveder. O akciji Lagazki (= Galazki) več v živo.

Popoldanska jama se čez Trofix meander odpre skozi meander poko v ogromen šaht – raziskali smo ga do dna, ki gre ozko naprej (ne preozko), a se raje odločili za širši prehod skozi okno. Še en ogromen vzporeden šaht, lepo spran, nič podoren, laganica za opremljanje. V tem šahtu polica, ki se odpre v nekaj še večjega, a s konci po 30 metrov smo zaključili, da se spustimo na prvi podn. Špela je presodila, da skozi prehod na dnu preko police kamen pada še 50!!! Nazaj smo razopremili, saj smo presodili, da si jama zasluži biti opremljena z daljšimi konci štrika.

Za konec je Špela uspešno zasula vhod v jamo in potisnila v šaht še eno trmasto skalo in jo tudi eliminirala in popucala ožino, ki žal še vedno razpada, kot tud prvih 20 metrov šahta. Ker je vhod tako priločno blizu in na slišni razdalji do tabora, so pripomočki za širjenje priromali od tabor ekipe v nekaj minutah. Uau!

31. 7. 2020

[ekipa Lojze, Nika, Pero, Matevž, Anže v LJ-29. Ostali v Črno ovco]

TABOR

1. 8. 2020

Škufca ima pokvarjeno vino – Sl. Katastrofa. Neprimerno starano. Teo meša bevando z Lankotovim prvim dobrim žganjem – višnjami ali češnjami. Pazi to! Garmin je še buden. Bor je postal Vid.

LJ-29: Prva ekipa Nika, Lojze, kadeta so naredili do -240 metrov. Nato sta v večerni ekipi Cyril in Bor opremila še 90 metrov (3 x 30 m ...).

Diplomati Anže² in Trdoglavca so naredili tri jame + diplomacijo.

Ekipa Galazki: Teo & Elliot sta razopremila en šaht.

Ekipa komandanta Krajnca: Ena jama.

Ekipa fotri popravila tendo.

2. 8. 2020

LJ-29: Kadeta, Jure in Špela smo naredili jamo do -355, zadaj piči. [sledí skica, s

Klasična scena 2020: sušenje premočenih oblačil, nadzor vremena v čakaniu naslednje plohe in bazen z razgledom. Foto: Matic Di Batista

katero je Špela skušala neuspešno razložiti naslednji ekipi, kaj vse je treba preopremiti]

18:00 Jemo (žremo) in se sprašujemo, zakaj ne dežuje. Prognoza pravi, da bomo kmalu začeli še piti.

Ekipa Galazki: Teo (vodja), Elliot & Lanko (jamska delavca). Plan je bil pogledat nek šaht za oknom s švoh preprihom. Na vrhu šahta smo našli stare fixe. Na dnu je zelo gluho. Šodr in konec. Akcija uspeh, jama podn. Štrik je ostal noter.

Svit (Valič) je zabaval množice s svojimi vici, ki jih še nismo slišali. Nekateri so tudi jokali ...

2. 8. se je izkazal zelo slabo, večino dneva smo preždeli v taboru in po malem pili. Vsake toliko pa se je tudi malo ulilo. Pojedli smo tudi veliko, naredili bolj malo. Jutri je negotov.

Jutri je negotov.
Mi smo pa kr gotovi.
Megla ni samo zunaj.
Megla je v glavi.
Beki, 22:46

3. 8. 2020

Škufca rešil situacijo že navsezgodaj. Izgubili smo dihtungo za plin. Ko je prišel pod tendo, je pogledal na tla, se sklonil in vprašal: »A to dihtungo ste zgubili?«

Beki je oprala štedilnik. Uspeh. Ustrali smo ga kot svinje.

T. Šalamun: Kruh
Nož reže,
kruha pa ne.
Sir, salamo,
zeljnato glavo.
Namažem pašteto.

Matevž, Tjaša, Cyril: Razširili smo vhod in izmerili LJ-31. Jama je nad taborom proti Malemu Babancu. Globina je okoli 30 metrov.

Darja, Teo, Elliot: Preverili smo lego točk 57–61, vse po vrsti majhne stvari, večinoma prosto dostopne. Vse ležijo na nekem istem prelomu.

Poleg teh smo sproti našli še nekaj vhodov, vsi zvenijo med 20–30 metrov globoki.

Nika, Vid, Tim, Uki: Pregledovali smo teren od Bivaka proti Kačarjevi glavi. Točke 231, 214, 366 niso jame. V SV steni kote 2018 smo opazili spodmol, ki smo ga na koncu pogledali. Je še nekaj za splezati in za registrirati. Točke 31, 32, 38, 209 in 210 zraven LJ-28 so za pregledati z opremo. Malo pod točko 31 je na laštu majhen vhod, v katerega je zlezal Vid. Zaenkrat ni za registrirati, bi bilo potrebno širjenje, vendar ni zelo perspektivno. Dihalnik št. 30 in točki 225, 224 so vhodi v jamo s tremi plitvimi brezni LJ-36 (koordinate iste kot dihalnik 30) – riše Nika (fotografije Uki). Zraven je dihalnik 29 – ozka razpoka zraven zasute udornice – za pogledat z opremo.

Točke 25, 26, 28 in 226 niso jame. Točka 27 je zraven brezna Galazki in je za registrirati.

Nazaj grede smo našli LJ-28 in napisali na skalo oznako. Točka 208 ima fix in je po konzultaciji verjetno LJ-26, ki ima v katastru napačno lego (nismo označili).

Na koncu smo pregledali še dihalnike 35, 36, 37. Med skalovjem smo našli vhod v 15 metrov globoko jamo LJ-37.

David, Beki, Jure: Šli smo na teren okrog

Velba, kjer je bilo šest točk. Izkazalo se je, da ležijo v bližini KAVA jam. Od šestih točk jih je bilo pet zasutih, eno pa smo opremiti na Pulse in izmerili (LJ-40). Sproti smo se spustili še v eno razpoko z znakom Ø. Sicer je bilo več kot deset metrov, ampak smo ocenili, da ni primerne za registracijo.

Nazaj smo skušali slediti moščem, ki vodijo proti V. Babancu. Po nekaj izgubljanja smo v tabor prišli v hudem nalivu. Imeli smo tudi bližnje srečanje s kozorogom.

Lojze, Luka, Lanko – 3xL – ekipa 3L: Namen: preopremiti neke šahte nad podnom in razširit meander na podnu (–350 metrov). Dol grede smo preopremiti štrike okoli okna in vzeli dva štrika od 30 metrov in še neki štimali štrike navzdol. Brezno s štrikom, ki visi skoraj v vpadnici vode, smo spregledali in šli do dna, tam smo v meandru aktivirali 12 članov in odprli prehod v brezno. Meander smo poimenovali Pretočni meander, ker se je ravno takrat (= v času širjenja) dvignil pretok zaradi zunanje hude ure (pravijo, da je v eni ali dveh urah padlo 150–200 mm). Ker smo bili v meandru, si nismo mislili, da bo v šahtih tako hudo, a bilo je še slabše. Plezali smo gor po kanjonu z raznovrstnimi slapovi – enotni, razpršeni, kombinirani, ki so šibali po štriku, ob štriku, čez štrik, pod štrikom, nad štrikom in še vse naokoli. Mokri smo bili skoz in skoz, praznili smo vodo iz škornjev in rokavic. Na dnu prvega šahta (–45) smo srečali reševalno ekipo Jureta in Klemna, ki sta nam prišla nasproti. Nekaj doživljajev je bilo tudi na poti od jame do tabora, kjer se je nekaj zunanjih reševalcev izgubilo v megli. V taboru nas je pričakala ekipa kuharjev in moralnih podporažev, ki so nam z nalivanjem čaja v usta, odevanjem bund in mešanjem paste z omakico olajšali rekonvalescenco. Pivo nikakor ni teknilo, smo pa popili kar nekaj čaja s šnopcem in drugimi ojačitvenimi napitki. Sicer pa: Luka je dosegel globinski rekord, Lojze je bil deležen kritike, ker se je spustil v brezno brez dovoljenja oz. drugače od napotkov, ki smo jih dobili.

4. 8. 2020

Dan se je začel suho, a že ob cca. devetih je začelo padati. Prvi uspeh dneva: doktorica z inženirsko žilico je predlagala nasutje šodra pod mizo, kjer se je včeraj naredilo jezerce. Drugi uspeh dneva: po 10 minutah nam je s skupnimi napor in izposojenim orodjem uspelo ošiliti svinčnik, ki pa se je že malo razostril.

Darja, Teo, Elliot: Prva stvar, ki smo se je lotili, je bila DTE06, a smo na poti naleteli na še eno luknjo. Ker je naš ameriški prijatelj želel mamici poslati fotko na štriku, sva ga z Darjo poslala v škrapljo. Na dnu 30 metrskega šahta je ugotovil, da jama ni jama, temveč razpoka. Zato smo po okrogli mizi ugotovili, da to pa ne, šalabajzerji pa ne bomo. Že zacahnano št. LJ32 smo preknjižili v LJ32. Čisto, da bodo sleherniki vedeli, za kaj gre. Po končanem delu smo ugotovili, da smo pot do jame tako ali tako zajebali. Ni bilo druge, kot bi ponovili vajo. V drugo nam je le uspelo. Na žalost je vhod v jamo bil tako podrt, da smo se zmenili, da grem v jamo sam. Nikakav vhod se je prelevil v 13 metrsko brezno, ki se je dalo splezati brez štrika. In ko sem ugotavljal, da je to to od jame, mi je uspelo uleteti v prelom. Poln ledu, gaden, a visok in gre. Na koncu le tega je kamra (3 x 3 metre), v katero se vliva voda iz pitaj boga kje, spodaj pa se odpira v 15-metrski šaht. Veter piha ven iz jame. Jama je dobila ime LJ-32. Pri LJ-33 (DTE01) sta onadva ostala zuni, jaz pa se spustil v nič od nič. I tako.

Uroš, Flis, Ester: Šli smo pogledat jame, ki smo jih izpustili včeraj. Globoko brezno v bližini LJ-28 se je izkazalo kar za LJ-28, zraven njega pa smo izmerili

čurko LJ-38 (= dihalnik 33 = ortofoto 209). Označili smo tudi LJ-26 (= ortofoto 208). Ostale točke (210, 32, 21) niso jame.

Pogledali smo dihalnik/razpoko 29, ki ne gre nikamor, in nato registrirali dihalnik 27 kot jamo LJ-39 (čisto zraven brezno Galazki). Potem smo pregledali dihalnike na Kačarjevi glavi. Zraven dihalnika 10 je razpoka s snegom za pregledati, ostale točke (232, 233, 234, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 15 in 16) niso jame.

David, Špela, Lanko, Matic, Jure smo šli na diplomatski izlet do Novomeščanov. Na poti do tja smo se spustili v dihalnik 1, ki gre naprej. Nismo izmerili, bo za drugič. Pri Novomeščanih smo vprašali za dovoljenje za ogled enih NM jam, kar jih je kar presenetilo, zato so nam dovolili, da si jih ogledamo. Potem smo šli do prej omenjenih jam in sproti kontemplirali, kaj delajo narobe. Vse NM jame se zaprejo, zato smo šli še v zasedo na JZS bivak. Tik pred bivakom smo ugotovili, da je število gostov tam večje od števila nas diplomatov, zato smo pristopili z jeznimi pogledi in kladivi ter mašinami v rokah, da bi se nas ustrašili.

Poteza je bila uspešna, zato so skoraj vsi pobegnili v jamo. Ena ekipa je šla v Rakek Roll (: o), ena pa v Huevos. Tekom naše misije so se mimo oglašili še drugi Novomeščani, ki so bili nekje pod kaninskim grebenom.

Ko je zmanjkalo piva (ki smo ga prinesli mi!) in je postalo mrzlo,

LJ-29. Levo: Običajna morfologija brezen. Foto: Špela Borko. Spodaj: Lokacija jame je v vidnem in slušnem dosegu baze. Foto: Cyril Mayaud

smo rekli živjo. Debate so bile zanimive, a verjetno neplodne.

Beki, Cyril, Lojze, Nika: Namen akcije: sušenje celotne garderobe tabora in nabiranje D-vitamina. Akcija uspela, na koncu pa smo panično pobirali oblačila in jih razvrščali po šotorih, ko so se na nebu pojavili črni oblaki.

Garmin, Luka, Matevž, Tjaša, Tim: Namen akcije: raziskovanje čurk na KA območju nad sralnico. Izmerili smo štiri jame: KA-5, 6, 7, 8 ter bili še v dveh, ki pa ju še nismo izmerili.

5. 8. 2020

Cyril, Lojze, Beki, Jure v LJ-29. Šli smo opremit 200-metrsko brezno, ki pa se je končalo z zašodrano dvorano po 80 metrih. Smo izmerili, B & C sta šla ven, z Lojzetom sva pa pregledala okna v brezno (ki se zaprejo). Bo treba plezat. Na poti ven sva še preopremila 80 metrov šahta na -250. Zdaj štriki ne grejo po vodi. Zmatran sem. *Jure*

Ester, David, Uki: Pregledali smo območje okrog sedla, preko katerega gre markirana pot v Mali dol (kota 1994,0 na TN5).

Točke 90, 55, 44, 47, 52, 53, 74, 75, 76, 77 niso jame. 70 je ozka vertikalna luknja fi 10 cm, v katero kamen pade cca. 3 metre (je v prelomu pod K-40). 69 in 71 sta ozki škraplji. Našli smo K-40, ki ima kar dobre koordinate (± 5 m). V prelomu pod K-40 (S-J) smo tik pod K-40 našli še en vhod, kjer kamen pada, ni pa videti svetlobne zveze s K-40. Točka 48 je

brezno v razpoki, ki se zoži – jama je prekratka za registracijo. 50 je udornica, ki nima nadaljevanja. 49 = LJ-35 (13 m z možnim ozkim nadaljevanjem). 51 = LJ-41 (40 m globine, dva vhoda). 72 = LJ-34 (okrogel, izpran šaht fi 2 m – še ni dokončan). 73 = LJ-42 (ozek zarušen vhod, spodaj brezno – še ni dokončan).

6. 8. 2020 Pozabljen dan

Teo, Jure in Beki smo šli (po tem ko (MEDKLIC! Špela in Flis sta šla v LJ-29 zavrtat 4 luknje) sta Beki in Teo šla izmerit Prvi kaninski sistem) do K-42. Jure sem se spustil v jamo (zadnjič je zmanjkalo nekaj malega štrika) in na dnu ugotovil, da ne morem opremit na naravno – nisem vzel mašine, ker smo pred jamo prinesli taveliko – zmanjkalo je namreč srednjih mašin, mi pa smo za Pulse rabili eno z SDS+ svedrom. Pulsov pa itak nismo vzeli.

NO KAKORKOLI, na frej sem splezal zadnjih 15 metrov jame. Na poti ven sem našel okno v šaht. Ko sem prilezel ven, je Beki ravno pripravljala malico in mi povedala, da se mi najbrž ne da v LJ-29. Ker se nisem strinjal, sva šla z Vidom potem še v LJ-29 v okno na –150, ki sta ga našli Špela in Nika (?). Sva opremila eno 60-ko, ampak merila pa nisva, ker je naključje hotelo, da je nesporazum povzročil, da nisva imela DistoX. Sva izmerila jamo na uro in pred vhodom sem si izmislil TopoDroid meritve, s katerimi sem se potem pošalil z veselo družino na taboru. Nekateri so celo jokali.

Dve čurki sta uničili Klemna. *Garmin*

Flis je se nihal do okna. *Špela*

David, Ester, Luka, Tim: Najprej sem šel (Uki) pobrat koordinate in fotko jame LJ-11 od lanskega leta. David, Ester in Tim so nadaljevali raziskave v LJ-34 in LJ-42, ki se obe končata na 47 oz. 56 metrih. Luka in Uki sva šla pregledat dihalnike na platoju onkraj poti na Kanin v bližini odcepa za novo kočo Petra Skalarja. Točka 85 ni jama, 86 bi bil morda za pokopat meander, 87 je globoka poka za preveriti z vrvjo, 88 ni jama – zraven je kratko brezno, kjer se ne vidi celoten prostor, in še malo naprej eno s snežnim čepom. 78 je udornica, povezana z 79 v skozenjc – LJ-43. 81 je ogromna razpoka s snegom – za pogledat, mogoče kakšno nadaljevanje na S koncu – 80 je kratka razpoka – za pogledat. Nad 81 je še eno brezno s snegom – LJ-44. 82 brezno (direktna vizura 10,5 metrov) – možno za registrirati. 83 je skozenjc/naravni most z dvoranico pod mostom, kamor je treba z vrvjo in jo pregledat. Nad tem je še eno brezno – verjetno D-15. Proti V je še ena globoka razpoka, ki bi bila za pregledati.

7. 8. 2020

Jure pa jest sva šla v LJ-29. Začela sva opremljati na koncu štrika od včeraj. Brezno je šlo cca. 50 metrov globlje do okna. Na okno sva se počutila prepih. Sledilo je stopnjast meander. Našla sva trije konce. En je za širit in ima majhen prepih. Izgleda, da večinoma prepiha gre v kamin. Potem smo razopremljala nazaj do glavnega šahta. Ta glavni šaht je povezil v znan del jame. Splezala sva ven. Nisva najdla poti do Mala Boka.

Vseeno, je bil lep dan raziskovanja. Izmerila sva 200 metrov dolžine. *Matt*

Nika, Tim, Luka, Uki: Šli smo v P4 na zbiranje vzorcev, preopremljanje, kondicioniranje in spoznavanje jame. Že na začetku smo ugotovili, da imamo napačne svedre, zato smo se odločili, da nazaj grede samo zamenjamo vrv, kjer lahko (tudi do tega ni prišlo, ker smo bili pozni). Nekje nad prvo žičnico smo ugotovili, da Luka nima stopne zanke, ki smo jo naredili iz konca vrvi žičnice. Pri tem smo verjetno PUSTILI KONEC NAPETE VRVI ŽIČNICE PREKRATEK in posledično napeta vrv NI POVSEM VARNA. Do Križišča smo rabili slabe štiri ure, zato sva se Luka in Uki obrnila, Nika in Tim pa sta šla do konca Egotripa. Luka in Uki sva ven rabila dobre štiri ure, deset minut kasneje sta prišla ven tudi Nika in Tim (čas v jami: 8 h15 min).

8. 8. 2020

Tim, Uki: Šla sva pogledat preostale točke od 6. 8. Točka 80 = LJ-46 razpoka s snegom. Točka 81 = LJ-47 ogromna razpoka s snegom in sekundarnim vhodom, ki je na vrhu zatrpan z velikimi skalami. Točka 83 = LJ-48 skozenjc/naravni most z nadaljevanjem pod mostom. Točka 82 = LJ-49 kratko brezno, ki ima spodaj kratko nadaljevanje vzdolž razpoke – mogoče je to D-15.

Špela in Jure sva šla spet v LJ-29. Najprej sva se na dnu jame odločila, da sva imela glede prepiha oba prav (zelo diplomatsko!). Prepih res pride z dna, ampak gre v en precej obupen šoder. Izvor prepiha sva locirala z eksperimentom z

Poslednji večer so nas obiskali veterani, vedno veselo snidenje. Foto: Matic Di Batista

izločanjem snovi, ki sva jo z detektorji zaznala nekoliko višje. Locirala sva tudi en (in edini) kamin v dvorani. Cca. 20–25 metrov plezarije. Zadnji šaht sva razopremila, potem pa še vse do –250 metrov. Malenkost višje se je Špela s precej vztrajnosti zanihala v okno, kjer sva našla meander s prepihom in NADALJEVANJE. Bi opremila, pa so nama, da ne bi zamudila večerne žurke, podtahnili prazno baterijo. Tako sva tam pustila 90 metrov štrika in se odpravila ven. Hvala JZS za jamarski bivak, ki nam omogoča takšne raziskave!! *Jure*

EPILOG

Tekom sobote je na tabor prišla mobilna enota veteranov v sestavi Metod Di Batista, Marjan Juvan, Marko Vogrič in Andrej Baraga s polnimi nahrbtniki dobrot. S prihodom so uravnesili starostno strukturo tabora in poskrbeli za še en odličen rekord: najmlajši član letošnjega tabora je bil star pet let, najstarejši pa kar

82. Sledil je odličen večer, poln starih in novih zgodb, jedaje in pijače ter Članjenja v pravem pomenu besede. Že tradicionalno so se nam pridružili tudi Poljaki, catering izpod magičnih prstov kuharskih iznajdljivcev pa je bil za v anale (fotografija umetnij je prišla celo v National Geographic Slovenija). Po 14 dneh smo na pol divji prikorakali v nabito poln Bovec in raje kot gostilno okupirali obalo Soče. Pice in nazdravljanje na prostem so letošnji hit poletja. Na srečo nismo vedeli, da bo to zadnje druženje ob Slatniku, kakršen je bil – le nekaj tednov kasneje so zasuli tolmune. A Matičarju je to le ovira, ni pa zid. Za kaj več pa le pridite na tabor.

Udeleženci po naključnem vrstnem redu

Jure Bevc, Nataša Sivec, Matevž Marinko, Peter Mašič, Nika Pišek, Lojze Blatnik, Anže Oblak, Anže Nared, Klemen Kramar, Vid Naglič, Luka Lajovic, Tim Berginc, Miha Dežman, Jaka Flis, Beha-

re Rexhepi, Špela Borko, Rafko Urankar, Tomaž Krajnc, Nina Urankar, Ela Urankar, Samo Urankar, Ana Urankar, Jure Krajšek, Svit Krajšek, Kristofer Pečar, Lidija Pečar, Vanja Pečar, Teo Delić, Uroš Kunaver, Cyril Mayaud, Elliot Guerra Blackmer, Matic Di Batista, Bor Vidic, Tomaž Šuštar, Franc Marušič, Martina Bergant, Abtura Mninovič Nuranov [Žodor], Vič Jeslavovič Kalinin [Ilija], Vida Šuštar, Matevž Hreščak, Tjaša Vezovnik, Domagoj Korais, Darja Kolar, Ester Premate, David Škufca, Matt Covington, Elizabeth Covington, Nathan Covington, William Covington, Metod Di Batista, Marjan Juvan, Marko Vogrič, Andrej Baraga, Gregor Pintar, Marina Pintar, Matija Perne, Marjan Baričič.

Katarina Kosič Ficco

NAMESTO ČRNE GORE BRIDGER-TETON, WYOMING

Leto 2020 ni bilo naklonjeno potovanjem in v aprilu sva se z Mikom sprijaznila, da letos ne bova videla ne Slovenije in ne Črne Gore. Vendar se nisva prepustila melanholiji in sva kmalu dobila alternativo, jamarsko odpravo v narodni gozd (U.S. National Forest) Bridger-Teton v Wyomingu.

O ODPRAVAH V NARODNEM GOZDU BRIDGER-TETON

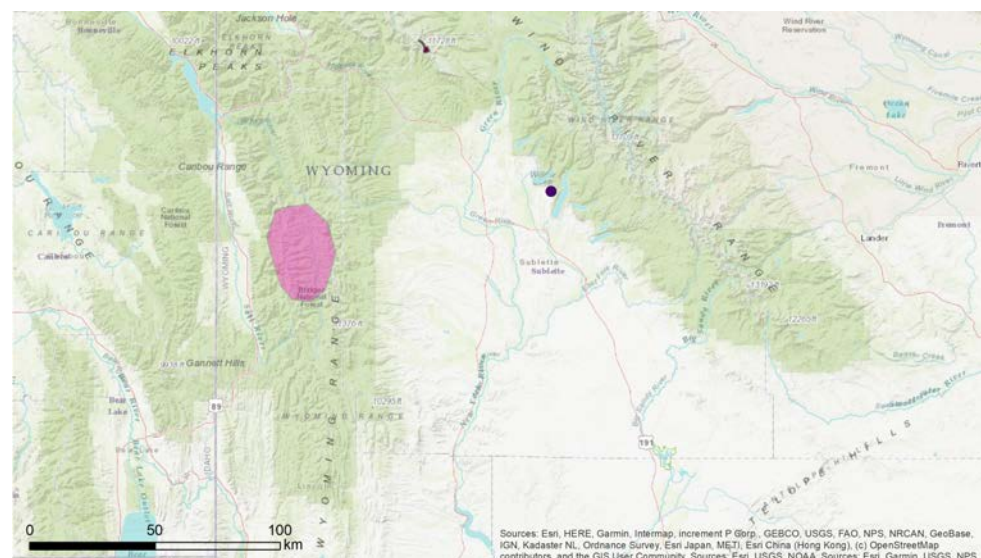
Narodni gozd Bridger-Teton se razteza čez 13.700 km² in šest gorovij: Wind River, Gros Ventres, Wyoming, Salt River, Teton in gorovje Absaroka (slika 1), od tega zakrasele kamnine pokrivajo 1.275 km² (Thomas s sod., 2021). Gre za visokogorsko področje, kjer se kraški svet večinoma nahaja nad 3000 metri nadmorske višine. Višina omejuje čas ekspedicije, saj gorovja po navadi zasneži proti koncu avgusta. Po prvih snežnih padavinah je dostop omejen, kasneje pa onemogočen zaradi neprevoznosti cest ter posledično dolžine dostopa.

Analize geologije, hidrologije, zračnih in LIDAR posnetkov ter preletavanja s pomočjo drona so omogočila opredelitev ciljnih raziskovalnih področij. Večina se jih nahaja v tako imenovanih divjinah (Wilderness Area), ki so zaščitena po-

dročja znotraj narodnega gozda. Na teh področjih je uporaba avtomatskih orodij in gradnja trajne infrastrukture prepovedana. Med trajne strukture spadajo tudi pritrdisča in fiksi. Zato se v divjinah jamarji zatekajo k uporabi tradicionalnih plezalnih pripomočkov (trad climbing). Tovrsten pristop seveda poveča tveganje

in počasni že tako zahtevno raziskovanje.

Ekspedicije v narodni gozd Bridger-Teton organizirajo Robin Thomas, Pete Johnson in Philip Schuchardt od leta 2017. Odprave se nekoliko razlikujejo od tradicionalnih ekspedicij. Jamarji se

Legenda

- Soda Lake kamp lokacija
- Gros Ventre raziskovalno področje
- Bridger-Teton raziskovalno področje
- ZDA s posameznimi državami

Slika 1: Zemljevid z glavnimi lokacijami jamarske ekspedicije v letu 2020.

Slika 2 (levo): Gypsy Caravan na tedenski kamp lokaciji ob Soda Lake, Pinedale. Slika 3 (desno): Road to nowhere, nekje v Nebraskaški stepi. Foto: Katarina Kosič Ficco

navadno dobijo v malem mestecu Pinedale, ki je ljubko ugnedeno med gorovjema Wind River in Wyoming in obdano s številnimi jezeri. Namesto konstantnega jamarskega raziskovanja, tipičnega za odprave, med tednom jamarji delajo na daljavo, za vikend pa se osredotočajo na raziskovanje jam v raznih predelih narodnega gozda. Temu sledi dejanska ekspedicija, ki traja od enega tedna do deset dni.

ODPRAVA V ČASU COVIDA

Odpravo sestavljajo jamarji iz različnih ameriških držav, ki ponavadi v Wyoming priletijo. Izjema so Robin, Philip in Sara Fleetwood, ki imajo predelane kombije, s katerimi potujejo po ZDA ter v njih tudi živijo v času ekspedicije. Različni načini življenja, različni nivoji izpostavljenosti virusu ter različne rizične skupine so Robin, Philipu in Petu predstavili precejšen izziv.

Ne glede na ovire so se organizatorji pogumno soočili z zahtevno nalogo in

določili, da se mora vsak izolirati 14 dni pred pričetkom ekspedicije. Za tiste, ki so v Wyoming prileteli, so najeli AirBnB, v katerem so jamarji preživeli en teden. Celotna ekipa je izkoristila AirBnB za večerne piknike v velikem atriju, ki je omogočil socialno distanciranje. Tako smo se lahko vsi družili brez prevelikih ovir. AirBnB jamarji Pete Johnson, Steve Smitka, Joshua Schultz in Mark Wingard so kasneje oblikovali eno od skupin, ki je jamarila skupaj. Preostali jamarji so se ravno tako razdelili po skupinah. Philip Schuchardt, Robin Thomas, Mike Ficco in jaz smo oblikovali svojo skupino, poimenovano Gypsy Caravan, saj je bila sestavljena iz dveh kombijev in Toyote Tacome, ki je prenašala najin domek, šotor (slika 2). Od srečanja v Pinedalu naprej smo skupaj kampirali, raziskovali in jamarili.

Tretjo ekipo so sestavljali jamarji, ki so se nam pridružili s predhodne ekspedicije v Montani: Phillip Moneyhun, Reilly Blackwell, Penelope Vorster in Sean Lewis. Vse skupaj se precej lepo izteklo in kot z večino osnovnih preventivnih ukrepov za omejevanje COVIDA (maske in socialno distanciranje) so se tudi ti izkazali za precej nezapletene, ko smo jih enkrat izvedli. Izvajanje pa je bilo še lažje, ko smo se končno odpravili na tedensko ekspedicijo, kjer sta narava in kampiranje sama po sebi omogočila socialno distanciranje. Najlepši del je bil, ko smo se lahko po 14 dneh neomejeno družili in celo imeli skupni žur, v hiši. Nekaj, česar večina ni izkusila celo leto.

»ROADTRIP« V WYOMING

Z Mikom sva se odločila, da se bova v

Wyoming odpravila z avtom. Poleg tega, da sva se tako izognila letališkimi kolobocijam, sva imela krasen razlog za potovanje z vzhoda na zahod ZDA in moje kulturno izobraževanje o ameriških znamenitostih.

Tako sva se 1. 8. 2020 odpravila na 3.000 km dolgo pot do Pinedala v Wyomingu. Tovrstna razdalja je nepredstavljiva, dokler je ne izkusiš, še posebej, če si navajen evropskih razdalj. Razdalja se zdi še večja zaradi neskončnih cest in presušenosti ter opustelosti zahodne stepe (slika 3).

Tako imenovani »basins« v fiziografski provinci Basin and Range so namreč popolnoma presušeni. Brezdrevesna pokrajina, okrašena s presušeni rečnimi strugami hudourniške narave, se razteza v daljavo kolikor seže oko in več. Tisoči kilometrov, poraščenih zgolj z žajbljem in živalski svet, sestavljen iz vilorogov (pronghorn), divjih konjev, zajcev, prerijskih psov ter kač. V parkih, ki sva jih obiskala na poti (Badlands, Grasslands ter Custer State Park), se lahko nagledaš tudi bizonov, ki se tukaj še vedno lahko relativno svobodno pasejo.

Monotonost prekinejo občasno koruzno polje, ki preživi zgolj zaradi prekomerne količine namakanja, ter naftne črpalke. Dramatičen vtis je še povečan, če se ti po 1.000 kilometrih pokvari klima ter moraš preostali del poti prevoziti z odprtim oknom. Popolno nasprotje so »ranges«, med katere spadajo Black Hills in tudi naš Pinedale. Tukaj potočki in reke veselo žuborijo in gozdovi, sestavljeni predvsem iz borovcev, veselo šumijo.

Slika 4: Visokogorska puščava v Pinedalu z Wind River Range v ozadju. Foto: Katarina Kosič Ficco

Potovanje po Ameriki precej olajšajo narodna ozemlja, kjer lahko zastonj taboriš izven kampov ter se tako izogneš stroškom prenočitve in odkrišaš prečudovite ter neobljudene lokacije. Narodni gozd ima celo aplikacijo za pametni telefon, ki nama je precej olajšala odkrivanje tovrstnih kamp lokacij, saj prikazuje vse ceste, ki so v lasti narodnega gozda, ter potencialne kamping lokacije, v kolikor si zaželiš civilizirane kopalnice.

RAZISKOVANJE in JAMARJENJE

Vikend v divjini Gros Ventre (Gros Ventre Wilderness)

Ob prihodu v Pinedale sva se vkampirala ob jezero Soda (sliki 1, 2). Pokrajina je čudna mešanica mediteranske obale in Alp. Žajbelj je namreč dehtel v vetru kot mediteransko rastlinje, istočasno pa smo bili obdani z mogočnim gorovjem z vseh strani. Američani tovrstni pokrajini pravijo visokogorska puščava (slika 4).

Prvi vikend smo se odpravili v izvidnico v divjino Gros Ventre (slika 1), kjer so raziskovali prejšnje leto. Philip je določil področje s pomočjo zračnih ter LIDAR posnetkov. Primaren plan je bil vožnja do izhodišča v petek, prespati na »parkirišču« in se nato v soboto zgodaj zjutraj odpraviti proti kamp lokaciji. Seveda pa se še tako lepo zasnovani načrti zlahka porušijo. S Petom in Robin smo se dobili na parkirišču uprave narodnega gozda, v Pinedalu. Že ob zagonu Peto-vega avtomobila je Mike omenil, da le-ta ne zveni ravno zdravo. Po prvi uri vožnje je avto omagal na robu ceste. Po parih

urah polnjenja baterije in odkrivanju problema smo obupali ter poklicali avto-vleko. Pete se je takrat sprizajnil, da se ne bo uspel udeležiti akcije, mi pa smo ugotovili, da je prepozno za vožnjo po razritih poteh divjega zahoda. Tako smo se odločili prespati v bližini mesteca Alpine, kamor so odpeljali Petov avtomobil. Philip je, s pomočjo omenjene aplikacije, dobil potencialno lokacijo za provizorično kampiranje na ozemlju narodnega gozda. Vendar se je le-ta izkazala za izredno popularno, saj smo v vsakem koticu odkrili avtomobil ali kopico šotorov. Po kakšni uri prevažanja gor in dol smo se vdali ter postavili šotore na travniku, ki je bil nekakšen center tega popularnega rečnega brega. Čeprav v temi, sem takoj zaznala kopico glinenih ter steklenih okruškov. Vesela, da imava precej debelo podlago za šotor, saj sem bil preveč utrujena za raziskovanje izvora teh nenavadnih ostankov. Kasneje je Pete, ki je ostal v Alpine, odkril, da smo prespali na strelišču, katerega domačini redno uporabljajo za streljanje steklenic in glinenih golobov.

Zjutraj smo se zbudili zgodaj, Američani bi temu rekli, da smo imeli Alpine start, na hitro spakirali ter se odpravili novim dogodivščinam naproti. Pred nami je bil 12-kilometrski pohod do naše visokogorske kamping lokacije, ki se je nahajala na 3000 metrih nadmorske višine. Z Mikom, še neprilagojena na tovrstno nadmorsko višino, sva precej polžasto korakala proti cilju. Na poti smo se ustavili pri par precej obsežnih kraških izviroh (slika 5) ter imeli oči na pečljih za poten-

cialne jame. Na žalost nismo odkrili nobene. Vendar se je pohod splašal, saj smo to noč prespali ob prečudovitem alpskem jezercu, v katerega smo se takoj ob prihodu na lokacijo zapodili.

Drugi dan smo začeli z raziskovanjem. Kot sem omenila, so to lokacijo raziskovali že predhodno leto, vendar niso imeli sreče z jamskimi odkritji. Letos je Philip želel potrditi, ali je vrsta apnenca imenovana Kanjon smrti (Death Canyon) primerna za oblikovanje jam ali ne. Po 12 kilometrih sprehajanja po strmih meliščih, kjer so grušč zamenjali balvani, smo potrdili, da ni. Odkrili smo le par manjših brezen, ki so se skrivala v ledeniškem grušču, ki je pokrival večino terena. Poleg teh smo odkrili manjšo ponikalnico, ki je izvirala ob vznožju sten, ki so nas obdajale, ter po par sto metrih poniknila v velikem nanosu grušča (slika 8). Zanimivi so bili tudi veliki stromatoliti, ki so izgledali kot okameneli velikanovi iztrebki.

Kljub pomanjkanju jam pohod ni bil zaman, oči so se nam namreč naužile prečudovitih razgledov, visokogorskih travnikov, mogočnih klifov ter fascinantnih jezer. Po še eni noči na idilični kamping lokaciji smo spakirali ter se odpravili nazaj proti avtomobilom. Navzdol nama je z Mikom šlo lažje, dokler mojega tempa ni zaustavil ogromen žulj. Mike je uspel sestaviti obliž iz ene plasti malega vložka, ki sem ga imela v prvi pomoči, ter medicinskega traku. Iznajdba se je izkazala za tako učinkovito, da sem jo veselo uporabljala skozi celotno ekspedicijo.

Od leve proti desni: Slika 5: Eden izmed odkritih kraških izvirov. Slika 6: Čakajoč Mika, z Robin Thomas in Philipom Schuchardtom. Slika 7: Philip Schuchardt v edinem stabilnem delu jame. Foto: Katarina Kosić Ficco

EKSPEDICIJA V WYOMING RANGE

Varstvo podatkov v ZDA in nova odkritja

Naslednji vikend smo se končno odpravili na dejansko ekspedicijo v Wyoming Range (slika 1), ki se je izkazala za precej uspešno. Tokrat smo se odpravili na področje izven divjine, tako da smo lahko brezskrbno opremljali jame. Jame so se večinoma nahajale v apnencu v skupini Madison (Madison group), ki se je izkazal za precej boljši jamotvornik kot apnenec v Gros Ventre.

Za uvod bi rada posvetila par besed upravljanju s podatki o novih odkritjih v ZDA. Kot sem in bom večkrat poudarila, so jame na privatnih posestih nedostopne brez privoljenja lastnikov. Nivo zaščite jam je po večini odvisen od posamezne države. Na nivoju republike zakon o zaščiti jam namreč opredeljuje zgolj upravljanje z jamami na ozemlju narodnih agencij. Zakon je sicer precej ohlapen, tako da v glavnini agencije same določajo, kako bodo upravljale z naravnimi viri. Tudi tu se določeni vidiki razlikujejo med državami. Način upravljanja s kraškimi viri je precej odvisen od tega, koliko je posamezna država informirana o tovrstnih pojavih ter o jamah, ki se nahajajo na državnih ravni. Narodni gozd v Wyomingu ima precej omejeno znanje o razpoložljivih kraških virih, kljub temu, da se ena najglobljih jam v ZDA nahaja v Wyomingu in je eden izmed glavnih vodnih virov za Wyoming range kraški izvir. Robin Thomas je dejansko prva

delavka narodnega gozda, ki je predlagala raziskovanje ter sistematično dokumentiranje jam v narodnem gozdu. Edine predhodne jamarske raziskave v tem predelu je v sedemdesetih letih izvajal Charlie Plantz. Vendar so njegova odkritja bila zelo omejena zaradi težavnosti dostopa ter obsežnosti področja.

V predhodnih ekspedicijah, organiziranih s strani Robin, Philipa in Peta, so po večini popisovali ter kartirali manjša brezna. Leto 2020 nam je bilo bolj naklonjeno in končno smo uspeli s prebojem v podzemlje. Vendar narodni gozd in Robin sama niso bili pripravljeni na to. Zato so, kljub temu, da odkritje na svetovni ravni ni nič posebnega in, ko bo končno razkrito, ne bo povzročilo večjih zastojev srca, do nadaljnjega zahtevali od vseh nas, da ne delimo informacij o jami ali naših kamp ter raziskovalnih lokacijah z nobenim. Tako v tem prispevku ne morem podeliti nobenih podrobnosti, vključno z geografskimi imeni. Kljub temu bom v nadaljevanju opisala druga odkritja ter določene pristope k raziskovanju.

V tem delu bi še rada dodala, da so nadaljnji koraki s strani Robin in narodnega gozda naslednji: kot prvo je Robin predstavila odkritje upravi agencije. Nato je stopila v stik z jamarsko reševalno službo, da sestavijo načrt reševanja iz jame v primeru nesreče. Kontaktirala je tudi biologe za oceno potencialnega prenosa sindroma belega nosu in trenutno COVIDA na netopirje. Reševalna služba se bo sestala s par jamarji, vključenimi v ekspedicijo, in zahtevala od

vsakega jamarja, da sestavi predlog načrta reševanja. Na podlagi vseh načrtov bodo sestavili »idealno« pristop. Skratka, kot lahko vidite, so tudi nezapletene zadeve lahko zapletene v ameriškem svetu jamarjenja.

Raziskovanje v Wyoming range

Kot sem že omenila, smo bili na ekspedicij razdeljeni v skupine. Vsi, ki so se ekspedicije udeležili lansko leto, so želeli biti v ekipi, ki bo prva raziskovala jamo, ki so jo takrat odkrili in je imela precejšen potencial. Zato, da bi bila izbira poštena, so se odločili, da bodo ekipo izbrali z metom kocke in seveda je naša ekipa zmagala. Naslednji dan smo se veselo zapodili v hrib. Še en vzpon na 3000 metrov in še en počasen, šest kilometrov dolg pristop. Do jame smo vseeno prispeli v zmernem času ter vstopili okoli 13^h. Kar hitro smo se znašli nad vhodnim breznom, katerega je Mike začel opremljati. Hitro se je pokazalo, da nismo prinesli dovolj opreme, kar je poskrbelo za zelo kratek dan. Mike je očistil vrh brezna ter opremili začetni del tako, da bo imela naslednja ekipa manj dela, medtem ko smo mi zmrzovali ter čakali na njegovo vrnitev (slika 6). Odkrili smo, da se na sredini brezna nahaja večji nestabilen podor, katerega bo potrebno obiti pri opremljanju. Po nekaj urah smo se odpravili nazaj proti taboru in do njega prispeli precej pozno. Glede na kratke jamarske podvige smo se v času ekspedicije vsak dan odpravili v dolino. Drugi dan smo morali precej zgodaj vstati, da smo lahko naslednji ekipi pojasnili, kaj morajo storiti in kaj morajo vzeti s sabo. V izogib zgodnjim jutrom v prihodnosti smo se odločili, da bo od sedaj naprej vsaka ekipa pustila zapiske na določeni lokaciji, tako da lahko naslednja ekipa nadaljuje, kjer so končali, ter ve, kakšno opremo vzeti s seboj.

Naslednja dva dni smo imeli tako imenovani dan za počitek, dogovor je bil namreč, da se ekipe izmenjujejo ter vsak dan druga ekipa raziskuje znane jame, preostali pa počivajo ali iščejo nove jame. Za nas je prejšnji dan bil prekratek, da bi potrebovali počitek, tako smo se znova zapodili v hrib ter pokukali v in zrisali par brezen brez nadaljevanja. Nato smo se odpravili nazaj proti taboru. Pristop do glavne raziskovalne lokacije je vodil mimo velikega alpskega jezera. Jezero je bilo idealna točka za počitek ob vzponu ter ob sestopu. Na poti v hrib smo ob njem napolnili steklenice z vodo, ob sestopu pa se v njem osvežili, v kolikor nismo bili prepozni.

Slika 8: Ponikalnica sredi ledeniškega grušča Ko bi ji le lahko sledili v podzemlje.

Foto: Katarina Kosič Ficco

Slika 9 (levo): Počitek ob jezeru (Philip Schuchardt, Sara Fletwood, Mike Ficco, Robin Thomas). Foto: Katarina Kosič Ficco.

Slika 10 (desno): Pod velbom v Rattle Snake kanjonu. Foto: Mike Ficco

Naslednje jutro smo se zbudili in vsi presenečeni odkrili, da naslednja ekipa še vedno ni opremila brezna. Naj tukaj poudarim, da razlog ni bila neskončna globina brezna, ampak predvsem zapletenost opremljanja. Podora namreč ni bilo tako lahko zaobiti, kot smo si predstavljali. Sledeči dan se je naslednja ekipa podala v hrib, mi pa za njo, saj smo želeli raziskati drug del hriba v okolici jezera. Odpravili smo se do par točk, ki so jih markirali prejšnje leto. Philip je predlagal, da še enkrat pokukamo v jamo, katero so lani določili za podorno jamo brez nadaljevanja. Že ob prihodu do jame je preprihan nakazoval na nekaj precej večjega. Vendar sam vstop ni bil mačji kašelj, podor se je raztezal čez celoten vhodni del, ki je bil precej strmega naklona. Kakršen koli premik je sprožil velike količine kamenja, ki so se kotalile do naslednjega predela. Tako smo se dobesedno premikali, kot bi hodili po jajcih. Par ur kovanja in utrjevanje vstopa v drugi rov se je izplačalo, saj smo vstopili v lepo izklesan kanjon (slika 7) na naši levi ter večjo dvorano na desni. V tem trenutku smo se odločili, da se obrnemo ter prepustimo raziskovanje zabavnih delov drugi skupini.

Ob prihodu v tabor smo odkrili, da so končno le opremili brezno ter se obrnili na dnu. Precej ugodno za nas, saj smo pričakovali, da se bomo drugi dan zapodili v jamo ter začeli raziskovanje. Vendar se vse ni izteklo po pričakovanjih in kmalu smo odkrili, da bomo morali brezno preopremiti, saj je trenutno opremljanje zahtevalo par nepotrebnih akrobacij, ki bi, posebej tistim z manj izkušnjami s pritrđišči, povzročale precej preglavic. Tako smo preživeli še en dan na vrhu ter

tokrat čakali na Philipa. Na koncu smo vsaj poskrbeli, da bo naslednja ekipa končno lahko začela z raziskovanjem. Končno smo tudi uspeli izmeriti in narisati vhodno brezno.

Preostanek tedna je potekal bolj ali manj po istem principu. Zjutraj smo se podali v hrib ter se odpravili raziskovanju naproti. Jama s podorom se je izkazala za precej kočljivo ter celo nevarno in dejansko je bila ekipa Gypsy Caravan edina, ki se je redno podajala v raziskovanje. Preprihan nas vleče naprej, stopnja krušljivosti in nestabilnosti pa nazaj. Obrnili smo se v nekoliko stabilnejši sobi, ki ima tako nestabilen vhod, da dejansko zadržiš dih, ko čakaš na ekipo, da se splazi skozi. Vsak napačen premik lahko namreč sproži levo ali desno steno in te zakoplje v dvoranico, v kateri čakaš. Glede na to in tudi na previdnost in neizkušenost lokalne reševalne ekipe mislim, da se raziskovanje te jame ne bo nadaljevalo. Druga jama se veselo nadaljuje in ima precej lepe kanjone, lepo izklesana krajša brezna ter estetsko zelo lepe kamine.

Zanimiv pojav v obeh jamah so plasti železa, ki so tako magnetne, da dejansko vplivajo na meritve. Tukaj sem prvič in verjetno zadnjič bila vesela, da Američani, po večini, zahtevajo meritve v obe smeri (v in iz jame). Tako, da se lahko preveri, ali so meritve natančne. Ob primerjavi meritev smo namreč odkrili, da so odstopanja prevelika, ter kmalu opazili debelo rdečo črto železa, ki se je vlekla ob točki meritve. Ob spremembi lokacije točke so se meritve uskladile, mi pa določili, da se je najboljšo izogibati tem zanimivim pojavom.

Dnevi dejanskega počitka so bili namenjeni namakanju v jezeru (slika 9) ali reki ter poučevanju vrhne tehnike. Robin se namreč pred to ekspedicijo ni soočila z veliko pritrđišči. To ni nič novega, velika večina ameriških jamarjev se namreč boji pritrđišč kot hudič križa. Na srečo je večina jamarjev na ekspedicij bila izkušena v vrhni tehniki ter opremljanju.

KONEC

Po tem uživaškem tednu smo se odpravili nazaj proti Pinedalu. Midva z Mikom sva se kmalu zatem odpravila nazaj proti vzhodu. Izkoristila sva znanje koloradskih jamarjev o koloradskih zanimivostih ter si na poti ogledala še par znamenitosti, kot so veliki naravni peščeni oboki v kanjonu Rattle Snake (slika 10). Kanjon je sicer precej neznan turistom, ki se ponavadi odpravijo na ogled tovrstnih pojavov v narodni park, imenovan Arches National Park.

Preostanek poti naju je vodil skozi tipične presušene stepe, ki so se prelevile v koruzna in sirkova polja Kansasa. Presušeno klimo je zamenjala vlažna zatočnost Misisipija ter končno tudi vlažna svežina Apalaškega gorovja in prispela sva domov.

Literatura

Thomas R., Schuchardt P., Johnson P. 2021. Cave Exploration and Management on the Bridger-Teton National Forest, Wyoming USA (manuscript submitted for publication).

KOMENTARJI K DELOVANJU DRUŠTVA

Teo Delić

NAGRADA VILJEMA PUTICKA ZA LETO 2019

Tekom celega leta so se počasi, a vztrajno, nabirale novice o odkritjih. Dobesedno kapljale so po listah jamarskih navdušencev. Par deset metrov, celo sto metrov tu, drugič tam in tako naprej. Tako so na razpis za Nagrado Viljema Puticka za najboljši dosežek v preteklem 2019. letu, prispelle štiri prijave. Tisto kar me osebno veseli, je, da so prijave prišle iz različnih delov slovenskega krasa. Krasa z malo začetnico.

Med prijavitelji so se tako našli že stari znanci, JK Borovnica, z nadaljevanjem že zdavnaj začetih raziskav v Rombonskem jamskem sistemu. Času navkljub so pokazali, da se tudi v jamah z dolgo tradicijo raziskovanja da odkriti še veliko novega. Tako so le v eni izmed jam sistema, Hudem Vršiču, leto zaključili z nekaj manj kot 1.800 metri novega poligona. Kakor je brati iz njihovega poročila, pa ta jama nikakor ne jenja, temveč terja novo energijo in zagnanost.

Tri jamarska društva so svoje prijave oddala prvič. JK Kostanjevica na Krki je svečano obeležil svoj okrogli, že petdeseti, rojstni dan. In kakor jamarskemu klubu pristoji, so si za darilo pridelali jama – Himalajo. Očitno je že sama

izbira imena dala slutiti, da bo jama nekaj posebnega, saj je z več kot 1.000 metri jamskega poligona Himalaja že zdaj med daljšimi dolensjimi jamami. Vhod v kapniško okrašeno in hidrološko še vedno aktivno jama se je odprl, a pozneje žal tudi zaprl, po močnem dežju. Tako da z neučakanostjo čakamo na novice, enkrat ko bo vhod ponovno odprt.

Davorjevo brezno si je že prej s svojimi hidrološko aktivnimi in atraktivnimi meandri prislužilo posebno mesto med našimi jamami. In ko nadaljevanje ni bilo mogoče v sifonih, v katerih je bilo tudi že izvedenih več potopov, so ga našli nad enim izmed njih. V preteklem letu so z združenimi močmi slovenski in italijanski jamarji raziskali in izrisali več kot 800 metrov jamskih kanalov, kjer jih je, močno upam, da le začasno, ustavil sovražnik vseh sovražnikov – podor.

In če sem že začel s tradicionalno raziskovanimi jamami, naj tako tudi zaključim. Škocjanske jame. Ime pove vse. Kaže pa, da kljub desetim tisočev obiskov na letni ravni še vedno imajo svoje skrivnosti. V eni največjih dvoran na svetu, Martelovi dvorani, so jamarji

JD Gregor Žiberna našli nadaljevanje. Poimenovali so ga Skrita jama, saj je očem številnih raziskovalcev bilo skrito vse od pionirskega začetka raziskovanj Škocjanskih jam. In ne samo, da so našli Skrito jama. Splezali so še dlje. Skozi Podleskovo jama so prekopali in preplezali vseh 100 metrov, ki delijo Martelovo dvorano od površja. Upamo, da bomo v prihodnje slišali še veliko več o raziskovanju novoodkritih delov.

Čeprav imajo vsi prispevki veliko vrednost, kar komisiji iz leta v leto predstavlja svojevrsten problem, je nagrajenec lahko le eden. Zato je Komisija v sestavi Mihael Rukše (JKNM), Bojan Otoničar (IZRK), Uroš Herlec (NTF), Matjaž Milharčič (DZRJ Luka Čeč) in Franci Gabrovšek (IZRK) letošnjo nagrado v vrednosti 1.000 EUR dodelila raziskovalcem Jamarskega kluba Borovnica za nadaljevanje raziskovanja v Rombonskem jamskem sistemu.

Nagrado so si prislužili tako s količino raziskanega in kvaliteto izdelka kot tudi z dolgoletno vztrajnostjo. |

Občinstvo. Foto: Uroš Kunaver

Zmagovalci. Foto: Uroš Kunaver

Primož Presetnik

KONASNICA – 10 LET PO ODKRITJU NOTRANJJIH DELOV JAME IN 10 LET OBISKOV JAME

Vodoravna jama Konasnica nad Dražgošami je vzbujala pozornost domačinov in jamarjev. Pa vendar so bili do leta 2011 znani le vhodni deli, čeprav je hud prepah kazal na nadaljevanje jame. Marca 2010 sta Stari in Marjan izmerila stare dele, kopanje pa se je začelo konec januarja 2011. Na četrti kopaški akciji (tabela 1) se je zgodil t. i. »Preboj pri Dražgošah«, ko nas je truma sodelujočih članov prvič vstopila v nove dele in skoraj poletela kakšen kilometer po novo odkritih delih. V zagonu se je zvrstilo kar nekaj raziskovalnih akcij, na katerih so sodelovali tudi naši tovariši iz Društva za raziskovanje podzemlja Škofja Loka. Raziskovanje se ni nikoli prav zaključilo ali namensko opustilo, le Matt je našel na Pokljuki eno jamo iz katere je pihalo in ves zagon članov se je jeseni 2011 preusmeril na kopanje Evklidove piščali. Nekaj raziskovanja je bilo sicer opravljenega še v začetku leta 2012, od takrat pa jama čaka na resne raziskovalce.

V tistem času GP-ji niso izhajali vsako leto, tako da je bilo to odkritje publicirano

le v drugih medijih in tako še nimamo niti enega strnjenege opisa raziskav. Še slabše pa je, da nimamo niti dobrega opisa jame v obliki dopolnilnega zapisnika niti novega načrta in tako je jama po podatkih katastra jam še vedno dolga le 210 metrov. Imamo sicer osnoven poligon, a še ta ne vsebuje spodnjih delov jame. Kot rečeno, je bilo odkritje medijsko zelo odmevno, saj so ga opisovali mastni naslovi, kot je *Jamski barok pri Dražgošah*, gostili smo tudi ekipo RTV Slovenije in še marsikaj bi se našlo.

Namen tega prispevka je predvsem pregled števila obiskovalcev notranjega dela jame v teh desetih letih. Že takoj po preboju smo začeli premišljevali, ali ne bo nenadzorovan obisk povzročal škode jami. Zato smo takoj na drugi akciji s trakovi označili poti, da mi in ostali obiskovalci ne bi stopali kar vsepovprek. Počasi pa smo spoznali, da bo vseeno potrebno namestiti vrata, tako zaradi fizičnega varovanja geomorfoloških značilnosti jame kot tudi zaradi zmanjševanja prepaha na podobno raven kot pred

Datum	Namen ekurzije
7. 3. 2010	merjenje, fotografiranje
30. 1. 2011	kopanje
8. 2. 2011	kopanje
12. 2. 2011	kopanje
20. 2. 2011	kopanje, preboj, raziskovanje
27. 2. 2011	raziskovanje, merjenje jame, označevanje poti, meritve temperatur, meritve ppm CO ₂ , popis živali, fotografiranje
6. 3. 2011	raziskovanje, merjenje jame, meritve temperatur, popis živali, fotografiranje
20. 3. 2011	raziskovanje jame
8. 5. 2011	montaža vrat (priprava)
27. 11. 2011	namestitev napisov
11. 3. 2012	raziskovanje
18. 3. 2012	raziskovanje

Tabela 1. Raziskovalne in naravovarstvene akcije v jami Konasnica v letih 2010–2012, brez zmenkov, turističnih ogledov in podobnih obiskov.

odprtjem ožine. Za dovoljenje smo prosili Agencijo RS za okolje, ki nam je z odločbo št. 35602-89/2011-4 to dovolila. Hkrati je bilo DZRJL do izvedbe postopka izbire skrbnika imenovano tudi za upravitelja nalog skrbnika jame, naloženo pa nam je bilo tudi, da o številu obiskovalcev poročamo Zavodu RS za varstvo narave. Trenutno so ključni na voljo v Brunarici, kjer je tudi vpisna knjiga, druga vpisna knjiga pa je v sami jami za vetrolovnimi vrati. Tako s sedanjim šefom Brunarice Domnom Štilcem kot njegovim predhodnikom Davorjem Ambrožičem dobro sodelujemo in vsako leto skupaj pripravimo pregled števila obiskovalcev (tabela 2). Vidi se, da je po začetnem navdušenju oz. po prvih dveh letih zanimanje za jamo upadlo in jo na leto obišče okoli sto obiskovalcev. V povprečju jama gosti obiskovalce med 10 in 20 dni na leto. Med njimi so pričakovano najpogostejši gorenjski jamarji, sicer pa kakšnih rednih organiziranih obiskov nismo zaznali. Kaže, da smo dosegli vsaj naravovarstvene cilje, če že ne vseh raziskovalnih in dokumentacijskih. |

»Cesar Viljem« se prav gotovo mršči na nad pomanjkljivo dokumentacijo njegovega carstva. Foto: Primož Rupnik

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Število obiskovalcev na leto	354	227	111	135	114	121	74	78	47	97
Število dni z obiskom na leto	41	31	18	24	20	16	12	11	8	10
Povprečno št. obiskovalcev na dan	8,63	7,32	6,17	5,63	5,70	7,56	6,17	7,09	5,88	9,70

Tabela 2. Osnovni podatki o obisku jame Konasnica v letih 2011–2020 (pripravljeno po vpisni knjigi v Brunarici).

Matija Perne

LETOS SMO ČISTILI VODNJAK

V zgodbo me je potegnilo v torek, 19. maja 2020 ob 11:57, ko je Špela na dopisni seznam izvršnega odbora posredovala elektronsko sporočilo z neke druge liste. Na Primoževo obvestilo o fotografski razstavi Globine gora se je odzvala Stanka Dešnik, direktorica Krajskega parka Goričko. V skrivnostnem slogu je povprašala, ali bi nas zanimalo čiščenje nekakšnega vodnjaka pri nekem Gradu na Goričkem, »na daljnem vzhodu«, kakor se je izrazila. Nemudoma se je razvila debata, Primož in Đuro sta poznala Stanko in vodnjak, v nekaj urah so že krožile tako ocenjene mere kakor skrbi o arheološki dediščini in o ogljikovem dioksidu.

Potegnilo me je, ker se razkošju, da ne najdemo onesnažene jame mi, ampak ona nas, ne gre kar tako odreči, četudi je ta jama vodnjak. Zgodilo se je že, da smo si našli jamo, ki bi jo čistili, se trudili urediti vse potrebno od odvoza smeti naprej, a se nekaj ni izšlo in trud je bil zaman. Bolje je biti povabljen – naj gostiteljica poskrbi za vse, mi pa pridemo, opravimo svoje in se sončimo v sadovih njenega dela. Nobenega truda z organizacijo, nobenega tveganja. Pa tudi ego-centrično željo po spoznavanju sveta in domovine moram priznati. Moje poznavanje Goriškega je bilo približno sorazmerno s številom tam registriranih jam, pokrajino sem videl le z drvečega mednarodnega vlaka na turoben jesenski dan. Boljši izgovor za obisk kakor čišče-

nje vodnjaka s ferajnom bi težko našel.

Hitrejši izgovor za izlet je bil ogled vodnjaka pred čiščenjem, saj bi bilo neresno priti tja s celo ekipo in z vso šaro – ali še huje, brez kakega ključnega dela šare – ne da bi prej na smeti stopil ferajnovski škorenj. Primož je bil tam mimogrede 11. 6. sam in se ni spustil noter zaradi nestabilne obzidave zgornjega dela, je pa študiral, kako bi se ga dalo očistiti. Izvršni odbor je podprl čiščenje po predhodnem ogledu, a ni imel ekipe za to in je k ogledu povabil širše članstvo. Širše članstvo je imelo iste skrbi kakor IO, namreč o kakovosti zraka in o kulturnovarstvenikih, ogledno odpravo pa smo hitro organizirali.

V vodnjak smo šli 11. 7. pogledat Beki, Aladin in jaz. Bili smo blazno previdni kar se zraka tiče, kajti previdnost je mati modrosti. Z nekaj nespretnosti je to pomenilo, da sem bil tudi blazno počasen. Potem ko sem zrak preveril s svečo, sem se v vodnjak spustil pritrjen na dvojnem škripčevju, da bi me lahko tudi onesposobljenega potegnili ven, vse to pa počel s prečke prek vodnjaka. Da si boste bolje predstavljali, upoštevajte, da nisem reševalec, pa še nekdanje znanje mi že nekoliko rjavi. Ne povem, koliko ur mi je vzelo, a se je vendarle varno izšlo.

Pod besedo »vodnjak« si idilično predstavljamo, da je nadzidan z ličnim obodom iz fino klesanih kamnitih blokov, nad njim je leseno ali kovano ogrodje z vitlom, morda streha, pokriva ga kovan pokrov, bodisi poln bodisi mreža. Če je grajski, to pomeni, da je sredi kamnitega tlaka na grajskem dvorišču. No, ta sploh ni tak.

Je osnovna verzija, brez dodatne opreme. Ima zgolj tisto, kar vodnjak mora imeti, da se mu reče vodnjak, in smeti namesto vode. Gre za luknjo v tleh, podobno breznu, le bolj okroglo. Ni na dvorišču, ampak v grajskem parku. Premier ima tri metre in četrt, ograjen je s plotom in z mrežo, da kdo ne pade vanj. Rob je obraščen z bršljanom. Zgornji trije metri so obzidani z velikimi kamni in opeko, obzidava je nestabilna in že grd pogled je dovolj, da kak kamen pahne v globino. Globlje so stene le živa skala, menda tuf. Na treh nivojih so v stene vklesana ležišča za tramove. Globine je bilo 13,7 metra do smeti, vejevja, listja, žab, polžev in belouške. Smeti so bile dokaj običajne: platenke, plenice, posodje, jedilni pribor, preproge, televizor. Glavna ugotovitev je bila, da se bo na čiščenje potrebno dobro pripraviti, saj se sten vodnjaka ne bo smelo dotikati prav nič, da bo ekipa na dnu varna – dobro pripravljenim pa se nam ne bo imelo kaj zatakni, še posebej ne dobesedno, tako da samo čiščenje ne bi smelo biti zahtevno.

Odločili smo se, da bomo čistili, če bo le zadoščeno kulturnovarstvenim pravilom. Za to je skrbela Stanka in dogovorili smo se o datumu: 26. september, če dočaka-mo papirje. Papirji so prišli in predpisali, da moramo o čiščenju obvestiti zavod za varstvo kulturne dediščine, ki nam bo poslal konservatorja arheologa v nadzor. To me je še utrdilo v sklepu, da bomo vse do potankosti pripravili dan pred čiščenjem, da ne bi zjutraj pod nadzorom arheologa zapravljali časa, popoldne pa prezgodaj zaključili zaradi konca nadzora. Sicer pa smo v tednih pred čiščenjem tuhtali, kako pritrčiti škripec dovolj visoko

Odmor. Foto: Nika Pišek Szillich

Pogled z dna. Foto: Matija Perne

dovolj nad sredino vodnjaka. Trinožnika si ni bilo težko zamisliti, težje je bilo izbrati material. Prva ideja so bili elementi gradbenega odra, toda kje jih dobiti in kdo jih zna uporabljati? Zato smo se odločili za klasiko, za les, ki naj bi bil v gradu na zalogi v primernih merah.

Nadzorni arheolog je navsezadnje odpoval udeležbo. Tako nismo bili pod časovnim, ampak pod arheološkim pritiskom, da sami pravilno ugotovimo, kje je konec smeti in začetek bronastih čelad in koščenih igel – ali tudi predmetov, manj očitno starejših od stoletja.

Prišel je petek pred čiščenjem, prvi deževen dan po dolgem času. Moj oče je na grad prispel pozno dopoldne, mi trije smo prikolesarili zgodaj popoldne. Nič prezgodaj, kajti do treh popoldne je bilo treba rešiti najbolj kritične probleme. Grajski vzdrževalci so sila priročni, vrhunsko opremljeni in izvrstno povezani z okoliškimi podjetniki, toda njihovim najdaljšim drogovom je do šestmetrskih vendarle zmanjkalo dober meter. Ker škripec ne sme biti prenizko, smo prešli na plan B: gradbeni oder. Tonči je vrtel telefon, toda kdor se je javil, odra ni imel, kdor ga je imel, se ni javil. Na vrsto je prišel plan C: sprehod po grajskem parku (z motorco v roki). Ta je pomagal – ko je bila motorka komajda ogreta in prva bukev ravno očiščena nadležnih vejic, je gradbenik vrnil klic! Tričetrt ure in en izlet v vas kasneje je bil material za oder pri vodnjaku, električna za vitel napeljana, ograji umaknjeni in zamenjani s signalnim trakom.

Vzdrževalci so šli na zasluženi počitek pred delovno soboto, nam se je pridružil Aladin in lotili smo se gradnje v slogu legendarne risanke ... a je to! Opazili smo, da smo nevede nabrali dva tipa spojka, od teh enega neuporabnega, in da je uporabne polovice le za silo dovolj. Sestavili smo model trinožnika v merilu 1:4, deloval je odlično. Lotili smo se pravega trinožnika prek vodnjaka in ugotovili, da smo nekaj naredili drugače kakor pri pomanjšanem modelu. Skratka, po popoldnevu igranja s cevmi, spojkami in viličastimi ključi je trinožnik stal. Z vrha trinožnika je visela vrv za dostop kot posledica nepojasnjene, a bistvene, razzodnosti v ključnem trenutku. Dela nam je zmanjkalo, ker škripca in vitla še nismo imeli. Okrepitev člansva in opreme so prispele približno hkrati z mrakom in z okrepitevami dežja. Zatekli smo se v eno od vaških picerij, potem pa spat, mi trije kot prvi. Dogajanja, ki smo ga zato

zamudili, je bilo bržkone dovolj za še en članek. Spali smo v gradu, v eni od praznih soban in v pisarni. Na srečo turistov v apartmajih v taisti zgradbi je grad velik in šumel je dež.

S pripravami nadaljujemo v deževnem sobotnem jutru, in sicer začnemo pozno in delamo počasi. Nervoza med maloštevilnim občinstvom narašča, saj smo na »delu« že okrog 22 ur, od čiščenja vodnjaka pa še nič, niti ovitek bonbona še ni prišel na plano. Toda ko je vitel nameščen in jamska ekipa opremljena, čiščenje steče! Kontejner vreče letijo v jamo, se polnijo in se polne električno dvigujejo. Vrhno plast odpadkov uspešno ločimo na kovino, plastiko, steklo in ostalo, globlje sledi ločevanje na odpadke, kamen, les in prst – nič od tega ne sodi v vodnjak. Vreme se zvedri. Odpadki gredo naravnost na traktorsko prikolico, toda ker ostale frakcije izgubljam na druge kupe v parku, se jih ne nabere dovolj, da bi se šopirili na njih. Na dnu se začne sluti vodo, morda smo torej res v vodnjaku ali vsaj v cisterni – slišali smo več različnih zgodb o tej luknji. Čas je za kosilo, tudi s tem se krajinski park izkaže. Čeprav se nismo znali prešteti in nas je več kakor je bilo napovedano, smo siti in srečni.

Po eni od legend, ki je ne znam ponoviti, iz gradu vodi skrivni predor v cerkev v vas. V zgodbi ljubezen in sovraštvo pripeljeta do tega, da par zbeži po rovu, on se reši, ona umre ujeta pod zemljo. Ker je vodnjak na nenavadnem kraju v parku in je bil nenavadno brez vode (pa tudi brez vitla, verige in vedra), smo seveda pomislili, da bi bil lahko to ne vodnjak, ampak del zasilnega izhoda. Druga pripovedka je bolj prozaična, a zato morda še bolj odvratna: Rdeča armada, ki je v gradu imela bolnišnico, naj bi vodnjak uporabljala kot odlagališče odrezanih udov.

Po kosilu sem bil iz osebnih razlogov par ur odsoten (hvala Puticku za organizirano anarhijo, da delo nemoteno poteka nepričakovani odsotnosti kogarkoli navkljub) in čim sem se vrnil, se je akcija končala. V vodnjaku nas je presenetila voda in onemogočila nadaljnje delo. No, na vodo nismo bili povsem nepripravljeni, imeli smo sod, s katerim bi jo lahko vlekli ven in nadaljevali. A vse skupaj je bilo preveč ogabno za tako pozno uro, pa smo zaključili, ne da bi potrdili katero

Previdno. Foto: Primož Presetnik

od legend. Ali gre za izgovorjanje na višjo silo ali je do vodne gladine očiščen vodnjak USPEH, ne vem in boste morali presoditi sami. Za nazaj mi je jasno, da se nam arheologije ni bilo bati. Dokler je bil vodnjak v uporabi, so pazili, da šare niso metali vanj, opustili so ga najbrž v po-arheoloških časih, da bi bil pred stoletjem že zasut nad nivo vode pa bi bilo sploh nezaslišano.

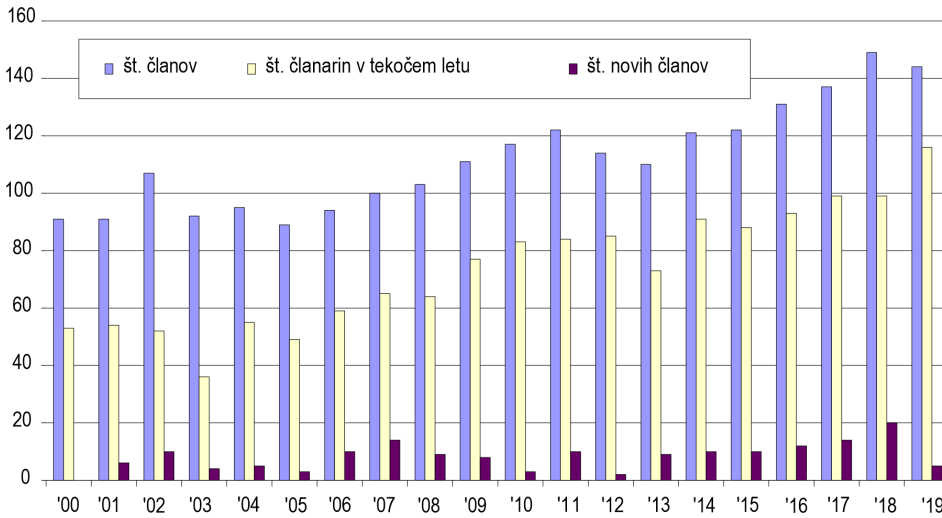
Smeti so me razočarale. Zvezda dneva je bil televizor Hitachi, ki je bil fascinanten, toda konkurence res ni imel. Že prvega zasledovalca si ni bilo vredno zapomniti in si ga nisem. Zaradi okoliščin so se mi zdele zanimive obrobe okenskih stekel z etiketo, da so za krajinski park Goričko. Očitno jih je odvrigel izvajalec gradnje bližnjega zasteklenega stopnišča.

Našo družino je vleklo domov in smo se podvzivali kmalu po koncu čiščenja, še preden smo grajski park pospravili za sabo. Te »podrobnosti« smo hvaležno prepustili Članom, ki so na gradu prenočili še enkrat in naslednji dan nadaljevali s članskimi opravili.

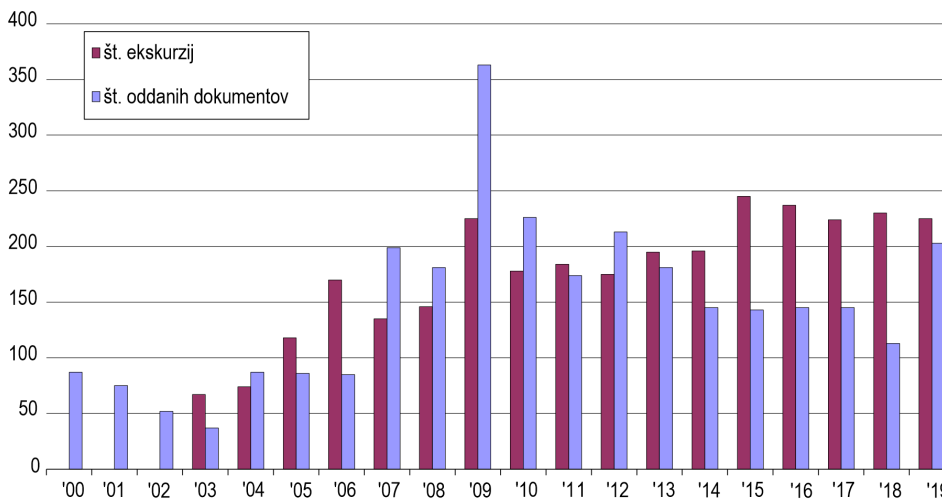
Zahvaljujem se vsem, ki ste in so pripomogli k opisanemu dogodku. Posebej bi rad pohvalil Krajinski park Goričko in njegovo vrhunsko podporo od dovoljenj in organizacije do fizične in materialne pomoči pri samem čiščenju ter skrbi za naše želodčke in zavetje. Hvala Inštitutu za raziskovanje krasa ZRC SAZU, ki nam je posodil vitel, in vsem lokalnim podjetjem, ki so priskočila na pomoč – brez odvoza smeti in gradbenega odra bi tenko piskali. Hvala Članom, ki se niste ustrašili dežja in ste prišli narediti, kar smo si zadali. Bilo je lepo. |

Primož Presetnik

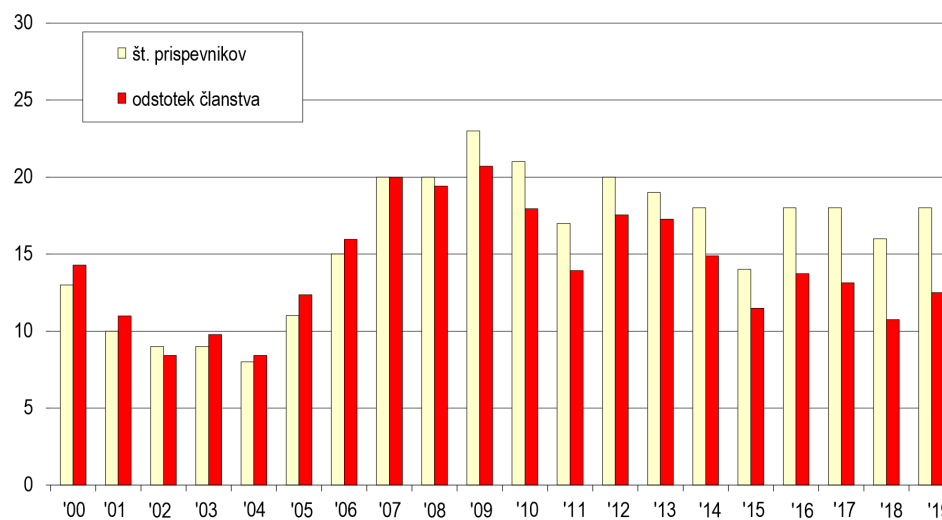
**KAZALNIKI USPEHA DRUŠTVA DO KONCA LETA 2019, DEJAVNOSTI
KOMISIJE ZA KATASTER JAM DZRJL MED 2010 IN 2019
TER NOVO REGISTRIRANE JAME V LETU 2019**

Slika 1. Število članov, število plačanih članarin in število novih članov DZRJL 2000–2019.

Slika 2. Število ekskurzij in število oddanih dokumentov v kataster DZRJL 2000–2019. (za nekatera leta ustrezni podatki še niso zbrani)

Slika 3. Število prispevnikov in odstotek članstva, ki je oddajalo katastrske dokumente v letih 2000–2019.

Podoben pregled je bil objavljen v GP leta 2014, kjer so podana tudi izhodišča, kaj nam kažejo posamezni kazalniki. V spodnjih poglavjih je predstavljeno stanje, veljavno ob občnem zboru v letu 2020, saj do oddaje tega prispevka še ni bilo na voljo urejenih podatkov o oddanem katastrskem gradivu za leto 2020. Tako v sledečem tekstu zadnje desetletje pomeni obdobje od stoletničnega leta 2010 do konca leta 2019.

Članstvo

Lepo je videti, da društveni udi rastejo in se bohotijo (slika 1), očitno se nam trenutno ni bati izumrtja. Stoletnično leto smo pričeli s približno 120 člani, ki smo jih z rahlim vmesnim upadom zadržali do leta 2015, od takrat pa je število zelo lepo naraslo na preko 140, čemur je seveda sledilo tudi število plačanih članarin. Za omeniti je, da smo leta 2019 prvič prekoračili mejo več kot 100 plačanih članarin na leto, k čemur je nedvomno prispevala izrazita vztrajnost blagajničarke. Gotovo je takšno povečanje tudi rezultat dela z novimi člani, ki jih na leto dobimo od pet do 20, odvisno od sezone. Zato se vsi, ki so sodelovali na jamarskih šolah in ostalih ekskurzijah za zelence, lahko upravičeno trepljajo po ramenih – ali kjerkoli drugje, če jim tako nalaga GI-CI-PI kodeks.

Intenzivnosti terenskih raziskav

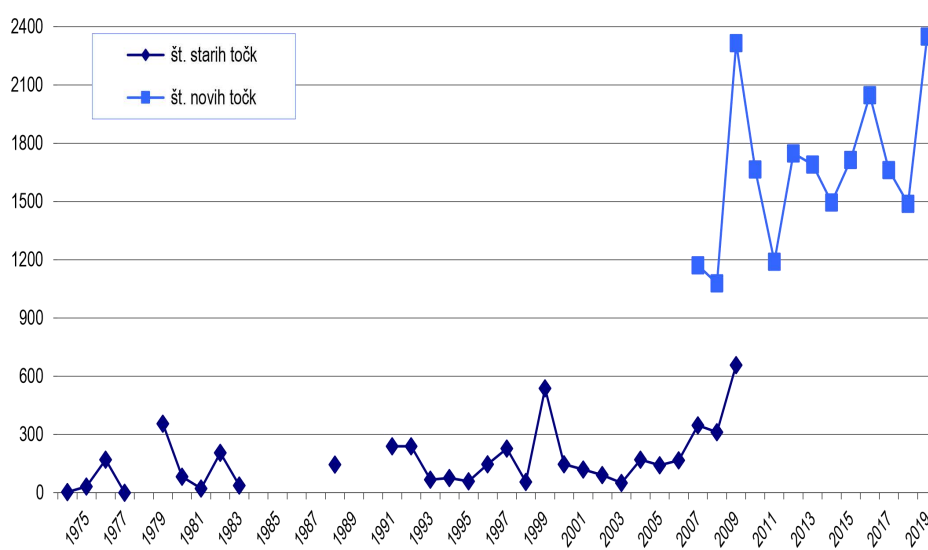
Takšna raziskovalna mrzlica še ni bila videna v samostojni Sloveniji in v nekaj desetletjih pred tem, verjetno pa sploh v zgodovini društva (slika 2). Od leta 2015 dalje opravimo preko 220 ekskurzij na leto, vendar tudi v predhodnih letih nismo zelo zaostajali. Število oddanih dokumentov je v zadnjih letih res upadlo, kar pa ni hudo, saj za vsak obisk jame nismo pisali posebnega dokumenta in so tako mnoge ekskurzije v večje jame združene v en dokument. Morda bi si lahko želeli, da bi se pisne dokumentacije lotil še kakšen član več. Vendar se, glede na to, da na leto odda gradivo med 15 in 20 avtorjev oz. med 10 in 18 % članstva, tudi tu ne moremo prav pritoževati (slika 3).

Kvaliteta raziskav in zbranega materiala

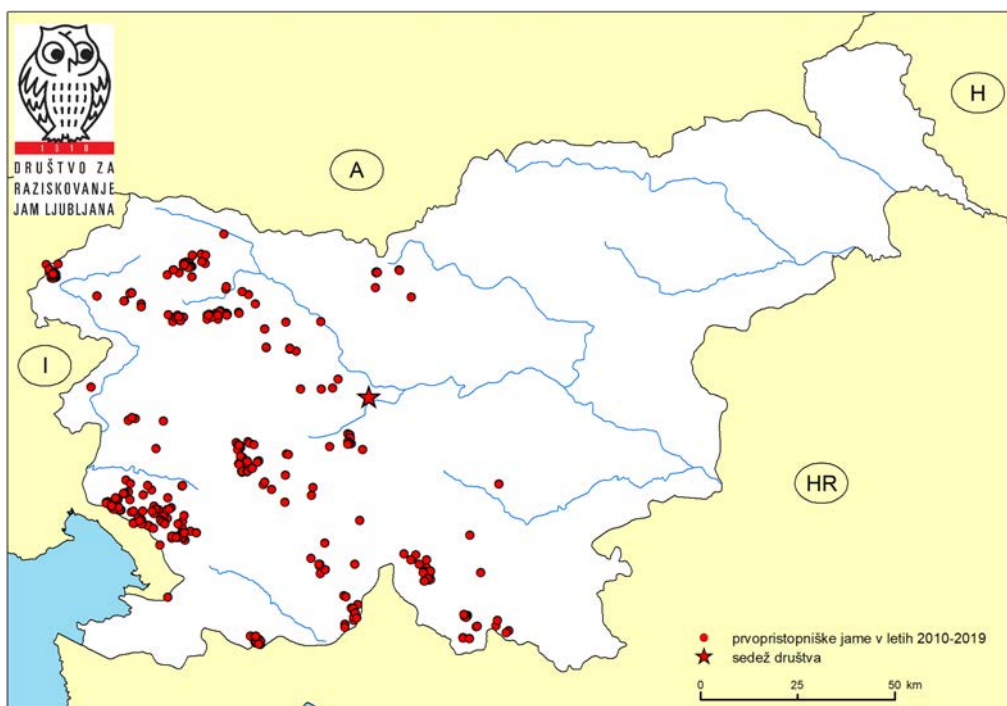
Podeljeno točkovanje katastrskega gradiva, ki ga je tudi zadnje desetletje opravljal THE Stari, je pokazalo, da nam gre dobro oz. celo zelo dobro. V povprečju so bili letno dokumenti ocenjeni z okoli 1.700 točkami, posamezni viški dokumentacijske dejavnosti pa tudi s preko 2.000 (tabela 1, slika 4). Število izmerjenih kilometrov je skokovito napredovalo – in to niso bili plitki praktično površinski metri, temveč so to bili večinoma trdo prigarani metri na večjih globinah, kjer so se odpirala nadaljevanja ali pa smo jih odpirali mi. Nismo pa raziskovali samo že poznanih jam, temveč smo letno registrirali med 33 in kar 75 novih jam. V letih 2010–2019 je 42 naših zapisnikarjev samostojno opisalo 465 novih jam in so z ostalimi jamarskimi klubi sodelovali pri opisu še osmih. Deset članov je povprečno opisalo ali sodelovalo pri opisu vsaj ene nove jame na leto: Tomaž Krajnc: 84, Rok Greč: 82, Gregor Pintar: 60, Matic Di Batista: 26, Špe-la Borko: 25, Uroš Kunaver: 25, Riko Greč: 20, Matt Covington: 19, Matej Blatnik: 17, Jure Bevc: 13. (vir: Osnovni podatki o jamah IZRK, marec 2020). Povprečno razmerje med A, B in C zapisniki (37 % : 18 % : 45 %) v zadnjem desetletju ni bilo idealno »zdravo Šuštaršičevo razmerje«, ker pa se razmerje nagiba v prid načrtom, lahko tudi tu le ploskamo. Češnje na torti teh pohval pa dajejo številčni podatki o izmerjenih jamskih metrih, ki so se od povprečno štirih kilometrov na začetku povzpeli do povprečno šest kilometrov na koncu zadnjega desetletja.

Leto	Dolžina (m)	Globina (m)	Št. točk (novih)	Št. novih jam	Tip zapisnika				
					A	B	C	D	E
2010	3.896	1.460	1.664,2	51	53	47	66	19	48
2011	3.787	1.040	1.189,5	39	43	34	50	24	49
2012	4.576	1.608	1.747,1	57	62	16	75	34	76
2013	4.886	2.180	1.689,8	44	49	23	65	33	45
2014	4.430	1.392	1.495,0	45	46	23	58	16	28
2015	5.781	1.289	1.713,1	43	47	22	56	13	41
2016	7.363	2.140	2.047,3	44	47	15	52	24	43
2017	5.930	931	1.662,2	44	45	27	56	13	49
2018	5.790	1.183	1.487,9	33	33	14	40	23	20
2019	6.886	1.927	2.349,9	75	78	20	82	19	27

Tabela 1. Skupne dolžine in globine izmerjenih rovov, število katastrskih točk, število novih jam in tipi zapisnikov DZRJL v letih 2000–2019.

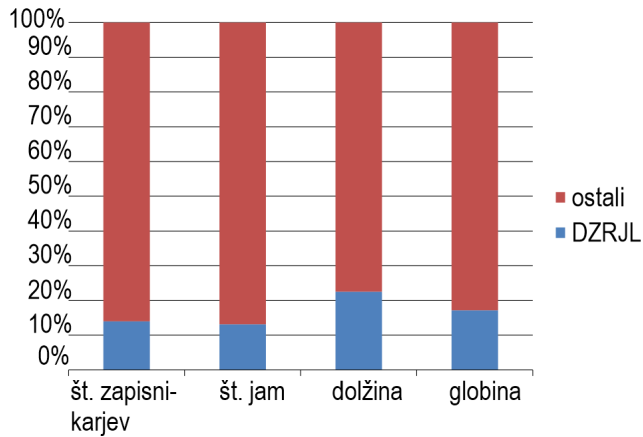
Slika 4. Število točk, ki jih je dobilo katastrsko gradivo DZRJL med 1974 in 2019. (za nekatera leta ustrezni podatki še niso zbrani)

Slika 5. Karta prvopristopniških jam 2010–2019 pove, da smo bili aktivni po velikem delu kraškega sveta Slovenije.

Mi in ostali

Vedno je smiselno opraviti neko primerjavo, kako nam gre v primerjavi z ostalimi 40 (ali nekaj takega) jamarskimi klubi v Sloveniji. Glede na preglednico Osnovnih podatkov o jamah IZRK (marec 2020) smo naši člani predstavljali 14,0 % delež vseh zapisnikarjev, oddali pa smo 13,1 % od 3.599 novo registriranih jam v Sloveniji med 2010 in 2019 (slika 6), kar je praktično enak delež. Te »nove jame« pa predstavljajo kar 22,5 % in 17,2 % delež glede na dolžino in globino, kar pomeni, da smo prispevali nadpovprečni kos raziskav našega podzemlja.

Slika 6. Primerjava deleža zapisnikarjev DZRJL in števila novih jam ter njim pripisanih dolžin in globin, ki so jih prispevali člani DZRJL ter ostali jamarski klubi v letih 2010–2019.

Delo komisije za kataster jam DZRJL 2010–2019

Komisija za kataster jam je osrednje delovno telo DZRJL, saj je ključnega pomena za namen delovanja društva. O organizaciji in zgodovini katastra obstaja več člankov izpod peresa Franceta Šušteršiča, delo komisije pa je ovekovečeno celo v Pesmarici DZRJL. Namen tega odstavka je prikazati delo množice Članov v zadnjem desetletju.

Leta 2012 sem prevzel vodenje katastra DZRJL, saj se običajno bivšega predsednika mora prestaviti kam, kjer ima še vedno čast in oblast. Na srečo je predhodni katastrist Grega Pintar še vsa leta točkoval prejeta gradivo in mi s tem odnašal skrbi, ki bi jih sicer imel. Za delo v klasičnem (papirnatem) katastru so bili najbolj zagnani (kakšno leto bolj, kakšno leto manj): Marjan Baričič, Diana Grublješič, Matic Di Batista, Marko Hrovat, Beki - Behare Rexhepi in Jaka Flis ter Joc Žibret (oprostito mi vsi, ki ste se s tem ukvarjali, pa vas nisem omenil, Putik bo že vedel). Katastrsko gradivo smo obogatili z več kot desetimi novimi mapami in po previdnih ocenah nad 3.000 listi, med katerimi so tudi neredki članki iz različnih prirodoslovnih revij. Ker je bilo gradivo urejeno še glede na koordinate po Delovnem seznamu jam, smo ga prerazporedili po mapah glede na koordinate IZRK, kar nam je vzelo kar nekaj let zložnega dela katastrskih uric. Predstavitel dokumentacijskega dela članstva je zbirno sproti objavljena tudi na domači strani društva.

Trenutno je katastrsko gradivo zloženo v 38 kolon, širokih po pet kilometrov od zahoda proti vzhodu. Sto enaintrideset map gradiva je razporejenih po geografski legi jamskega vhoda (od juga proti severu) v ustrezne kolone, devet posebnih map pa zajema bolj obsežno gradivo izbranih jam. Te jame oz. mape so:

Logarček, Vranja jama, Križna jama, Dihalniki v grdem dolu, Planinska jama, Najdena jama, Šimnova (= Gorjanska) jama, Trubarjev dan & Platonovo šepetanje & Romeo, Renetovo brezno in Brezno rumenega maka (= P4).

Prvoborec sekcije za digitalizacijo zapisnikov je bil v tem desetletju Jure Košutnik, potem leta 2018 pobudo prevzela Špela Borko, ki je z množico pomagačev jurišala na skeniranje dokumentov. V zadnjih par letih pa je zbiranje kar digitalnih verzij zapisnikov prevzel Jure Bevc. Tako smo se lahko leta 2019 prvič po desetletju oz. na sploh pohvalili, da sta usklajena papirni kataster in eKataster. Vsaj tako smo mislili, ker so nekatera kasnejša preverjanja pokazala, da vsega novega gradiva ni na voljo na e-katastru. Leta 2018 smo opravili še hitro analizo gradiva, naloženega na eKataster. Ugotovili smo, da od 2.580 jam, kjer smo prvopristopniki, kar 1.126 oz. 43,6 % nima nobenega dokumenta. To je indikacija, da je podoben manjek z dopolnilnimi zapisniki. Kar bo v prihodnjih letih seveda treba izpopolniti.

eKataster kot posebno vejo te komisije je najprej vodil David Senica, ki je februarja 2013 tudi zagnal eKataster jam 3.0. Od njega je štafeto prevzel Matic Di Batista, ki je 2018 zagnal eKataster jam 4.0. Leta 2012 je eKataster imel 127 uporabnikov s polnim dostopom, leta 2018 205, leta 2019 pa 227. Prijavljenih je vsako leto vsaj 100, vendar smo bili pri podeljevanju polnega dostopa zelo omejujoči in dovolili dostop bolj ali manj le potrjenim jamarjem. Nekatera ostala društva tudi že skrbijo za potrjevanje svojih članov, medtem ko moramo mi to delo opravljati še za večino ostalih. Izkazalo se je, da vsaj tretjine ljudi, prijavljenih pod imenom

enega jamarskega društva, v tem društvu niso poznali, zato jim seveda nismo odobrili dostopa.

Od ostalih pomembnejših dogodkov je za izpostaviti, da smo 2017 s trdom Nataše Sivec dobili tudi nov fotokopirni stroj, leta 2018 pa nas je Lojze Blatnik popeljal iz kamene dobe in v kataster napeljal dostop do svetovnega spleta.

Resen premik se je zgodil v odnosih z IZRK. V letu 2016 so se začela, v letu 2017 pa zaključila pogajanja o medsebojni ureditvi odnosov med IZRK in nami ter drugimi prispevniki v slovenski kataster jam. Kot zelo pripravljena za sodelovanje sta se pokazala tedanji predsednik JZS Matej Mihajlovski, pa tudi dr. Andrej Mihevc z IZRK. Rešitve so ugodne za vse in sedaj končno delamo po nekem zapisanem sistemu in kot enakopravni udeleženeec. Seveda pa je še vedno nujno spremljati izvrševanje pogodbe. Za konec tega dela pregleda pa zaključujem z vsekakor obrobno, vendar zanimivo epizodo, ko so nam neuradno-uradno izpostavili nenavadnost naših imen jam ter nam poslali pravila, po katerih naj bi se poimenovala nove jame. To za nas ni nič novega in se jih držimo, saj so jih prav naši člani sestavili pred desetletji. Vse skupaj je najbolje povzel Stari, ki je svoje pismo na temo zaključil s vzklikom Tri srca. Logični odgovor na vzklik pa je povzel tudi moja razmišljanja na to temo. Naj cveti sto imen.

Novo registrirane jame in katastrsko gradivo prejeto za leto 2019

Material je za leto 2019 prispevalo 18 članov, ki so v kataster oddali zelo veliko dokumentov (203) in od katerih jih je kar 14 registriralo vsaj kakšno jamo. V knjigo ekskurzij je zapisanih 225 ekskurzij, čeprav jih je gotovo bilo kaj več.

Glede na izmerjene metre je bilo to spet rekordno leto, saj smo skupaj namerili 6.886 metrov rogov in 1.927 metrov globine. IZRK je na podlagi naših podatkov registriral 75 novih jam. Vse oddano katastrsko gradivo pa je prineslo 2.349,9 točke. Na primer gradivo o Grvnu je prineslo 439,2 točke, o P4 202,3 točke.

Nad 50 točk so prejele dokumentacije o Prašnem dolu, Romeu, Lednem dolu in Pozabljeni jami pri Kmetovem breznu. |

Prvopristopniške jame DZRJL v letu 2020

Katastrska številka / ime jame / zapisnikar(-ji)

13151 / Jošpek1 / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela	13468 / Brezno 2 v grapi / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok
13152 / Frklajdunga / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela	13469 / Kavarna 1 v kaverni / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok
13153 / Beva vuknja / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela	13470 / Kavarna 2 v kaverni / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok
13154 / Brezdeva / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela	13471 / Jama nula pet / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok
13155 / Obevna / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela	13472 / Jama pod rebido / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok
13156 / Mihova jama / 2019 / DZRJ Ljubljana / Blatnik Matej	13473 / Oskrunjena jama / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok
13157 / Pozabljena jama pri Kmetoven breznu / 2019 / DZRJ Ljubljana / Blatnik Matej	13474 / Brezno v Trenkovcih / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok
13158 / Pozabljena jama pri Novem Svetu / 2019 / DZRJ Ljubljana / Blatnik Matej	13475 / Spodmol v Trenkovcih / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok
13159 / Gang / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela	13476 / Jernetov brezen / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok
13160 / Barat / 2019 / DZRJ Ljubljana / Di Batista Matic	13477 / Brezno v Jerkotovem spodmolu / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok
13161 / Brana / 2019 / DZRJ Ljubljana / Di Batista Matic	13478 / Gvišn / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela
13162 / Četna / 2019 / DZRJ Ljubljana / Di Batista Matic	13479 / Ta hvadna / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela
13163 / Grvn / 2019 / DZRJ Ljubljana / Di Batista Matic	13480 / Drat / 2019 / DZRJ Ljubljana / Di Batista Matic
13164 / Ta 2 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	13481 / Ahtat / 2019 / DZRJ Ljubljana / Di Batista Matic
13434 / Lj 12 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Kunaver Uroš	13482 / Varžat / 2019 / DZRJ Ljubljana / Bevc Jure
13435 / Lj 16 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Kunaver Uroš	13483 / Kaninsko trovhodje / 2019 / DZRJ Ljubljana / Bevc Jure
13436 / Lj 22 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Kunaver Uroš	13484 / Odkopanka pod taborom / 2019 / DZRJ Ljubljana / Bevc Jure
13437 / Na gliho / 2019 / DZRJ Ljubljana / Kunaver Uroš	13485 / Nad Prehodci 1 / 2019 / DZRJ Ljubljana / Bevc Jure
13438 / Špajza / 2019 / DZRJ Ljubljana / Kunaver Uroš	13486 / Nad Prehodci 2 / 2019 / DZRJ Ljubljana / Bevc Jure
13439 / V jami je zmaj / 2019 / DZRJ Ljubljana / Kunaver Uroš	13487 / Pokljuška odkopanka / 2019 / DZRJ Ljubljana / Bevc Jure
13440 / Lj 18 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Perne Matija	13488 / Prašni dol / 2019 / DZRJ Ljubljana / Bevc Jure
13441 / Lj 1 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	13489 / Snmavnca / 2019 / DZRJ Ljubljana / Pišek Szillich Nika
13442 / Lj 2 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	13490 / Vkn / 2019 / DZRJ Ljubljana / Pišek Szillich Nika
13443 / Lj 3 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	13491 / Jama med zidanicama / 2019 / DZRJ Ljubljana / Pišek Szillich Nika
13444 / Lj 4 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	13492 / Jama z netopirjem / 2019 / DZRJ Ljubljana / Pišek Szillich Nika
13445 / Lj 5 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	13493 / Jama na Golem Brdu / 2019 / DZRJ Ljubljana / Marinko Matevž
13446 / Lj 6 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	13494 / Čeudr / 2019 / DZRJ Ljubljana / Blatnik Alojzij
13447 / Lj 7 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	
13448 / Lj 8 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	
13449 / Lj 9 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela	
13450 / Lj 10 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela	
13451 / Lj 11 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	
13452 / Lj 14 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Pišek Szillich Nika	
13453 / Lj 15 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	
13454 / Lj 19 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Bevc Jure	
13455 / Lj 20 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Bevc Jure	
13456 / Lj 25 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela	
13457 / Lj 26 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Borko Špela	
13458 / Lj 27 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Bevc Jure	
13459 / Lj 28 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Bevc Jure	
13460 / Cerkev nad planino Poljana / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	
13461 / IF 1 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	
13462 / KA 1 (Kanin) / 2019 / DZRJ Ljubljana / Krajnc Tomaž	
13463 / Čudo kranjske zemlje / 2019 / DZRJ Ljubljana / Zamolo Aja	
13464 / Ledeni dol / 2019 / DZRJ Ljubljana / Rexhepi Behare	
13465 / Mravlji dol / 2019 / DZRJ Ljubljana / Flis Jaka	
13466 / Garsonjera / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok	
13467 / Brezno 1 v grapi / 2019 / DZRJ Ljubljana / GreCs Rok	

Članstvo po napornem pridobivanju novih metrov. Foto: Jaka Flis

Uroš Kunaver

PREDAVANJA IN DRUGI IZOBRAŽEVALNI DOGODKI V LETIH OD 2018 DO 2020

Od zadnjega pregleda predavanj in drugih dogodkov so minila že tri leta in nabralo se je kar 98 različnih dogodkov. V okviru rednih torkovih predavanj smo izvedli 19 predavanj, od katerih je bilo osem strokovnih s področij biologije, speleologije in varstva okolja, ostala pa so bila na temo jamarske tehnike, najnovejših odkritij, jamskih katastrof in drugih jamarskih dejavnosti. Izmed vseh torkovih predavanj je bilo šest predavanj s tujimi predavatelji. Poleg rednih torkovih predavanj smo izvedli še tri podelitve Putickove nagrade, 13 različnih predstavitev predavanj, od tega šest na Hrvaškem in eno v Avstriji, dve celodnevni predstavitvi na festivalih nevladnih organizacij, fotografsko razstavo na treh lokacijah, za nameček pa še intervju naše članice na Bolgarskem blogu.

V začetku 2020 nas je presenetil izbruh epidemije koronavirusa, ki je povzročil, da smo večino dogodkov tega leta preselili na splet. Izkazalo se je, da to niti ni tako zelo slabo, saj se je poprečno število obiskovalcev naših spletnih predavanj bistveno povečalo v primerjavi s poslušalci na klasičnih predavanjih. Rekord v gledanosti je zabeležilo predavanje Francija Gabrovška, kjer smo zabeležili kar 180 ogledov v živo.

REDNA TORKOVA PREDAVANJA

Posebnosti ledenih jam v zmernih širinah na primeru Slovenije in 50-letni monitoring ledenice G2 na Kaninu, Jurij Kunaver in Jure Košutnik, 16. 1. 2018, Biološko središče, Ljubljana
Ledene jame v zmernih geografskih širinah so izredno zanimive s speleološkega in klimatološkega vidika. Že same po sebi so posebnost med jamami, vse več raziskovalcev pa si je enotnih, da so tudi izredno učinkovit pokazatelj podnebnih sprememb. Na predavanju smo se

seznanili s splošnimi značilnostmi ledenih jam ter si ogledali nekaj rezultatov njihovega raziskovanja v Sloveniji v zadnjih letih. Predavanje je bilo zaključeno s pregledom 50 let trajajočega monitoringa ledene jame G2 na Kaninu. Jama G2 ima udoren vhod, je pretežno vodovarna, v njej pa se nahaja ledeni čep, ki se je v času opazovanj izrazito umaknil.

Varstvena genetika človeške ribice, Valerija Zakšek, 28. 2. 2018, Biološko središče, Ljubljana

Človeška ribica je slovenski nacionalni simbol in endemit Dinarskega krasa. Je izrednega naravovarstvenega pomena, v Sloveniji je znanih tudi največ njenih nahajališč. A koliko različnih prostorsko povezanih skupin ali populacij sploh naseljuje naš kras? Kako številčne so, kje so razširjene in kako so med seboj povezane? Kako ogrožene so? To so le nekatera izmed vprašanj, na katera so skušali odgovoriti raziskovalci tekom nedavno zaključenega raziskovalnega projekta, ki so ga izvajali na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete.

Prva biospeleološka ekspedicija – Biokovo 2017, Nikolina Kuharić, 3. 4. 2018, Biološko središče, Ljubljana

Hrvaško speleobiološko društvo je v sodelovanju z društvom Breganja in SOPD Imber v juniju 2017 organiziralo *Prvo speleobiološko ekspedicijo – Biokovo 2017*. Cilj ekspedicije je bil biološko raziskati osem globokih jam na planoti ter znova narediti načrt 572 metrov globoke Vilimove jame, sicer raziskane v 80-ih letih 20. stoletja. Končni izplen ekspedicije, tako speleološki kot tudi biološki, je presejal pričakovanja. Skupno so obiskali 26 jam, od tega osem globokih. Na ekspediciji je bilo najdenih vsaj deset za znanost novih živalskih vrst. Izdelani so bili načrti šestih jam, dva od teh globokih (Jama pod Kamenitim

vratima, Nova Velika jama). Na predavanju smo izvedeli tudi več o sami organizaciji ekspedicije, njenem poteku, najdbah in končnih rezultatih.

Slovenska jamarska odprava Albanija 2018, Mitja Mršek, 13. 11. 2018, Biološko središče, Ljubljana

Na predavanju je bila predstavljena odprava v trenutno najdaljšo Albansko jama Shpella e Zezë. Gre za sedmo v nizu jamarskih odprav, na katerih so sodelovali slovenski jamarji, pri čemer je bila letošnja prvič povsem slovenska. Jama Shpella e Zezë, ki se jo raziskuje že več let, pa je na podlagi takratnih raziskav postala najdaljša albanska jama.

Kaj pa zrak, je? in skrivnosti jamskega vremena, Franci Gabrovšek, 18. 12. 2018, Biološko središče, Ljubljana

Če ste se spraševali, zakaj je v jamah zrak, zakaj in v katero smer skozi jame piha, zakaj so nekatere jame tople, nekatere pa hladne in kaj nam veter lahko pove o tem, kaj nas čaka za neprehodno špranjo, potem je bilo to predavanje za vas. Predavatelj je na primerih jam predstavil osnovne mehanizme in značilnosti jamske meteorologije. Največ zgodb je bilo iz Postojnske jame, kjer je že več let vzpostavljena opazovalna mreža. Pokazal je tudi zanimive rezultate iz Škocjanskih jam in še bolj nenavadno dogajanje v Breznu treh src na Snežniku. Govoril je tudi o pomenu jamske klime za ostale procese v jamah.

Kaj je novega o podzemnem toku Ljubljani, Matej Blatnik, 15. 1. 2019, Biološko središče, Ljubljana

O pretakanju podzemne Ljubljani je bilo narejenih že veliko raziskav, še vedno pa vsaka nadaljnja prinese veliko novih spoznanj in včasih še več novih vprašanj. V predavanju se je avtor osre-

Predavanja »V ablaku«, na platformi Youtube. Vir: zajem zaslona

dotočil na novosti o pretakanju vode med Planinskim poljem in izviri Ljubljanice, do katerih so prišli z zveznimi meritvami višine, temperature in prevodnosti vode v izbranih jamah. Meritve, opravljene predvsem v času visokih voda, so razkrile novosti v smereh pretakanja vode ter prisotnost številnih barier ter prelivov, ki nakazujejo na prisotnost večjih, a še nepoznatih podzemnih prostorov.

Izzivi v varstvu podzemnih živali, Maja Zagmajster, 19. 2. 2019, Biološko središče, Ljubljana

Ko se v jame odpravljajo speleobiologi, v primerjavi z drugimi jamarji po rovih napredujejo precej počasni – iskanje drobnih in večinoma redkih živali je namreč precej zamudno opravilo. Dobro poznavanje razširjenosti podzemnih živali je ključnega pomena ne le za razumevanje njihove ekologije, ampak tudi za opredelitev njihove ogroženosti. Podzemne živali imajo namreč izjemno majhna območja razširjenosti, še vedno so mnoge znane le iz po ene same jame! Taki endemiti, ki jih je polno tudi na našem krasu, predstavljajo izjemen doprinos k svetovni naravni dediščini, to pa prinaša tudi odgovornost, da jih varujemo. Jame pri nas so zakonsko zavarovane, zavarovane so tudi nekatere podzemne vrste živali. Toda jame predstavljajo le »okna« v obsežen podzemni splet človeku nedostopnih kanalčkov in špranj, kjer se brez težav gibajo podzemne živali. To pomeni, da mora biti pristop k varstvu podzemnega življenja kompleksnejši. Predavateljica je predstavila rezultate nekaj študij, v katerih so se ukvarjali tudi s tem problemom.

Hrvaški kataster jam, Jana Bedek, 2. 4. 2019, Biološko središče, Ljubljana

Kataster jam Republike Hrvaške je uradni kataster jamskih objektov, ustanovljen s strani Državnega zavoda za varstvo narave (danes Ministrstvo zaščite okolja in energetike) v sodelovanju z jamarškimi društvi in Hrvaškim geološkim inštitutom. Od začetka delovanja (2015) do predavanja je bilo v Kataster vnesenih 2.498 jam (približno 28 %

raziskanih). Pri delovanju katastra sodeluje 26 od 40 aktivno delujočih društev, število sodelujočih pa še vedno narašča. Kataster deluje v oblikičasne tehnične rešitve, medtem pa je v teku izdelava relacijske podatkovne baze, ki bo predstavljala trajno rešitev. Vsebinska katastra je v celoti dostopna sodelujočim inštitucijam s področja varstva narave ali zaščite človeških življenj in lastnine. Pristop širše javnosti je omejen. V predavanju nam je Jana Bedek predstavila takratno stanje Katastra ter razvoj baze podatkov, s posebnim poudarkom na osnovnih pravih vnosa podatkov.

15 let podvodnega raziskovanja v Hercegovini, Gergely Balasz, 4. 6. 2019, Biološko središče, Ljubljana

Na predavanju je bilo predstavljenih nekaj podrobnosti o potapljaškem raziskovanju izvirov in jam na območju vzhodne Hercegovine. Potapljanje v podvodne jame je fascinantna aktivnost, še posebej če imaš za izgovor znanstveno raziskovanje. Podvodna raziskovanja so se na območju porečja Trebišnjice v vzhodni Hercegovini začela leta 2004 z namenom najti jame, v katerih živijo človeške ribice. Kljub temu, da to območje obsega le 10.000 km², na njem leži ogromno število jam, ki jih še ni bilo mogoče vseh spoznati. Zato se raziskave nadaljujejo.

Mehiško podzemlje, Jure Bevc, 1. 10. 2019, Biološko središče, Ljubljana

Bill Stone že desetletja organizira ekspedicije v jame na pogorju Sierra Juarez v mehiški zvezni državi Oaxaca. V letu 2019 se je slovenska ekipa udeležila odprave v kilometer in pol globoko mehško jamo Cheve. Na predavanju je bil predstavljen potek ekspedicije, posebnosti jame in zanimivosti z ogrevalne akcije, ki je na koncu trajala 15 dni.

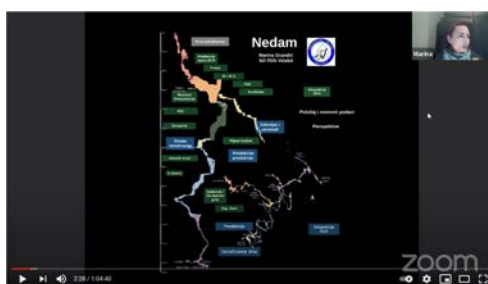
Nekaj izkušenj s področja preizkušanja jamarške opreme in kaj nam to pove o varnosti, Miha Staut, 19. 11. 2019, Biološko središče, Ljubljana

Tako rekoč od začetka raziskovanja jam je tehnična oprema za premagovanje nevarnih ali težavnejših odsekov jam

nepogrešljiva. Če je bila v tistih romantičnih začetkih – pa tudi še precej kasneje – proizvodnja tovrstne opreme v veliki meri prepuščena raziskovalcem samim, je z uveljavljanjem institucionalnega nadzora varnosti večinoma prešla v roke industrije. S tem prehodom je na eni strani pridobila konstantno in zahtevano kakovost proizvodnje, na drugi strani pa se je oddaljila od uporabnikov, ki si jo predstavljajo kot skorajda neuničljivo. Predavatelj je uvodoma na kratko predstavil postopek dajanja proizvodov na trg EU ter pravil, ki se jih morajo proizvajalci pri tem držati. Nato smo se sprehodili preko enot osebne varovalne opreme, ki se običajno uporabljajo v jamarstvu. Spoznali smo se z zahtevami, ki jih morajo izpolnjevati, ter si ogledali nekaj primerov staranja in obrabe v jamarški praksi. Na koncu je predavatelj starajočo in neustrezno opremo postavil v kontekst tveganj, prisotnih v jamah.

Into the ice: Exploration and science on the Greenland Ice Sheet, Matt Covington, 10. 12. 2019, Biološko središče, Ljubljana

Večina vode, ki nastane s taljenjem površine ledeniškega pokrova na Grenlandiji, po krajšem teku po površju ledenika ponikne skozi ogromne jaške v ledu vse do tal pod ledenikom. Ta staljena voda deluje kot mazivo in povzroči, da se led prične gibati hitreje. To lahko povzroči dvojni učinek, pri čemer hitrejša taljenje ledu v času toplejših klimatskih obdobjev povzroči hitrejšo drsenje in odnašanje dodatnih količin ledu v morje. Ti procesi pa še niso dovolj raziskani. V okviru triletnega projekta sta bili izpeljani dve poletni odpravi na Grenlandijo, kjer so merili količino in nivo vode znotraj ledenika. V zadnjih dveh letih pa so v dveh jesenskih ekspedicijah s pomočjo jamarških tehnik in tehnik lednega plezanja raziskali notranjost ledenih ponorov. Na predavanju je predavatelj prikazal fotografije, filme in zgodbo o odpravah na grenlandski ledeniški pokrov ter ponudil nekaj osnovnih informacij o znanstvenih rezultatih teh odprav.

Predavanja »V ablaku«, na platformi Youtube. Vir: zajem zaslona

Jama Oaza – stvaranje jamskog sustava Crnopac, Matea Talaja, 14. 1. 2020, Biološko središče, Ljubljana

Jamarske raziskave masiva Crnopac so se začele že konec 80-tih let preteklega stoletja, vendar so se okrepile šele po odkritju velikih jamskih objektov (Kita Gačešina, Munižaba, Muda labudova) na tem območju. Med raziskovanjem največjega jamskega sistema Hrvaške Kita Gačešina-Dražanova puhaljka se je v mnogih letih odkrilo na desetine kilometrov podzemnih rogov. Odkritja v breznu Muda labudova v letu 2016 so pokazala morfološke podobnosti z največjim sistemom in s tem dodatno razburkala jamarsko domišljijo. Po odkritju brezna Oaza leta 2015 so se raziskave usmerile v to jamo, ki je hitro pokazala veliko podobnost z največjimi jamami tega območja. Intenzivna raziskovanja brezna Oaza v zadnjih treh letih so podaljšale to jamo prek treh kilometrov in jo približale jami Muda labudova in sistemu Kita Gačešina-Dražanova puhaljka. Med raziskavami v avgustu 2019 so se izpolnile sanje hrvaških jamarjev, ki so vrsto let poskušali povezati globoke jame masiva Crnopac: brezno Oaza se je povezalo v sistem. S tem je nastal jamski sistem Crnopac, ki je dolg preko 42 kilometrov in globok 797 metrov. Zaradi impresivne dolžine se je prvič zgodilo, da je hrvaški jamski objekt prišel na lestvico 100 najdaljših na svetu – natančneje na 88. mesto.

Čisto podzemlje – model zaščite kraškega podzemlja, Rudjer Novak, 11. 2. 2020, Biološko središče, Ljubljana

Čisto podzemlje je jamarska iniciativa, ki je petih letih spremenila koncept zaščite kraska na Hrvaškem. Na predavanju je bilo predstavljeno, kaj je bilo v tem obdobju doseženo in kako se borijo za ohranjanje jam na Hrvaškem. Kako začeti amaterski projekt iz nič? S kom in na kakšen način se pogajati? Komu in kako predavati? Kako ohraniti odnose in okrepiti sodelovanje znotraj jamarske srenje? Kakšna je vloga medijev, politike in velikih podjetij pri razvoju tovrstnih projektov? To so le nekatera od vprašanj, na katera je predavatelj odgovoril med predavanjem.

Planina Poljana, Matic Di Batista, 3. 4. 2020, spletno predavanje

Na prvem v seriji spletnih predavanj o aktualnih raziskavah in zanimivih jamarskih temah nam je Matic predstavil lanskoletna odkritja v bohinjskem podzemlju – okoli Planine Poljana.

Shpella e Zezë, Rok Stopar, 15. 4. 2020, spletno predavanje

Rok Stopar iz Jamarskega društva Dimnice Koper je predstavil najdaljšo Albansko jamo, Shpella e Zeze. Prikazal je potek raziskav med letoma 2009 in 2018.

Pot skozi goro, Špela Borko, 20. 4. 2020, spletno predavanje

Poleti 2019 je imela ekipa treh čast povezati niti dveh desetletij raziskav – povezali so jami Renejevo brezno in P4. Od leta 1998 je na več kot 160 akcijah sodelovalo vsaj 105 jamark in jamarjev. Alpinistični in ekspedicijski pristop, plezanje, potapljanje, čolnarjenje, znanost, ženska odprava, fotografija. Sistem je vse to in še več. Špela Borko je skozi predavanje približala sistem in motive, ki nas ženejo v mrzle globine Kanina.

Foto-prečenje jamskega sistema Renejevo brezno-P4, Uroš Kunaver, 24. 4. 2020, spletno predavanje

Konec preteklega leta je foto ekipa naše društva opravila foto-prečenje jamskega sistema Renejevo brezno-P4 na Kaninu in pri tem posnela serijo fotografij vse do globine 1.240 metrov. Odprava, ki je trajala pet dni, je bila že peta foto-akcija v ta jamski sistem. Tokrat se je foto ekipa do dna jame spustila skozi Renejevo brezno, vrnila pa se je skozi drugo jamo tega sistema – Brezno Rumena maka (P4). Obe jami sta bili povezani v sistem poleti 2019. Na predavanju so bile prikazane fotografije z vseh petih foto akcij, povezane v celovit pregled večjega dela tega jamskega sistema.

O usposabljanju astronautov v slovenskih jamah, Franci Gabrovšek, 1. 12. 2020, spletno predavanje

Čeprav astronaute urimo za pot v vesolje, torej navzgor oziroma stran od središča Zemlje, njihovi treningi niso vedno takšne narave. Evropska vesoljska agencija (ESA) izvaja program Caves, kjer astronaute spravijo za več dni v jamo. In zakaj v jamo? Spraviti ekipo na mednarodno vesoljsko postajo je drago tudi za bogate vesoljske agencije. In če bi se tam skupaj znašli ljudje z različnimi kulturami, pričakovanji, znanjem, navadami in merskimi enotami, bi bil kaos. Zato jih sodelovanja in sobivanja lahko učimo že na Zemlji. Dovolj je, da jih spravimo skupaj nekam, kjer se počutijo izolirane, jim je bivanje malo neprijetno, mogoče vsaj na videz nevarno in opravljajo naloge, podobne tistim na postaji. Jame so kot nalašč za to. In lansko leto so za to izbrali jame v Sloveniji. Zakaj in

kako je do tega prišlo, kako so potekale priprave in usposabljanje samo ter kdo so bili tečajniki, smo lahko izvedeli na predavanju.

PREDSTAVITVE NA KONFERENCAH, SREČANJIH

An online cave cadastre for Slovenian caves, Matic Di Batista, Eurospeleo forum, Ebensee, Avstrija, 23.–26. 8. 2018
Predstavljen je bil eKataster DZRJL.

Skup speleologa Hrvatske – Ogulin 2018, 23.–25. 11. 2018, Ogulin, Hrvaška

Na skupu smo 24. 11. 2018 predstavili: Matic Di Batista: Brezno na Toscu. Špela Borko: Viševniški sistem. Špela Borko: Najdublja transverzala na svijetu? Istraživanja jame P4, Kanin, Slovenija. Matic Di Batista: eKataster jam – spletni katastar jama.

Skup speleologa Hrvatske – Pazin 2019, 22.–24. 11. 2019, Pazin, Hrvaška

Na skupu smo 23. 11. 2019 predstavili: Špela Borko, Ester Premate: Sustav Renejevo brezno-P4. Matic Di Batista, Behare Rexhepi: Nova otkrića iznad doline Bohinj.

PREDSTAVITVE DEJAVNOSTI DRUŠTVA, VABLJENA PREDAVANJA

Potovanje skozi goro, Špela Borko, Matic Di Batista, 12. 1. 2018, Center TNP Bohinj

V sodelovanju s PD Bohinjska Bistrica, h kateremu spada tudi Alpinistični odsek PD Bohinjska Bistrica in PD Srednja vas, ki je v 2018 obeleževal svojo 40. obletnico ustanovitve, smo pripravil predavanje o skrivnostnem podzemskem svetu naših gora.

Potovanje skozi goro, Špela Borko, Matic Di Batista, 17. 1. 2018, Infocenter Triglavsko roža, Bled
Ponovitev dogodka.

Predstavitev jamarstva kot NVO, Jaka Flis in Mitja Prelovšek, 6. 10. 2018, OŠ Brinje, Grosuplje

Predstavljena je bila dejavnost DZRJL.

Predstavitev društvene dejavnosti na Festivalu nevladnih organizacij LUPA, 11. 9. 2019, Breg, Ljubljana

Na festivalu nevladnih organizacij smo se predstavili s svojo stojnico, na kateri je bilo predstavljenih nekaj jamskih načrtov, fotografij in tehnična oprema za raziskovanje. Najpogumnejši so se lahko

preizkusili v premagovanju umetne ožine, sestavljene iz lesa.

Bohinjsko podzemlje: nova jamarska odkritja v gorah okoli Bohinja, Špela Borko, Matic Di Batista, 20. 12. 2019, Gasilski dom Kamnje, Bohinj

Na predavanju so bila predstavljena odkritja okoli Bohinja – Pokljuške jame, Brezno na Toscu in Planina Poljana.

Raziskovanje najglobljih slovenskih jam, Špela Borko, Mitja Mršek, 9. 1. 2020, Knjižnica Rakek, Rakek

Na predavanju so bile predstavljene nekatere raziskave globokih jam Kanina in Rombona: Čehi II, Rombonski jamski sistem in Sistem Renejevo brezno-P4.

Bohinjsko podzemlje: nova jamarska odkritja v gorah okoli Bohinja, Špela Borko in Matic Di Batista, 31. 1. 2020, Orožnova koča, Bohinj

Na predavanju so bila predstavljena odkritja okoli Bohinja – Pokljuške jame, Brezno na Toscu in Planina Poljana.

Fotografska razstava Globine gora, avtorji: Špela Borko, Ester Premate in Primož Presetnik, fotografije: Uroš Kunaver, Matic Di Batista in pomočniki
Razstava je posvečena dvema obletnicama: 110-letnici ustanovitve Društva za raziskovanje jam Ljubljana, najstarejšega še delujočega jamarskega društva v Sloveniji, in 100-letnici Spomenice Odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov, v kateri se je podzemlje prvič prepoznalo kot naravna danost, ki jo velja zaščititi in ohraniti.

Fotografska razstava Globine gora je v letu 2020 gostovala na treh lokacijah:

15. 5.–15. 6. 2020, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana,

15. 8.–18. 9. 2020, Orožnova koča, Bohinj,

Od 18. 9.–20. 10. 2020, Center TNP Bohinj.

Predavanje ob otvoritvi razstave Globine gora, Matic Di Batista, 18. 9. 2020, Center TNP Bohinj

Jame klasičnega krasa so ponos Slovenije, a naše najgloblje in najdaljše se skrivajo v nedrjih gora. Mrzle, zahtevne in nevarne globine visokogorskega krasa terjajo drznost in vztrajnost. Da bi javnosti približali skrito bogastvo narave, ki ga v živo uzre le peščica, smo pripravili fotografske utrinke iz jam Triglavskega narodnega parka, nastale v preteklem desetletju. Ob otvoritvi je predavatelj prisotne popeljal skozi zgodovino raziskav na območju Triglavskega narodne-

ga parka. Spregovoril je o začetkih visokogorskih raziskav v Triglavskem breznu, osvajanju Pološke jame iz doline proti zgornjemu vhodu, raziskavah pod Pokljuškim grebenom, izgubljenem Breznu na Toscu in nedavnih presenetljivih odkritjih pod Raskovcem.

Predstavitve društvene dejavnosti na Festivalu nevladnih organizacij LUPA, 10. 9. 2020, Breg, Ljubljana

Tudi v letu 2020 smo se na festivalu nevladnih organizacij predstavili s svojo stojnico, na kateri je bilo predstavljenih nekaj jamskih načrtov, fotografij in tehnična oprema za raziskovanje.

V globinah gora, Behare Rexhepi, 10. 11. 2020, spletno predavanje v okviru dogodka TEDxUniversityofLjubljana

Behare Rexhepi je študentka ekologije in biodiverzitete na Biotehniški fakulteti v Ljubljani in od leta 2015 aktivna jamarka v Društvu za raziskovanje jam Ljubljana. Je ena izmed petih jamark, ki so lani skupaj preživele pet dni 1.000 metrov pod zemljo in postavile svojevrsten rekord na svetovnem nivoju. Na predstavitvi je govorila o izzivih in potrebni pripravljenosti, ki jo taka odprava zahteva, ter o tem, kaj jamarje žene v raziskovanje globin podzemlja.

Društvo je organiziralo tudi podelitev Nagrade Viljema Puticka, ki je bila vsako leto na začetku marca:

6. 3. 2018 Podelitev Putickove nagrade 2017, NTF, Ljubljana

5. 3. 2019 Podelitev Putickove nagrade 2018, Biološko središče, Ljubljana

3. 3. 2020 Podelitev Putickove nagrade 2019, Biološko središče, Ljubljana.

Vsem, ki so nam omogočili, da smo lahko izvedli omenjena predavanja in druge dogodke, se lepo zahvaljujemo, še posebej pa Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, ki gosti naša redna torkova predavanja.

ČLANKI, INTERVJUJI, MEDIJI

Viševniški sistem: sedma najdaljša jama v Sloveniji in ostale novice s Pokljuke, Špela Borko, Jamar 2018

Brezno rumenega maka, Špela Borko, Jamar 2018

Izjemne nagrade za izjemne čase, Nagrada Viljema Puticka 2017, Teo Delić, Jamar 2018

Brezno na Toscu, Špela Borko, Jamar 2019

Romeo, Špela Borko, Jamar 2019

eKataster jam, Matic Di Batista, Jamar 2019

Presenetljiva jamarska odkritja med planinama Poljana in Suha, Špela Borko, 2. 8. 2019, Bohinjske novice

Notica o odkritju povezave Renejevo brezno-P4, 12. 8. 2019, Slovenske novice

Daleč stran od ponorelega sveta, novinarka A. R. Kurent, intervju s Špelo Borko, 24. 8. 2019, NeDelo

Odkrili jamski raj pod Rodico, novinarka S. P. Kovačič povzela poročilo Špela Borko, 10. 9. 2019, Gorenjski glas

Interview #8 – Špela Borko, 9. 10. 2020, spletni intervju jamarskega kluba Pod RB, Bolgarija. Interview je iniciativa,

posvečena diskusiji z jamarji iz vsega sveta. Špela je v intervjuju predstavila svojo jamarsko pot, aktivnosti DZRJL,

povzela aktualne raziskave in opisala načrte za bodočnost.

Ob povezavi Renejevega brezna in P4: 12. 8. 2019, Aktualna tema, Radio Prvi

Ženska odprava: 7. 11. 2019, Aktualna tema, RadioPrvi

Raziskovanje Petnjaka: 13. 10. 2020, Jutranjik, Radio Koper

Ob povezavi Renejevega brezna in P4: 10. 8. 2019, Ture avanture, MMC RTV SLO

Ženska odprava: 9. 11. 2019, Planet TV

Najverjetneje smo kakšen prispevek spregledali – o tem lahko vedno obvestite tajnika ali komisarja za izobraževanje, ki bosta pozabljeno vestno vnesla v društveni arhiv. |

T. H.

10. avgust 2019 ob 18:39
Bovec - MMC RTV SLO, STA

Po štirih dneh na kilometru globoko odkrili prehod na Kaninu

Raziskovali in bivakirali na 1000 metrih globine

Jamarji so odkrili podzemni prehod med dvema več kot tisoč metrov globokima jamama z vhodi na Kaninskih podih. V enoten jamski sistem sta tako združeni jami Renejevo brezno in P4, ki v dolžino skupaj merita 11 kilometrov.

Pojavili smo se tudi v novicah. Vir: zajem zaslona MMC RTV SLO

Ester Premate

DZRJL NA FESTIVALU LUPA

Predstavljanje jamarstva in našega društva je preko številnih poljudnih predavanj in člankov, fotografskih razstav, nenazadnje pa tudi socialnih omrežij postalo pomemben del društvenih objamskih dejavnosti. Ena od tovrstnih

priložnosti, kjer se društva lahko predstavijo širši javnosti, je Festival nevladnih organizacij – LUPA, ki je do danes pod okriljem CNVOS (Centra za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij) in Ministrstva za javno upravo doživel že 19 izvedb. Dogaja se v centru Ljubljane, ponuja pa predstavitve nevladnih organizacij z vseh koncev in krajev Slovenije in vseh mogočih področij delovanja. DZRJL se je festivalu prvič pridružilo septembra 2019. Tudi leto kasneje smo se ponovno odločili za sodelovanje, čeprav smo vedeli, da stojnica zaradi omejevalnih ukrepov ne more biti tako obljudena in zanimiva kot prvič.

so bili izjemno veseli kakšne od številki Glasu podzemlja. Stojnica je bila v 2020 okrnjena za najbrž najbolj zabaven rekvizit: bajsitlačnico (glej fotografijo). Ta je bila namreč izdelana in premierno predstavljena prav na LUPA – in čeprav ni prepričala prav veliko obiskovalcev stojnice, da bi jo preizkusili, je vsaj nam zagotavljala celodnevno zabavo. Lansko leto je bajsitlačnico zamenjalo obvezno razkužilo za roke, a je namesto LUPE z malo predelave doživela še napornejši dan, ko so jo člani vseh starosti, velikosti in oblik neumorno preizkušali na veteranski akciji.

Ferajnovne babe na LUPA 2019; Beki, Ester in Tjaša med testiranjem bajsitlačnice (ime po izdelovalcu – Bajsi & sin, podjetje za izdelavo človeštvu nepotrebnih in okolju neprijaznih izdelkov). Foto: Ester Premate

Na festivalu smo tako v 2019 kot tudi v 2020 pokazali starejšo in sodobno jamarsko opremo, vrteli fotografije iz podzemlja na monitorju, postavili model kraške jame in razobesili najlepše načrte večjih ferajnovnih jam. Ob stojnici je bilo vseskozi živahno. Obiskali so nas mimoidoči Ljubljančani in razstavljalci z drugih stojnic, sem in tja pa so se ustavili člani, ki jih na ferajn že dolgo ni bilo. Pri nas so se na klepetu zadržali tudi potomci že preminulih članov, ki

Če se bo le dalo, nas boste tudi v prihodnjih letih najbrž srečali na eni izmed stojnic. Vsekakor je z vidika prepoznavnosti društva in jamarstva dobrodošlo, da se za en dan pridružimo pisani družini na ljubljanskem Bregu, poklepetaimo z mimoidočimi in naše dejavnosti predstavimo tudi širše. Sploh v sedanjih časih, ko mnogim nevladnim organizacijam v Sloveniji ni ravno z rožicami postlano, je še toliko bolj pomembno, da smo vidni in soustvarjamo tovrstne dogodke.

Matic Di Batista

FERAJN V OBLAKIH

Lani smo člani opravili velik napredek pri urejanju meritev ferajnovnih jam. Postavili smo standarde za hrambo meritev za večja območja, kjer aktivno raziskujemo v zadnjih letih. Sistematično urejanje in shranjevanje meritev za raziskave na Kaninu je že leta uspešno vodil Jozl, pomagal pa mu je Lanko. Po Jozlovi smrti smo priskočili Lanku na pomoč še ostali. Nova odkritja na Poljani so botrovala, da smo sistem shranjevanja meritev v Survex projektih na novo premislili. Rezultat je bila posodobljena struktura, ki omogoča večjo preglednost in lažje dodajanje novih meritev.

Nova struktura je za sabo prinesla veliko dela pri urejanju Kaninskih meritev, ki se ga je herojsko lotil Aladin. Rezultat je že

viden pri večjih jamah in sistemih na tem območju. Z meritvami z območja Poljane je bilo dela precej manj, saj smo začeli s svežim stanjem. Le pridnim članom se lahko zahvalimo, da so nas zalagali z meritvami, in tako smo lahko zadeve še bolj optimizirali.

Končni rezultat je dostopen članstvu na repozitoriju GitHub. Gre za oblako storitev, ki omogoča spremljanje sprememb v datotekah ter vejitve med različnimi verzijami. Poleg tega pa še veliko več. Za laike: predstavljajte si mapo na vašem računalniku, v katero mečete tekstovne datoteke z meritvami. Vsakič, ko dodate novo datoteko ali pa le posodobite obstoječo, se to zabeleži. Poleg tega pa lahko naenkrat vodite dve ali več

verzij iste mape – v eni imate meritve devetih jam, v drugi pa urejate meritve desete. Ko so meritve urejene, jih lahko združite s prvo verzijo. Vse te združitve in spremembe so zabeležene in posledično lahko več uporabnik premeta zadeve sem ter tja, brez da bi pokvaril tisto verzijo, ki velja za edino popolno (resnično).

Te odlične funkcionalnosti, ki jih prinaša Git(Hub), so nas spodbudile, da urejene meritve spravimo na nov nivo. Tisti, ki ste se že srečali s Survexom, veste, da je en od produktov meritev tudi njihova 3D (lahko tudi 2D) predstavitev. eKataster že več let omogoča, da se le-te prikazujejo tudi v brskalniku. To pomeni, da lahko vsak, ki ima dostop do interne-

ta, v svojem brskalniku obrne 3D model jame (če je 3D model pripet jami). V lanskem letu smo končno izpopolnili tudi 2D prikaz tlorisa na zemljevidu.

Ker smo v prejšnjem odstavku ugotovili, da se GitHub zaveda raznih sprememb, je naslednji korak logičen. Zakaj ne bi GitHub ob morebitnih spremembah letih prevedel v nam znan Survex 3D/2D izvoz in tega naložil na eKataster. Vse kar manjka, je nekaj magije, ki jo je v loncu zamešal Lojze. Spisal je namreč niz ukazov, ki v oblaku zakuhajo nevihto, katere produkt je navidezen računalnik. Na ta računalnik se naložijo naše meritve ter se z nekaj drugimi ukazi prevedejo v 3D/2D model. Še dodaten ščepec ukazov in eKataster izve, da se je zgodila sprememba, ter naloži modele k jami, kateri pripadajo. Da se modeli ne naložijo naključni jami, poskrbi zelo preprosta konfiguracijska datoteka, kjer povemo, katera Survex meritev pripada kateri jami.

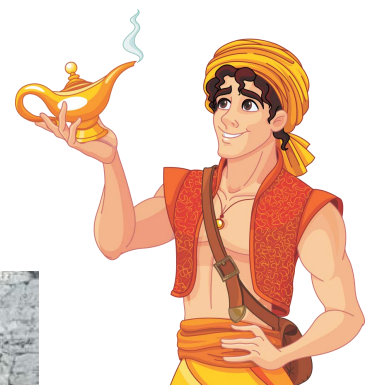
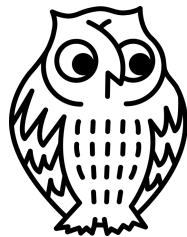
In rezultat? Verjetno je največ novih meritev na GitHub v zadnjem letu dodal Jure. Poleg tega je poskrbel, da so se imena jam pravilno preimenovala iz delovnih v tista, ki so kasneje romala v kataster. Ko se ekipa vrne iz jame Rajža, nove meritve takoj pošljejo Juretu, ki se akcije žal ni udeležil, ker ga boli nart. Ta meritve naveže na stare ter jih zaluča v oblak. GitHub, obogaten z Lojzetovo magijo, nato sproži proces grajenja modelov. Ko je slednji zaključen, obvesti o tem eKataster, ki pripne modele pravi- nim jamam. Ekipa lahko že na terenu preko eKatastra vrti 3D model in se čudi, zakaj se jama še vedno ni povezala v Grvn. Hkrati se z odkritji lahko pohvali svoji stari mami. Četudi ta na računalniku drugega kot eKataster odpreti ne zna.

Morda se zdi stvar zakomplicirana. Verjetno vse skupaj tudi je do neke mere zakomplicirano. A rešitev je že precej preprosta. Jure mora le imeti čas, voljo in nekaj osnovnega znanja uporabe Git

orodij. Rezultat pa, morate priznati, je precej sexy. Ker ima vsak napredek svoje stopnje razvoja, se lahko mirno nadejate, tudi taki, ki se ne želite naučiti uporabe Gita (pa čeprav zna biti uporaben tudi kje drugje), da bo v prihodnosti tudi ta korak preprostejši. A pustimo čas, avtorjem eKatastra in Git čarovniku pa, da zadihajo. Mislim, da gremo v pravo smer – predstaviti vsem članom na čim bolj slikovit način, kako rastejo jame, ki jih v društvu raziskujemo. Hkrati pa skrbeti za čim bolj urejeno dokumentacijo. The future is near. |

Avtor je sliko našel na spletu in jo tu objavlja za inspiracijo. Za to prevzema vso odgovornost: »Viva la revolución!«

Jozi in Putick bdita nad tridejevci. Foto Jozi: Primož Jakopin, Diba & Jure: Špela Borko, Lojze & Lanko: sebek. Vir Aladdin: Shutterstock

David Škufca

AKTIVNOSTI NA PODROČJU ZAKONODAJE IN JAVNEGA INTERESA

V letih 2019 in 2020 smo se kot društvo v javnem interesu na področju ohranjanja narave vključevali v javne razprave ob predlogih sprememb predmetne zakonodaje. Kot stranski udeleženci pa smo se vključevali tudi v upravne postopke, povezane s posegi, ki bodo imeli pomemben okoljski vpliv na podzemlje. V nadaljevanju so na kratko povzete nekatere aktivnosti, kot jih je zbral tajnik društva. Leto 2020 je prineslo spremembe zakonodaje, s katerimi se iz procesov odločanja o za ljudi, okolje in naravo pomembnih temah in investicijah želi izključiti zainteresirano javnost. Skupaj z drugimi NVO smo se na te namere aktualne vlade nemudoma in primerno odzvali. Glede na izkazane težnje oblasti po krnitvi pravice javnosti in NVO do udeležbe pri odločanju o okoljskih zadevah se zdi, da bomo v prihodnosti morali še več časa nameniti družbeni angažiranosti. Drugače društvenih zavez o varovanju kraške narave ne bomo mogli primerno in v zadostni meri uresničevati.

AKTIVNOSTI 2019

DZRJL je marca 2019 podalo *Predlog sprememb in dopolnitev Osnutka Pravilnika o določitvi kriterijev za izkazovanje pomembnejših dosežkov za podelitev statusa nevladne organizacije v javnem interesu na področju ohranjanja narave*, ki jim je MOP v večji meri prisluhnil in v pravilnik implementiral precej bolj življenjske pogoje od prvotno zapisanih.

ARSO nas je pozval k vključitvi v postopek pri izdaji dovoljenj za postavitve vrat na vhode šestih podzemeljskih jam. DZRJL je sestavilo *Mnenja DZRJL kot stranskega udeleženca v upravnih postopkih pri izdaji dovoljenj za postavitve vrat na vhode več podzemeljskih jam*. Zaprtje jame javnosti oteži dostop do jame in lahko preusmeri obiskovalce v druge, bolje ohranjene in bolj občutljive jame, s čimer se škoda na jamah lahko poveča. Poleg tega postavitve rešetke, četudi previdna, jami povzroči neposredno škodo. Zato menimo, da morajo za vsako zaprtje jame obstajati nesporni razlogi, zaprtje pa mora biti izvedeno na način, ki najmanj vpliva na jamo in podzemno živalstvo. Strinjali smo se z zaprtjem Jame v Dovčku in Osovniške jame. Nismo se strinjali z zaprtjem Velike Vo-

dene jame in Žirovcove jame. Za Dihalnik Šice in Brezno južno od železniške postaje Dutovlje pa smo namesto zaprtja predlagali postavitve varovalne ograje. K vsaki jami smo podali obrazložitev.

AKTIVNOSTI 2020

Izjava nevladnih organizacij glede 42. člena novega protikoronskega zakona (ZIUZEOP-A)

DZRJL se je pridružilo omenjeni izjavi, kjer opozarjamo na 42. člen zakona, ki nevladnim organizacijam v javnem interesu na področju varstva okolja določa skoraj nemogoče pogoje za sodelovanje v postopkih pridobivanja gradbenega dovoljenja, v katerih se presojuje tudi vplivi na okolje. Posredovali smo tudi podatke, ki jih je CNVOS (Center nevladnih organizacij Slovenije) potreboval za sestavo zahteve za ustavno presojo tega zakona. 23. 4. 2020.

Poziv vladi k umiku oz. preoblikovanju določenih členov novega ZIUZEOP-A

DZRJL se je pridružilo *Pozivu vladi k umiku oz. preoblikovanju določenih členov novega ZIUZEOP-A* (»protikorona zakon«), ki so s stališča varstva in ohranjanja okolja in narave sporni, ki ga je oblikovala t. i. Skupina strokovnjakov s področja biologije in somišljenikov – Zelena dežela. Poziv je izpostavljal spornost členov ZIUZEOP-A, ki umikajo okoljske varovalke, ki jih investitorji dojemajo kot ovire: predlagali smo, da se v celoti odstrani 42. člen in spremenijo člani 100.b do 100.h. 30. 4. smo še poslali pozive vsem državnim svetnikom Republike Slovenije proti sprejetju tega zakona. Poslano 27. 4. 2020.

HE Mokrice

DZRJL je 1. 10. 2020 s strani MOP prejel *Seznanitev z začetkom in potekom postopka in vabilo k udeležbi v postopku prevlade druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave v zvezi z integralnim postopkom izdaje gradbenega dovoljenja za objekt HE Mokrice*. Gre za prvi tovrstni postopek v Sloveniji. V dokumentu so nas vabili, da priglasimo svojo udeležbo v postopku, do katere smo upravičeni kot nevladna organizacija, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, v nasprotnem

primeru se smatra, da se s prevlado strinjamo. Oblikovala se je delovna skupina (Špela Borko, Maja Zagmajster, Ester Premate), ki je v sodelovanju z izvršnim odborom pripravila obsežno, s strokovnimi in znanstvenimi argumenti podprto gradivo, v katerem smo izrazili mnenje DZRJL o neustreznosti prevlade javne koristi proizvodnje električne energije nad koristjo ohranjanja narave. Opozorili smo na postopkovne in upravne napake v postopku prevlade javne koristi. Prvo mnenje smo poslali 26. 10. 2020. Po odzivu investitorja na mnenje DZRJL smo 13. 11. 2020 poslali še dodatno mnenje z utemeljitvijo zavrnitve investitorjevih argumentov.

Pripombe na predlog Gradbenega zakona (GZ-1)

DZRJL je 9. 9. 2020 na MOP poslalo *Pripombe na predlog GZ-1*, kot so jih sestavili v Civilni pobudi za ohranitev Plečnikovega stadiona v izvorni obliki. Gre za spremembe, ki dodatno odpravljajo varovalne mehanizme za varovanje zdravja, okolja, narave in kulturne dediščine. V osnovi gre za izključevanje NVO iz presojanja, odpravo potrebnih strokovnih elaboratov, omejevanje pravnih sredstev, za uvajanje obvoza prostorskih načrtov, kadar le ti ovirajo izvedbo projekta, itd. |

Jure Bevc

NEKAJ PRIMEROV NAPAK PRI MERJENJU S TOPODROIDOM

Od prihoda DistoX in programov, ki z njim komunicirajo, se je merjenje jam revolucionaliziralo. Postopek je precej hitrejši, da ne govorimo o izpolnjevanju zapisnikov. Pretipkavanje meritev živi povečini samo še v zgodbah o dobrih starih časih ...

A seveda ne gre brez zapletov in kot ponavadi je hudič v detajlih. Naj pojasnim. Če jamo merimo z laserjem, ki ima hkrati tudi naklonomer, kompas in bluetooth povezavo do še pametnejše naprave, na kateri rišemo skico, lahko poleg poligona iz vsake točke postreljamo še splay shote (nekateri jim lepo po slovensko rečejo stranske vizure): ko smo na neki točki, nanjo damo laserski merilnik in prosto streljamo po prostoru, da zajamemo njegove glavne karakteristike.

A kako pametna naprava ve, kdaj delamo glavno in kdaj stransko vizuro? Preprosto. Če naredimo določeno število (odvisno od programa, a ponavadi vsaj tri) dovolj med seboj podobnih si zaporednih vizur, jih bo program prepoznal kot glavno vizuro in jih spovprečil. Hkrati DistoX v trenutku, ko so si *natanko zadnje tri meritve* med seboj dovolj podobne, precej potihem zapiska. Pomen besedne zveze *dovolj podobno* lahko v TopoDroidu nastavimo, na DistoX pa ne, kar vodi v težave.

Nato se lahko premaknemo na tako določeno novo točko in postopek nadaljujemo, dokler nismo izmerili vsega. Če imamo v jami razcep, programu povemo, iz katere točke naj nadaljuje poligon.

Sicer ne vodim kakšne statistike, a se mi dozdeva, da se je v zadnjih dveh letih, odkar pretežno merimo s TopoDroidom, število opaženih napak kar precej povečalo. Morda pa samo več gledamo 3D modele. Kakorkoli, najboljše bo, da si dva najpogostejša tipa napak ogledamo na dveh resničnih primerih. Da se ohrani anonimnost, bom jami preimenoval v *Mravljišče* in *MB-29*.

Primer 1: Mravljišče (tabela 1)

Pri merjenju ene od vizur si trije splay shoti med seboj očitno niso bili *dovolj podobni*, da bi jih TopoDroid upal razglasiti za glavno vizuro. Tega med merjenjem ni nihče opazil ter zadeve popravil na roke (morda je DistoX sicer zapiskal, a je bila toleranca za TopoDroid presežena) in namesto, da bi se program premaknil na naslednjo točko (kot je to storila merilna ekipa), je vztrajal pri točki 13.

Točka	Tarča	Dolžina [m]	Smer [°]	Naklon [°]	Točka	Tarča	Dolžina [m]	Smer [°]	Naklon [°]
12	13	3,03	242,2	-29,8	12	13	3,03	242,2	-29,8
13	-	1,87	39,3	25,6	13	-	1,87	39,3	25,6
13	-	2,15	62,4	39	13	-	2,15	62,4	39
13	-	1,65	73,1	29,8	13	-	1,65	73,1	29,8
13	-	3,79	334,3	54,1	13	-	3,79	334,4	54,1
13	-	2,2	5,9	20,2	13	-	2,2	5,9	20,2
13	-	4,15	350,3	-41,1	13	20	4,15	349	-41,5
13	-	4,15	348,4	-41,8					
13	-	4,15	348,4	-41,7					
13	-	2,36	152,8	18,6	20	-	2,36	152,8	18,6
13	-	5,99	183,8	83,3	20	-	5,99	183,8	83,3
13	-	6,25	162,8	68,2	20	-	6,25	162,8	68,2
13	-	4,05	136	76,9	20	-	4,05	136	76,9
13	-	5,37	29,2	88,1	20	-	5,37	29,2	88,1
12	14	2,64	210,3	15,2	13	14	2,64	210,3	15,2
14	-	2,16	162,8	25,3	14	-	2,16	162,8	25,3
14	-	0,49	352,6	7	14	-	0,49	352,6	7

Tabela 1: Mravljišče. Na levi izsek tabele meritev z napakami, na desni popravljena verzija. Razlike so označene z rdečo oz. zeleno barvo. Meritve, ki imajo za tarčo -, so splay shoti.

Točka	Tarča	Dolžina [m]	Smer [°]	Naklon [°]	Točka	Tarča	Dolžina [m]	Smer [°]	Naklon [°]
7	8	10,05	142,8	-86,8	7	8	10,05	142,8	-86,8
8	-	3,42	173,6	64,3	8	-	3,42	173,6	64,3
8	-	3,03	16,5	-6,8	8	-	3,03	16,5	-6,8
8	-	3,58	320	-61,1	8	-	3,58	320	-61,1
8	-	8,17	325	-73,6	8	-	8,17	325	-73,6
8	-	13,75	346	-75,2	8	-	13,75	346	-75,2
8	9	26,28	16,8	-86,3	8	9	26,28	16,8	-86,3
9	-	0,39	17,2	-86,3					
9	10	26,23	16,6	-86,4					
10	-	1,97	289,3	-0,7	9	-	1,97	289,3	-0,7
10	-	3,34	345,4	1,3	9	-	3,34	345,4	1,3

Tabela 2: MB-29. Na levi izsek tabele meritev z napakami, na desni popravljena verzija. Razlike so označene z rdečo oz. zeleno barvo. Meritve, ki imajo za tarčo -, so splay shoti.

A se napaka tu ni končala. Z zadnje točke (ki je na levih meritvah ni, v desnih pa ima oznako 20) se je ekipa nato premaknila nazaj na točko 13, da bi izmerila še en odcep. Kdor je točko navezal, je pogledal, katera je bila zadnja, in v glavi preštel, da mora navezati na eno prej – torej na točko 12. Toda v resnici se meritve nadaljujejo iz točke 13. Kar je še huje, na izvornih meritvah neobstoječa točka 20 je v jami zelo dobro označena in se jo je že uporabilo za navezovanje meritev na eni od prihodnjih akcij – ki se jih je zato pred odkritjem napake navezovalo na točko 13.

Primer 2: MB-29 (tabela 2)

S TopoDroidom nismo več omejeni na natanko tri *dovolj podobne* splay shote, ki se pretvorijo v glavno vizuro – dokler so si meritve *dovolj podobne*, jih lahko naredimo poljubno veliko. Vendar pa morajo obvezno biti zaporedne. V tabeli meritev iz MB-29 lahko vidimo, da gre za veliko brezno – naklon je skoraj navpičen in razdalja med točko 8 in tarčo 9 je skoraj 30 metrov. Pri merjenju večjih brezen je pogosta težava, da je težko dovolj umiriti merilec, da bi lahko naredili dovolj *dovolj podobnih* meritev. Sploh, če nimaš dobre opore in ti kaplja za vrat,

kjer imaš tudi noge. Pri meritvah z laserjem pa se pojavi še ena težava, ki ni omejena na brezna. Če je žarek vmes delno prekinjen, recimo z vrvo ali izboklino v steni, se lahko zgodi, da bo merilec odčital razdaljo do prekinitve namesto do željene tarče.

Ravno kombinacija zgornjih dveh faktorjev je povzročila, da je bila jama MB-29 sprva 25 metrov globlja, kot je v resnici. Do vizure 8–9 je vse v redu. Nato se je nadaljevalo s streljanjem – DistoX verjetno ni zapiskal ali pa se ga zaradi hrupa ni slišalo. Vendar je pri naslednji meritvi

nekaj prekinilo žarek in nastal je vmesni splay shot dolžine 39 cm. Ker je bila s tem veriga *dovolj podobnih* zaporednih meritev prekinjena, sledile pa so še tri *dovolj podobne* meritve, je rezultat v levem delu tabele 2 povsem razumljiv. Sledilo je obdobje negotovosti – ali nam proizvajalci prodajajo daljše vrvi, kot piše na specifikaciji, ali pa smo res opremili 70 metrov brezna s 60 metri štrika. Izkazalo se je seveda, da je brezno plitvejše, kot smo mislili.

In rešitev? Preprosta je. Že nekaj časa imamo v TopoDroidu opcijo, da vključimo

obveščanje o prejeti novi glavni vizuri. To storimo tako, da se v nastavitvah (glavni meni s seznamom jam – dotik na tri pike zgoraj desno, kjer izberemo *Settings*) sprehodimo v razdelek *SURVEY DATA>SHOT DATA>Leg-shot feedback* in namesto *none* izberemo *haptic* (obveščanje z vibracijo) ali *sound* (zvočno obveščanje). V kombinaciji z nekaj pazljivosti in sprotnega preverjanja pri merjenju bi to moralo biti dovolj. Na piskanje na DistoX pa se ne gre preveč zanašati.

Jure Bevc

RISANJE JAM Z INKSCAPOM

Z zatonom dlančnikov in vzponom TopoDroida se je precej spremenil ekosistem programov za merjenje jam in risanje načrtov. V članku bom predstavil nekaj napotkov za pretvarjanje skice v načrt. Predpostavil bom, da je bil za merjenje jame uporabljen TopoDroid in da imamo dostop do Androidnega telefona, ki ima TopoDroid nameščen (najdemo ga na Google Play Store). Samo risanje pa bo potekalo v odprtokodnem programu Inkcape™, ki deluje na večini operacijskih sistemov (lahko ga snamemo s <https://inkscape.org/>).

TopoDroid, Inkcape in SVG

Do začetka leta 2019, ko so nam na društvu začele tablice umirati hitreje, kot smo lahko kupovali zamenjave, je bil za merjenje najbolj popularen PocketTopo, uporabljalo pa se je še nekaj pomožnih programov. Za risanje sta se pretežno uporabljala CorelDraw in Adobe Illustrator. Situacija se je od takrat precej spremenila. Samo na kratko:

TopoDroid, Androidna alternativa PocketTopoju (slednji dela na Windows sistemih, ki so jih uporabljali tudi tablični računalniki), je do takrat postal dovolj sofisticiran, da je začel biti zares uporaben. Omogoča povezavo s predelanim DistoX, upravljanje z meritvami, risanje skice s simboli, z nekaj dodatki pa lahko z njim navežemo meritve na prejšnje dele jame in celo zavrtimo najnovejši 3D model kar med merjenjem.

Inkcape je zastojni program za vektorsko risanje. Z verzijo 1.0, ki je izšla sredi leta 2020, se je znebil večine težav s stabilnostjo, ki so ga spremljala dolga leta prej, in dobil modernejšo preobleko.

SVG (Scalable Vector Graphics) je format za shranjevanje vektorskih slik, ki ga prepoznata tako TopoDroid kot Inkcape. Z njim lahko povežemo naš delovni proces brez nepotrebnega vmesnega pretvarjanja formatov.

Uvažanje ZIP datoteke v TopoDroid

Če smo jama risali na svoj telefon, lahko ta korak izpustimo. Če je nismo, pa ponavadi dobimo skice v obliki ZIP datoteke (kot primer bom uporabljal *prasni_dol.zip*). To datoteko moramo nekako prenesti na telefon, ki ima naložen TopoDroid – lahko si jo npr. pošljemo preko bluetootha ali pa preko maila. Da jo bo TopoDroid znal prebrati, jo moramo še premakniti na ustrezno lokacijo znotraj telefona. Odpremo torej File manager aplikacijo na našem telefonu in se sprehodimo do mape, kamor smo shranili ZIP, ki ga nato premaknemo v mapo */TopoDroid/zip* (v novejših verzijah se mapa *TopoDroid* nahaja znotraj mape *Documents*).

Zdaj lahko odpremo TopoDroid in v zgornji vrstici izberemo opcijo za uvažanje. Izpisal se nam bo seznam datotek, ki se nahajajo v prej omenjeni */TopoDroid/zip* mapi in s pritiskom na *prasni_dol* se bodo te meritve dodale v osnovni seznam meritev v TopoDroidu.

Izvoz iz TopoDroida v SVG

Da bomo lahko meritve shranili v obliki, ki bo Inkscapu domača, bo treba še spremeniti nekaj nastavitvev v TopoDroidu. To storimo tako, da najprej v nastavitvah (pritisk na tri pike v zgornji vrstici v osnovnem meniju in nato pritisk na *Settings*) nastavimo *Activity level* na *Expert* (lahko tudi na *Tester*). Nato pa nekoliko

nižje izberemo razdelek *IMPORT/EXPORT* in v njem razdelek *SVG*. Znotraj slednjega obkljukamo opciji *Grid* ter *SVG splays*.

Zdaj smo pripravljeni, da izvozimo SVG. V osnovnem meniju pritisnemo na *prasni_dol*, da odpremo meritve, nato pa odpremo skico s pritiskom na znak s platnom v zgornji vrstici. Izberemo skico, ki bi jo radi shranili (včasih jih je zaradi prekrivanja rovov več), ko se skica odpre, pa se spet s prsti sprehodimo do menija s tremi pikami v zgornjem desnem kotu, izberemo *Export*, med formati izberemo *SVG*, obkljukamo opciji *Grid* ter *Splays*, če še nista, in pritisnemo *Save*. S tem se shranita tako profil kot tloris, je pa postopek potrebno ponoviti za vsako izmed skic, če jih je več.

Na koncu se s skice vrnemo na tabelo meritev, spet odpremo meni s tremi pikami zgoraj desno, pritisnemo na *Survey info*, še zadnjič izberemo zgornji desni meni, *Export* in nato *ZIP*. S tem ukazom se bodo vsi izvozi, ki smo jih v dotičnih meritvah opravili do zdaj (tako SVG kot morebitni ostali, pa še vsi privzeti izvozi meritev), zapakirali v ZIP datoteko z imenom meritev, v tem primeru *prasni_dol.zip*, ki se bo nahajala na istem mestu kot prej – to je znotraj mape */TopoDroid/zip*. Tako posodobljeno datoteko si lahko nazaj na računalnik pošljemo na poljuben način, recimo preko elektronske pošte.

Ko imamo ZIP enkrat na računalniku, ga lahko razširimo. Znotraj njega bomo našli SVG datoteke, ki se končajo na *-s* (side view, profil) ali *-p* (plan view, tloris).

INKSCAPE

Osnovni pogled

Zdaj lahko odpremo Inkscape. Osnovni pogled, ki se nam odpre, je predstavljen na sliki spodaj. Za predstavitev osnovnih funkcij predlagam branje kratkih navodil na <https://inkscape.org/doc/tutorials/basic/tutorial-basic.html>. Ta prispevek se bo osredotočil na trike, ki jih lahko uporabimo pri risanju jam.

Večji del osnovnega pogleda v Inkscapu predstavlja platno (canvas), na katerem je že prikazana privzeta velikost papirja, verjetno A4. Slednje lahko vedno spremenimo tako, da v zgornjem meniju izberemo *File*, nato pa *Document properties* (za tako navigacijo bom v nadaljnjem tekstu uporabljal notacijo v stilu *File>Document properties*), kjer lahko tudi spremenimo lego papirja iz pokončne v ležečo ali obratno.

Orodja

Na levi strani je pokončna vrstica z orodji za risanje in urejanje objektov. Za nas bodo predvsem zanimiva naslednja: *Select and transform objects* (bližnjica *F1* oz. *S*), *Edit path by nodes* (*F2* oz. *N*), *Draw Bezier curves and straight lines* (*F6* oz. *B*), *Draw freehand lines* (*Shift+F6* oz. *P*), *Create and edit text objects* (*F8* oz. *T*) ter *Measurement tool* (*M*). Glede na izbrano orodje se tudi spremeni horizontalni meni tik nad platnom, ki omogoča spreminjanje nastavitve izbranega orodja (glej področje 2 na sliki).

Sloji

Najbolje bo, da objekte, ki jih bomo dodajali v Inkscape, smiselno razporedimo po slojih (layers). Seznam slojev lahko priključimo tako, da se sprehodimo do *Object>Objects*. Na desni se nam bo odprl seznam, v katerem lahko vidimo privzeti sloj, *Layer 1*.

Nov sloj lahko dodamo s pritiskom na znak + nekoliko nižje, desno od tega gumba pa je še nekaj gumbov za premikanje slojev po seznamu.

Sloje lahko poljubno gnezdimo, tj. lahko naredimo sloj znotraj sloja znotraj sloja ... Lahko jih tudi skrivamo in zaklepamo, kar storimo s pritiski na gumba levo od imena sloja, ter preimenujemo. Sam imam seznam slojev praktično vedno odprt.

Verjetno je najlažje, če ustvarimo tri osnovne sloje: enega za profil, enega za tloris, enega pa za vse ostalo (npr. meri-

lo, okvir z logotipom in avtorji ipd.). Pri večjih oz. kompleksnejših jamah bo potrebno tudi gnezdenje slojev, za začetek pa se lahko omejimo na en nivo. Namen tega je, da se načrt ohrani pregleden – če bi bilo kdaj treba kaj dorisati – pa tudi pri večjih jamah nam bodo dobre navade prišle prav.

Uvažanje skice v Inkscape

Najprej v seznamu izberemo sloj, v katerega želimo uvoziti skico. Nato gremo v *File>Import* in izberemo ustrezno SVG datoteko, torej *prasni_dol-1p.svg*. Pokaže se nam meni z nekaj opcijami, ki jih pustimo kot so.

V našem izbranem sloju se je pojavil sloj *canvas*, ki vsebuje vse elemente skice, priročno razdeljene na podsloje. Skupaj s skico se je uvozila tudi mreža, ki jo najdemo v podsloju *grid*. Vsak kvadrat v mreži je en meter v meritvah, mi pa moramo izmeriti, koliko je to na našem platnu. Uporabili bomo *Measurement tool* (*M*). Miško postavimo nekam na mrežo, nato pa *Ctrl+kliknemo* in držimo. S *Ctrl* smo omejili premikanje naklona na večkratnike 15° . Tako bo ravnilo vedno vodoravno, če ga le vlečemo v približno vodoravni liniji. Če ga povlečemo čez dva roba kvadrata, se bosta na presečiščih izrisala rdeča križca, nad njima pa se bo izpisala razdalja v mm. Če se izpiše v kakšni drugi enoti, jo lahko spremenimo v vodoravnem meniju tik nad platnom.

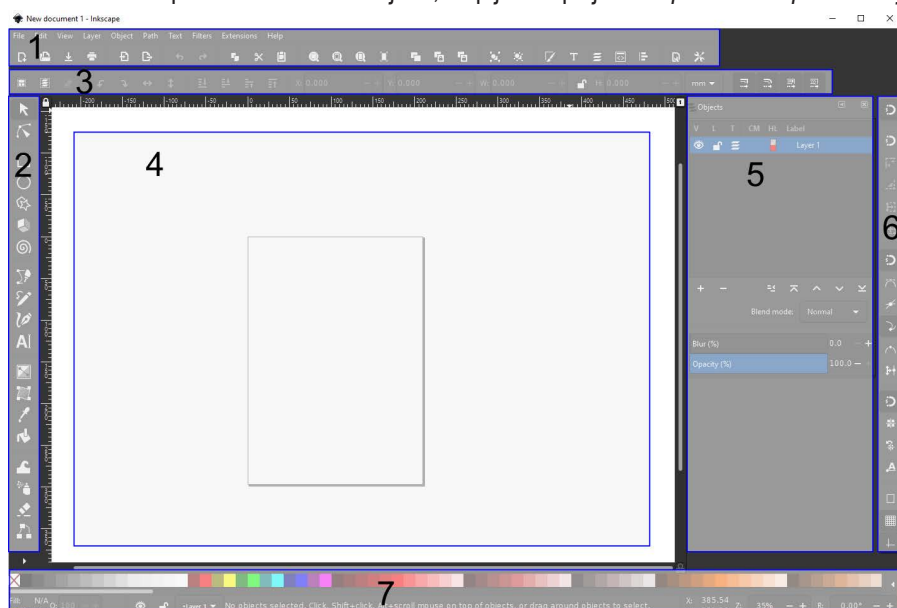
Poračunamo merilo (v zadnjih verzijah TopoDroida se SVG-ji uvažajo v merilu 1:200, tj. 5 mm na platnu = 1 m). Če želimo skico povečati ali zmanjšati,

preračunamo, za koliko (če je npr. trenutno merilo 1:200, mi pa bi radi risali v 1:500, bomo morali vse skupaj pomanjšati za faktor $200/500 = 0,4$), nato pa odpremo dialog *Transform (Object>Transform)*, ki se bo pojavil na desni, kjer je bil prej seznam objektov. V zgornji vrstici dialoga izberemo *Scale*, določimo faktor (v našem primeru 40 %), obkljukamo *Scale proportionally*, da se objekti skrčijo v vseh dimenzijah enako, poskrbimo, da opcija *Apply to each object separately* NI obkljukana – tako se bodo ohranila pozicijska razmerja med objekti – in kliknemo *Apply*. Če se ni nič zgodilo, nismo imeli izbranih ustreznih objektov – lahko izberemo kar uvoženi sloj iz seznama slojev. Na koncu še z merilom preverimo, da je mreža zdaj ustrezno pomanjšana (razdalja med kvadrati v našem primeru 2 mm), nato pa jo lahko po želji pobrišemo. Enak postopek je treba izvesti za vsako uvoženo skico, če jih je več.

Dialog *Transform* nam omogoča tudi rotiranje objektov – če bi radi na primer upoštevali deklinacijo.

Risanje

Rišemo ponavadi z orodjem *Draw freehand lines* (*Shift+F6* ali *P*, svinčnik v levem meniju). To, koliko nam Inkscape sproti gladi narisane črte, lahko upravljamo z opcijo *Smoothing* v meniju nad platnom. Meni odgovarjajo vrednosti okrog 10. Če se nam med risanjem dogajajo nepričakovane stvari, recimo da produkt ni podoben tistemu, kar smo počeli z miško ali da se z dolžino črte spreminja njena debelina, v prej omenjenem meniju preverimo, da imamo izklopljeno opcijo *Use pressure input* in da je

Osnovni pogled v Inkscapu. 1: Orodna vrstica z osnovnimi opcijami. 2: Izbira orodij za risanje in urejanje. 3: Meni trenutno izbranega orodja. 4: Platno. 5: Prostor, kjer se odprejo dialogi. Na sliki odprt dialog s seznamom objektov. 6: Snapping meni. 7: Meni za barvanje.

Shape nastavljen na *None*.

Določanje stila črt

V dialogu *Fill and Stroke (Object>Fill and Stroke)* lahko določimo debelino in tip črte (polna ali neskončno tipov prekinjene), lahko pa tudi določimo barvo (več o tem v razdelku Barvanje) in prosojnost objekta (v podrazdelku *Fill* zmanjšamo vrednost *A*). Prosojnost lahko sicer spreminjamo tudi v seznamu objektov (*Opacity* na dnu dialoga), vendar te opcije ne priporočam.

Navezovanje skic

Če jama sestoji iz več meritev, jih je seveda treba nekako dati skupaj. To lahko storimo s pomočjo *snapping* menija, ki ga najdemo na skrajni desni Inkscapea. Ta nam omogoči, da se pomembne točke objektov obnašajo privlačneje od ostalih, ko ustvarjamo ali transformiramo objekte. Najvišji gumb v tem meniju vklopi ali izklopi kakršenkoli *snapping*. Kakšnega, lahko določimo z gumbi, ki so razvrščeni nižje. Tisti, ki so privzeto izbrani, so kar v redu, tako da lahko opcijo vklopimo, nato pa primemo eno skico v bližini navezovalne točke in jo približamo navezovalni točki na drugi skici, dokler ne skočita skupaj. Če ne gre v prvo, poskusimo znova, morda skico primemo na malce drugačnem mestu (ponavadi je točk, ki skušajo biti privlačne, veliko. Na srečo so merilne točke take, da se v njih konča tudi veliko *splay* shotov, kar nam olajša delo). Isti trik lahko uporabimo, če želimo poskrbeti, da so simboli za točke natanko tam, kjer morajo biti glede na poligon. V tem primeru bo verjetno koristna *snapping* opcija *Snap centers of object*, ki jo najdemo v spodnji tretjini *snapping* menija. Še ena od uporabnih, ki privzeto niso izbrane, je *Snap to path intersections* (nahaja se v sredini). Tudi *Snap to paths* ni odveč (ena višje).

Barvanje

Vsakemu objektu lahko pripišemo dve barvi – barvo roba in barvo notranjosti. Meni za izbiro barv je na voljo pod platnom (je zelo raznobarven, tako da ga je težko zgrešiti). S klikom na barvo bomo pobarvali notranjost izbranega objekta, s *Shift-klikom* pa bomo pobarvali vse njegove robove. Barvanje notranjosti objekta lahko zares nadzorujemo samo pri zaprtih (tj. zaključenih) objektih – pri tistih, ki to niso, se zadeva lahko obnaša nepričakovano. Tako svetujem zaključevanje vseh objektov, kjer ima to smisel. Objektu lahko tudi določimo, da nima barve (roba ali notranjosti). Temu je

namenjena čisto leva barva v meniju z barvami, tj. križec na beli podlagi. Za barvanje odsvetujem uporabo orodja *Fill bounded areas* (bližnjica *U*).

Merila in brezna

Za t. i. glavnike, recimo oznake za brezna ali pa merila, lahko preprosto uporabimo dialog *Path effects (Path>Path Effects)*. Označimo objekt, ki mu želimo dodati prečne črte – efekte lahko dodajamo samo po enemu objektu naenkrat – v *Path Effects* dialogu kliknemo na znak + spodaj, nato pa med efekti izberemo *Ruler*. Efekte lahko s klikom na zvezdo ob imenu efekta dodamo med priljubljene.

Ko smo na objekt dodali ruler, lahko tega po želji spreminjamo: določimo razmake med prečnimi izrastki, na kateri strani naj rastejo, določimo pa lahko tudi dve različni dolžini izrastkov – večjo in manjšo, kjer večja pride na vsakih poljubno majhnih. Pogosto se nam zgodi, da prečka čisto na koncu črte, ki smo jo oglavničili, gleda v napačno smer. To lahko popravimo tako, da spremenimo opcijo *offset* z nič na nekaj, kar ni nič.

Pri izdelovanju vizualnega merila na ta način moramo biti previdni. Če smo v sloju, ki smo ga prej zmanjšali (recimo v uvoženi skici), se znajo z enotami v *Path Effects* meniju dogajati čudne reči. Najboljše bo, da merilo delamo v posebnem sloju.

Ponavadi želimo, da je merilo vodoravno ali navpično – tako črto naredimo z orodjem *Draw Bezier curves and straight lines (Shift+F6 ali B)*, tako da kliknemo enkrat, pritisnemo in držimo *Ctrl*, da smo omejeni na kote, ki so večkratniki 15°, nato pa kliknemo drugič tedaj, ko je provizorična črta vodoravna ali navpična. Za zaključek črte moramo nato še pritisniti desni gumb na miški.

Če je črta, na katero damo merilo, predolga ali prekratka (merilo se »ne izide«), jo lahko preprosto podaljšamo z *Edit path by nodes (F2 ali N)* orodjem. Primemo zadnje vozlišče in ga premaknemo v levo ali v desno oz. gor ali dol med držanjem tipke *Ctrl*.

Kloniranje in dupliciranje

Velikokrat moramo enak objekt postaviti na več mest. Izbran objekt lahko dupliciramo na mestu s pritiskom na *Ctrl+D*, lahko pa med premikanjem objekta po platno pritiskamo preslednico – pri vsakem pritisku bo na trenutnem mestu

nastal nov duplikat objekta. Duplikati se obnašajo neodvisno od objekta, iz katerega so nastali. Če bomo isti objekt uporabili res velikokrat, pa lahko namesto dupliciranja uporabimo kloniranje (*Alt+D*). To je za računalnik manj zahtevno, a bodo v tem primeru kloni odvisni od objekta, iz katerega so nastali – če bomo slednjega npr. rotirali, se bodo zarotirali tudi vsi njegovi kloni. Spreminjanje klonov na njihovega starša nima vpliva.

Še ena zanimiva opcija za kloniranje se nahaja v *Edit>Clone>Create Tiled Clones*. Odpre nam dialog, v katerem lahko naenkrat ustvarimo veliko klonov izbranega objekta s parametri, ki jih določimo – vnesemo lahko tudi naključne transformacije. V detajle se na tem mestu ne bi spuščal, ker jih je preveč. Predlagam, da se član, ki ga funkcionalnost zanima, sam poigra z njo.

Podvajanje delov črt

Če imamo obris rova, pa bi radi, da je manjši del njega črtkan, je to verjetno najlažje narediti tako, da celoten rov na mestu dupliciramo s *Ctrl+D* (če je notranjost pobarvana, bo najbolje, da duplikatu to barvo odstranimo), nato pa uporabimo orodje *Edit path by nodes*. Kliknemo na eno od vozlišč, ki je na tistem delu črte, ki bi mu radi priredili stil, nato pa izberemo še vsa ostala s to lastnostjo. To lahko storimo tako, da klikamo vsakega posebej, medtem pa držimo tipko *Shift*, lahko pa medtem, ko je miška na izbranem vozlišču (vozlišče, na katerem je miška, se pobarva rdeče) vrtimo kolesček na miški navzgor. Z vsakim premikom se bo izbiri dodalo še naslednje najbližje vozlišče. Potrebno je biti pazljiv in ne, kot si sledijo na objektu. Vrtenje kolesčka navzdol ima ravno obraten učinek, pristop s *Shiftom* in pristop s kolesčkom na miški pa lahko poljubno kombiniramo. Ko smo uspešno izbrali vsa vozlišča, ki bi jih radi ohranili, moramo pobrisati vse ostale. S pritiskom na *Shift+1* izberemo komplement prej izbranih, nato pa jih pobrišemo z opcijo *Delete segment between two non-endpoint nodes* v meniju tik nad platnom. Tako smo ohranili samo del, ki smo ga najprej izbrali. Včasih je treba pobrisati še kakšno vozlišče na robu, to storimo tako, da ga izberemo in kliknemo *Delete*.

Nato lahko s *Fill and Stroke* dialogom (*Object>Fill and Stroke*) določimo črtno črto. Barva te črte mora biti barva ozadja – tako bo izpadlo, kot da je črtna prvotna črta.

Poravnava objektov, grupiranje

Če želimo več objektov poravnati med sabo, lahko to storimo v dialogu *Align and Distribute*. Lahko izbiramo vrsto poravnave (ali razporeditve) ter referenčni objekt, po katerem se poravnajo ostali. Če bi radi, da se kopica objektov obnaša kot eden, jih lahko s pritiskom na *Ctrl+G* pogrupiramo, kar pride prav tudi v nekaterih drugih primerih. Grupo lahko razpustimo s *Ctrl+Shift+G*.

Izvoz v PDF

Ko je načrt končan, ga najprej shranimo v SVG obliki, nato pa še v PDF s *File>Save*, nato pa *File>Save As...*, izbere-

mo *.pdf* in kliknemo *Save*. Odpre se nam še en meni, kjer imamo na voljo nekaj opcij. Preporučamo se, da je izbrana *Use document's page size* – tako bo v PDF-ju natanko tisto, kar je na platnu v Inkscapu ležalo na listu papirja, ki smo ga določili. *Resolution for rasterization* mora biti nastavljen na 96.

Še pripomba o skritih objektih in printanju: Objekti, ki so skriti v Inkscapu, bodo vidni, ko PDF dokument natisnemo, čeprav jih v recimo bralniku PDF-jev ne bomo opazili. Tako je dele, za katere nočemo, da se natisnejo, treba pred končnim izvažanjem v PDF izbrisati ali

pa jih premakniti z lista, ki ga bo vseboval PDF.

Naj bo to zaenkrat vse. Čestitke vsem, ki ste se prebili do konca in veliko užitek ob risanju vam želi polprecednik.

INKSCAPE

Draw Freely.

Alojzij Blatnik

VRTALKE, POLNILEC IN BATERIJE

V tem članku bom opisal delo z opremo, ki jo trenutno uporabljamo za vrtanje lukenj v jamah, in napotke za vzdrževanje. Opišem tudi morebitne nevarnosti.

Oprema se s časom spreminja in ni vrag, da ne bo kdo (to sem pogosto jaz) odkril nekaj, kar nam bo močno izboljšalo vse, ampak kmalu za tem se pa ponavadi odkrije tudi kakšne kritične pomanjkljivosti in z vsem skupaj ni nič. To je tudi pogost izgovor, da je nesmiselno dokumentirati ali kako drugače prikladno opisati, kaj in kako se dela z opremo, ker »to bomo spremenili in navodila bodo zastarela«. Skratka, tu je opisano trenutno stanje, ampak v bližnji prihodnosti bo garant vse drugače in če bo bralec opazil, da je na ferajnu zares drugačna oprema, kot je opisana tu, mora poiskati novejša navodila ali pa cukati za rokav gospodarja, kako se z opremo pravilno upravlja, da se ji zagotovi kar najdaljšo življenjsko dobo.

Vrtalke

Trenutno imamo na ferajnu tri tipe vrtalk, vsaj kar se tiče povezovanja na akumulatorje: Veliko, Srednjo in Malo. Trenutno imamo tri Velike: Ta novo Veliko in dve Ta stari Veliki. Se tudi jaz strinjam, da bi jim lahko dali imena, da bi se počutile bolj človeško, ampak zdaj je, in prepričan sem, da so se naučile živeti s tem.

Velika vrtalka

Ta nova Velika in Ta stari Veliki se poleg starosti razlikujejo še v tem, kako hitro vrtajo luknje. Bodo pa vse zvrtele približno enako število lukenj z enako baterijo. Velike vrtalke potrebujejo baterijski pa-

ket, kjer sta notri dve bateriji – ni važno, kako se jih priklopi, pomembno je le, da se priklopi med sabo enake konektorje (po barvi, velikosti in obliki – slika 1).

Slika 1: Velika vrtalka, prikjučena na baterijski paket. Avtor vseh fotografij v članku je Alojzij Blatnik.

Srednja vrtalka

Srednja vrtalka potrebuje za delovanje samo eno baterijo. To pomeni, da se jo lahko priklopi na samo eno baterijo iz paketa dveh ali pa na paket, ki ima notri samo eno baterijo (ki mora seveda imeti konektor prave barve – sliki 2 in 3).

Slika 2: Srednja vrtalka, priključena na eno baterijo iz paketa dveh.

Slika 3: Srednja vrtalka, priključena na paket, ki ima samo eno baterijo.

Mala vrtalka

Mala vrtalka ima za razliko od Velike ali Srednje drugačen konektor (XT90). To je namenoma, namreč na Malo vrtalko se lahko priklopi samo 4-celične baterije – in te imajo XT90 konektor (slika 4).

Slika 4: Baterija, ki se lahko priklopi na Malo vrtalko.

Polnjenje baterij

Slabost baterij je, da se spraznijo. To pomeni, da jih je potrebno slej ko prej napolniti. Pri vseh vrtalkah je treba biti pazljiv, da se baterij ne izprazni pregloboko – to pomeni do prenizke napetosti. Čim začne vrtalka vrteti počasneje, se je potrebno ustaviti in preklopiti na novo baterijo. Trenutno imamo v uporabi LiPo baterije in če se jih izprazni pod 3,6 V na celico (ko niso obremenjene – med obremenitvijo gre lahko nižje), se starajo oz. nepovratno uničujejo. Več o tem na koncu članka. Če dobimo v roke baterijo, ki je izpraznjena pod 3,6 V na celico, priporočam, da jo polnimo z zelo majhnim tokom, recimo do $\frac{1}{5}$ C, dokler ne doseže 3,65 V na celico, potem pa lahko normalno, t. j. 1 C (C = kapaciteta). Torej: če ima baterija 5.000 mAh in jo želimo polniti z 1 C, pomeni, da jo polnimo s 5.000 mA oz. 5 A. Če želimo polniti 5.000 mAh baterijo z $\frac{1}{5}$ C, jo polnimo s 1.000 mA oz. 1 A.

Tu naj opozorim, da gre lahko kaj narobe in posledice so naravnost grozljive:

Slika 5: goreča baterija. Vir: splet

Ja. Če se LiPo vžge, gori kot na polno odprt brener. Temperature so blizu 1.000 °C. V tem primeru se je najbolje odmakniti čim dlje in počakati na konec predstave. Gašenje ne pride v poštev, ker ima baterija vse komponente za gorenje (temperaturo, kisik in gorivo). Če poliješ z vodo je, kakor da bi polil z bencinom. Do ognja pride v glavnem, če ne povsem izpraznjeno baterijo mehansko poškodujemo, če se med polnjenjem preveč segreje (polnimo s prevelikim tokom – znatno več kakor 1 C), zaradi prenapoljenja (če balansirni priključek nima dobrega stika) ali pa če je baterija v zelo slabem stanju (napihnjena). Ni mi znano, da bi do sedaj prišlo na našem ferajnu do ognja, in to kljub temu, da milo rečeno delamo z baterijami zelo grdo, se pa moramo zavedati, da do tega lahko pride.

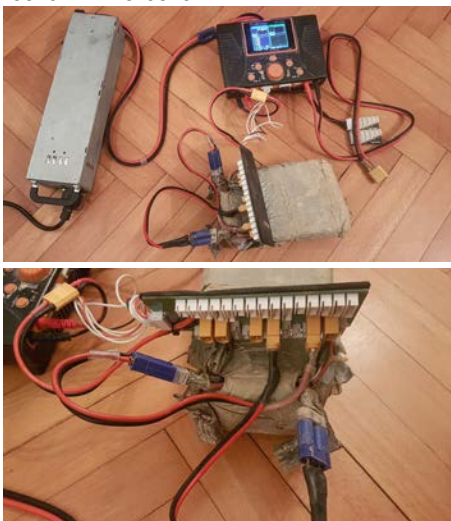
Zdaj, ko sem vas dodobra prestrašil, pa začnimo. Baterije za Veliko in Srednjo vrtalko so 5-celične. Teh baterij je kar precej, ampak, če to dopušča čas, priporočam, da se hkrati ne polni več kot enega paketa, ker je tako manjša verjetnost, da je katera od baterij slabo povezana z balansirnim priključkom (to je majhen, ploščat, običajno bel priključek, ki je z baterijo povezan z več tankimi žicami – glej sliko 1). Če je katera od celic slabo povezana, lahko pride med polnjenjem do višje napetosti od 4,2 V, kar lahko privede do tega, da baterija zagori. Hkrati lahko polnimo samo baterije, ki so približno enako izpraznjene (razlika do cca. 0,1 V na celico). Ko se odločamo, katere baterije bi polnili skupaj, lahko napetost baterij preverimo na glavnem konektorju (gledaš, da so razlike do 0,5 V). Preden priklopiš baterije, je treba še preveriti, da ima balansirni konektor pri vseh baterijah dober stik (na zaslonu se izpišejo napetosti za vse celice in ne izginjajo, če premikaš kabel levo-desno). Fajn je, da balansirni konektor ni ves zažgan, za boljši stik pomaga tudi kontakt sprej.

Polnjenje več baterij hkrati

Če želimo polniti več baterij hkrati, uporabimo razdelilno ploščo, na katero lahko priklopimo do šest baterij (tri pakete).

Ampak, kakor sem navedel zgoraj – več baterij polnimo hkrati, če smo res prepričani, da so balansirni (in tudi glavni) konektorji dobro povezani.

Baterije na razdelilno ploščo najprej povežemo z glavnimi konektorji, šele nato z balansirnimi konektorji. Baterije, ki so prikjučene na razdelilno ploščo, so priključene vzporedno. Torej morajo biti enakocelične in približno enako izpraznjene. Lahko so pa različnih kapacitet, ker za polnilec vse baterije na razdelilni plošči predstavljajo eno baterijo. Torej lahko priklopimo več npr. 5-celičnih baterij, nikar pa ne priklopimo vzporedno 4-celičnih in 5-celičnih!

Sliki 6 in 7: Primer priključenega paketa (dve 5-celični bateriji) na razdelilno ploščo (običajno imajo baterije daljše balansirne kable).

Torej, zdaj imamo na razdelilno ploščo priključeni dve 5-celični bateriji, vsaka ima kapaciteto 5.000 mAh. To pomeni, da sta bateriji vezani vzporedno – seštejemo kapacitete.

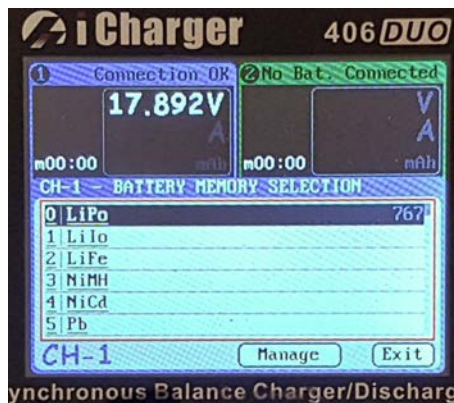
Ko pogledamo polnilec (slika 8), si predstavljamo, da polnimo 5-celično baterijo kapacitete 10.000 mAh.

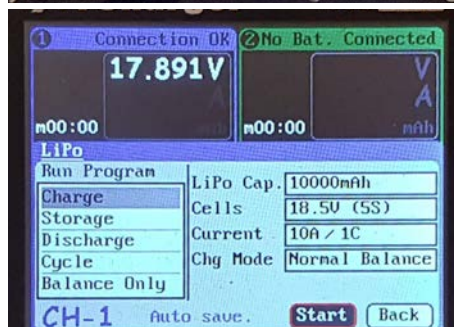
Slika 8

Baterije so priključene na CH-1, torej za polnjenje pritisnemo START/STOP-1. Baterije so LiPo, potrdimo s pritiskom na velik kolesček (slika 9).

Ker se pretvarjamo, da polnimo eno 5-celično baterijo kapacitete 10.000 mAh, nastavimo take nastavitve in izberemo Start (slika 10). Za premik po poljih uporabljamo kombinacijo tipk TAB/SYS,

Slika 9

Slika 10

vrtenje kolesčka in za potrditev pritisek na tavelik kolesček. Za nastavitvev toka (ang. current) priporočam 1 C ali manj. Polnilec nam avtomatsko izračuna polnilni tok (glede na nastavljeno kapaciteto in želeni C – želeni faktor kapacitete). Chg Mode mora biti Normal Balance.

Polnilec pridno polni, kakor smo mu naročili (slika 11). Odklopimo, ko napiše Done.

Slika 11

Polnjenje 4-celične baterije (slika 12)

Za 4-celične baterije v bistvu nimamo podaljškov za na razdelilno ploščo – imamo zgolj en kabel, torej lahko polnimo le eno baterijo naenkrat. V bistvu niti ne vem, kakšne kapacitete imajo, mislim, da nima nobena manj kot 4.000 mAh. Torej, če nastavimo 4.000 mAh in za tok 1 C, bo polnilec polnil s tokom 4.000 mA ali 4 A. Tudi če ima baterija večjo kapaciteto, ni nič narobe, polnilec jo bo še

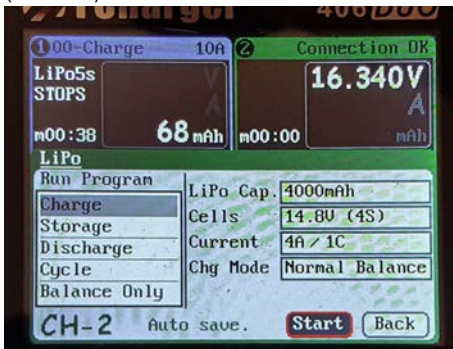

Slika 12

vedno napolnil do konca. Te nastavitve v glavnem nastavljajo polnilni tok, druga stvar pa je zaščita pred preveliko kapaciteto (ang. overcapacity protection), vendar je toleranca večja (to je, da polnilec odklopi, če bi napolnil za znatno več kakor 4.000 mAh, kar bi pomenilo, da gre energija v toploto – polnilec tako lahko prepreči požar).

Za polnjenje pritisnemo START/STOP-2, potrdimo LiPo in nastavimo nastavitve za 4-celično baterijo kapacitete 4.000 mAh (slika 13).

Slika 13

Na sliki 14 vidimo, da polnilec ne polni s polnim tokom. To je zato, ker je baterija skoraj polna in polnilec očitno poskuša izenačiti oziroma balansirati končno napetost celic.

Slika 14

jo vse slabše. To imenujemo staranje baterije. Kar se tiče elektrike, to pomeni, da jim notranja upornost narašča, torej pri obremenitvi pade napetost. Če baterijo spraznimo pregloboko, se lahko zgodi, da bo napetost na kateri od celic padla dovolj nizko, nakar se lahko sama sprazni na 0 V. Če se to zgodi samo pri eni celici v 5-celični bateriji, se jo lahko predela na 4-celično (v primeru, da imajo ostale celice kolikor toliko v redu notranjo upornost), sicer pa je baterija za odpis.

Za merjenje notranje upornosti pritisnemo in držimo STATUS-2. Na sliki 15 je rezultat merjenja notranje upornosti 4-celične baterije. Ne vem sicer, kakšne so upornosti pri novih. Pri večini, ki jih imamo trenutno na ferajnu in so v redu, so upornosti do 4 mOhm na celico. Pri tej bateriji opazimo, da ima tretja celica precej večjo upornost od ostalih. Običajno večja notranja upornost pomeni tudi manjšo kapaciteto. To pomeni, da se bo ta baterija najbrž prej spraznila, torej s to baterijo lahko zvrtno manj lukenj. Če so upornosti res visoke (tudi nad 40 mOhm na celico in več), se lahko zgodi, da se ne da zvrtni niti ene luknje.

Slika 15

OSTALI NAPOTKI

Vzdrževanje vrtalk

Za vzdrževanje vrtalk nisem najboljši strokovnjak. V glavnem: fajn je, da se jih ne zmoči, če se temu da izogniti. Če sveder ne gre notri, se glavo namaže z litijevo mastjo. Če je zapacana, se jo pa da razstaviti in scistiti.

Vzdrževanje LiPo baterij

Pri LiPo baterijah je tako, da ko so nove, so v najboljši kondiciji, potem pa postaja-

Poleg notranje upornosti in absurdno nizkih napetosti (0 V) lahko sodimo stanje baterije tudi po videzu. S starostjo se začnejo napihovati in to je očiten znak, da je baterija nevarna (lahko zagori) in jo obravnavamo še bolj previdno kot sicer. Sicer do napihovanja pride zaradi nepravilne uporabe (pregloboko praznjenje, prehitro polnjenje pri pregloboko spraznjeni bateriji), predolgo hranjenje polno napolnjene baterije (za daljše hranjenje mora biti napolnjena/izpraznjena na 3,85 V – glej Dodatek), vendar pride do napi-

hovanja tudi s samo starostjo.

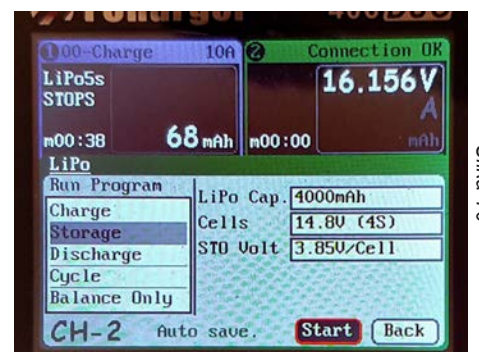
Vzdrževanje kontaktov

Pred akcijo je fajn balansirne konektorje zalepiti z lepilnim trakom (duct tapom), da se ne zapacajo z blatom. Ko dajemo lepilni trak dol, pazimo, da ne cukamo za male kabelčke, ker se hitro strgajo in je veliko dela s popraviljanjem balansirnega konektorja. Balansirne in glavne konektorje se našprica s kontakt sprejem. Morebitno umazanijo se lahko očisti s palčko za ušesa. Če so zelo umazani, se jih lahko najprej očisti z izopropil alkoholom, spiha s stisnjenem zrakom, ko se posušijo pa našprica s kontakt sprejem. Če so kontakti pri bateriji poškodovani, da nimajo več zanesljivega stika oz. opaziš, da se pri uporabi mašine kontakti segrevajo, jih je potrebno zamenjati, ker se lahko poškodujejo še kontakti pri vrtalki, posledično se poškodujejo še kontektorji pri drugih baterijah ... in je res veliko dela z menjavo vseh. Tako da je bolje zamenjati, dokler jih še ni potrebno zamenjati veliko. Najslabše je pa seveda, če ti zatajijo v jami, ali pa zatajijo kolegom ob naslednji akciji. Torej, z glavo na zabavo. Gospodar in stric Lojze vam bosta hvaležna.

Dodatek

Na sliki 16 je prikazan program za polnjenje/praznjenje na 3,85 V. Pri taki napetosti se lahko hrani baterijo dalj časa.

Opcijsko se lahko baterijo za normalno uporabo napolni tudi na nekoliko nižjo napetost od maksimalne in s tem poveča število ciklov. |

Slika 16

Plonk ceglc za najdaljšo življenjsko dobo baterij

- Baterije ne spraznimo pregloboko (ko ni obremenjena, ne sme biti pod 3,6 V na celico).
 - V primeru, da do tega pride, jo do 3,6 V ali dlje polnimo zelo počasi (recimo 1/5 C).
- Ne hranimo polno napolnjenih baterij. Baterija je lahko polno napolnjena zgolj nekaj dni. Za hranjenje jo priklopimo na program Storage, ki jo napolni/izprazni na 3,85 V (glej Dodatek).
 - Polnimo jo nad 0 °C (pozor pri zimskih akcijah). Prazni se lahko tudi pod ničlo.
- Pazimo, da ima pri polnjenju balansirni konektor dober kontakt – to prepreči prekomerno polnjenje.
 - Glavne konektorje pokrijemo s kapico, kadar ne vrtamo, polnimo, ali pa vzdržujemo kontaktov.

Maja Zagmajster

O JAMAH V PESMIH

Bilo je še v času, ko druženje ni bilo nekaj nezasišane, ko se v skupinah nismo preštevali, ko je bila odločitev za odhod na koncert odvisna predvsem od glasbenega okusa in ko ni bilo kaznivo biti na ulici po deveti zvečer ... Novembrskega večera 2019 sem sedela v dvorani Kluba Cankarjevega doma in uživala v nastopu skupine Bakalina Velika, ki poje v pristnem čadškem narečju. Predstavljali so prvenec *Prvi krajec*, ki je izšel tega leta. Med pesmimi se je pojavila ena, ki je v dvorani vzpostavila vez med dvema meni zelo ljubima svetovoma, glasbo in podzemljem. Pesem *Biele wade* pripoveduje o jami – in ne le neki na splošno, ampak o jami Bele vode. Ta se nahaja v pobočju nad dolino Trebušnice, blizu Gorenje Trebuše. Ker sem to jamo pred leti obiskala tudi sama, me je pesem še toliko bolj pritegnila.

Pevce je pripovedoval o belih kosteh jamskega »medveda«, ki »jami dau si saje duša, ana tbe pa imie«. Srečal pa je tudi »miši, ka ih jama spremenila je u zveri, mačna krila im je dala n še uha za ači« (povzeto iz spremne knjižice CD-ja Bakaline Velike). Da poje o netopirjih, me ni presenetilo, sem se pa kasneje podučila tudi o najdbi jamskega medveda v jami. V Belih vodah so našli njegove kosti, gre v resnici za eno redkih najdišč v tem delu Slovenije. Prve najdbe izvirajo iz 19. stoletja, v letih 2016 in 2017 pa sta dva tolminska jamarja znova našla kosti jamskega medveda, ki so bile podvržene podrobni strokovni analizi. V prispevku o tej jami iz leta 2018 (avtorjev Uršič s sod., revija *Annales*) sem izvedela, da je bil eden od dveh tolminskih jamarjev Jani Kutin – to pa je pevec skupine Bakalina Velika!

Po tem koncertu sem se vprašala – je pri nas še kaj pesmi, ki govore o točno določenih jamah in ki jih v naslovu ali besedilu tudi navedejo? Za pomoč sem se obrnila na kolege pevce in seveda jamarje preko naše društvene mailing liste, moje vprašanje pa je bilo posredovano tudi na zvezno jamarsko listo. Dobila sem kar nekaj odzivov; tu predstavljam, kar sem izvedela za jame v

Sloveniji.

Dve pesmi, ki sta posvečeni jamama in imata njuni imeni tudi v naslovu, prihajata iz sveta narodnozabavne glasbe. Ansambel Lojzeta Slaka v pesmi z naslovom *Postojnska jama* iz leta 1979 opeva njene podzemne lepote. Ansambel Slapovi pa je leta 1999 izdal pesem z naslovom *Snežna jama* na albumu *Rože z domačega vrta*, pri čemer je govora o Snežni jami na Raduhi. Besedili za obe pesmi je napisal Ivan Sivec, ki je eden najbolj plodovitih piscev besedil v narodnozabavni glasbi. Lahko si zamislim, da je obe jami poznal in ju vsaj kot turist tudi obiskal.

Postojnsko jamo v uvodnem nagovoru pesmi *Človeška ribica* omeni skupina Čompe na istoimenskem albumu iz leta 2004. Sicer se v pesmi, katere besedilo je napisal Andrej Rozman Roza, podučimo o tem, kako je nastala človeška ribica. O kapnikih iz Postojnske jame govori kozjanski glasbenik in humorist Janko Narat Jenki v pesmi *Stalagmit stalaktit* iz leta 2009. Pesem je pisana šaljivo, tudi prostaško, v takem kontekstu pa poleg Postojnske jame omeni še eno – Potočko zijalko. Postojnsko jamo pa v svoji pesmi *I've Caved Everywhere*, *Man* omenja tudi naš glasbeno navdahnjeni član Matt Covington, o njegovi nadarjenosti ste se lahko mnogi že prepričali ob posedanjih pri tabornem ognju. Naštevava jame sveta, ki naj bi jih že videl, melodijo pa je povzel po pesmi *I've Been Everywhere*.

Tudi sicer imamo v našem društvu številne pesniško nadarjene jamarje, o čemer priča Jamarska pesmarica DZRJL iz leta 2006. Melodije za mnoge so povzete po znanih skladbah, ki so zapisane pri naslovih pesmi. Od 54 je 19 pesmi, v katerih so navedene jame z imeni, in sicer: Postojnska jama (*Habe*), Najdena jama (*Kališka, Lajna*), Krastača in Galacijevka (*Iskalci*), Pološka jama (*Pološka, Jama številka 11*), Križna jama (*Zvezna*), Ljubljanska jama (*Ljubljanska, Jama številka 11*), Kačna jama (*Jama številka 11*), Brezno pri gamsovi glavici

(*Gamsova /a la ajznpon, Gamsova 71, Gamsova 77, Gamsova kar tako*), v največ pesmih pa se pojavlja mistična Lippertova jama (*Iskalci, Hej član, Radotova, Laška himna, Šel je Radešček v planinske hoste, Napitnica, Klimba Puttick, Puttick spiritual*). Kot sem izvedela od naših članov, sta še vsaj dve pesmi taki, ki sta povezani s konkretnima jamama. Pesem *Dol dej čelado, jamar* je bila navdahnjena z Gropaljsko jamo, pesem *Jamar, pojdi dol* pa govori o Breznu pri gamsovi glavici. Gotovo imajo še katere od pesmi v Jamarski pesmarici povezave s konkretnimi jamami, pa zanje ne vem – morda bodo te predstavljene tudi v GP-ju.

Še za eno pesem sem izvedela, ki pa govori o jami kot o svetem mestu, kjer naj bi staroverci izvajali tudi posebne obrede. V pesmi *Kresna noč v Žegnani jami* poznavalka staroverstva Ana Horvat jamo Žegnana jama pri Orehku pri Postojni opeva kot starodavno svetišče (vir: <https://www.geomantija.si/dnevnik/zegnana-jama.html>). Melodije, kolikor mi je znano, nima.

To je celoten pregled pesmi, ki sem ga uspela zbrati do nastanka tega zapisa. Pri iskanju informacij so mi pomagali mnogi, ki se jim najlepše zahvaljujem: Petra Muhič, Jernej Petrovič, Damjan Gerl, Silvo Ramšak, Anton Simonič, Janez Kanoni in Matt Covington. Hvaležna sem tudi številnim, ki ste mi pomagali ali mi povedali zanimivosti o pesmih o jamah na tujem (npr. seznam jamarskih pesmih iz ZDA se najde na straneh NSS: <https://caves.org/>; naši člani pa so spisali tudi pesem o jami Žankana v Istri) in o poimenovanju jam (Vandima) ali delov jam (P4) po pesmih in še čem.

Prepričana sem, da se bo našla še kaka spregledana – ali pa bo nastala nova pesem o kateri od jam pri nas. In želim si, da bo predstavljena na prireditvi ali druženju, ki bo potekalo pozno zvečer in bo odprto za množico, ki se bo brezskrbno z ramo ob rami zibala ob njeni melodiji ... |

Matic Di Batista

— MOJA NAJLJUBŠA KONZERVA —

Ko sem leta 2009 prvič prišel na kaninski tabor, se je ravno začelo govoriti o jamarškem bivaku – njegov namen, kje bo stal, za koga bo ... Spomnim se, da so se vsaj v krogih našega društva precej razlikovala mnenja o potrebi takega objekta. Če že ne potrebi, pa vsaj lokaciji. Kasneje se je društvo odločilo, da podpre projekt in aktivno sodeluje pri postavitvi. Poleg finančne podpore so naši člani pomagali tudi pri fizičnih opravilih na terenu. Zanimiva je zgodba Marine, ki je pripovedovala, da so z relativno majhnimi nahrbtniki polno zadihani prehiteli planince po planinski poti. Planinci so se verjetno spraševali, kam se jim tako mudi – saj se jim vendar vidi, da jim je pretežko, in to s praktično praznimi nahrbtniki. A niso se zavedali, da jamarji nosijo v nahrbtnikih relativno majhne vreče cementa.

Prvič sem bivak obiskal pozimi leta 2010, ko smo se z Jerco, Garminom in Matijem odpravili v Reneja. Brez podporne ekipe, ki nam je pomagala do bivaka, verjetno ne bi šlo, saj se je po podih udiralo do jajc. Takrat sem se prvič zavedel pomembnosti zunanega bivaka za jamarške raziskave v zimskem času. Predvsem pa spoznal, da je bila za raziskave našega društva lokacija več kot odlična. Akcija takrat ni šla po planih, saj je bil vhod v jamo žal (ali pa tudi ne) zasut in čeprav smo kopali več metrov, ga nismo našli. Del ekipe je takrat prespal kar v snežni luknji, kar je spet bila izkušnja zase. Kot zanimivost lahko povem, da nam je uspelo v tej luknji poslati SMS po tem, ko smo cel dan iskali mobilni signal po površju. V stropu smo imeli vodoravno zapičen nož, na njem pa telefon. Ta je v nekem trenutku padel skupaj z

nožem, saj je zavibriral ob prejetem sporočilu. Očitno je sneg dobro ojačal mobilni signal.

Vsi moji naslednji obiski bivaka so bili tako ali drugače povezani z obiski globokih jam (Rene, P4). Spet – bivak je dovolj blizu obema jamama, da lahko do vhoda prideš spočit in se odpraviš v globine poln energije. Pravzaprav je razdalja ravno pravšnja, da se jamar ogreje. Med P4 in bivakom smo na eni izmed ekspedicij uspeli potegniti telefonsko žico. To je omogočilo neverjeten komfort ter »moral-booster« ekipam v jami in na površju. Večerni pogovori med površinsko in jamsko ekipo so povsem spremenili dožemanje raziskovanja. Eni v toplih spalkah, drugi v ogreti konzervi vrh podov. Prvi pijani od odkritja, drugi od šnopca. Vsekakor je bila komunikacija neprecenljiva in več kot dobrodošla za obe ekipi. Prva se je naslednje jutro zbudila podkrepjena s spodbudami s površja in še bolj zagreto zagrizla v ne vedno lahka nadaljevanja. Druga pa je po jutranji streznitvi komaj čakala, da bo lahko zamenjala prvo.

Z vsakim obiskom se je nadgrajevala tudi oprema bivaka. Vsako leto je bil prisoten kak nov bombonček, ki je omogočil lažje bivanje ekipam na površju. Če bivaka ne bi bilo, bi verjetno imeli veliko večje težave pri izpeljavi teden in več trajajočih ekspedicij v globoke jame. Tako pa so se lahko ekipe prosto menjale ter nabirale energijo na površju za naslednje obiske. Ena najlepših novoletnih praznovanj so bila preživeta prav na jamarškem bivaku na Kaninu. Nepozabna izkušnja, ko ob polnoči ob predvajanju valčka prek tranzistorja opazuješ majhne eksplozije na obzorju v Padski nižini. Takrat človek zares spozna in še bolj ceni možnost, da se za trenutek odklopi od norosti v dolini in si ustvari svoj mir na gori ter si kljub človeku neprijaznemu zimskemu gorskemu svetu naredi toplo zavetje v konzervi.

Ena izmed skupinskih po uspešni odpravi. Foto: Domagoj Korais

Najbolj od vsega me pa še vedno prese- neča ter razveseljuje, da smo se vedno obnašali kulturno in konstruktivno. Nikoli se ni uničevalo, vedno se je pospravilo za seboj in sem skoraj prepričan, da smo bivak pustili v boljšem stanju, kot smo ga dobili. Pa ne da bi bil prej v slabem, le vedeli smo, da na ta način pripomoremo ekipam, ki za bivak skrbijo. S tem pomagamo, da bo bivak tam stal še dolga leta in pisal zgodbe ter spomine še mnogim generacijam. Vse zabave so bile kulturne in kljub temu nepozabne. Tiste prave jamarške – polne sanjarjenja in pijanega planiranja prihodnjih podvigov.

Ekipa, ki skrbi za bivak, je naredila ogromno delo že s samo idejo o konzervi na Kaninu. Verjetno se je marsikomu to zdelo takrat nepredstavljivo in tudi same zgodbe o postavitvi so vredne občudovanja ter so včasih malo tragikomične (vsaj, kot jih predstavi Božo). A ravno ta zadnji del pove, da je bivak postavljala ekipa, ki je imela le dobre namene. Namene omogočit trenutke, ki jih sedaj lahko žanjemo jamarji, ki tam raziskujemo. Ekipa, ki se je ob postavitvi imela fino, čeprav ni vedno šlo vse po planih. Na koncu so lahko bili in so še vedno lahko ponosni na rezultat. Ta in druge ekipe so bile večkrat nagrajene z velikimi uspehi pri raziskovanju Kanina in vse kaže, da bo tako tudi v prihodnosti. Na- dejam se, da bomo ekipe še bolj preple- teno uporabljale jamarški bivak na Kani- nu ter na koncu morda kronale uspehe s povezavami raziskanega podzemlja, ki smo ga odkrili tudi s pomočjo bivaka.

Hvala JZS in sploh ekipi, ki namenja energijo in čas vzdrževanju nam vsem preljubne konzerve na kaninskih podih. |

Tudi poveselili smo se kdaj pa kdaj. Foto: Domagoj Korais

Franc Marušič - Lanko

— KADETNICA ALI ZAKAJ JE DOBRO SPREMLJATI VREMENSKO NAPOVED —

O jami nisem vedel prav dosti stvari,
z imeni ni skopa, v njej konca še ni.
Nazadnje so rekli, v meandru so bli,
za vetrom do neke ožine prišli.

Ker jama je vroča, vsem not se mudi,
v vrsti u bivaku res dosti ljudi.
tako kot na busu s starmi ljudmi
vedno pred sebe se zomb'e spusti.
Veteranu smi vrsta kar fajn pohitri,
a tokrat življenja mi olajšalo ni.

Pred tendu živahno kot jutro prav vsako,
kupčije bogate, kje kdo si mazal bo dlako.
Miren je tokrat zame vnos hrane,
le drs po ekranu za vreme me gane.

Bolj kot je človek stran od kadzga, ki ve,
bolj je pogumen, da čist vse pove.
Vremensko prav vsak je po svoje razumu,
neurje ob malo drugačni uri ponuju.

Skupno pa blo je vsem tem prognozam,
dežja ne bo malo, ko pride h bovškim kozam.
Ekipe napoved preveč ni skrbela,
jamca je plitva in slapov še ni imela.

Ker cilj al namen je bil jasno določen,
meander predelat, da bo za ljudi pretočen,
računali smo na bolj kratko odpravo
in v mislih spod tende zrlri večerno poplavo.

Začetek jame je luškan, majhen vhod,
skoraj ob poti, ga vidi vsak idiot.
A vsak idiot očitno ni zadost brihta,
da v jamo pogleda in da glavo za kot.
Pač, ko skačemo naokrog, je zmer taka ihta,
da bi ja ti bil ta, k'b najdu zgornji vhod.

Jame same ne bom opisal nadrobno.
Malo, ker se je ne spomnim prav uredi,
malo, ker si je nisem prav dobro ogledu,
malo pa, ker to ne bi bilo prav spodobno.

Nekje bol pri vrhu zamenjamo ekstra štrike,
malo nižje opazujemo čudne opremljevalne trike.
Sred poti na naš odrejen jamski horizont,
štrik kar po vodi. Jah, ob dežju bo tole Vajont*.

Direkt po sredini vode je padal ...
so rekli, JRS standard očitno veleva,
da se vode bojiš, samo če si šleva.
In s tem naj se dolgrede jaz bi ubadal.

Ko hočem popraviti te čudne poti,
štrika za preopremit ... bilo ga več ni.
S pogledom smo rekli »mah, pejmo dol kar vsi,
dela ni malo in če bo res dež, se itak mudi«.

Meander kot rečeno pihajoča špranja,
obetalo se nam je kar nekaj garanja.
Jama, ki obeta, je prav da postane
normalno prehodna za vse, tud posrane,
zmatrane in zavaljene al pa naravno debele.
Naredmo rajš zdej tako, ko se šika,
ku pa da zmiram sam šivilje vesele,
iščejo, kje bi med flikami šla nova flika.

Na koncu ožina ni bla huda, v par etapah
na vetru smo čakal svedraša v podkapah.
Kar naenkrat se glasnost potoka poveča ...
očitno zunanja nevihta. To ne preseneča.

»Ko smo že tu, končajmo vsaj to delo,
da ne bojo v taboru spet vsi glasni,
ko bo enkrat zvečer ratalo veselo.
Zdej tko al tko ne bomo prekasni.«

Odpre se nam brezno, ki dosti obeta,
pet metrov nižje se okol ovinka obrne.
V temi slutimo širjave novega svéta,
kamen pa tudi pada in pada in pada.
Odprava se lahko nasmehnjena vrne.
To nam bila je res lepa nagrada.

Za ven se zamislimo, kaj narediti,
slapovi po šahtih ne vabijo vase,
a čakati ne znamo, ker hladne so riti.
Sapo zajami, piči navzgor. Ne dihat!
Hitro prepni in upaj na boljš čase.
Prehladi se ne, v teh časih ni kul kihati.

Foto: Jaka Flis

*Vajont je pritok reke Piave pri mestecu Longarone nad Belunom, poznan po poplavi/tsunamiu, ki je zahteval preko 2000 žrtev. Glej: https://en.wikipedia.org/wiki/Vajont_Dam.

Lojze je prvi, kar dobro spidira,
potem Luka iz rekordne globine.
Na koncu še jaz, ves čas dobre volje.
Na podnu me voda samo malo nervira.
»Sej sta hitra, sam da me volja ne mine
... mogoče pa bo šlo s časom na bolje.«

Na drugem štriku me že slap zalije,
hladen tuš za ves optimizem od vode.
Trup se takoj ohladi in srce počasi bije.
Mrzla kopel pa še postanek pri vozlih.
Vsake tolko močan curek vode malo zbode,
kurc, to ni več tko izi pr starih kozlih.

Telo ohlajeno začne kar fajn drgetat.
Na štriku se sicer malenkost segreje,
a kaj ko je treba v pasu ostati
na pritrdiščih in moker čakati.
Moker ku, da b'se šou kam namakati.
Ja, dosežene so bile moje meje.

Tam nekje okol sto metrov globine
ju prosim, da me naprej spustita.
Moji prošnji brez debate ugodita,
njuna lučka pod mano počasi izgine.
Hitim, da bi se vsaj malo segrel,
pa tud šahti so tukaj bolj suhi.
Tresavica zgine, a fajn se nisem še mel,
ko me zmoti pogovor o topli juhi.

Pod vhodnim šahtom že impro reševalca
Jure in Klemen sprašujeta, bodrita:
»Od tle do ven je sam še mala malca.
Kje sta pa druga dva skrita?«

Zuni pod tendo jih je menda fajn skrbelo,
dež naj bi padal po kosilu na debelo,
deset al celo dvajset centimov
v eni uri, fantastika ... Asimov!

No, kakorkoli, enkrat pod tendo sem vrgel vse s sebe,
oblekli so me u suho bundo al deko, ko malo bebe,
v roke so mi potlačili neko pasto in topel čaj,
še kompanjona sta pršla ven in začel se je običajen kaninski
dierendaj. |

Foto: Cyril Mayaud

Matevž Marinko

SILVESTRSKA »NESREČA« ALI KAKO SVA SE MLADINCA SREČALA Z JRS IN POLICIJO

Vse se je začelo kot normalna akcija mladincev. S Petrom sva se na silvestrovo odpravila na Rašico, da bi izmerila novo jamo.

Vhodna ožina je bila na začetku zame še preozka, zato sva se najprej odpravila do Škajnarce 1 nad Vesco, v kateri smo mladinci pustili macolo in majzelj. To sva naredila tudi zato, ker je vnema za širjenje v Škajnarci močno padla in je brez veze puščati opremo v jami, v katero se ne hodi. Na vhodu sva se sicer prepričala, da je to jama z najmočnejšim preprihom na Rašici, tako da bomo mogoče v prihodnje izvedli še kakšno akcijo. Noter je šel samo Peter, meni ožine niso preveč dišale, sem se pa zato pri jami, ki je bila glavni cilj dneva, hitro oblekel in pričel z delom. Kmalu mi je postalo jasno, da kamnu, zataknenemu na vhodu, sam ne bom kos. Poklical sem še Petra, ki je zunaj lenaril, kot da bi sijalo sonce (bila je precej gosta megla). Tudi skupaj sva bila skali le težko kos, a ker pametnejši popusti, sva bila čez kako uro in pol skozi. Sledil je ogled jame, ki me je kljub temu, da sem prej že poslušal Petrovo pripovedovanje o prostornem rovu s kapniki, prijetno presenetil. Zabalasala sva se tudi v ožje stranske rove, v katere Peter zadnjič ni šel, in našla novo najglobljo točko jame. Vsa srečna sva se vrnila po Disto in telefon za merjenje. Na vhodu sva seveda tudi malicala. Naj povem še to, da je bila jama zaradi talečega se snega zelo mokra in me je posledično precej zeblo. Tudi blata je veliko. Ravno, ko sva ležala sredi zelo mokrega, ozkega in blatnega rova, se nama je zazdelo, da na vhodu nekdo nekaj vpije. Seveda zaradi nekega firbca, ki ga zanima, kako globoka je jama ali kaj podobnega, nisva lezla ven. To se je kasneje izkazalo za napako. V jami sva merila dobro uro. Vsaj zase lahko rečem, da me je precej zeblo in sem si želel ven. Ko sem pomolil glavo iz jame, sem naravnost osupnil. Okrog vhoda je bilo pet ljudi, od tega dva policista, za dva sva kasneje izvedela, da sta tista, ki sta klicala pomoč, in pa en član JRS. Kasneje so prišli še trije ali štirje. Sploh še nisem cel prišel na plano, ko so že sledila vprašanja. »A ste vsi v redu? Koliko

ljudi je še v jami? A je res vse v redu?« Začuden sem odgovarjal, da mi nič ni, da je v jami še Peter in da sva samo merila jamo. Takoj nato sta se naju lotila policista, če imava osebne dokumente, ki jih seveda nisva imela. Težko sem tudi pojasnil, da s seboj nimam telefona. Na srečo ga je imel vsaj Peter. Po klicanju staršev sva morala povedati še svoje in, ker še nisva polnoletna, tudi njihove podatke. Tu se je spet zapletlo, saj sem pozabil letnico rojstva svoje mame. Kaj, to je bilo še v prejšnjem tisočletju. Sledilo je vprašanje, ali nimava s seboj nobenih mask? Malo je manjkalo, da nisem rekel, da v jame maske pač ne mislim nositi, a sem raje samo rekel, da nimava. Policist je opazil mojo zadrego in se popravil: »Mislil sem mask za kisik, za v jamo.« Na srečo nama ni bilo treba odgovoriti, saj je namesto naju to storil član JRS, ki je zraven stal že od začetka. Pojasnil je, da je v jamah čisto zadosti zraka, jaz pa sem še dodal, da ima jama tudi nekaj prepriha. Nisem mogel iz kože raziskovalca. Sledilo je še nekaj bolj ali manj neumnih vprašanj, kot so »Kaj bi naredila, če bi se jama podrla?«, »Kaj, če bi vama odtujili kolesa ali opremo na vhodu?« in »Kaj sta sploh počela v jami?«. Večina sva odgovarjala sama, pri nekaterih vprašanjih, sploh pa pri pojasnjevanju, da so obiski jam, ki trajajo več kot eno

uro, običajni ali celo kratki, pa so nama precej pomagali JRS-jevci, ki so se do takrat že zbrali v polnem številu. Edini podatek, ki sva ga povedala resnično z veseljem in ponosom, je dolžina in globina jame, ki pa policistoma ni povedal ravno veliko. 70 metrov dolžine in 15 metrov globine sicer tudi za jamarje ni presežek, a za Rašico je to že zelo zglodna jama.

Razšli smo se kar mirno, sploh s člani JRS, ki so nama zaželeli še veliko novih odkritij, nama rekli, da naj se ne sekirava zaradi tega dogodka in da naj naju to ne odvrne od jamarstva. Se mi pa zdi, da je pol ure čakanja pred vhodom vseeno precej malo za klicanje reševalcev, je bil pa človek, ki je to storil, velik človekoljub, ali pa je imel preveč časa. To se med epidemijo rado zgodi. Mislim, da je bilo bolj to. Naj povem še, da sva od začudenja s Petrom kar nekaj časa stala pred vhodom čisto premočena. Za nagrado pa sva dobila tudi vožnjo s kolesom domov po temi. Upam, da mi bodo takšne in podobne nevšečnosti v prihodnje prihranjene, sicer pa je z JRS tako ali tako dobro imeti čim manj opravka. |

Vhod v Jamo brez zraka. Foto: Matevž Marinko

RUMENA STRAN

Leto 2020 je prineslo kar nekaj razburljivih dogodkov in izmenjav na spletnih platformah, ki združujejo in razdružujejo slovenske in slovenoljubne jamarje in jamarke. Dotični prispevek prinaša povzetek veleumija tega leta. Ponižno skuša povleči par zaključkov, seveda v običajnem oprano pristanskem načinu. Najprej bomo klevetali tuje, potem pa se neusmiljeno lotili še naših, da bo pravici zadoščeno. Pri čemer sta *našost* in *tujost* precej fluidna pojma, prehod med njima pa je v večini odvšen od – česa drugega kot – ljubezenskih zapletov.

Največ kolic smo pojedli ob značilno slovenskem pristopu, kjer je sosedova solata vedno boljša od lastne. Kriza srednjih let je v Kotaleče se brezno porinila znanega slovenskega jamarja. Škoda, da brezno ni bolj perspektivno, tako pa bi lahko rekli, da je celotna štorija povzročila mnogo hrupa za poln nič (v jamariji namreč prazen nič šteje za sveti gral raziskovanja). Tekmovanje med karakterji je eskaliralo v niz 30 dopisov, mnogo telefonskih klicev in verjetno še česa, za kar ne vemo. Kdo je bil prvi, kdo je oddal zapisnik, kdo je komu rekel kaj. Pri čemer se akterji niso vprašali: 1) zakaj so sploh v konfliktu (ne zaradi Kotalečega se brezna); 2) zakaj čutijo nezadržno nujno, da pomolijo nos v solato deljenega lastništva; 3) kakšni so njihovi cilji in nameni. Namesto tega so v slogu španske telenovele sneli rokavice in napadli z vsemi močmi Nove24. Češnje na vrhu torte je postavil vrhovni poveljnik dela slovenske jamarije s pahorjansko reklamo zaslug in pohval, pri čemer se je srži problema nespretno ognil. Kolic je zmanjkalo, karavana je šla dalje, člani zloglasnega ljubljanskega društva pa so nič hudega sluteč začeli dobivati vprašanja o njihovih izpostavah v selih JZ od Ljubljane. Pa pri tej štoriji res niso imeli prstov zraven, če odštejemo, da je mogoče kdaj kak pijani Ljubljančan nevede scal v Kotaleče se brezno. No, pa v neki jami so nekega jamarja vprašali, kaj si misli o nekem zapisu na nekem blogu. Ampak brez slabih namenov, kako naj bi vedeli, da nihče v resnici ne prebere dotičnega bloga.

Komisija za rumenila je v povezani zgodbi (oziroma v povodu za zgoraj omenjeno) zasedla namen registracije spodmola na območju, kjer je spodmol najobičajnejša oblika površja. Pri tem se je spomnila mnogih spodmolov, izmerjenih po obodu, v sicer nejamskem delu Slovenije. Bolj kot kotaleča se brezna nas skrbi tendenca registracije vdolbin, ki niti v najbolj divjih sanjah nimajo lastnosti jame. Sploh, če se take vdolbine registrira v koncih z največjo koncentracijo jam v državi. Zato bo, v primeru da kataster sprejme registracijo inkriminirane vdolbine, ustanovila delovno telo za prvopristopništvo k vsem vdolbinam omenjene statistične regije. Napoveduje registracijo cirka 500 vdolbin letno, z dolžino 10,00 m.

Naslednji termin čipsa in piva je prišel ob obvestilu zaprtja naravne vrednote blizu naše zahodne meje. Avtor le-tega je nenamena sprožil pravi izbruh mnenj omejene kvalitete in mentalitete, ki so se večinoma vrtela okrog oseb, ki ne spadajo v množico posvečenih z od boga dano pravico vstopa v *naše* jame. V katero množico, se vpraša bralec. Zdi se, da je

množica pogojena z napisom v potnem listu. Avtor tekoče vrstice se sprašuje, ali ni morda to preširoka definicija *našega*. Meni, da bi iz *našosti* morali izpasti vsi na -ič, ne glede na pasuš. Prav tako bi se recimo lahko odrekli rdečelaskam, bog ve, kaj počnejo, ko jih v jami nihče ne gleda. Mogoče kar vsem ženskam na sploh? Meje bi nadalje morali skričiti na statistične regije. Le ti ukrepi bi zagotovili dovolj hiter *inbreeding*, da se v doglednem času znebimo preživetega koncepta *našosti*. Vzoredno predlagamo prijavo na kakšnega od evropskih razpisov, za postavitev 13.000 rešetk na vse jamske vhode. Ključne pa vreči skozi rešetke, v Vrtiglavico na primer. S tem bi problem definicije pravovernega slamarja (slovenskega jamarja) za vekomaj rešili.

Pa pojdimo od tujih k našim. Zanimiv primer skupinske histerije se je pojavil na javnosti nedostopni listi v drugem odstavku omenjenega zloglasnega društva. Objave z jamarsko tematiko, sploh z uspehi na jamarskih akcijah, namreč niso več zanimive širšemu bralstvu. Se pa iz zakotij medmrežja priplazi neizmerna množica oseb z močno izdelanim mnenjem, kadar se na listi pojavi sporočilo izpod prstov iz -legendarnega-v-vrhunskega-jamarja ponižane osebe z zelo močno afiniteto do youtube omrežja. Neverjetno, kako se bralce jamarske liste lažje vzburi s kovidom kot z jamami. In precej presenetljivo. Avtorji rumenila dotičnega fenomena ne razumejo, se jim pa zdi, da je razburjenje obratno sorazmerno s številom obiska jam. Zatorej predlagamo vsaj en pogled v podzemlje na teden. Če ne v jamo, pa vsaj v vlažno in temno klet. Vseeno pa priznavamo tudi pozitiven učinek skupinske histerije, saj leta prikljče iz večnega sna člane, ki jih na ferajnu ni bilo videti že veke. Mogoče jim bo trenutek sreče ob stisku na *Pošlji* sprožil občutek pripadnosti, zaradi katerega bodo plačali članarino. Putick daj.

Taisto zloglasno društvo je letos sklicalo en šopek birokratskih dogodkov, posvečenih zadovoljevanju potreb tistih, ki bi jih najbolj zadovoljil nepovratni izbris vsega, kar diši po NVO. Zatorej se letos zbira Člane kot znamke, ali pa Spar nalepke živali, odvisno od posameznikove sposobnosti parjenja. Pogoja sta sila preprosta: odpri denarnico in prisostvuj. Ker o prisebnosti v odločevalskih krogih že dolgo ni ne duha ne sluha in zatorej ni zahtevana, je IO mislil, da bo naloga preprosta. Ah, kako se je motil! Pojdimo po vrsti: mnogo članov, ki je prisostvovalo, že leta ni plačalo članarine. Zmaga tisti_a_o, ki je nazadnje odprl_a_o denarnico davnega 1997! Edino pojasnilo bi bilo, da članarino pomotoma nakazuje kakemu nezloglasnemu društvu. Potem pridejo tisti, ki sicer plačajo, a prigrasijo prisotnost kakšna dva dneva po skrajnem roku. Zanimiva skupina so tisti, ki se v roku prigrasijo in tudi plačajo – in to ne le enkrat, temveč poljubno mnogokrat v letu. Lepa gesta in prava nočna mora za poverjenico za članstvo in še večja za blagajničarko. Zanimiv je tudi odnos do pripadnosti društvu. Nekateri vztrajno tajijo, da so člani, saj bi jih lahko kdo postrani gledal. Drugi to ponosno javno povejo in mimogrede poleg občnega zbora izvedejo še občevalni spor, z žlahto seveda, s kom pa se Slovenci najraje spiramo.

Človek bi mislil, da bo v času kislih kumaric zatišje škandalov. Pri tem bi se seveda motil. Kanin, jamarska meka in vsakoletna lokacija pobega več ducatov članov, je letos postregel

z mokro Kadetnico in sklofanimi kokošmi. Z maligni in hudičevimi zelmi podprt cvet ferajnovih žena se je usekal okrog precej neobičajne zadeve: jame. Ko bi se vsaj okrog decov, to bi še razumeli, a da izvržejo kremplje v ljubo-sumju do sveže in mokre Kadetnice?! Posledica sveževznikih sivih las na ljubkih temenih starajočih se gospodičen? Ta najbolj glasna je bila hkrati najbolj podprta in posledično še glasnejša. Po kratkem frčanju perja je sledil pobeg v Cukrarno. Precednik je kot vedno diplomatski pobrisal vse solze in zvilil oskubljenke za skupno omizje. Preostali so mu diplomacijo zamerili, saj so se nadejali vsaj krvave škraplje ali dveh.

Recimo kakšno še o skrivanju jamskih aktivnosti v času ukrepov. Saj vsi vemo, o čem govorimo. Skrivali smo se, si izmišljali nove in nove izgovore in skrbno prikrivali mešanje mehurčkov, dokler ni počilo. Kaj je sodu izbilo dno? Še en ostareli jamarski zvezdnik seveda. Koroni in ukrepom navkljub je ponosno objavljal svoje dogodivščine s pol mlajšimi in dvakrat lepšimi gospodičnami v najgloblji južno od Ljubljane in zahodno od Rinže. Foušarija članov zloglasnega društva je bila pomirjena ob odkritju, da bomo zato sproducirali dva glasova v času, ko on ni enega jamarja. Važno, da se meri, pa magari dlake na, ups, v jajcih.

Če smo že pri raziskavah, geriatrična sekcija si je zaradi kovida prenehala kopati jamo. Da, prav ste prebrali. Posledično so se v črno gradnjo naselili raznorazni obiskovalci, frekvenca megljenih in presvetljenih fotografij pa se je neobičajno povečala. Zdaj, ko vemo, da so mnogi iz sekcije poleg obleganja Turkov preživeli tudi korono, močno upamo, da bodo kmalu spet obnovili dejavnosti, saj bodo morali drugače postaviti nove, širše gabarite in začeti od začetka.

Govori se tudi, da imajo špičaki težavo z eSte-Deji. Pravijo, da od zobne ščetke. Zanima nas, kaj so počeli z njo?! Saj se šalimo, špičaki imajo navečkrat dve vrsti težav. Ob vzhajanju svoje špičakovskosti jim manjka potrežljivosti: v brezna se zaganjajo kot svinja v buče in posledično sejejo fixe kot Andrej paradižnike. Bolj zrelim špičakom, ki so že prerasli razmetavanje opreme, pa začenjajo težave povzročati kolena, križi in komolci, noseč posledice predhodnega zaganjanja. A vrečka eliksirjev in mladiči, ki ne vedo, koliko tehta *dvestometrca*, rešijo vsakršno težavo. Zato se za prihodnost neimenovanega zloglasnega društva ne bojimo.

Na tem mestu moramo sprehod skozi leto 2020 prekiniti. Jamarska srenja sicer zgledno skrbi, da nam tematike res ne zmanjka, a še ena dodatna tiskana stran rumenila bi ceno GePeja dvignila do te mere, da bi IO-jevci (ali ima dotični odbor namenoma kratico oslovskega oglašanja?) odgovorno urednico pribili na križ, posledice pa bi znale biti nepredstavljive, saj hkrati opravlja z društvenim premoženjem, mi pa močno dvomimo, da sproti dela varnostne kopije arhivov. Že tako smo morali zmanjšati pisavo do neberljivosti. Vse to je seveda šala in nič od tega ne odraža stališč uredništva ali društva. Avtorji rumenila seveda želimo ostati neimenovani.

Za konec pa: v jame pojdite, zdravi ostanite in se slišimo torej ob letu osorej.

PETZL®

© 2020 Petzl Distribution - Remi Flament

TREKING-ŠPORT d.o.o.